Înaintași ai agriculturii românești

ION IONESCU DE LA BRAD

A. Vasiliu

Scanned with OKEN Scanner

ION IONESCU DE LA BRAD

de Academician AMILCAR VASILIU

EDITURA AGRO-SILVICĂ
București, 1967

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Prefață	7
La zorii vieții	13
Copilăria și învățătura de carte	16
La cele mai mari școli din Iași	20
La cele mai înalte școli din Franța	24
Văcar și director la Domnitorul Moldovei	29
Profesor de agricultură la Academia din Iași	33
Revoluționar	45
Exilat în Turcia	54
Întoarcerea în țară	78
Reforma agrară de la 1864	88
Inspector general al agriculturii	100
Monografist agricol	112
Iarăși profesor	141
Ferma-școală de la Brad	162
Economist	180
Deputatul țăranilor	202
Mare învățat și realizator	212
Cîteva date biografice	231
Indici de persoane și termeni	233

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚĂ

Cunoașterea trecutului, a istoriei, este „o necesitate pentru conștiința umană".

NICOLAE IORGA[1]

Ion Ionescu de la Brad a fost un strălucit învățat agronom, însă tot așa de mult și economist. În același timp el era și un mare patriot din pleiada anului 1848.

Regimul burghez l-a dat uitării.

Pe cînd urmașii lui de breaslă, agronomii, acționînd ca simpli particulari, au cultivat cu toată ardoarea flacăra recunoștinței profesionale ca o datorie sacră față de ilustrul lor înaintaș, în același timp oficialitatea și chiar unii cărturari de frunte ai instituțiilor burgheze l-au trecut sub tăcere sau au încercat să denatureze marile lui merite sociale și naționale.

Ca omagiu, societatea agronomilor din acea perioadă i-a înălțat un bust la Școala de agricultură de la Trifești-Roman pe care oficialitatea de pe atunci, după tărăgăneli suspecte, l-a inaugurat abia după 15 ani (1913—1928). Aceeași societate a așezat în anul 1928 un obelisc la mormîntul său de la Brad. Societatea inginerilor agronomi, înființată în anul 1929, a preluat moștenirea memorială și l-a evocat public în luna decembrie 1941 la Trifești-Roman (cu prilejul semicentenarului de la moarte), cînd școala de agricultură din localitate a primit pe frontispiciul ei numele acestui înaintaș ; a continuat această evocare la începutul anului 1942 în București, iar în anul 1943 i-a strîns și

---

[1] Iorga N., *Generalități cu privire la studiile istorice*, Ediția III, București, 1944, p. 327 ; Berza M., *Pagini alese*, Ed. pentru literatură, București, 1965, pag. XXI.

Scanned with OKEN Scanner

tipărit în două volume unele din lucrările sale considerate la timpul lor primul cod al agriculturii raționale pentru slujitorii ogorului românesc.

Însă ceea ce puteau face agronomii din acel timp era relativ puțin pentru recunoștința datorată nu numai de ei părintelui științei agricole românești, dar și învățatului economist și neînfricatului luptător pentru libertate și dreptate socială.

Punerea în valoare a tezaurului trecutului nostru, unde se încadrează și omagierea oamenilor de seamă ai poporului, a fost ridicată la rangul de adevărată problemă de stat de către regimul nostru socialist.

Așa se explică afluența de acum a comemorărilor, tipăriturilor, simpozioanelor și a altor multe semne ale prezenței urmașilor pe căile bătătorite de personalitățile care s-au identificat cu năzuințele poporului nostru obidit.

Și fiindcă Ion Ionescu de la Brad, coborîtor din răzeși, meseriași și modești preoți, întruchipa cu prisosință calitatea de ade-

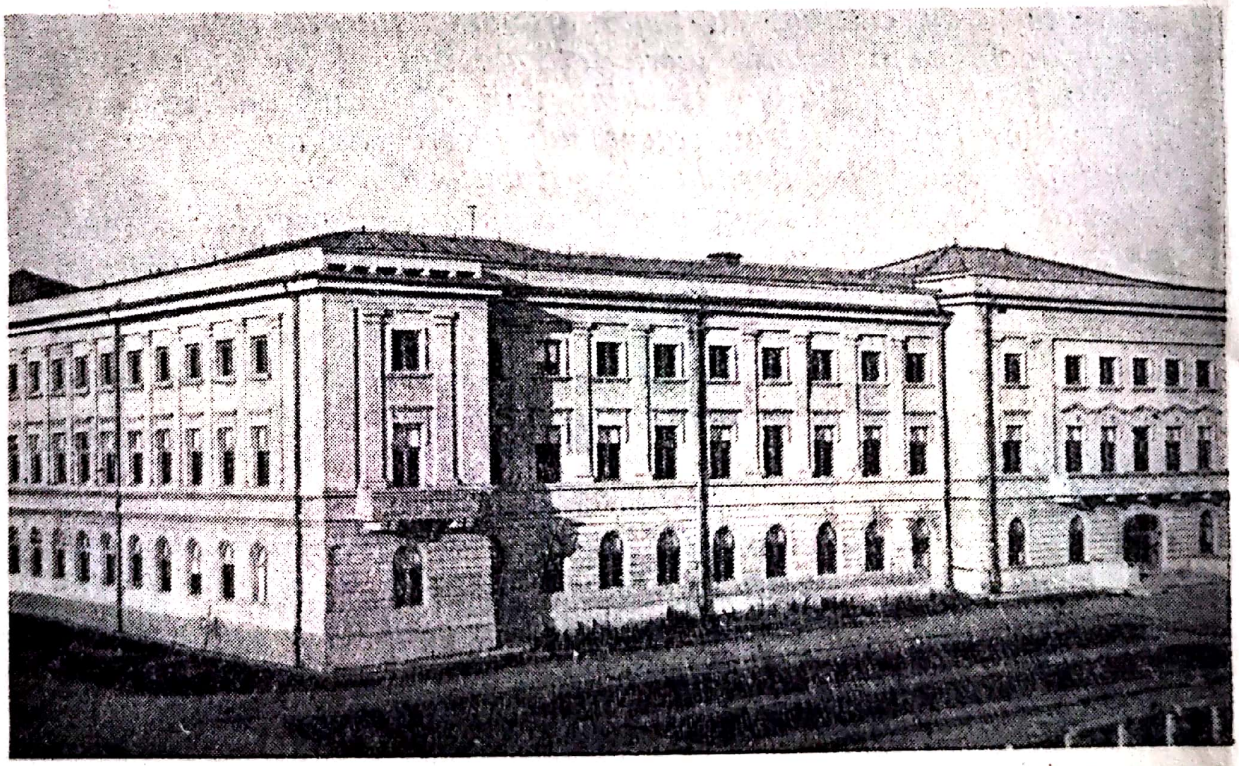

Fig. 1 — *Institutul Agronomic „Profesor Ion Ionescu de la Brad" din Iași*

vărat și vrednic fiu al poporului său, instituțiile noastre socialiste îndeamnă astăzi moral și sprijină material reconsiderarea și imortalizarea faptelor acestui mare român și învățat al secolului trecut. Prin decret de stat s-a dat numele acestui venerat agronom Institutului agronomic din Iași. Academia l-a comemorat în ședință plenară și a instituit în memoria lui un premiu pentru merite științifice agricole. Institutul agronomic „Profesor Ion Ionescu de la Brad" din Iași a organizat două sesiuni festive. Amfiteatre de la diferite instituții de învățământ superior îi poartă numele. S-au publicat cinci broșuri și numeroase articole biografice, un diafilm cu două ediții, iar la diferite prilejuri s-au ținut conferințe publice revelatoare (fig. 1).

În anul 1968, la împlinirea a 150 ani de la naștere, va fi comemorat atît în țară unde i se va încrusta numele pe opere de artă și de știință, cît și în străinătate prin U.N.E.S.C.O.

Astfel de înfăptuiri materiale și spirituale cinstesc într-adevăr înaintașii culturii românești, dar în același timp, trecutul acesta glorios contribuie la educația generațiilor viitoare.

Iată de ce, ca un foarte modest urmaș de breaslă agronomică al lui Ion Ionescu de la Brad, întîmpin exemplul bun dat de statul socialist român, cu acest mic studiu evocator, care se poate adăuga la o „restituere aliquem in integrum" [1] *a marelui predecesor.*

Munca fără preget, toată și peste tot închinată patriei și profesiei agronomice, a constituit țelul neabătut de la care Ion Ionescu de la Brad nu a abdicat nici o clipă. Era acest „aprig român" un izvor nesecat de vigoare, de capacitate, de stăruință și de dragoste pentru țărani și progres general. El a activat pe ogoare, filtrînd prin mintea lui bogată cele mai de folos învățături scoase din practica românească, dar și din cea străină ; pe catedră împărtășind din comoara minții lui luminate și a inimii sale calde cele mai noi precepte științifice mondiale, dar și aplicațiile acestora la rosturile noastre ; membru al vestitei Societăți de medici și naturaliști din Iași ; în luptă cu impilatorii și retrograzii, dar și printre fruntașii revoluției de la 1848 ; în exil militînd și acolo cu o energie fără seamăn pentru drepturile țărănimii din patrie și unde, prin priceperea sa excepțională, a

[1] Să i se restituie toate drepturile (latin.).

devenit primul sau unul dintre primii agronomi ai imperiului turcesc. Reîntors în țară continuă răscolirea și înnoirea idealului de libertate și dreptate, insistînd fără răgaz pentru emanciparea efectivă a țărănimii din boieresc și împroprietărirea ei cu pămîntul pe care îl frămînta de secole, dar și pentru a aplica o agrotehnică mai bună. El a militat cu succes pentru „scoaterea din robia neștiinței și din robia banului" a aceleiași țărănimi. După cîteva decenii de muncă profesională încordată, acest Cincinnatus modern a revenit la brazdă, la ferma școală a sa de la Brad, unde în primul cîmp de experiență din țară a „verificat cel din urmă cuvînt al științei" iar în cîmpul mare a demonstrat țărănimii și chiar moșierilor și arendașilor cum se face o agricultură avansată. Iată-l și în parlament, tribunul cumpătat și profund, dar și impetuos cînd era vorba de cei care întîrziau rezolvarea drepturilor țărănimii, căreia i se devotase.

A scris neegalate monografii și manuale agricole, proiecte de cultură, a înființat ferme și crescătorii de animale, pepiniere, ateliere de mașini agricole, a organizat expoziții și concursuri agricole. Pregătirea și marile lui realizări l-au ridicat la rangul de membru al Academiei române.

Așa se poate enunța pe scurt de tot de ce Ion Ionescu de la Brad aparține întregului nostru popor, ca unul dintre cei mai vrednici fii ai săi.

Dar mesajul lui a trecut și peste hotarele patriei. Și de ce să nu aprofundăm și această latură, pentru ca toți să ne mîndrim cu un așa părinte de seamă?

Ion Ionescu de la Brad, ca profesionist, a urcat pe culmile universalității alături de marii savanți: M. Dombasle, A. Thaer, A. Young, V. V. Dokuceaev, J. Boussingault și alții.

Prin contactul și schimbul de experiență cu mai toate țările europene unde a văzut și a reținut multe învățături, dar unde a și diseminat din minunatele lui cunoștințe ca și din suflul cel nou al drepturilor omului; prin studiile monografice făcute în Turcia și Grecia, dar și prin condițiile umane înfăptuite pentru țărănimea greacă; prin contribuția cu material lemnos livrat de el din Tesalia pentru Canalul de Suez; prin conducerea de școli de agricultură în Turcia, sau prin înființarea de școli practice de

Scanned with OKEN Scanner

agricultură în Grecia ; prin studiile și interpretările originale publicate în limba franceză în cele 6 lucrări privind aspecte sociale și îndeosebi agricole din fostul imperiu turcesc (și în limba română un studiu din Bucovina, pe atunci sub ocupație austriacă) ; prin traducerea unor opere științifice și literare din mai multe limbi ; prin mențiunea făcută de către marele istoric francez J. Michelet care-l numără printre personalitățile progresiste ale timpului ; prin folosirea de către Nicolae Bălcescu a lucrărilor scrise în limba franceză apărute în străinătate sau a unor manuscrise în românește ; prin stabilirea de către același autor a zilelor de clacă din Principate „pe baza calculelor agronomului Ion Ionescu de la Brad" [1] *cifre care mai departe, prin E. Regnault, au fost folosite și de Karl Marx* [2] *; prin citarea lui în literatura mondială ; prin contribuția la o anchetă inițiată de guvernul francez privitoare la agricultura din țările europene ; prin interesul stîrnit în Europa și mai ales în Germania de articolele publicate la Constantinopol în limba franceză ; prin participarea la un congres internațional de statistică ținut la Haga unde a prezentat un raport-studiu în limba franceză ; prin consacrarea ca membru al Societății de statistică din Londra ; prin participarea la expoziții în străinătate ; prin propunerea cu indicații tipărite (probabil prima pe plan european) de a se face experimentări și în pădure ; prin publicarea în anii 1866 și 1868 a ideii științifice asupra contribuției pe care o au clima și relieful la formarea solului (deci înaintea fondatorilor de fapt ai doctrinei naturaliste) și la fel, precursor — cel puțin pentru partea sud-estică a Europei — în ceea ce privește înființarea de perdele de protecție a cîmpului ; prin urme publicate care atestă că el s-a exprimat ca un darvinist convins printre primii oameni de știință din țară și din lume ; prin convorbiri și conferințe cu caracter agricol și umanitar expuse în străinătate ; prin articole publicate în Belgia ; prin cunoașterea la zi a literaturii străine, ca și pentru alte relații cunoscute și bănuim că și pentru altele multe rămase*

---

[1] *Istoria României*, Ed. Academiei R.P.R. București, 1964, vol. III pag. 947.

[2] Marx K. a. *Capitalul*, vol. I, ed. IV, Ed. politică, București, 1960, pag. 261—262, și b. *Însemnări despre români* (manuscrise inedite), Ed. Academiei R.P.R. București, 1964, pp. 137, 138, 164, 165.

Scanned with OKEN Scanner

încă necunoscute, dar și pentru ceea ce a realizat el pentru propriul său popor, iată de ce românul Ion Ionescu de la Brad este și unul dintre fruntașii științei agricole mondiale și ai umanismului revărsat pentru semenii lui de pretutindeni.

În aceste „filoane aurifere" se găsește și explicația aniversării lui în țările lumii prin U.N.E.S.C.O.

Dar studiul nostru, deși aduce unele noutăți și îndreptări de date bio-bibliografice care erau necunoscute ori insuficient cunoscute pînă acum, totuși nu reușește să descopere și să completeze multe lipsuri care astfel rămîn încă de aflat din crugul vieții înainte-mergătorului nostru (noi înșine așteptăm astfel de date mai ales din străinătate și care s-ar putea comunica cu prilejul comemorării din anul 1968).

Aceste descoperiri și completări rămîn însă ca sarcină de onoare pentru tineretul actual și pentru posteritatea imediată.

Dar și despre lucrurile cunoscute din operele lui am adus așa de puțin, încît ele rămîn deschise pentru agronomii care vor să trateze îndeosebi specialități mai restrînse.

AUTORUL

Scanned with OKEN Scanner

I. LA ZORII VIEȚII

Multă vreme, de-a lungul milenarei existențe a poporului nostru, țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță a progresului social, purtătoarea năzuințelor de neatîrnare și a sentimentului de demnitate națională.

NICOLAE CEAUȘESCU[1]

În secolul al XIX-lea domnea orînduirea feudală cu așezămintele ei sociale. Încă de la începutul acelui secol și chiar mai dinainte, înăuntrul acestei orînduiri s-au născut germenii capitalismului, care urma să ia locul vechii orînduiri.

Feudalismul, cu marii proprietari ai pămîntului care exploatau munca iobagului (considerat chiar de lege ca un simplu „chiriaș" al pămîntului), nu recunoștea știința agricolă ca un factor al progresului agriculturii, ocupație care de fapt constituia baza economică a țării noastre. Moșierii își sporeau veniturile, nu prin aplicarea unor metode mai bune de plugărit, ci prin silnicie, încărcînd cu zile muncă neplătite pe țăranii legați de moșie (clacă), prin dijmă, și alte condiții apăsătoare.

Dar și în orînduirea capitalistă care se năștea și se consolida stăruitor, deși țăranii nu mai erau legați de moșie prin lege, totuși ei neavînd suficient pămînt propriu, au rămas și pe mai departe la bunul plac al moșierilor care îi exploatau.

Condițiile de muncă privind dijma, claca și plocoanele, se accentuau în rău acolo unde între proprietari și țărani se inter-

---

[1] *Expunere la Congresul cooperativelor agricole de producție*, 7 martie 1966, Ed. politică, București, 1966, pag. 11.

Scanned with OKEN Scanner

puneau arendaşii. Şi de fapt, marea majoritate a moşiilor erau arendate la persoane care nu aveau nici o legătură cu agricultura şi cîteodată venite în ţară provizoriu numai pentru a se îmbogăţi.

Fiscalitatea era o altă mare spoliere, ea ocolea complet boierimea şi clerul, dar apăsa exclusiv pe ţăran. Mai erau şi alte multe măsuri împilatoare: privarea ţăranilor de egalitate înaintea legilor, lipsa de şcoli şi de condiţii de învăţătură, administraţie uzurpatoare, împrumuturi rapace etc.

În astfel de condiţii satele noastre încremeniseră în sărăcie şi empirism.

Pentru libertate şi pămînt ţăranii s-au răsculat de multe ori, însă neorganizaţi suficient ei au fost reprimaţi sîngeros şi lăsaţi mai departe în întuneric şi mizerie. Parte dintre ei începuseră să treacă în ţările vecine.

Perpetuarea din generaţie în generaţie a năzuinţei poporului spre libertate şi pămînt, dublată şi de voinţa dîrză de a se cultiva, au făcut să apară multe figuri luminoase care şi-au însuşit aceste postulate „ereditare" şi au luptat din răsputeri pentru cauza dreaptă a exploataţilor.

Conducătorii ţărilor româneşti, sub presiunea maselor, făceau unele declaraţii binevoitoare, scoteau şi legi, însă chiar aplicarea lor, dacă se făcea, nu aducea nici o îmbunătăţire esenţială a situaţiei ţăranilor. Se poate spune că, sporadic, guvernanţii acelor epoci, făceau şi unele recomandări către proprietari şi arendaşi ca să uşureze condiţiile de muncă ale ţăranilor şi să folosească unele procedee raţionale în agricultură, dar ei înşişi făcînd parte din moşierime, recomandările lor rămîneau scrise numai ca o justificare că ar fi vrut să promoveze agricultura.

Necesitatea de a produce pentru populaţia sporită, ca şi pentru export în ţările europene (după tratatul din anul 1829 de la Adrianopol), a pus în mod favorabil problema creşterii producţiei agricole, a trecerii la cerealicultură şi deci, a introducerii unor procedee mai avansate de lucrare a pămîntului, desigur în primul rînd în avantajul moşierimii. Astfel, unii guvernanţi siliţi de împrejurările interne cît şi de piaţa externă privind cererea de produse agricole variate care nu se puteau obţine fără folosirea ştiinţei, au trimis cîţiva tineri la studii în străinătate. Trimiterile acestea au fost cu totul sporadice, iar tinerii erau aleşi

Scanned with OKEN Scanner

îndeosebi după criterii de origine socială, dintre boierime, nu după comportament moral și rîvnă la învățătură serioasă. De aceea se cunosc relativ puțin stipendiști care au depus sîrguință la însușirea științei înaintate și mai ales la aplicarea ei în mod creator în agricultura noastră. Parte dintre tinerii reîntorși în țară au introdus aidoma metodele străine, neținînd seama de condițiile naturale, economice și sociale de la noi. Printre tinerii trimiși să facă studii peste hotare se afla și Ion Ionescu, care deși nu făcea parte din marea burghezime sau moșierime, dar avînd merite excepționale a fost trimis chiar de Domnitorul Moldovei Mihail Sturdza, ca stipendist al său, pentru ca la întoarcere să-i fie de folos la administrarea întinselor sale moșii. Și nu s-a înșelat căci Ion Ionescu se afla în fruntea tuturor, a studiat serios și multilateral în Franța, a călătorit prin multe țări, iar revenit în patrie nu a aplicat nici o măsură, fără să n-o treacă prin rațiunea lui și examenul de adaptare la specificul local, sau riguros prin „cercare" la fața locului.

Aceasta era situația în agricultura noastră pînă la revoluția din anul 1848 și chiar după aceea, revoluție care totuși a însemnat un progres față de procedeele empirice aproape ancestrale practicate de agricultura feudală.

Aceasta era și realitatea socială la zorii vieții lui Ion Ionescu.

II. COPILĂRIA ŞI ÎNVĂŢĂTURA DE CARTE

Sîntem pe urma marelui plugar
Care-a brăzdat prin veacul legendar
Ogorul unde a purces să crească
Un cîntec nou pe brazda românească

ION SOFIA MANOLESCU[1]

Ion Ionescu s-a născut la 24 iunie 1818 în casa părinţilor săi de pe strada Carpaţi nr. 8 din oraşul Roman (fig. 2).

Ion era fiul lui Ion Isăcescu şi al Saftei (Elisaveta). A copilărit în oraşul natal.

Tatăl său era fiul preotului Ştefan Isăcescu din oraşul Roman iar mama sa fiica preotului Toader Cima din acelaşi oraş.

Mai întîi Ion Isăcescu a fost blănar, apoi prin merite şi vocaţie : diacon în anul 1818, iar curînd arhidiacon şi după anul 1826 a trecut la celelalte trepte bisericeşti, preot-iconom şi protopop. A practicat totuşi pînă în anul 1823 şi meseria de blănar care era foarte căutată pe atunci. Intrarea în tagma preoţească se atribuie iscusinţei cu care Ion Isăcescu lucrase o blană pentru episcopul Gherasim al Romanului şi vorbirii sale alese şi cu miez care a plăcut acestuia aşa de mult încît l-a luat pe lîngă dînsul.

Din anul 1823 Ion Isăcescu a trecut ca administrator (nacealnic) la schitul Brad, care se află la aproape 30 km de oraşul Roman, pe malul stîng al Siretului, proprietatea Episcopiei

---

[1] *Prinos lui Ion Ionescu de la Brad,* Viaţa agricolă, februarie, 1942 (Autorul Ion Sofia Manolescu este inginer agronom. La sfîrşitul biografiei reproducem întreaga poezie a acestuia).

de Roman. Acest schit a fost înfiinţat probabil încă din anul 1563 sau cel mai tîrziu la 1697, sub numele de Mănăstirea Drăgeşti sau schitul Drăgeşti şi apoi s-a consolidat prin daniile de „pămînturi" de la diferiţi credincioşi printre care şi moşneanul Ionaşcu Isăcescu, devenit mare şetrar şi apoi medelnicer, strămoş al lui Ion Ionescu care a dăruit astfel de „pămînturi" între anii 1704—1758. În amintirea acestui binefăcător, schitul a purtat un oarecare timp numele de „schitul Isăcescu".

Pe lîngă schit s-a întemeiat şi o mică aşezare omenească, satul Brad de astăzi.

Ambii părinţi ai lui Ion Ionescu erau oameni deosebit de bine făcuţi, gospodari, cu personalitate şi iubitori de glie.

Ion Ionescu a avut un frate mai mic, pe vestitul orator Nicolae Ionescu (1820—1905), fost profesor la Universitatea din Iaşi şi ministru de externe al ţării în anii 1876—1877.

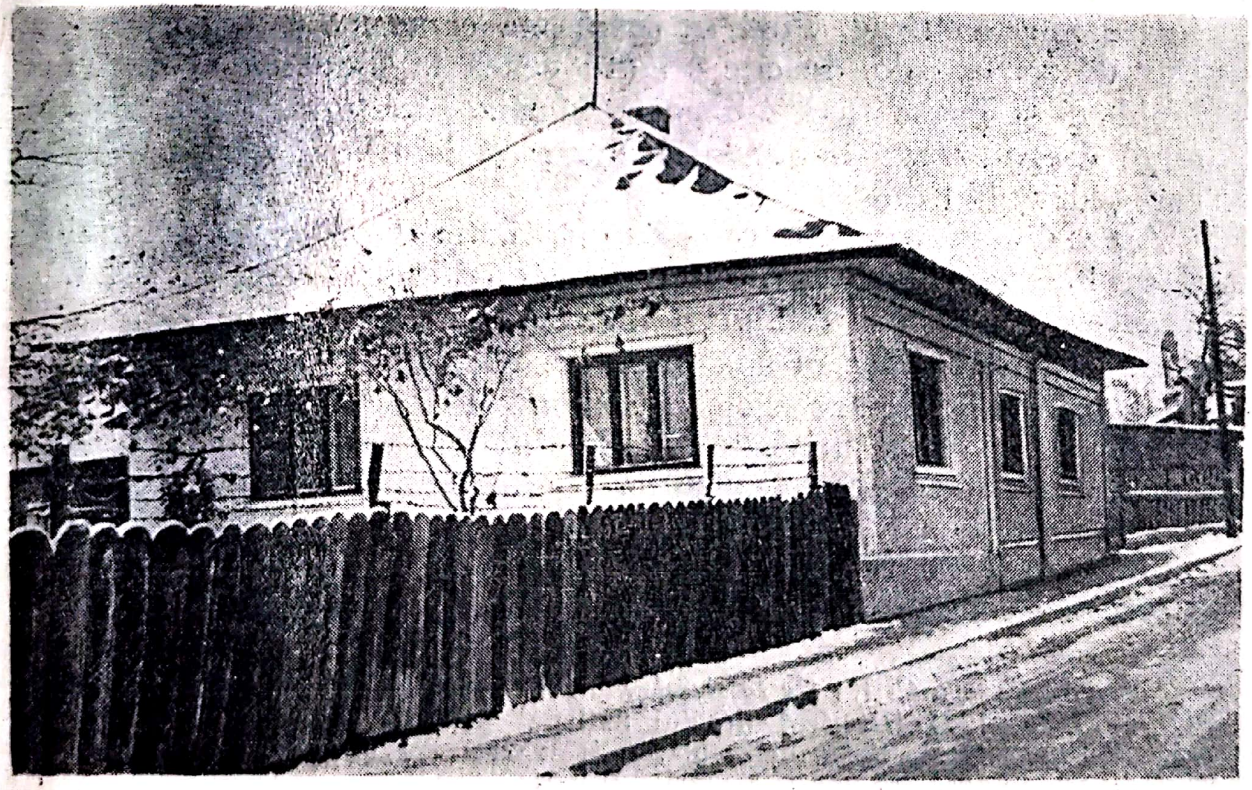

Fig. 2 — *Casa în care s-a născut Ion Ionescu de la Brad (oraşul Roman, str. Carpaţi, nr. 8)*

1833
1818
15

La vîrsta de 7 ani, Ion a fost dat la şcoala domnească din oraşul natal unde a învăţat în limba română cu dascălul Verescu [1]. Acesta, potrivit unui obicei al timpului, i-a schimbat numele din Isăcescu în Ionescu, după numele de botez al tatălui. La şcoala de la episcopie a învăţat limba greacă cu dascălul Melidon.

În timpul liber, copilul ajuta pe tatăl său şi pe dascălul Constantin la diferite treburi laice şi religioase ale bisericii Sf. Nicolae.

Tot în anii copilăriei, Ion se bucura şi de prietenia lui moş Ion vizitiul pe care îl ajuta la îngrijirea celor 4 cai însoţindu-l călare pe „Bunduc" la apa Moldovei unde îi adăpau. Chiar la vîrsta de 71 ani Ion Ionescu îşi aduce aminte şi scrie cu multă duioşie în ultima lui publicaţie : „Mă deprinsesem a umbla călare ducîndu-mă cu caii la apă. Dar într-o zi, rămînînd mai pe urmă de moş Ion, trecui cu Bunduc Moldova şi mă dusei călare pînă la Brad. Pînă în seară mă şi aduse mama înapoi. Dar de aci în colo, de cîte ori îmi venea la îndemînă, treceam Moldova şi într-o fugă ajungeam la Brad, unde mă primea cu mare dragoste tata moşu, tatăl mamei şi bunicuţa, mama tatei, care şedeau la Brad" [2].

Aceeaşi mare prietenie ca şi cu Ion vizitiul a statornicit băiatul şi cu Petrache, un îngrijitor al moşiei schitului. Aici, la Brad, a cunoscut el copii satului şi împreună s-au jucat pe deal şi luncă şi s-au scăldat în apa Siretului. Aici sînt primele rădăcini ale chemării lui pentru ogor şi ţărănime, aici ascultase el trilurile ciocîrliei şi viersul privighetorii, adulmecase mirosul brazdei şi admirase unduirea lanurilor aurite, trudite de moldoveni.

Tot în ultima lui tipăritură evoca şi nostalgia acestor locuri pe care o încercase cu ocazia cumpărării moşiei de la Brad „...căci eu cumpăram mai mult schitul cu suvenirile părinţilor şi

---

[1] Andreescu C. I. : *De la Academia Mihăileană la Liceul Naţional, 100 de ani 1835—1935* (Istoricul liceului naţional din Iaşi), Institutul de arte grafice Brawo, Iaşi, 1935, 1936, p. 22 (şi la Iaşi era un profesor Verescu, însă nu se ştie dacă era una şi aceeaşi persoană).

[2] *Viaţa mea de mine însumi,* Tipo-litografia H. Goldner, Iaşi, 1889, p. 4, 5 ; Opere II, p. 341, 342.

a copilăriei mele decît pămîntul moşiei“ [1]. Începînd din copilărie, Ion a căpătat şi a păstrat o profundă iubire, nedezmințită în nici un act al vieţii lui, faţă de poporul de la sate şi ocupaţia cîmpenească. Tatăl său, un foarte bun gospodar, i-a dat de asemenea pildă de vrednicie, comportare şi pricepere.

Deşi copil, în curs de introducere la învăţătură, Ion se distingea prin agerime şi seriozitate în toate cîte se cer la această vîrstă.

Părinţii lui îl creşteau folosind metoda bunului simţ, moştenit de peste generaţii, a exemplului viu şi, extrem de rar (cert o singură dată), prin dojană şi punerea „la colţ“.

[1] Ibid., p. 13 ; Opere II, p. 345.

III. LA CELE MAI MARI ŞCOLI DIN IAŞI

La Treisfetitele era mai mare peste toţi Gheorghe Asachi. El văzînd că merg bine la toate, mă lua acasă la dînsul şi mă punea la masă, iar doamna lui mă învăţa muzica.

I. I. B.

La vîrsta de 14 ani (1832), o dată cu terminarea a tot ceea ce se putea învăţa într-un oraş ca Romanul de pe timpul său, Ion a fost dus la învăţătură la Trei-Ierarhi (Trei Sfetitele) din Iaşi care era un fel de gimnaziu. Dacă se consideră că în cei 7 ani de şcoală din oraşele mai mici ale ţării, pe lîngă ceea ce se cerea unui curs primar se învăţau şi unele materii din cursul inferior de liceu, atunci „ghimnaziul" de 4 ani Trei-Ierarhi din Iaşi era completarea unui liceu, adică oarecum cursul superior al unui liceu actual, desigur cu diferenţieri de fond şi de formă.

Acolo elevul nostru era intern şi, printre alţii, avea ca profesor pe Gh. Săulescu pentru istorie şi retorică (şi totodată directorul internatului), pe V. Fabian (fost Vasile Bob, nume latinizat) din Transilvania pentru limba latină şi matematică, Eftimie Murgu care preda filosofia (ulterior la Bucureşti acest profesor progresist a avut ca elevi pe Nicolae Bălcescu. C. A. Rosetti şi alţii. Tot atunci avea ca profesor şi pe Gh. Asachi care era şi directorul şcolilor din Moldova. Mai avea şi alţi profesori de limba greacă, franceză etc.

Gh. Asachi descoperind în Ion un excepţional elev înclinat la studii, l-a luat îndeaproape priveghere şi l-a ajutat să înveţe extraşcolar cît mai multe lucruri. Despre această situaţie iată ce scria la bătrîneţe Ion Ionescu : „La Treisfetitele era mai

mare peste toţi Gheorghe Asachi. El văzînd că merg bine la toate, mă lua acasă la dînsul şi mă punea la masă, iar doamna lui mă învăţa muzica. În cele din urmă Asachi m-au învăţat şi de ale teatrului, m-au învăţat. piesa Lapeirus şi m-au pus de am jucat-o la teatru, dîndu-mi mie rolul lui Lapeirus"[1]. Era primul spectacol dat de elevii din Iaşi, iar piesa era prelucrată de Asachi, după Kotzebue.

În anul 1835 (16 iunie), inaugurîndu-se Academia Mihăileană (premergătoare Universităţii din Iaşi), Ion trece la această şcoală care devine cea mai mare instituţie de învăţămînt din Moldova (Academia începuse de fapt încă din noiembrie 1834 numai cu anul I, în localul de la Trei-Ierarhi, unde se preda cursul de filosofie). După însemnările timpului, se poate crede că aici se predau cursuri de rang superior la toate materiile. Această deducţie rezultă din compararea cursurilor de matematică care se predau aici, cu cele de la Sf. Sava din Bucureşti (1835—1847—1848), constatîndu-se că la Iaşi s-au predat cursuri de rang universitar, pe cînd la Bucureşti cursuri de nivelul liceului[2].

La Academia Mihăileană studentul Ion Ionescu a avut ca profesor pe doctorul Iacob Cihac la ştiinţele naturale, pe Ch. Tissot şi apoi pe doctorul Maisonnabe la dreptul public, limba şi literatura franceză, din nou pe Eftimie Murgu pînă în anul 1837 cînd acesta a trecut la Bucureşti, pe Gh. Săulescu la filologie, istorie, statistică, ca şi pe alţi profesori.

Tînărul nostru învaţă aici aşa de bine încît în anul 1837 ajunsese „stipendist" adică bursier, apoi în acelaşi an, fiind încă student a fost numit „repetitor" (pedagog) la clasele gimnaziale — clasele din prima treaptă — iar în anul 1838 a ajuns „sedator", adică profesor suplinitor la „treapta a doua", sau învăţăturile înalte, pentru limba română şi istoria universală

[1] Ibid, p. 5, 6: Opere II, p. 342. Opere sînt cele două volume, I şi II care cuprind o parte din lucrările lui Ion Ionescu de la Brad retipărite în anul 1943 de fosta societate a inginerilor agronomi.

Apelativul „de la Brad" şi l-a luat începînd de cînd s-a mutat la Brad unde a întemeiat o fermă-şcoală şi unde a lucrat tot restul vieţii (1870 pînă în 1891).

[2] Andonie George St.: *Istoria matematicii în România,* vol. I, Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1965, p. 159.

Scanned with OKEN Scanner

fiind în același timp și secretar al cancelariei Academiei Mihăilene. Este posibil să fie unele confuzii în ce privește funcția de repetitor la Trei Ierarhi și aceea de sedator la Academie, pentrucă sînt și autori care consideră că Ion Ionescu, P. Cîmpeanu, Maisonnabe și I. Cihac au fost numiți profesori încă din anul 1837 [1].

Ion Ionescu afirmă la amurgul vieții (71 ani) în prea scurta și fugitiva lui descriere *„Viața mea de mine însumi"* că la Academie ar fi învățat și la Ion Ghica. Întrucît însă Ion Ghica a venit la Iași abia în anul 1840 sau 1841 și a predat ca profesor geologia și mineralogia iar din primăvara anului 1842 a devenit profesor de economie politică, curs audiat de mult public ieșan, fără obligații studențești, noi considerăm că Ion Ionescu, care pe atunci abia era sosit de doi ani de la studii din Franța și era acum profesor, a audiat și el acest curs împreună cu acest public ieșan amator, dar nu ca student.

Ca student la Academia Mihăileană el ajunsese să cunoască bine limbile: franceză, latină, greacă, iar ceva mai tîrziu engleza, turca, germana și probabil în oarecare măsură și italiana. Încă de pe băncile Academiei el a tradus diferite publicații străine: 1) *„Biografia (Viețile) Filozofilor"* din limba franceză, după Fénélon; 2) *Culegeri din literatura franceză* de Nöel; 3) *Cuvînt al lui Masilion* (Discours); 4) *Ghiliom Tell* după Florian, din limba franceză; 5) *Din Titero, Cato Bătrînul* din limba latină; 6) *Noaptea și ziua Rosiei* (din limba greacă) [2]. Cu B. Popescu-Scriban a tradus *Leonidas sau bătălia de la Termopile* (probabil din limba greacă). Traducerile acestea erau și în spiritul vremii, ele indicînd persoana care s-a apropiat de maturitatea culturală. În cazul lui Ion Ionescu, acestea dovedeau și o oarecare înclinație către literatură, un domeniu foarte apreciat pe atunci. Cu prilejul examenului de sfîrșit de an sau la sfîrșitul studiilor, se făceau expoziții care cuprindeau traduceri făcute de tinerii studenți. Colegii care au promovat în același timp cursurile sau au expus traduceri au fost, în ordinea probabilă a clasificării: Ion Ionescu, V. Popescu Scriban, I. Albineț, D. Gregoriu, D. Gusti, Al. Gre-

[1] Pruteanu P.: *Iacob Cihac*, Ed. științifică, București, 1966, p. 104
[2] Se află la Biblioteca Centrală Universitară din Iași.

goriu, C. Strat, G. Iamandi, T. Codrescu, M. Cerchez, G. Călimănescu, D. Asachi, Al. Asachi, I. Stavrat etc.[1] Traducerea lui Ion Ionescu cu biografia filozofilor a fost recomandată de Comitetul academic, spre a fi tipărită, însă acest lucru nu s-a realizat.

La 9 martie 1837 a murit la Iaşi tatăl său după ce fusese timp de 11 ani (1823—1834) îngrijitorul spiritual şi gospodarul schitului Brad, care ajunsese sub conducerea lui la deplină înflorire. De aici, Ion Isăcescu a fost înlocuit cu un nepot al episcopului Meletie de Roman. Pentru a se vedea procedeele şi nepotismele care se practicau pe atunci, citäm pe Ion Ionescu care se vede că a tras învăţăminte din aceste triste întîmplări ale tatălui său: „Apoi s-a apucat de căutat moşia, a adus vite multe şi frumoase, a cumpărat şi el mai multe bucăţele de pămînt şi le-a dat schitului... Cînd moşia Bradul a început să aducă venituri acestea au atras atenţia invidioşilor şi interesaţilor de la episcopia de Roman şi vlădica Meletie a dat afară pe tatăl meu, şi a pus în locul lui pe un nepot al său, dichiul de la episcopie, Tatăl meu, dat afară, a ieşit plin de datorii, s-a plîns mitropolitului Veniamin, care a făcut pe vlădica Meletie de a dat tatălui meu o despăgubire, dar neputîndu-şi plăti cu dînsa toate datoriile făcute ca năcealnic al schitului, *a murit de supărare la Iaşi la 9 martie 1837*“ [2]. În continuare el scria despre truda mamei sale văduvă, de a-şi creşte copii: „Mama, rămasă văduvă, a sfîrşit de plătit toate datoriile tatălui meu şi pentru aceasta a vîndut tot ce avea: argintării, blane frumoase de samur şi de cacon etc. etc. pînă şi casa în care locuia în Roman. Şi aşa a rămas, aşa cum zicea ea, săracă dar curată, hrănindu-se cu furca şi crescîndu-ne şi pe noi, pînă ce a murit şi ea la 6 iunie 1859“ [3].

---

[1] a. *Albina românească*, 18 iulie 1837, p. 245; b. V. A. Urechia: *Istoria Scoalelor*, t. I. Imprimeria statului Bucureşti 1892, dă alte lucrări ca traduse de Ion Ionescu; pe cînd Gh. Asachi, la 14 aprilie 1837, raporta Epitropiei că Ion Ionescu a tradus *Viaţele filosofilor* de Fénélon şi o propunea spre a fi tipărită. Poate că şi Ion Ionescu şi Scriban au făcut şi alte traduceri, sau au făcut şi traduceri paralele.

[2] *Agricultura română de la Brad*, Tip. G. I. Cubelca, Roman, 1886, p. IV., Opere II, p. 123.

[3] Ibid, p. IV; Opere II, p. 124.

IV. LA CELE MAI ÎNALTE ŞCOLI DIN FRANŢA

Cunoaşteţi, domnule, faima de care se bucură în Franţa ferma experimentală a domnului Dombasle. Pe lîngă acest savant practician mă străduiesc acum să-mi perfecţionez studiile în agricultură...

PETRACHE POENARU[1]

După tratatul din anul 1829 de la Adrianopol, cînd ţările româneşti obţinuseră libertatea comerţului, pe marii moşieri începuse să-i preocupe sporirea producţiei agricole ca marfă în care vedeau multe avantaje materiale.

Între marii moşieri ai Moldovei se afla şi domnitorul Mihail Sturdza care, pentru realizarea planurilor sale de îmbogăţire, şi-a pus în gînd să trimită pe cheltuiala sa în străinătate un tînăr foarte merituos, absolvent al Academiei ce-i purta numele. Alegerea nu suporta comparaţie. Ion Ionescu a fost ales ca „primus inter pares" şi trimis să studieze agricultura în Franţa.

În felul acesta, Ion Ionescu, pe care profesorii lui îl destinaseră pentru literatură, primeşte propunerea aceasta care îi aducea şi marea satisfacţie pe care o simţea de cîte ori lua contact cu agricultura şi ţărănimea.

Iată cum, pentru ocupaţia cîmpenească şi iobagii români, se năştea dascălul, tribunul şi realizatorul cel mai mare pe care îl avuseseră vreodată ca agronom.

---

[1] Potra George: *Petrache Poenaru*, Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1963, p. 267.

În primăvara anului 1838 (luna martie), Ion Ionescu, împreună cu fostul său profesor Maisonnabe, care se reîntorcea în patrie, pleca în Franţa ca stipendist al lui Mihail Sturdza ca să studieze agricultura. Maisonnabe l-a dus la vestita fermă-model a lui Mathieu de Dombasle. Această fermă funcţiona ca o şcoală particulară de agricultură la Roville, lîngă oraşul Nancy. Acolo, la fermă, era şi o fabrică de pluguri şi instrumente agricole precum şi o fabrică de zahăr din sfeclă.

Dombasle (1777—1843), deşi studiase chimia, s-a dedicat prosperităţii agriculturii din ţara sa. Pentru a contribui la aceasta, a introdus metode agrotehnice noi privind arăturile, aplicarea bălegarului, a amendamentelor, a înlocuit ogorul sterp cu plante prăşitoare, a organizat asolamente cu plantele cele mai căutate (printre care şi plantele furajere), a inventat, a fabricat sau introdus maşini agricole în patria sa etc. Tot el a aplicat contabilitatea agricolă. A publicat lucrări de mare utilitate şi prestigiu, a obţinut de două ori marea medalie de aur a Societăţii de agricultură din Franţa şi a primit vizita regelui Franţei care i-a conferit „Legiunea de onoare". După moartea marelui agronom, poporul francez recunoscător i-a ridicat şi inaugurat în anul 1851 o statuie la Nancy (pe soclul statuii se află aşezat un model după plugul perfecţionat de dînsul).

La ferma model de la Roville, pe lîngă partea practică foarte dezvoltată, făcută în cîmp şi grajduri, se predau şi cursuri de agricultură raţională, chimie, tehnologie, fizică, matematică, maşini agricole, contabilitate etc. de către profesori încercaţi. P. Poenaru scria că se predau şi cursuri de cultură în general, economie rurală, botanică, mineralogie şi contabilitate [1].

În acest mediu de înalte preocupări practice şi teoretice a poposit şi s-a străduit la învăţătură un an şi jumătate compatriotul nostru Ion Ionescu, pentru care Roville-ul constituia un ideal pe care dorea să-l realizeze în ţara sa şi din care a înfăptuit foarte mult, adesea întrecînd modelul.

---

[1] a. Op. cit. p. 267. La această fermă Petrache Poenaru a învăţat numai două luni în anul 1830, fiind în trecere către alte specialităţi. b. *Blais R; Mathieu de Dombasle 1777—1843 pionier de l'enscignement agricole en France*, Berger-Levrault, Nancy, 1966.

Scanned with OKEN Scanner

În timpul studiilor de la Roville, Ion Ionescu apreciat ca un element excepțional, a făcut multe și lungi excursii"... pe jos și cu sacul pe spinare" [1] prin Franța (și în Alsacia), Belgia, Olanda, Elveția și Germania. Mai tîrziu, cînd a revenit în țară, a călătorit în Anglia, Ungaria, Austria, Bulgaria, Turcia, Grecia, Italia, Jugoslavia și probabil în Polonia, iar în unele din aceste țări a fost de mai multe ori.

Tînărul nostru concetățean avea prilejul să-și îmbogățească cunoștințele practice și teoretice și să le confrunte cu realitatea condițiile agricole și sociale din diferitele regiuni și țări. Strîngea o comoară prețioasă pe care o rezerva poporului său.

După un an și jumătate de învățătura agriculturii avansate de la Roville, Ion Ionescu a mers la Auxerres (Champagne), la viticultorul D é p r é a u unde, după cum afirmă el, timp de șase luni, a deprins viticultura și vinificația, printre care și pregătirea șampaniei pe care mai tîrziu a trebuit să o prepare pentru domnitorul M i h a i l S t u r d z a din strugurii viei de la Socola, el fiind primul în țara noastră care a fabricat șampanie.

Aproape încă o jumătate de an a învățat sericicultura la Forêt de Senart, [2] lîngă Paris, la specialistul C a m i l l e B e a u v a i s, membru corespondent și laureat al Societății regale de agricultură din Franța (actualmente Academia de agricultură), unde a stat din primăvară pînă în toamnă.

La Roville, Auxerres și Forêt de Senart, din cele ce scrie la bătrînețe Ion Ionescu, rezultă că ar fi stat doi ani și jumătate.

După aceste studii de specialitate agricolă el a revenit la Paris, în casa lui M a i s o n n a b e așa cum scrie singur (nu în casa lui D o m b a s l e care nu a locuit la Paris) [3]. M a i s o n-

[1] 1) *Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, Imprimerie du Journal de Constantinople, 1850, p. 14 ; Opere II, p. 81 ; 2) *Excursiune agricolă în cîmpia Dobrogei*, București, 1879, p. 28 ; 3) *Excursiune agricolă în Dobrogea*, Traducere de M i h ă i l e s c u F. (extras din Analele Dobrogei), Tipografia Albania, Constanța, 1922, p. 114.

[2] Conform scrisorii de la 21 octombrie 1966 a Institutului național agronomic din Paris, este corect „Forêt de Senart" (nu Bois de Senant).

[3] Această informație, ca și cele privind inaugurarea statuii lui M. d e D o m b a s l e etc. le avem de la Archives de Meurtlie et Moselle din Nancy, prin scrisoarea din 17 octombrie 1966, pe care am depus-o la Academia R.S.R. și din care se deduce și confirmarea informației date de Ion Ionescu cu locuința la Paris.

Scanned with OKEN Scanner

nabe l-a introdus la Universitatea Sorbona unde a studiat fizica cu Pelletier, chimia cu Dumas, ştiinţele naturale cu Mill, iar la Jardin des plantes a învăţat botanica. În acelaşi timp a urmat economia politică la Conservatoire des Arts et Métiers cu A. Blanqui şi probabil şi cu R. L. Wolowschi[1].

Acum Ion Ionescu culesese tot ceea ce se putea aduna prin muncă şi zel susţinut, dintr-o ţară aşa de avansată cum era Franţa acelor timpuri şi încărcat de nectar prelucrat în bună măsură între timp şi aşternut metodic în fagurii minţii lui, venea încărcat cu roadele ostenelilor voite, care trebuia să fructifice şi să ridice starea agriculturii noastre. Se spune că a adus cu el jurnalul său de agricultură scris în 10 volume unde notase amănunţit tot ceea ce auzise, văzuse şi citise în Franţa şi în ţările vizitate. În anul 1842 Ion Ionescu regreta că nu avea bani să-l publice, apoi nu mai aminteşte nimic despre acest jurnal care de altfel nici nu a fost găsit.

Despre timpul cît a stat la studii în Franţa circulă mai mult însemnările lui făcute către sfîrşitul vieţii, unele contradictorii (s-ar fi înapoiat în ţară în anul 1840 sau 1841). *Foaia pentru agricultură, industrie şi negoţ*, supliment la *Foaia sătească* nr. 7 din 6 octombrie 1840, a anunţat că „acum de curînd" a venit în ţară Ion Ionescu[2]. După unele documente reiese însă că semnătura lui apare abia la 6 septembrie 1841. În broşura *Viaţa mea de mine însumi* scrisă cu doi ani înainte de a deceda, arăta că în 1844 ar fi fost trecut de la văcăria de la Cioara la Iaşi ca „director în administrarea moşiilor..." domnitorului. Tot acolo notează că a stat patru ani în Franţa[3]. Se ştie însă sigur

[1] În discursul său ţinut în zilele de 25 şi 26 ianuarie 1883 în Camera Deputaţilor din Bucureşti, Ion Ionescu a spus prima dată că a studiat economia politică şi la Collége de France din Paris cu profesorul Rossi (a se vedea *Bugetul Statului* în Dările de seamă către alegători, p. 171, broşură tipărită de Ion Ionescu la cîteva zile după discursul din Cameră; Opere II, p. 306. Despre studiile acestea am amintit şi la capitolul „Economist".

[2] Ungureanu Gh. *Cîteva ştiri inedite în legătură cu activitatea lui Ion Ionescu de la Brad în comitetul moşiilor domnitorului Mihail Sturdza*, în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Iaşi, 1957, p. 88.

[3] Op. cit., p. 7, 6; Opere II, p. 342, 343.

că la Cioara n-a stat pînă în anul 1844 ci numai un an, cum rezultă din ceea ce a scris el în altă parte, îndeosebi în cererea datată 6 septembrie 1841, cînd avea abia vîrsta de 23 ani, cerere făcută domnitorului în scopul de a i se atribui funcţia de profesor de agricultură la Academia Mihăileană „... şi practicuind în deastimă de un an la gospodăria Cioara..." Din acest ultim document apare ca sigură înapoierea lui în ţară în toamna anului 1840. În altă lucrare, în care de fapt sînt adunate mai multe articole sau broşuri, *Agricultura română de la Brad*, scrisă cu cinci ani înainte de sfîrşitul vieţii, arată că „...după întoarcerea mea de la învăţătură din Franţa, la 1840 şi după ce am fost un an de zile văcar la Cioara..." [1]. Acelaşi lucru reiese şi din cartea *Vitele albe din Englitera* pe care o va traduce în anul 1841 la Cioara.

Astfel, deşi apare evidentă înapoierea lui în patrie în luna octombrie 1840, urmează ca biografii lui să verifice această dată, atît la noi în ţară cît şi în Franţa.

Dacă el nu a stat patru ani în Franţa, ci poate chiar mai puţin de trei ani, atunci trebuie corectate diferitele termene care se dau pentru Roville, Auxerres, Forêt de Senart şi pentru studiile de la Paris. Se poate pune problema dacă nu cumva acestea din urmă au fost întreprinse paralel cu cele de la Forêt de Senart şi chiar cu cele de la Auxerres [2].

Dacă Ion Ionescu nu a poposit în Franţa nici trei ani împliniţi, meritul lui este şi mai mare, punîndu-ne şi mai acut întrebarea cum a reuşit el să-şi însuşească în aşa de puţin timp atîta cultură generală şi profesională ! Explicaţia se găseşte în cultura clasică şi înclinaţia către agricultură pe care le-a avut din ţară, seriozităţii cu care a studiat în Franţa şi, desigur, pregătirii continue după revenirea în ţară.

---

[1] Op. cit., p. 83 ; Opere II, p. 165, În lucrarea, *Din trecutul şi prezentul agriculturii române*, Clementa, Buc. 1906, S. P. Radianu face afirmaţia că Ion Ionescu a venit în ţară la 20 august 1841 !

[2] Autorul a început această cercetare însă nu a reuşit s-o încheie pînă la tipărirea acestei biografii, ca de altfel nici cercetarea privind perioada activităţii din Turcia şi Grecia a lui Ion Ionescu.

Scanned with OKEN Scanner

V. VĂCAR ŞI DIRECTOR LA DOMNITORUL MOLDOVEI

Cu vitele îngrăşate m-am dus şi le-am vîndut un cîrd la Pesta şi altul la Viena. M-am întors înapoi cu desagii plini de galbeni şi m-am dus de i-am dat lui Vodă. Vodă au fost atît de mulţumit de mine, cît nu m-au mai trimis la vaci, m-au oprit lîngă dînsul, făcîndu-mă director în administrarea moşiilor sale.

I. I. B.

Sosit în ţară foarte probabil la începutul lunii octombrie 1840, tînărul agronom s-a prezentat domnitorului Mihail Sturdza care deşi foarte mulţumit de certificatele aduse, ca şi de informaţiile pe care le-a putut primi şi pe alte căi, hotărî totuşi să-l trimită mai mare peste văcăria pe care o avea la Cioara (Fîntînele de astăzi în apropiere de Hîrlău).

Despre această însărcinare Ion Ionescu a scris mai tîrziu: „După patru ani de şedere în Franţa la învăţătură [1], întorcîndu-mă înapoi la Mihai Sturdza Vodă care cheltuise cu mine, m-au trimis la ţară unde avea vite şi m-au făcut văcar! Văcar, ce-i dreptul mai mare peste ceilalţi văcari, dar tot văcar. Mîncam brînză şi mămăligă, ascultam de toate poruncile arendaşilor ce mă privegheau. Am stat un an de zile văcar şi am căutat atît de bine la vite, cît am şi pus la îngrăşat două cîrduri de boi. Cu vitele îngrăşate m-am dus şi le-am vîndut un cîrd la Pesta şi altul la Viena. M-am întors înapoi cu desagii plini de

[1] Am arătat mai înainte despre timpul cît a stat Ion Ionescu în Franţa.

Fig. 3 — *Vitele albe din Englitera prima carte de specialitate agricolă, tradusă şi tipărită de Ion Ionescu dc la Brad (coperta)*

galbeni şi m-am dus de i-am dat lui Vodă. Vodă au fost atît de mulţumit de mine, cît nu m-au mai trimes la vaci, m-au oprit lîngă dînsul, făcîndu-mă director în administrarea moşiilor sale" [1].

Deci ca urmare logică a încrederii pe care o inspira, Ion Ionescu a fost numit în anul 1841 (probabil august sau septembrie) ca director al Comitetului moşiilor lui Mihail Sturdza şi trecut ca atare în bugetul statului de unde primea plată (de la această dată el devine funcţionar de stat în slujba particulară a domnitorului care pretexta că el trebuie să se ocupe exclusiv de treburile obşteşti ! [2]

Dar să vedem ce-a mai făcut la Cioara primul nostru specialist în creşterea animalelor. Aceste puţine informaţii pe care le dăm sînt extrase sau deduse din tipăriturile lui sau din documentele epocii. La Cioara el s-a îngrijit de hrana şi selecţia animalelor, de răspîndirea la sate prin vînzarea animalelor bune de prăsilă şi de iniţierea ţăranilor, propritarilor şi arendaşilor în această preţioasă îndeletnicire.

[1] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 6, 7, Opere II, p. 342, 343.
[2] Ungureanu Gh.: Op. cit., p. 88.

Drept corolar al acestei stăruințe Ion Ionescu a publicat cartea *Vitele albe din Englitera* [1] (fig. 3). Traducerea, probabil din limba franceză, nu poartă numele autorului englez, dar în dedicația către Teodor Sturdza scrie că este o mică introducere după vestiții îmbunătățitori ai agriculturii engleze: R. Bakewell, A. Young, J. Sinclair și T. W. Coke. Mulți agronomi români scriu și ei, după cum a arătat Ion Ionescu mai tîrziu, că autorul cărții traduse ar fi fost David Low ceea ce nu reiese din lucrarea respectivă.

Cartea făcea cunoscut prima dată la noi progresul la care ajunsese creșterea animalelor în Anglia, stîrnind astfel interes printre marii proprietari și țărani. În această carte, tipărită cu alfabetul cirilic, carte care de fapt apare ca o descriere liberă și cu adaptări (prelucrare) Ion Ionescu a adăugat și unele observații și încercări personale asupra creșterii vitelor de la Cioara așa cum spunea el „...dimpreună cu o mică relație despre cele ce am observat în vitele odăii Cioara..." [2]. Despre aceste observații și încercări proprii el declara în aceeași carte: „Spre a aduce și din partea mea o mică provizie trebuitoare la zidirea unui întreg curs de agricultură, socot a arăta aicea ceea ce am observat în deastima petrecerii mele la odaia Cioara puține observații însă făcute bine, unele și sancționate de o contabilitate foarte aspră" [3]. Vorbea și despre folosul aplicării consangvinizării însă spunea că nu trebuie să se meargă prea departe etc. Încă de la începutul carierii declara că se simțea atras puternic de profesia pentru care se pregătise „...cariera agricolă a cărei plăcere este înăscută în mine" [4].

---

[1] Traducție, Iași la Institutul Albinei, 1842, 94 pag. + 2 pag. cu lista persoanelor care s-au înscris anticipat cu 1 pînă la 200 de exemplare + 2 planșe cu 7 figuri. Ion Ionescu în lista lui de lucrări dată la sfîrșitul monografiei județului Mehedinți (1868) scria că a tradus cartea aceasta după David Low, lucru pe care îl spune și în *Lecțiuni elementarii de agricultură*, p. 304; Opere I, p. 140.

[2] *Vitele albe din Englitera*, Institutul Albina, Iași, 1842 (p. II, în dedicația către Teodor Sturdza).

[3] Ibid., p. 32.

[4] Ibid., p. 36.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1841 a obținut rangul de *pitar* și probabil în anul 1843 acela de *serdar*, iar în anul 1856 pe inscripția de la biserica clădită sau reînoită de el la Pyrgetos (Perietos) Tesalia, a scris că este *căminar*.

După venirea de la studii din Franța, el a fost ales membru al *Societății de medici și naturaliști din Moldova* (Iași), unde, împreună cu Cihac și Kogălniceanu „...vor duce o intensă muncă de propagare a cunoștințelor noi în domeniul agriculturii“ [1]. În același sens a lucrat Asachi, Winkler și alții.

[1] Pruteanu P. *Iacob Cihac*, Ed. științifică, București, 1966, p. 72.

VI. PROFESOR DE AGRICULTURĂ LA ACADEMIA DIN IAŞI

...cursul de agricultură se va pardosi întocmai precum la toate Academiile şi Universităţile, tinerii pe lîngă celelalte cunoştinţe ideale şi morale, vor dobîndi şi cunoştinţa unui obiect pozitiv ce hrăneşte şi înavuţeşte şi împuterniceşte societatea...

I. I. B.

Referindu-ne la funcţiunile avute sau problemele studiate de Ion Ionescu, semnalăm că una din acţiunile de cea mai mare importanţă pentru începutul oficial al învăţămîntului şi al recunoaşterii ştiinţei agricole româneşti este cererea către domnitor (6 septembrie 1841) şi obţinerea numirii sale ca profesor de agricultură, la Academia Mihăileană din Iaşi, la 10 septembrie 1841 (febr. 1842). Se consideră că este prima catedră de ştiinţe agricole înfiinţată în învăţămîntul superior românesc, iar el primul profesor agronom, socotit şi ctitor al învăţămîntului agronomic superior din ţările locuite de români [1]. Dar pe lîngă aceasta, prin stăru-

[1] Ion Ionescu a fost încă din anul 1837 (ianuarie-martie) „repetitor" la clasele gimnaziale. A fost însă şi profesor („sedator") la această Academie în anul 1838, dar la materia de limba română şi istoria universală. Unii biografi scriu că ar fi fost profesor la Academia Mihăileană începînd din anul 1837 (probabil că se confundă calitatea de repetitor de la treapta întîia — clasele gimnaziale — cu aceea de sedator de la treapta a doua — învăţăturile înalte, sau ambele au fost considerate ca funcţiuni de profesor). În *„Istoria României"*, vol. III 1964, p. 1080, se arată că Ion Ionescu a fost „...titular al primului curs de agronomie de pe lîngă Academia Mihăileană..." Alţi biografi scriu că agronomul Leon Filipescu ar fi predat prima dată agricultura la Academia Mihăileană din anul 1838 (?), unii spun că în

Scanned with OKEN Scanner

inţa şi exemplul său, el a determinat oficialitatea să înfiinţeze şi învăţământul agricol practic (profesional, tehnic, evoluat în liceele agricole de astăzi).

Iată aici cererea lui Ion Ionescu, aprobarea dată de domnitorul Mihail Sturdza şi măsura luată de N. Suţu din partea Epitropiei Scoalelor[1].

Epitropia shoalelor — vi se recomăndueşte pe iscălitul care cu a noastră cheltueală au dobîndit această ştiinţă spre a-l întrebuinţa la Academie în folosul tinerimii — în 10 septembrie 1841.

M. STURDZA

Să se cei de la šămeşie ştiinţă de starea bugetului spre închipuirea trebuinţii poruncite.

N. ŞUŢU

Prea înălţate Doamne

Crescut fiind în şcoalele naţionale şi din milostivirea înălţimii voastre dobîndind cunoştinţa agriculturii în institutul franţez Rovill şi practicuind în deastimă de un an la gospodăria de pe moşia Cioara, precum este cunoscut înălţimii voastre, întru dorinţa de a împărtăşii tinerimii naţionale prinţipiile teoretice ale agriculturii după pilda tuturor aşezămintelor de învăţătură publică din ţările luminate, spre a agiunge la asămine rezultat potrivit cu nevoile ţării şi cu părintescul scopos al înălţimii voastre (fiindcă prinţipiile agriculturii sînt temelia fericirei staturilor şi mai cu osăbire a Moldovei ca

---

anul 1842 (?), iar alţii arată că acesta ar fi predat matematicile şi nefiind corespunzător a fost retrimis la studii în străinătate de unde înapoindu-se, este cert că a fost numit profesor de agronomie la seminarul de la Socola-Iaşi unde se ştie că a funcţionat. Leon Filipescu a tradus din limba germană, după Schlipf şi a tipărit în anul 1844 la Iaşi o carte de agricultură *Dascălul agronomiei sau mînoductorul practic în toate ramurile economiei*, pe a cărui copertă a scris că era profesor la Academia Mihăileană. Din izvoare sigure se ştie că în acel an, 1844, funcţiona ca profesor de agricultură Ion Ionescu. Leon Filipescu a fost şi el profesor la Academie însă un timp scurt şi anume la matematici.

[1] După Homutescu Vl. şi Andronic Al.: *Cursul de agricultură a lui Ion Ionescu de la Brad ţinut la Academia Mihăileană;* în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Iaşi, 1957, p. 31.

Scanned with OKEN Scanner

o ţară agricolă), cu umilinţă rog pe înălţimea voastră să vă milostiviţi a poronci de a fi instalată plecata slugă a înălţimii voastre de profesor agriculturei în Academia Mihăileană ; cursul de agricultură se va paradosi întocmai precum la toate Academiile şi Universităţile, tinerii pe lîngă celelalte cunoştinţe ideale şi morale, vor dobîndi şi cunoştinţa unui obiect pozitiv ce hrăneşte şi înavuţeşte şi împuterniceşte societatea şi care, pe lîngă alte cunoştinţe, le va fi un mijloc îndemnătoriu în traiul vieţii lor soţiale.

Al înălţimii voastre cel mai credincios şi mai ascultător serv.

Septembrie 6, 1841 ION IONESCU pitar

(Arh. St. Buc. Minist. Cult. Instr. Publice Moldova, dos. 318/1837 f. 62).

Ion Ionescu a înaintat şi o programă analitică a cursului, unde dă o introducere generală, introducere în agricultură, economie rurală, agronomie, cultura (plantelor, N.A.), maşini şi instrumente, vitele domestice, grădini, livezi, vii, lăptărie.

Spicuim din introducerea generală : „Tema introducerii este că *după împregiurările politice şi economice ale popoarelor au urmat şi îmbunătăţirile agriculturii* [1], dovedind aceasta arăt şi starea agriculturii Moldovei şi îmbunătăţirile ce se poftesc de înpregiurări... însă cu mare dezvăluire se vor tractarisi obiectele ce ar putea fi folositoare în ţară... dînd şi desvăluiri elementare despre acele ce elevii nu vor fi îndestul de pregătiţi". Pentru actualitatea acestei programe sîntem tentaţi să mai dăm şi alt citat din introducere : „Definiţia agriculturii, bazisurile ei, chipul facerii observaţiilor şi a ecsperienţelor, ştiinţele accesorii a agriculturii şi însuşirile unui agricultor. Deosebitele sisteme de tratăţie a cursului de agricultură" 12 februarie 1842 (Arh. St. Buc. MCIPM, dos. 318/1837, f. 66) [2].

Cursul l-a început la 1 martie 1842.

Din cursul său de agricultură de la Academie nu s-a mai găsit altceva, decît o lecţie din anul 1846 care a văzut lumina tiparului în luna decembrie 1859 în *Foaia de agricultură practică* [3]

[1] Sublinierea noastră, A. V.

[2] A se vedea : Homutescu Vl. şi Andronic Al. Op. cit., p. 32, 33.

[1] p. 185, 186.

unde începe așa: „Astăzi mi se pare propunerea agriculturii mai grea decît însăși studia ei. În fața unui auzitoriu, atît de luminat, curios de a mă cunoaște, de a mă lumina, de a mă povățui și de a adopta toate principiile mele, ca un militar în retretă, îmi voi aduna toate suvenirurile și toate meditațiile mele și cu încredere îmi voi expune tangenta pe care am să urmez, ținînd cu mîinile de coarnele plugului și întipărind pe țearina Patriei rezultatul ostenelilor și sacrificiilor mele". La curs aducea pilde cu mare putere de convingere din autori greci și romani, dar îndeosebi din contemporanii francezi, englezi, germani și alții arătînd totodată căile cum se puteau adapta la noi unele din aceste cunoștințe.

În felul acesta, „auzitoriu" era într-adevăr electrizat de peroratia, documentarea teoretică și exemplificările practice ale acestui magistru de înaltă competență și largi sentimente patriotice, a cărui faimă străbătea departe în publicul de la orașe și sate. Se ivise omul care trebuia să sfințească locul, democratul care urma să ceară dreptate pentru țărani, agronomul care trebuia să facă agricultura noastră mai prosperă. Imaginea unui „Cincinnatus redivivus", care de la coarnele plugului a fost dus la Roma să conducă statul roman, trezește în noi sentimente de adîncă stimă și entuziasm pentru agronomul român, care oricînd schimba arma sa cu sapa și plugul, vocea și condeiul cu fapta, cu practica cea dătătoare de viață.

Profesoratul lui Ion Ionescu, cu unele nemulțumiri privind numărul mic de studenți și străduința lui de a pune la locul lor pe unii colegi profesori retrograzi sau chiar incorecți [1], a durat de la 1 martie 1842 (dată atestată de documente oficiale), pînă în august 1848 (dată probabilă, dedusă după afirmația tipărită a lui Ion Ionescu), adică pînă la chemarea și plecarea lui la București pentru a lua parte la revoluție. Începînd însă din anul 1846 cînd a plecat la beizadea Grigore Sturdza care ținea în arendă moșia Săbăoani-Roman și unde înaintașul nostru devenise contabil secretar și desigur și administrator, cursurile la Academie le făcea ducîndu-se la Iași o dată pe săptămînă unde ținea cele

[1] Slăvescu Victor: *Corespondența dintre Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica*, Imprimeria națională, București, 1943, p. 47, 48

două lecţii „...una cînd ajungeam şi alta mai înainte de a pleca înapoi. Aşa am urmat şi pînă la jumătatea anului 1848“[1].

La Săbăoani a stat pînă în primele zile ale lunii august 1848 cînd a fost chemat la Bucureşti de către revoluţionarii munteni.

În timpul profesoratului său a publicat într-o limbă plăcută (şi avînd ca modele pe maeştrii Dombasle, Young, Barral): *Calendar pentru bunul gospodar*, tipărit ca supliment la *Foaia sătească a Principatului Moldovei* din Iaşi în anii 1844 şi 1845 iar în anul 1845 a fost publicat ca ediţia a II-a sub formă de carte (260 pagini cu alfabetul cirilic, fig. 4), la *Cantora Foaiei săteşti* (biroul Foaiei săteşti). Şi fiindcă sîntem la calendarul său, trebuie amintit că în anul 1861 el a tipărit ediţia III cu titlul puţin schimbat: *Calendar pentru bunul cultivator*, avînd acum 512 pagini. Ediţia aceasta a fost scrisă cu alfabetul de tranziţie latin-cirilic şi este „adăugată cu elemente de meteorologie, agronomie şi mecanică agricolă şi cu 54 de gravure, reprezentînd maşinile agricole cele mai însemnate“ [2]. Gravurile (53 figuri), au

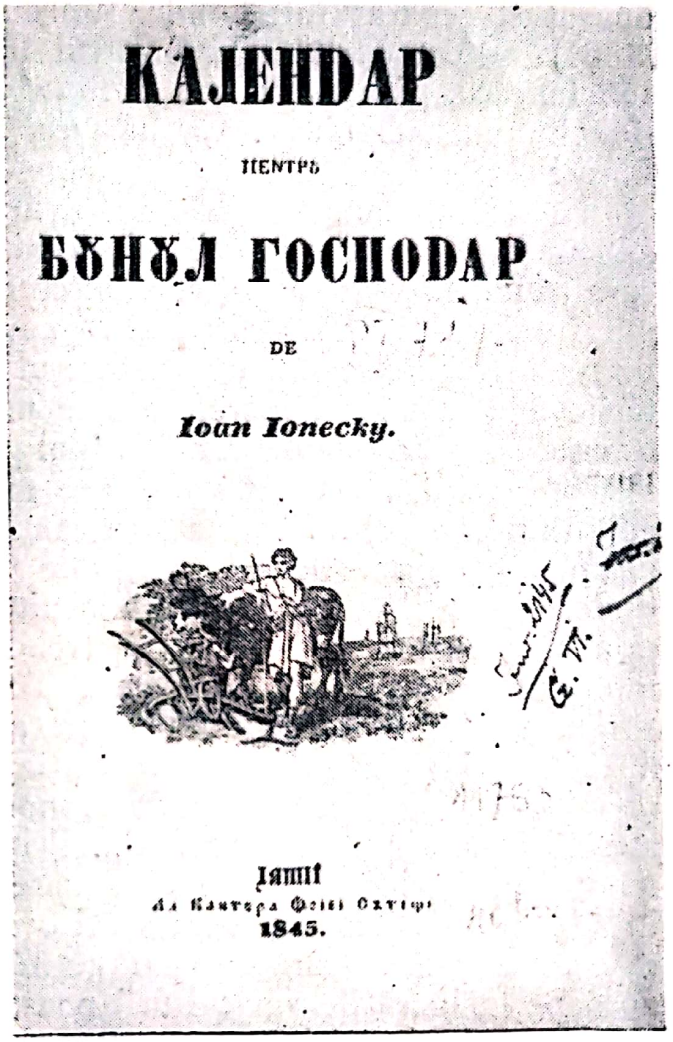
КАЛЕНДАР

ПЕНТРУ

БУНУЛ ГОСПОДАР

DE

Ioan Ionecky.

1845.

Fig. 4 — *Calendar pentru bunul gospodar (coperta)*

[1] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 7 ; Opere II, p. 343.
[2] p. III (coperta interioară).

Scanned with OKEN Scanner

apărut şi separat într-o mică broşură. Difuzarea ultimei ediţii (1861) a fost oprită de ministrul instrucţiei N. Niculescu însă Ion Ionescu, prin ziarul său *Ţeranul român,* l-a acuzat public că ţine lumina sub obroc. Ca urmare, cartea a fost distribuită în librării.

În acest calendar el a descris lucrările agricole pe lunile anului, aducîndu-şi contribuţia prin observaţii şi raţionamente personale care acum, la ultima ediţie, ajunseseră către desăvîrşire. Preocupat fiind ca totul să corespundă condiţiilor locale şi în acelaşi timp să fie impregnat de caracterul modern al realizărilor din ţările mai avansate, marele nostru magistru a scris în precuvîntarea de la ultimele două ediţii (noi citǎm din aceea apărută mai tîrziu — ediţia III 1861 — care are un text revizuit faţă de ediţia mai veche) : „Agricultura românilor, ca şi aceia a oricărui neam, are obiceiurile sale rezemate pe climă, pe pămînt, pe întinderea moşiilor, pe numărul locuitorilor, pe chipul hranei lor şi a obiceiurilor şi, în fine, pe trebuinţele ţării dinăuntru şi pe interesul negoţului ei din afară. Toate aceste împrejurări dau agriculturii o faţă deosebită în fiecare ţară. Metoda agricolă a unei ţări, izvorîtă fiind din poziţia geografică, din caracterul populaţiei şi din împrejurările economice şi comerciale ale ţării, are un puternic cuvînt de a fi... Prin urmare şi România are o sistemă de agricultură, are şi ea oarecare lucrări practice ce sînt în adevăr folositoare şi care ar fi o nebunie de a se înlocui prin sisteme engleze, franceze sau germane. Însă căutînd mai deaproape la lucrările agriculturii noastre, nu întîrziem a vedea că printre multe lucruri bune avem destule şi rele şi că în multe a rămas îndărăt de înaintările făcute în agricultura altor ţări... Obiceiurile vechi au fost, de bună seamă, bune şi folositoare odinioară, însă astăzi au ajuns a fi nepotrivite cu împrejurările noastre şi cu înaintările ştiinţelor şi atît de nepotrivite cît sînt în aevea mai mult păgubitoare decît folositoare“ [1]. După ce spune că a păstrat cu respect toate practicile bune din agricultura noastră, a arătat şi pe acelea pe care le-a găsit în agricultura altor ţări ca mai utile, şi recurgînd la imagini stilistice deosebit de sugestive scria : „Am altoit, ca să zic aşa, în trunchiul a cărui rădăcini sînt

[1] Op. cit. p. 1, 2 ; Opere I, p. 233.

adînc întinse în pămîntul nostru, oarecare îmbunătăţiri ce le-am cules din agricultura altor ţări..." [1].

Astfel de recomandări, cu fraze parcă sculptate în granit, abundă în toate lucrările maestrului nostru şi ele capătă o concizie şi mai mare în lucrările sale de maturitate profesională.

Tot în perioada anilor 1842—1848, o altă lucrare care exprimă un mare ideal al lui Ion Ionescu este : *Ferma Modelă şi Institutul de Agricultură în Moldavia.* Tipografia Institutului Albinei, Iaşi, 1847 unde el reia înfăptuirea fermei-model care trebuia să întrunească pe fii de ţărani ce urmau să înveţe agricultura raţională : „Busola noastră în această stare de tranziţie nu poate fi alta decît aceea eşită din numeroase încercări, cărora îndeobşte sîntem datori pentru toate propăşirile cu care se făleşte veacul nostru. La această busolă privind, am arătat în calendarul bunului gospodar, ce se află împărţit prin toate casele din ţară, precum şi în alte scrieri ale mele, lucruri ce ar trebui să cunoaştem şi să încercăm, spre a păşi cu încredere în căutarea intereselor noastre şi spre a dobîndi produse mai multe, mai bune şi mai ieftine decît acelea ce le avem astăzi" [2].

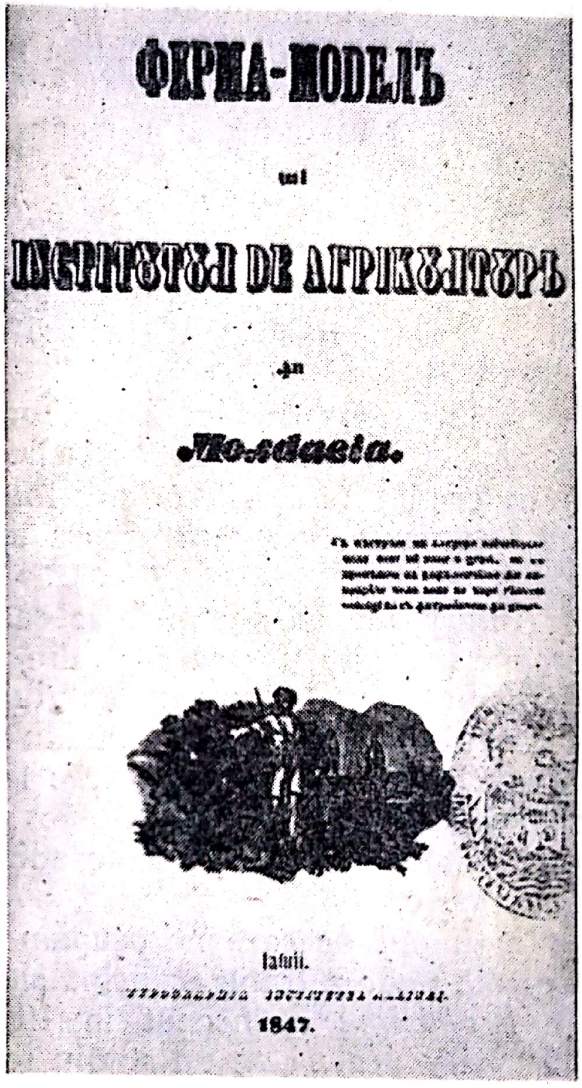
ФЕРМА-МОДЕЛЪ

ши

ИНСТИТУТЪ ДЕ АГРИКУЛТУРЪ

ын

Молдавия.

Iaşii.

1847.

Fig. 5. — *Ferma Modelă şi Institutul de agricultură în Moldavia (coperta)*

[1] Ibid., p. 3 ; Opere I, p. 233.
[2] Ibid., p. 5 ; Opere II, p. 68.

El vedea fermele model cu şcoli de agricultură ca „...răsadniţe de oameni capabili de a aplica pe orice moşie chipurile prin care să sporească veniturile...“ [1] (fig. 5).

Pentru acest scop el a depus Epitropiei învăţăturilor publice din Moldova actul de asociaţie întocmit la 2 iunie 1846 la Paris, între Ion Ionescu profesor de agricultură la Academia Mihăileană din Iaşi care aducea „capitalul intelectual“ şi Scarlat Vasiliu Vîrnav care aducea „capitalul pecuniar“ (după expresiile cuprinse în act). De asemenea a depus şi „programul învăţăturii“ cu diferite detalii.

La întîmpinarea făcută Ion Ionescu a obţinut „anaforaua“ Epitropiei şi instrucţiunile acesteia. Căutînd o moşie pe care s-o arendeze i s-au oferit condiţii foarte grele încît a trebuit să amîne înfiinţarea fermei pentru care apelase aşa de mult la verbul şi capacitatea sa.

Autoritatea agronomică de care se bucura a determinat Epitropia învăţăturilor publice din Moldova să recomande în luna decembrie 1843 Departamentului treburilor dinlăuntru, numirea serdarului Ion Ionescu ca „mădular“ al Comisiei centrale de agronomie şi economie rurală, care fiinţa cu scopul să ajute la îmbunătăţirea agriculturii din Moldova şi unde agronomul nostru, fiind numit imediat, a lăsat urme adînci de fapte teoretice şi practice folositoare.

În timpul de care ne ocupăm, Ion Ionescu a publicat zeci de articole unde a tratat principalele probleme agricole şi economice. În *Propăşirea* a început la 19 martie 1844 şi a terminat la 30 aprilie acelaşi an un studiu referitor la „Îmbunătăţiri în agricultura noastră“ unde recomanda ferme model, deocamdată o fermă la cîmpie şi alta la munte, şcoli speciale, societăţi agricole, maşini agricole. A colaborat şi la *Povăţuitorul sănătăţii şi a economiei, foaie periodică pentru poporul românesc* (care a apărut în anii 1844—1845).

Tot din timpul profesoratului său sînt mărturii sigure că au rămas de la el două cursuri în manuscris, ţinute la Academia Mihăileană: 1. *Botanica cu Anatomia şi Fiziologia vegetală şi* 2. *Agronomia după D o m b a s l e.* Aceste cursuri care se aflau în biblioteca lui E. M o r ţ u n din Iaşi au fost expuse în anul

[1] Ibid., p. 6 ; Opere II, p. 68.

1885 cu prilejul aniversării a 50 de ani de la înfiinţarea învăţămîntului superior din Moldova, însă de atunci nu au mai fost găsite.

Un eveniment crucial, cu repercursiuni pe tot restul vieţii lui s-a petrecut la 21 mai 1845 la moşia lui Costache Negri de la Mînjina, acum comuna Costache Negri din regiunea Galaţi [1], cînd a avut loc întîlnirea cu marele patriot şi conducător virtual de mai tîrziu al revoluţiei de la 1848, cu Nicolae Bălcescu şi unde s-a discutat, printre altele şi chestiunea emancipării şi împroprietăririi ţăranilor. La această întrunire au mai luat parte: V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, Alecu Russo, Lascăr Rosetti, Ralet şi Rolla din Moldova, iar din Muntenia, Ion Gica, şi C. Filipescu.

Pentru acelaşi scop, al schimbului util de păreri în problemele româneşti, Ion Ionescu a luat parte în anul 1846 la Paris la discuţiile organizaţiei politice, *Societatea studenţilor români* unde au mai fost prezenţi: N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, C. Negri, V. Alecsandri, C. A. Rosetti şi Scarlat Vasiliu Vîrnav.

De la această răscruce, agronomul nostru care trăia intens drama ţărănimii, a urmat singura cale posibilă, calea împlinirilor prin revoluţie. Şi astfel, alături de ceilalţi îndrumători ai poporu-

---

[1] În *Istoria României*, vol. IV, p. 24 şi aşa cum arată Ion Ionescu la bătrîneţe, întîlnirea de la Mînjina ar fi avut loc în primăvara anului 1846. Însă la 18 mai 1846, după cum reiese din scrisoarea din timpul acela către Ion Ghica, ms. Acad. 82 224, Ion Ionescu se afla la Grignon în Franţa, unde foarte probabil că era sosit de cel puţin cîteva săptămîni sau luni, iar la 2 iunie acelaşi an se afla la Paris (cf. actului de asociaţie între Ion Ionescu şi Scarlat Vasiliu Vîrnav pentru înfiinţarea unei ferme model şi a unei şcoli de agricultură). De la Paris sau Grignon, Ion Ionescu a călătorit prin Elveţia, Anglia şi Italia, de unde (de la Roma), a scris lui Ion Ghica la 22 august 1846.

Martinescu Pericle, în biografia lui Costache Negri, arată că întrunirea aceasta de la Mînjina a avut loc de fapt la 21 mai 1845, după cum a constatat din corespondenţa lui Costache Negri. Întrunirea s-a ţinut în ziua de 21 mai, tocmai ca sub pretextul că se sărbătoreşte onomastica lui Costache şi Elena Negri, să nu se atragă atenţia autorităţilor publice. Dacă reţinem ziua de 21 mai ca plauzibilă şi deci dacă întrunirea ar fi avut loc la 21 mai 1846, atunci, aşa cum reiese şi din scrisoarea lui Ion Ionescu din tinereţe, se vede clar că agronomul nostru nu ar fi fost de faţă.

lui, el devine revoluționarul apreciat de contemporani, dar și de urmași și îndeosebi de regimul socialist, fapt atestat și în *Istoria României* unde, printre foarte multe alte evidențieri, se scrie: „Democrat — revoluționarul Ion Ionescu de la Brad (1818—1891) a adus în 1848 o contribuție însemnată la cauza revoluției. El a arătat că revoluțiile sînt fenomene sociale firești și necesare..." [1].

Pentru a înregistra cronologic o informație inedită, care ne-a sosit foarte recent, consemnăm că *Ion Ionescu a studiat în anul 1846 la Școala de agricultură de la Grignon-Franța.* Deocamdată nu știm cît a stat acolo, probabil că a fost un timp scurt, pentru unele cursuri de perfecționare, vizite, etc. care nu s-au terminat cu obținerea diplomei obișnuite (fig. 6). Este verosimil faptul că la Grignon, la Societatea studenților români din Paris, și probabil și în alte țări și localități, el a ținut conferințe privitoare la agricultura și situația social-economică de la noi.

Plecarea sa la Grignon posibil să fi avut încuviințarea Academiei Mihăilene unde era profesor și a domnitorului Mihail Sturdza la care era director al moșiilor, sau a lui Gr. Sturdza în serviciul căruia poate că trecuse de curînd (în anul 1846 a trecut de la moșiile primului la moșia secundului). O altă ipoteză poate fi aceea că plecarea în Franța s-a produs mai mult în vacanțele de vară. Tot din acest an, 1846, se atestă sosirea lui la Paris unde a venit de la Grignon [2], întîlnirea la Paris cu S. Vasiliu-Vîrnav și efectuarea unui act cu dată certă [3], precum și prezența sa la Societatea studenților români unde s-a întîlnit cu unii compatrioți revoluționari [4]. Dar prezența lui în Franța o mai găsim atestată și de un articol scris și trimis de la Paris în ianuarie 1846 [5].

[1] vol. IV, 1964, p. 688, și: 24, 96, 97, 98, 99, 160, 213, 225, 280, 328, 353, 365, 381, 449, 472, 488, 494, 505, 506, 511, 512, 551, 590, 691, 695, 701, 707, 712, 720, 723, 724, 725, 732 (a se vedea și vol. III p. 620, 621, 947, 1050, 1080, 1081, 1083).

[2] Scrisoarea către Ion Ghica din 18 mai 1846 manuscris (prescurtat ms), Academie (Acad.), 82.224.

[3] *Actul de asociație* (pentru înființarea fermei-model și a școalei agricole), din 2 iunie 1846, v. *Ferma modelă și Institutul de agricultură în Moldavia*, p. 6, 10; Opere II, p. 68, 70.

[4] *Istoria României*, vol. IV, p. 24.

[5] *Lucrarea mătăsei.* Albina Românească, nr. 8, 27.I.1846 și nr. 9, 31.I.1846.

Scanned with OKEN Scanner

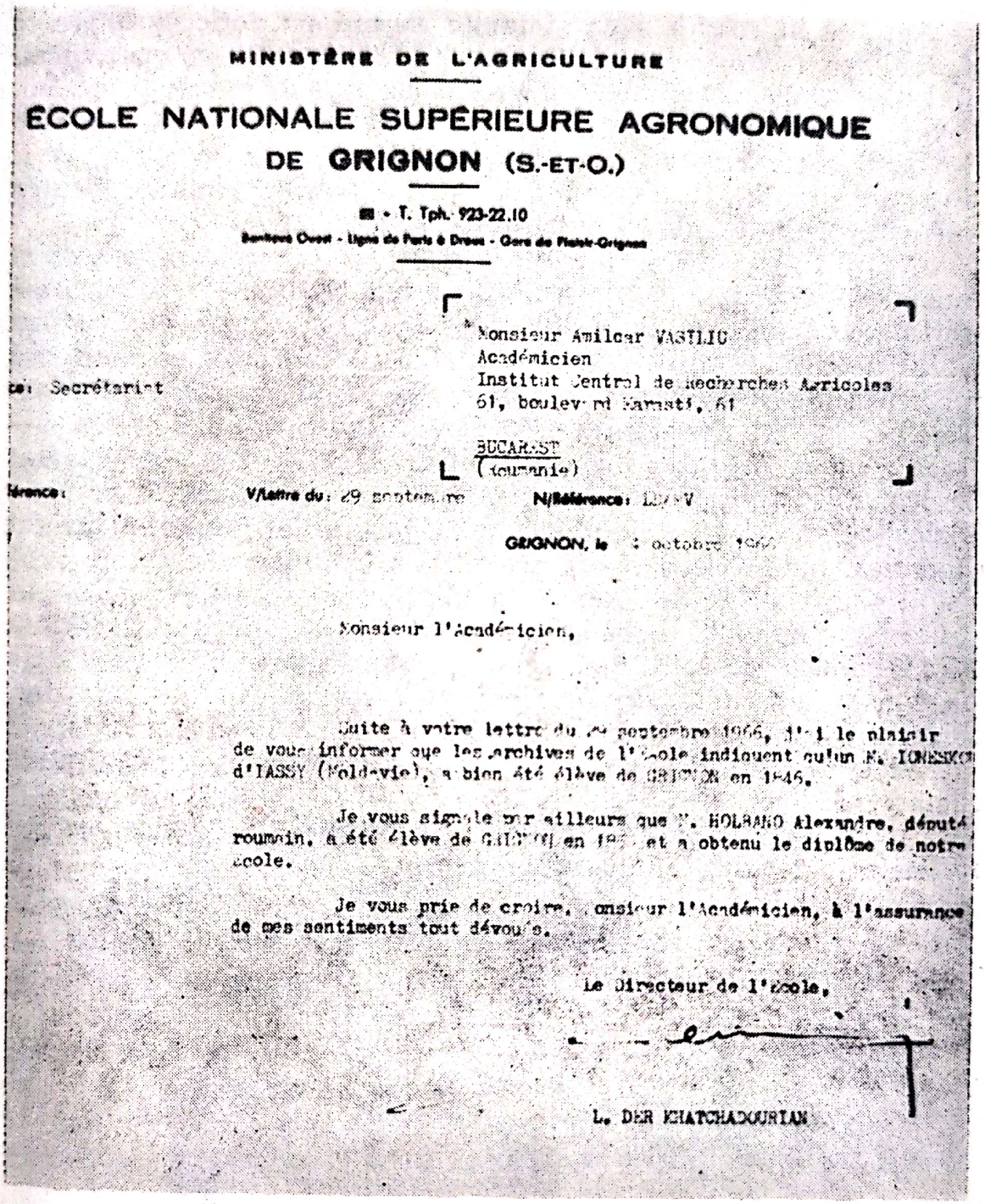

MINISTÈRE DE L'AGRICULTURE

ÉCOLE NATIONALE SUPÉRIEURE AGRONOMIQUE
DE GRIGNON (S.-ET-O.)

[illegible] - T. Tph. 923-22.10
[illegible] - Ligne de Paris à Dreux - Gare de Plaisir-Grignon

Monsieur Aniicar VASILIU
Académicien
Institut Central de Recherches Agricoles
61, boulevard Kamatî, 61
BUCAREST
(Roumanie)

ce: Secrétariat

Référence:

V/Lettre du: 29 septembre

N/Référence: LD/-V

GRIGNON, le [illegible] octobre 1966

Monsieur l'Académicien,

Suite à votre lettre du 29 septembre 1966, j'ai le plaisir de vous informer que les archives de l'École indiquent qu'un M. IONESCO d'IASSY (Moldavie), a bien été élève de GRIGNON en 1946.

Je vous signale par ailleurs que M. HOLBAN Alexandre, député roumain, a été élève de GRIGNON en [illegible] et a obtenu le diplôme de notre école.

Je vous prie de croire, Monsieur l'Académicien, à l'assurance de mes sentiments tout dévoués.

Le Directeur de l'École,

L. DER KHATCHADOURIAN

Fig. 6 — *Scrisoarea Şcoalei naţionale superioare agronomice de la Grignon-Franţa prin care se confirmă că Ion Ionescu de la Brad a fost elev şi acolo (inedit)*

Scanned with OKEN Scanner

Agronomul român avea şi multe sarcini patriotice pe care le îndeplinea riguros, dar şi o nesecată voinţă de a se perfecţiona în ştiinţele agricole, pe care însă o subordona primelor sarcini.

S-a emis şi părerea, verosimilă, că înscrierea şi frecventarea, probabil sporadică, la şcoala de agricultură de la Grignon, ar fi fost un pretext ca să poată fi prezent în străinătate pentru misiuni revoluţionare.

Sînt şi cîţiva autori care scriu greşit că Ion Ionescu a studiat numai la Grignon (şi nu vorbesc nimic despre Roville). După scrisoarea Şcoalei naţionale superioare agronomice de la Grignon (titlu actual al şcolii) din 4 octombrie 1966, care ne confirmă prezenţa lui Ion Ionescu ca elev acolo, rămîn ca reale următoarele : a studiat agricultura în primul rînd la Roville în 1838—1839 ; a deprins viticultura şi vinificaţia la Auxerres ; a învăţat sericicultura la Forêt de Senart lîngă Paris, a studiat la Sorbona fizica, chimia şi ştiinţele naturale, la Jardin des plantes a învăţat botanica, iar la Conservatoire des Arts et Métiers şi foarte probabil şi la Collège de France a studiat economia politică. Revenit în ţară şi după mai mulţi ani de serviciu el s-a înapoiat în Franţa şi a studiat agricultura la Grignon (1846). În august 1846 era deja la Roma-Italia unde ajunsese prin Elveţia şi Anglia. Aşa dar, biografia lui Ion Ionescu s-a îmbogăţit cu o nouă cunoaştere a activităţii de studii şi cu o confirmare a aceleia politice de peste hotare.

Aceasta este situaţia cunoscută acum după documente recente (oferite de noi Bibliotecii Academiei).

Scanned with OKEN Scanner

VII. REVOLUȚIONAR

Manifestațiile nevoilor omenirii de a scăpa de robie sînt revoluțiile și revoluțiile sînt durerile de naștere a libertății, de aceia le binecuvîntez pretutindeni unde se arată și mă fălesc cu națiia mea română, care în sfîrșit aruncă și ea lanțurile ce o țineau ferecată.

I. I. B.[1]

Deși pînă în anul 1845, Ion Ionescu apărase cauza emancipării și a împroprietăririi țăranilor fără despăgubiri, începînd de la întrunirea care a avut loc la Mînjina, el devenea apărător al tuturor ideilor revoluționare și deci și al liniei programatice susținută de N. Bălcescu în ceea ce privește împroprietărirea țăranilor cu despăgubiri către proprietari (plătite de țărani și de stat), punct de vedere considerat ca potrivit condițiilor de atunci. Pînă la sfîrșitul vieții lui va rămîne un agitator revoluționar de mare clasă și înfăptuitor al problemelor legate de progresul agriculturii și al țărănimii, printre care, pe cele de bază, le vedea realizabile pe cale revoluționară. N. Bălcescu și-a dat repede seama de seriozitatea și priceperea marelui concetățean și agronom în problemele agrar-sociale.

Ion Ionescu a participat la revoluția din Moldova, dar după înfrîngerea acesteia, el urma să aibă un rol de seamă în revoluția din Muntenia (fig. 7).

---

[1] *Poporul suveran*, 2 august 1848, p. 58 și *Istoria României*, vol. IV, p. 688.

Fig. 7 — *Ion Ionescu de la Brad (la tinerețe)*

După începerea și dezlănțuirea revoluției în Muntenia, la începutul lunii august a anului 1848 Ion Ionescu a fost chemat la București de către N. Bălcescu, I. Eliade-Rădulescu și generalul Chr. Tell. De la Săbăoani el a plecat noaptea pe jos la Mircești unde i-a arătat lui V. Alecsandri scrisorile primite, iar acesta i-a dat o căruță cu 2 cai și bani de cheltuială. Așa a ajuns la Focșani de unde a trecut granița în Muntenia fiind bine primit. A sosit la București în ziua de 5 august 1848. „La vocea puternică a timpului aceluia am lăsat totul la pământ și am alergat în ajutorul și sprijinul intereselor celor mai vitale ale neamului românesc“ [1].

În chestiunea acestei chemări la București, în tratatul recent de *Istoria României* se scrie „...Ion Ionescu de la Brad, unul dintre revoluționarii din Moldova. Agronom cu studii superioare și cu-

[1] *Agricultura română de la Brad*, Tipografia G. I. Cubelca, Roman, 1886, p. 2 ; Opere II, p. 196.

noscător profund al situației economice, Ion Ionescu de la Brad a fost chemat la București, îndeosebi de N. Bălcescu pentru a avea în el un sprijinitor de nădejde al cauzei țărănimii în Comisia proprietății. El era un adept al lui N. Bălcescu în această problemă" [1].

La București, guvernul revoluționar l-a numit vice-președinte al Comisiei delegaților boieri și țărani (Comisia proprietății), care se ocupa de problema emancipării și împroprietăririi țăranilor. Președinte a fost numit un mare proprietar (în locul lui Constantin Năsturel Herescu care s-a „îmbolnăvit" în ajun) [2], și anume Alecu Racoviță. Acesta fie că lipsea mult, fie că atunci cînd era prezent îl lăsa pe Ion Ionescu să conducă ședințele, fapt cert este că Ion Ionescu, de la înălțimea culturii, elocvenței și temeiurilor lui, era un orator cînd vibrant și patetic, care trebuia să domolească spiritele agitate ale deputaților țărani, cînd vehement și hotărît, care trebuia să pună la punct pe deputații boieri. Din lectura dezbaterilor se poate urmări cursul ședințelor și puterea de convingere a marelui tribun care cerea dreptate pentru țărănime.

La una din ședințe, deputații țărani iritați de împotrivirea boierilor, s-au ridicat în picioare pentru a protesta. Drept răspuns, unii dintre deputații proprietari au vrut să părăsească ședința. Atunci vice-președintele Ion Ionescu, care conducea ședința, i-a întîmpinat energic potolindu-i: „Domnilor deputați proprietari, ce faceți? Încotro apucați? Aveți de gînd să plecați? Eu nu iau asupră-mi aceea ce ar putea urma și pentru aceea mai puiu încă odată la votație: Este omul liber, este sfîntă munca lui!" La acest impuls toți s-au ridicat de pe scaune și au primit această „lege" [3].

Într-o lucrare a sa din anul 1886 Ion Ionescu arată că: „Revenind la împroprietărirea țăranilor din 1848, am izbutit în comi-

[1] *Istoria României*, vol. IV, p. 96.
[2] Ibid., p. 96.
[3] Bogdan Duică G.: *Viața și opera întîiului țărănist român*, Ed. Ramuri, Craiova, 1921 p. 23. Titlul acestei lucrări denaturează situația lui Ion Ionescu care a fost de fapt aceea de mare cetățean, apărător dezinteresat al țărănimii, probabil dîndu-se a se înțelege că prin valoroasele lui acțiuni patriotice și agronomice ar fi premers fostului partid politic țărănesc și apoi național-țărănesc din România burgheză.

siunea deputaţilor boieri şi ţărani a face să se admită în unanimitate cele trei mari principii ale puterii şi înavuţirii unei ţări : 1. libertatea muncii, 2. dreptul de proprietate şi de expropriaţiune de către Stat prin despăgubire şi pentru cauză de utilitate publică şi 3. că împroprietărirea ţăranilor este un caz urgent, de interes public..." [1]. După 9 şedinţe de discuţii furtunoase se reuşise să se obţină acordul la aceste propuneri călăuzitoare, cînd lucrurile au luat o întorsătură neaşteptată pentru marele nostru compatriot, care continuă „...şi intrînd în dezbaterea întinderii de pămînt ce are să dea ţăranului spre a se asigura libertatea muncii sale, uneltirile reacţiunii au făcut ca guvernul să închidă lucrarea comisiunei, rămînînd nedeterminată atît întinderea pămîntului cît şi plata lui sau a boierescului" [2].

„Focul mă încinse din toate părţile, nimeni nu intervenea, duşmani şi amici aţîţau să stingă sau să aprindă războiul civil, ochii lor erau aţintiţi asupra mea ca asupra unui aţîţător de vrajbă şi calomnia merse pînă acolo cît mă numiră : străin. Străin ? Eu străin în sînul naţiei mele ?" [3].

Boierii îl acuzau pe Ion Ionescu că acesta, prin „zel dictat de simpatii", a părtinit ţărănimea, iar „Eliade îl va acuza de socialism şi comunism... Era o falsificare menită să deruteze unele elemente ale burgheziei, făcîndu-le să creadă că revoluţia urmărea desfiinţarea proprietăţii private" [4]. Dar agronomul nostru a găsit toată aprobarea faptelor lui la *Clubul regeneraţiei* format din marii patrioţi.

Tot ca aprobare şi sprijin considerăm şi cele ce reies din citatele : „A. C. Golescu (Albu) va declara, exagerînd că *singur* Bălcescu l-a susţinut şi îmbărbătat pe I. Ionescu de la Brad în greaua sa misiune..." [5] şi pe aceeaşi pagină : „Cele două ziare apărute după izbucnirea revoluţiei şi puse în slujba acesteia, şi anume *Pruncul român* de sub redacţia lui C. A. Rosetti şi E. Winterhalder şi *Poporul suveran* de sub redacţia lui

[1] *Agricultura română de la Brad*, p. 25, 26 ; Opere II, p. 137.
[2] Ibid. p. 26 ; Opere II, p. 137.
[3] *Poporul suveran*, 7 septembrie 1848 ; *Foaia de agricultură practică* 1859, p. 140—141 ; *Anul 1848 în principatele române*, vol. IV, p. 249, v. şi vol. III, p. 429—432.
[4] *Istoria României*, vol. IV, p. 99.
[5] Ibid. vol. IV, p. 99.

Scanned with OKEN Scanner

Dimitrie Bolintineanu, au publicat în paginile lor articole prin care sprijineau activitatea Comisiei proprietății, dînd diferite soluții și stăruind să-i aducă pe proprietari la sentimente mai umane. După suspendarea ședințelor Comisiei proprietății, cele două ziare au publicat articole de protest și de acuzare împotriva reacțiunii“ [1].

Imediat după suspendarea Comisiei proprietății, ca și mai tîrziu, Ion Ionescu a publicat articole fulminante bine documentate privind abuzurile boierimii, susținînd cu tărie justețea cauzei pentru care luptau țăranii.

Într-unul din articolele sale îi critica foarte aspru pe boieri comparîndu-i cu „răpitori“ ei fiind „în societatea noastră ceea ce e vulturul în societatea păsărilor“ și îi amenința cu „teribila răzbunare“ a poporului „...poate și mai teribilă decît aceea urmată în Galiția“ [2], sau : „Referindu-se la Eliade și la partizanii săi“ I. Ionescu de la Brad scria într-un articol publicat în ziarul *Pruncul român* că formula la care se opriseră liberalii îmbrăcați în *mantaua libertății* era redusă la emanciparea clăcașilor...“ [3].

În perspectiva timpului, cercetătorii de astăzi aprobă poziția lui Ion Ionescu de la 1848 în problema rurală printre care V. Maciu și C. Vasilescu arată că : „Alături de N. Bălcescu, țăranii clăcași au avut în Ion Ionescu de la Brad în tot timpul revoluției de la 1848 un apărător priceput și hotărît“ [4].

Dăm aici punctele programului agrar susținut de Ion Ionescu și publicat în anul 1848 care apoi a fost dezvoltat tot de el și publicat în 1859 [5].

1. Pentru a consolida respectul la persoana omului trebuia, ca munca să fie liberă (La 1848 : ca clăcașii să se emancipeze și săteanul să aibă libertatea muncii și dreptul la muncă).

2. Pentru a consolida respectul la proprietatea pămîntului trebuie aceasta să fie garantuită în mîna acelor ce-l posedează ca o socială (La 1848 : proprietatea trebuie să fie sfîntă și cunoscută de bogăție soțială).

---

[1] *Istoria României*, vol. IV, p. 99.
[2] *Anul 1848 în principatele române*, vol. V, p. 267.
[3] *Istoria României*, vol. IV, p. 98.
[4] *Ion Ionescu de la Brad*, Studii VII, 1954, nr. 3, p. 148—149.
[5] *Foaia de agricultură practică*, 1859, p. 140, 141 ; Bogdan Duică G. „Op. cit. 27—30 ; *Compte rendu (Samă) de lucrarea comisiei deputaților săteni și proprietari*, Poporul suveran, 7 septembrie 1848 nr. 25.

Scanned with OKEN Scanner

3. Pentru a se realiza aceste două principiuri, trebuie: a se desface legătura silită dintre muncă şi pămînt, şi a statornici ca principiul tocmelei de bună voie să rămînă pe viitorime agentul lucrăreţ al producerei avuţiei (La 1848: a rămas pe viitorime principiul de a pune în activitate munca şi pămîntul în folosul tuturora).

4. Pentru a se desfiinţa legătura silită dintre ţărani şi proprietari, trebuie a se da ţăranilor pămîntul neapărat trebuitoriu pentru hrana lor şi a vitelor loi.

5. Pentru a se desrobi pămînturile ţărăneşti de lucrul boierescului, trebuie a se face despăgubire proprietarilor.

6. Cătimea de pămînt de dat ţăranilor de faţă şi a celor viitori este aceea neapărat trebuitoare numai pentru subsistenţa lor şi merge numai pînă la două treimi din moşie.

7. Cu împroprietărirea ţăranilor nu se ţinteşte de a se dărîma cultura mare în ţeară... vor căuta de indestulat trebuinţele lor celelalte prin lucru cu bani şi liber în cîmpiile exploatate de boieri...

8. Aşezarea pe fiecare moşie de un număr de locuitori... adică numai pînă la două treimi să se întindă împroprietărirea şi să rămînă cultura mare, pe a treia parte...

9. Rărirea clăcaşilor înghesuiţi la munte spre colonizarea moşiilor nelocuite din cîmpie...

10. Determinarea calităţii feluritelor pămînturi şi a preţului pentru cătimea ce trebuie a se lăsa spre chiverniseala sătenilor într-o parte a moşiei şi de la o laltă... La fixarea preţului pămîntului prin experţi, după împrejurările locale a fiecărei moşii din fiecare judeţ se va face abstracţiune de valoarea dată pămîntului prin munca ţăranilor.

11. Darea în stăpînire clăcaşilor a pămîntului afranşisat cu condiţiile asigurătoare integrităţii parcelei fiecăruia locuitor în proprietatea comunei satului şi încheierea sinetului de datorie a locuitorilor pentru preţul pămîntului pe care s-au împroprietărit.

12. Obştească hotărnicie a proprietăţii boierilor şi a ţăranilor şi înscrierea atît a valoarei lor de folosinţă şi de schimb cît şi a obligaţiilor pasive ce grevează proprietatea fiecăruia în cartea cea mare a Statului, după sistemul prusian... şi are de scop a servi la înfiinţarea creditului public, a ipotecei şi a băncei naţionale, cum şi a plăţei despăgubirei.

13. Înfiinţarea datoriei publice... Înlesnirea prefacerii în valoarea de circulaţie sau în bani ori cînd ar avea trebuinţă proprietarul de a face aceasta trecînd dreptul de capital şi rentă către altă faţă.

Scanned with OKEN Scanner

14. Guvernul garantuind plata proprietarului în munca și proprietatea clăcașului emancipat.

15. ...Un ministeriu de agricultură... va organiza agricultura spre a solicita progresurile ei prin societăți agricole, inspectori — ingineri agricoli, ferme modele și instrucția primară.

16. Tranzacția de la sistemul de astăzi a agriculturei, întemeiat pe regulament, la alt sistem de cultură întemeiat pe bazele constituției, este necesarie....

17. În cursul tranzacției să se facă asigurarea de venitul de față al proprietarului și închizășluirea de sporirea venitului viitoriu a culturei mari și mici.

18. În tranzacție oare guvernul nu poate plăti cu munca săteanului datoria lui pentru pământ ?...

19. Guvernul în tot anul, plătește socotelile fiecăruia și după, trecerea de patru ani sau a timpului tranzacție, se soldează desființînd și tranzacția și lăsînd agricultura de a merge pe calea ce în acest timp i-au pregătit-o, asigurîndu-i viitorul în lumina oamenilor formați în fermele modele și meniți de a introduce uneltele și mașinile agricole.

20. Dacă în timpul tranzacției, cu munca sătenilor și cu banii lor, guvernul n-ar putea istovi plata pământului răscumpărat, atunci o ia asupră-și de a răspunde proprietarilor.

21. Guvernul poate ocupa timpul clăcașilor de iarnă, în cărături de producte la depozitele din porturile comerțiale ale țării ; și valoarea acestei munci scăzîndu-se de la creditează a contului săteanului, trece la datoreaza a contului proprietarului.

22. Tot mecanismul răscumpărării pământului clăcașului este întemeiat pe specialitatea inginerului, a contabilului și în înțeleapta cumpănire a Ministerului de agricultură, însărcinat de a supune Constituantei și toate legile de poliție rurală.

În avîntul lui pentru libertate și pământ, Ion Ionescu a apărat cauza celor mulți și spoliați, drepturile omului în genere și din această cauză a fost trecut de guvernanții reacționari pe lista celor 15 români „periculoși". În același timp ca o compensare morală, Jules Michelet, marele istoric francez l-a înscris nominal printre patrioții care erau sufletul națiunii [1].

[1] Michelet J.: *Principautés Danubienne*, Paris, 1853 p. 8 (v. și *Anul 1848 în principatele române*, vol. V. p. 758, 775).

O dată cu politica agrară pe care o ducea şi al cărui ecou ajunsese cunoscut în cele mai izolate sate, atît el cît şi ceilalţi români patrioţi întreprindeau şi o activitate închinată vieţii în general. Din scrierile lui cu implicaţii filozofice printre care citãm articolul : *Societatea de astăzi în comparaţie cu cea veche sau resbelul şi pacea* [1], spicuim cîteva idei :

„...Societăţile moderne caută a se înavuţi : făcînd tuneluri pe sub fluvii, ridicînd canaluri pe deasupra văilor, durînd poduri peste înălţimile munţilor, sfărămînd zăvoarele de aramă ale marginilor ţărilor, unind neamurile de aceiaşi obîrşie, ridicînd cotunurile păzite de vameşi şi înfiinţînd în naţia germană Zollvereinul şi în cea română Moldovalachia, cu un cuvînt : aşternînd calea către înfiinţarea naţiunilor omogene şi către legăturile paşnice dintre toate puterile omenirii... Omul este instrumentul cel mai de preţ din toate mijloacele producerii bogăţiei şi de aceia economia politică zice societăţii de astăzi : cultivatorii tăi jertfesc milioane pentru a lucra ogoarele, manufactorii tăi nu se dau înlături dinaintea a oricăreia cheltuieli uriaşă, comercianţii tăi pleacă la drum cînd marea este mai turburată şi se duc la scopul lor împotriva vînturilor şi a undelor pe care le supun sieşi ; caută de cultivează cîmpul cel mai mănos, caută de unge maşina cea mai scumpă, caută de îmbunătăţeşte pe tatăl tuturor maşinilor, de la care toate atîrnă, fiindcă de la dînsul a ieşit şi prin dînsul lucrează. Această maşină este *omul. Omul trebuie scos din întunerec la lumină, din robie la libertate. Omul trebuie format întru a vieţui în lumină şi libertate şi întru a agonisi prin muncă, nu numai pentru sine, dar şi pentru societate.* Iată scopul societăţilor moderne, iată scopul la care aţintă şi constituţia română".

Reflectînd asupra întregului articol, G. Bogdan-Duică, din care am citat, scrie : „Articolul acesta este un fragment bogat, din filosofia sa socială... Înălţimea de idei a lui Ionescu nu este cu nimic inferioară înălţimii de idei a celorlalţi mulţi tovarăşi de revoluţie de la 1848. Anul acesta i-a întărit chiar elanul pe care anii următori, ai exilului, nu l-au putut nici stinge, nici micşora" [2].

Iată cum viaţa dusă în mediul agricol şi însuşirea năzuinţelor seculare ale ţărănimii, au făcut din agronomul Ion Ionescu un

[1] *Pruncul român* nr. 35, 2 septembrie 1848 ; Anul 1848 în *Principatele române*, vol. IV, p. 179—182.

[2] Op. cit. p. 35, 37.

Scanned with OKEN Scanner

fervent patriot, apărător al drepturilor maselor largi de țărani. Și lupta pentru revendicările țărănești care acum constituiau însăși esența vieții sale, se va continua cu o stăruință tot așa de mare și în Turcia, în pribegia care a urmat și unde va fi ajutat și de alți mari revoluționari români [1].

[1] În luna august 1848 Ion Ionescu a început să predea la București un curs de economie politică, pe care evenimentele l-au oprit. Deci iar *profesor*, însă pentru o materie de care se va ocupa intens și după înapoierea sa din exil și cînd în septembrie 1859 va fi numit profesor la Iași de însuși domnitorul Cuza.

Scanned with OKEN Scanner

VIII. EXILAT ÎN TURCIA

Românul moşnean în ţeara sa.

I. I. B.

Ca urmare a intervenţiei din Dealul Spirei (Bucureşti) a armatei turceşti, chemată de moşierime şi burghezie ca să înăbuşe revoluţia, revoluţionarii proeminenţi au fost prinşi, închişi la Cotroceni spre a fi trimişi în exil în Turcia. Ion Ionescu, după cîteva peripeţii pe Dunăre, a scăpat şi s-a refugiat în Transilvania, însă în februarie 1849 a trebuit să plece şi astfel a ajuns în Turcia.

Încă din anul 1848 cînd era împreună cu ceilalţi revoluţionari şi urma să treacă Dunărea spre Turcia, îl căutau ţăranii pentru a-i da ajutor bănesc şi a-i încredinţa misiunea de a le apăra cauza pe lîngă Poartă. În, *Viaţa mea de mine însumi,* el scria: „Nu ştiam ce să fac, cînd iată că mă pomenesc cu unul din deputaţii ţăranilor de la Bucureşti, trimis de ceilalţi ca să-mi aducă bani de cheltuială şi să mă roage să mă duc la Constantinopol (!) şi să susţin la împărăţie emanciparea şi împroprietărirea ţăranilor cu despăgubire“ [1]. Dar cum am amintit, Ion Ionescu ajuns la Dunăre cu ceilalţi conducători revoluţionari, între care se afla şi Nicolae Bălcescu, au fost purtaţi timp de cîteva săptămîni în două vase mici în susul fluviului. Undeva, la Orşova, ei au reuşit să fugă. Ion Ionescu a trecut în Transilvania la românii din munţii Apuseni. Împreună cu el sau pe alte căi, tot în munţii Apuseni au ajuns şi Al. Golescu-Albu, Gh. Adrian, B. Iscovescu, şi alţii.

Aşadar, în a doua jumătate a lunii februarie 1849 el a pornit din Transilvania spre Constantinopol unde a ajuns la sfîrşitul aceleaşi luni sau la începutul lunii martie şi unde a fost întîmpinat

[1] Ibid., p. 8 ; Opere II, p. 343.

de Ion Ghica, plenipotenţiar (agent confidenţial) pe lîngă guvernul turc al revoluţionarilor români.[1] La recomandarea lui Ghica, agronomul nostru exilat, în loc să fie trimis şi închis la Brusa (Bursa) cu ceilalţi români care se aflau acolo, a rămas la Constantinopol în calitate de colaborator la *Journal de Constantinople* condus de francezul Noguès.

În Turcia, Ion Ionescu a dus cu sine un memoriu, *Românul moşnean în ţeara sa*, pe care îl scrisese cînd se afla în munţii Apuseni şi pentru a cărei tipărire în Turcia primise 50 de galbeni de la ţăranul aurar Loghin din Zlatna [2]. La Constantinopol „...pipăind pămîntul am cunoscut că este de interesul cauzei ce aveam de sprijinit de a amîna tipărirea şi de a mă mărgini într-o lucrare indirectă“ [3].

---

[1] Din Semlin, lîngă Belgrad, la 14/26 februarie 1849, Ion Ionescu (în drum spre Constantinopol), cu titlu „Frate Bălcescule“ i-a făcut acestuia o scrisoare lungă (inedită) unde îi arăta că a fost la Braşov şi la Sibiu, apoi auzind că drumurile în Bucovina sînt închise pentru revoluţionarii români, a mers la Abrud împreună cu A. Golescu şi au vizitat taberele şi pe prefecţii românilor: „Solomon, Dobre, Buteanu şi pe vestitul Iancu“. Avram Iancu a vrut să tipărească la Blaj memoriul lui Ion Ionescu: „Românul moşnean în ţeara sa“. Adaugă că Laurian a plecat în deputaţiune la Viena... „şi trecînd prin Banat s-au împreunat cu deputaţiunea românilor de acolo nădăjduind că la Viena vor găsi deputaţiunea bocovinenilor...“ Ion Ionescu a trecut prin Orşova şi deşi în mare parte din drumul făcut a întîmpinat greutăţi destul de mari şi chiar pericole, el a găsit timp să scrie articole de politică agrară şi le-a trimis spre publicare lui G. Barit. A făcut şi calculul că moşierii din ţară luaseră rodul muncii ţăranilor noştri în valoare de 40 000 000 galbeni (după reîntoarcerea în patrie va relua problema aceasta şi va găsi peste trei miliarde de lei), numai în timpul cît a durat regulamentul organic şi ca încheiere: „În aşteptarea minutului fericirii de a te îmbrăţişa, fi bun de iubeşte pe acel ce-ţi trimite salutare şi frăţie“ (ms. Acad. S. 21/LXIV). Bălcescu era foarte iubit în cercul românilor, iar Ion Ionescu direct sau indirect a amintit acest lucru toată viaţa sa. Aici găsim prilejul să arătăm că deşi Ion Ionescu a avut un contact mai îndelungat cu Ion Ghica, totuşi scrisorile dintre ei sînt relativ distante.

[2] Memoriul cu acest titlu a fost înmînat sultanului, vizirului, miniştrilor şi altor conducători otomani, scriitorilor, ambasadorilor străini şi presei. În, *Viaţa mea de mine însumi*, scrie despre 100 de galbeni, pe cînd în scrisoarea din Semlin către N. Bălcescu trimisă imediat după plecarea din Zlatna, scrie despre 50 de galbeni (50 de galbeni îi primise mai înainte).

[3] Aricescu C. D.: *Chestiunea proprietăţii dezbătută de proprietari şi plugari la 1848*, Bucureşti, 1862, p. 127.

De aceea, Ion Ionescu s-a înfăţişat la Ambasada franceză unde a fost sfătuit să se prezinte lui Mustafa Reşid-Paşa[1] marele vizir, care era şi conducătorul reformelor din Turcia în perioada aceea. În faţa acestuia a susţinut „chestiunea ţăranilor" şi i-a înmînat un memoriu. Marele vizir, „mă recomăndui lui Ismail-Paşa ministru de comerţ, căruia de asemenea tînguindu-mă îi expusei chestiunea ţăranilor". De la acesta, Ion Ionescu a ajuns la Ali-Paşa ministru de externe, la Ruşdi-Paşa ministru de război şi la Etem-Paşa „dascălul de franţuzeşte al Sultanului". Din documente ar rezulta că s-a prezentat şi Sultanului, apoi din nou marelui vizir Reşit-paşa şi în sfîrşit lui Fuad-Paşa care raportînd vizirului cele constatate „...îmi dădu deplină crezare de tot ce-i spuneam despre ţărani... şi prin aceasta cunoscui pe toţi cei mai însemnaţi turci din Constantinopol şi le dădui la toţi cuvenita relaţiune despre starea ţăranilor aşa încît după un an am ajuns de mi s-a cerut oficial de Nuredin-bei, întîiul dragoman al Înaltei-Porţi, un memoar despre chestia ţăranilor... Sfîrşitul a fost că miniştrii otomani s-au încredinţat de nevinovăţia mea şi de dreptatea cauzei ţăranilor şi m-au onorat cu considerarea lor"[2]. Acest ultim memoriu, probabil al treilea, era adus către sfîrşitul anului 1849 de Ion Ionescu de la exilaţii români închişi la Brusa. Se atestă prezenţa sa la Brusa unde îşi vizita compatrioţii fiindcă „La 2 octombrie 1849 (6 noiembrie" ?) Ion Ionescu semna de la Brusa cu ceilalţi exilaţi o scrisoare către I. Ghica prin care îl rugau să rămînă mai departe la Constantinopol"[3].

Pentru vizita la Brusa în Asia Mică, stegarul nostru a obţinut autorizaţia şi s-a dus acolo chiar în anul sosirii lui în Turcia (1849), unde şi-a văzut compatrioţii de la care a scos 10 copii după „scrierea chestiei ţăranilor" pe care le-a difuzat în scopul consolidării cauzei pentru care lupta. Cu acest memoriu, ca şi cu alte două din care unul îl scrisese el iar la celelalte foarte probabil că a contribuit, a înlocuit tipăritura promisă ţăranului

[1] Acum se scrie Reşit.

[2] *Foaia de agricultură practică*, 1859, p. 30, 138—139.

[3] Ghica Ion: *Amintiri din pribegia după 1848*, vol. III, p. 205. (Şi în textul respectiv data este în ghilimele şi se deduce că ea nu este sigură).

Loghin pentru ca, spunea el „...să nu mă abat de la giuruința dată dlui Loghin și Golescu..." [1]. Călătoria la Brusa a fost începutul unei prodigioase activități agronomice în Turcia a marelui nostru compatriot. La înapoierea de la Brusa a publicat în jurnalul francez amintit ceea ce văzuse pe drum sub titlu, *Excursion agricole à Broussa,* Constantinople, 1849. Prin această primă publicație (apărută apoi în broșură), s-a definit ocupația lui Ion Ionescu în Turcia, fiindcă ea interesînd înaltele autorități otomane, acestea i-au dat posibilitatea să mai călătorească și să le arate tot ceea ce ar fi putut să le fie util.

La 5 (17) decembrie 1849, exilații români de la Brusa (printre care și Gr. Ioranu care foarte probabil a fost persoana care l-a însoțit și ajutat pe Ion Ionescu în călătoria din Dobrogea și pe care în scrierile mai vechi îl găsim scris Joranu), trimiteau lui Ion Ionescu scrisoarea lor către expatriații și emigranții români din Constantinopol și Paris cu propuneri asupra organizării acestora, scrisoare pe care Ion Ionescu trebuia s-o arate mai întîi românilor respectivi din capitala otomană și apoi s-o trimită la Paris cu obiecțiile ce le vor face (obiecții pe care Ion Ionescu urma să le facă cunoscut și la Brusa) [2]. Dar pe lîngă aceste multe și plăcute misiuni, el nu pierdea nici un prilej de a-și îndeplini cu orice preț datoria sfîntă de a continua lupta pentru drepturile țărănimii noastre.

„La Constantinopol, aflîndu-se sosit pentru învestitură, el (este vorba de domnitorul Gr. Ghica în anul 1849, N.A.), își exprimase în mod special dorința de a aduce în țară pe Ion Ionescu de la Brad" [3]. Dar această dorință a domnitorului moldovean nu s-a putut realiza din cauza lui B. Știrbei domnitorul Munteniei, un dușman declarat al tuturor revoluționarilor. Opoziția lui Știrbei, a făcut ca Ion Ionescu să rămînă mai departe la Constantinopol, unde totuși a fost de cel mai mare folos pentru cauza românească, ca un adevărat ambasador al unor împliniri sociale (fig. 8).

La conferințele internaționale care începuseră la Constantinopol, (februarie 1856 cu plenipotențiarii Angliei, Austriei, Fran-

[1] Bogdan-Duică G.: Op. cit. p. 44.
[2] Ghica Ion: *Amintiri din pribegia după 1848,* vol. III, p. 148.
[3] *Istoria României,* vol. IV, p. 225.

Scanned with OKEN Scanner

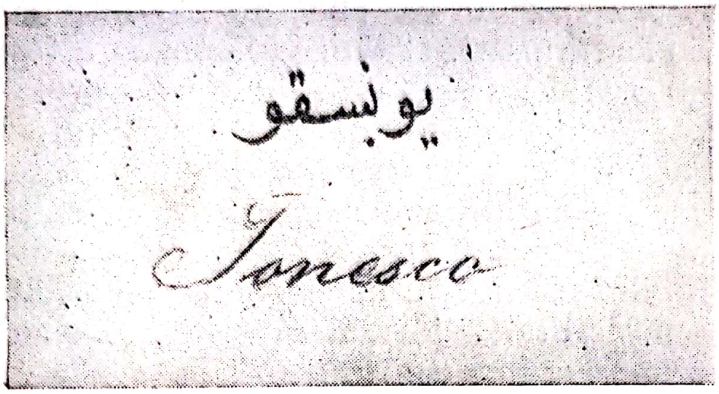

Fig. 8 — *Cartea de vizită a lui Ion Ionescu de la Brad din timpul exilului, imprimată în limbile turcă şi franceză (inedit)*

ţei şi Turciei) şi la care se punea la cale şi viitorul Principatelor Române, Ion Ionescu, care cîştigase încrederea marilor dregători otomani, a devenit foarte activ depunînd un memoriu (probabil unul din cele vechi, poate actualizat) în problemele care îi răscoleau inima lui simţitoare la starea din Principate. Memoriul acesta a fost publicat în *Journal de Constantinople* „...şi îndeosebi l-am împărţit pretutindeni pe la presă şi cabinete, de la palaturile împărăteşti şi presa Europei pînă la scriitori publici. Acesta este acela pe care şi Steaoa Dunării din Bruxelles l-au reprodus“ [1]. Activitatea lui cunoscută foarte bine de marii demnitari turci, printre care în primul rînd de marele vizir la care acum Ion Ionescu era administratorul moşiilor din Tesalia, activitate susţinută şi de alţi revoluţionari şi prieteni ai acestora, a dus la obţinerea punctului 17 al convenţiei de la conferinţele amintite care dădea satisfacţie unora din principiile revoluţiei (răscumpărarea boerescului etc.) : „Relaţiile între proprietari şi ţărani se vor regula într-un chip drept şi cît se va putea prin învoială. Beilicurile şi şerbiile personale, ce mai există încă, fie supt ori ce numire, se vor declara de răscumpărabile prin o lege specială care se va decreta şi executa cel mult pînă într-un an, aşa încît să înceteze cu totul pînă într-un scurt timp“ [2].

Revoluţionarii români triumfaseră din punctul acesta de vedere, iar aportul lui Ion Ionescu a fost dintre cele mai mari.

Pe lîngă această misiune patriotică, precursorul nostru începuse şi continua activitatea agricolă, ajungînd o autoritate agronomică

[1] *Foaia de agricultură practică*, 1859, p. 30, şi *De l'organisation de la culture dans les principautés*, reproducere din : *Presse d'Orient* în *L'Etoile du Danube*, Bruxelles, 9 fevrier, 1857.

[2] *A se vedea şi Foaia de agricultură practică*, 1859, p. 30.

Scanned with OKEN Scanner

de prim rang, care i-a adus şi cele mai mari demnităţi : membru al consiliului imperial de agricultură al Turciei (probabil începînd din anul 1851), director al şcoalei de agricultură de la San-Stefano (probabil în anii 1851—1853 sau numai 1852), administratorul moşiilor marelui vizir Reşit-Paşa pe care acesta le avea în Tesalia din Grecia de pe atunci (1853—1857) şi expert pentru moşiile sultanului (probabil 1852—1857).

Tot în timpul exilului, Ion Ionescu a desfăşurat şi o largă activitate publicistică inspirată atît de preocupările sale teoretice, cît mai ales de ocupaţia de neîntrecut realizator practic. Aplica metode ştiinţifice pe care le îmbogăţea continuu prin puterea de sinteză şi vasta sa experienţă.

Reluînd firul cronologic al faptelor, se constată că după o călătorie de studii în Dobrogea (16 aprilie — probabil 10 august 1850) [1], care pe atunci era considerată provincie turcească, călătorie făcută împreună cu inginerul român Ioranu[2] pe care îl luase pentru a-l ajuta la fixarea căilor de comunicaţie, Ion Ionescu a publicat prima carte care se ocupa şi cu prezenţa etnică a românilor de acolo : *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, par I. Ionesco, ancien élève de Roville, Imprimerie du Journal de Constantinople, 1850 (124 pagini + 1 hartă) [3] (fig. 9).

În această monografie se vorbeşte pe capitole despre : localităţi, debuşeuri, proiect al căilor de comunicaţie, solul, clima, topografia, populaţia, belşugul, sistemul de economie rurală, administraţie, contribuţiile şi dijmele, mocanii.

„Excursia" a făcut-o cu o căruţă trasă de un cal (fig. 10) ms. Acad. 82. 232). În Dobrogea el a observat modul cum se practica agricultura, cum îşi cîştigau existenţa mocanii ardeleni şi ciobanii veniţi din Principate etc.

---

[1] În *România Literară* din anul 1855 Ion Ionescu scria că a stat 3 luni şi jumătate în Dobrogea.

[2] Foarte probabil Gr. Ioranu era unul dintre revoluţionari. (Exista printre progresiştii din ţară şi atunci exilată o persoană cu acest nume). În literatura veche îl găsim scris cu J (Joranu) ! În carte credem că s-a tipărit greşit : Soranu !

[3] În traducerea acestei lucrări de F. Mihăilescu se spune că harta lui Ion Ionescu este prima hartă etnografică mai precisă asupra unui teritoriu românesc.

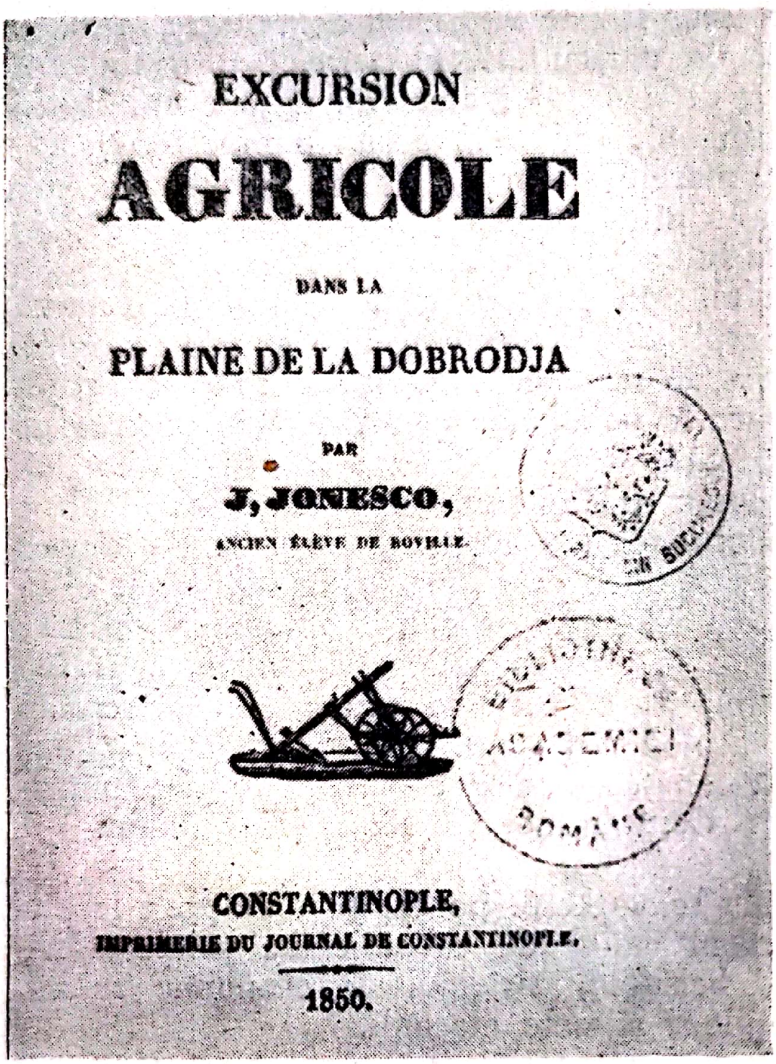
EXCURSION

AGRICOLE

DANS LA

PLAINE DE LA DOBRODJA

PAR

J. IONESCO,

ANCIEN ÉLÈVE DE ROVILLE.

CONSTANTINOPLE,

IMPRIMERIE DU JOURNAL DE CONSTANTINOPLE.

1850.

Fig. 9 — *Excursie agricolă în cîmpia Dobrogei (coperta)*

În scrisorile către Ion Ghica, autorul repetă că Dobrogea este „o adevărată Californie", ceea ce l-a impresionat şi pe N. Bălcescu.

Ion Ionescu se referea în această monografie şi la solul afînat şi arid, la folosirea tăvălugului sau aşezarea solului prin odihnă, la sistemul de agricultură pastorală care se practica acolo, motivat de firea lucrurilor (cum scrie el). Fără să considere acest sistem cu valabilitate permanentă, el adăuga cu competenţă: „Susţinînd sistema urmată în Dobrogea noi nu voim a merge pe cărările bătute de oarba rutină. Avem în vedere de o parte legile naturale ale producţiei, de altă parte vinderea şi cererile consumaţiunii. Astfel, noi nu vom lăuda rutina, care face şi produce totdeuna acelaşi şi iarăşi acelaşi lucru. Observăm proporţiunea care există între cele două ordine de producţiune adică vitele şi grînele, dar şi schimbările care vor mai interveni în mersul general al civilizaţiunei" [1]. Unele din recomandările

[1] 1 = p. 94; 2 = p. 102, 103; 3 = p. 161 (1, 2, 3, sînt cele 3 ediţii ale monografiei despre Dobrogea; v. subsol p. 26); Opere II, p. 109.

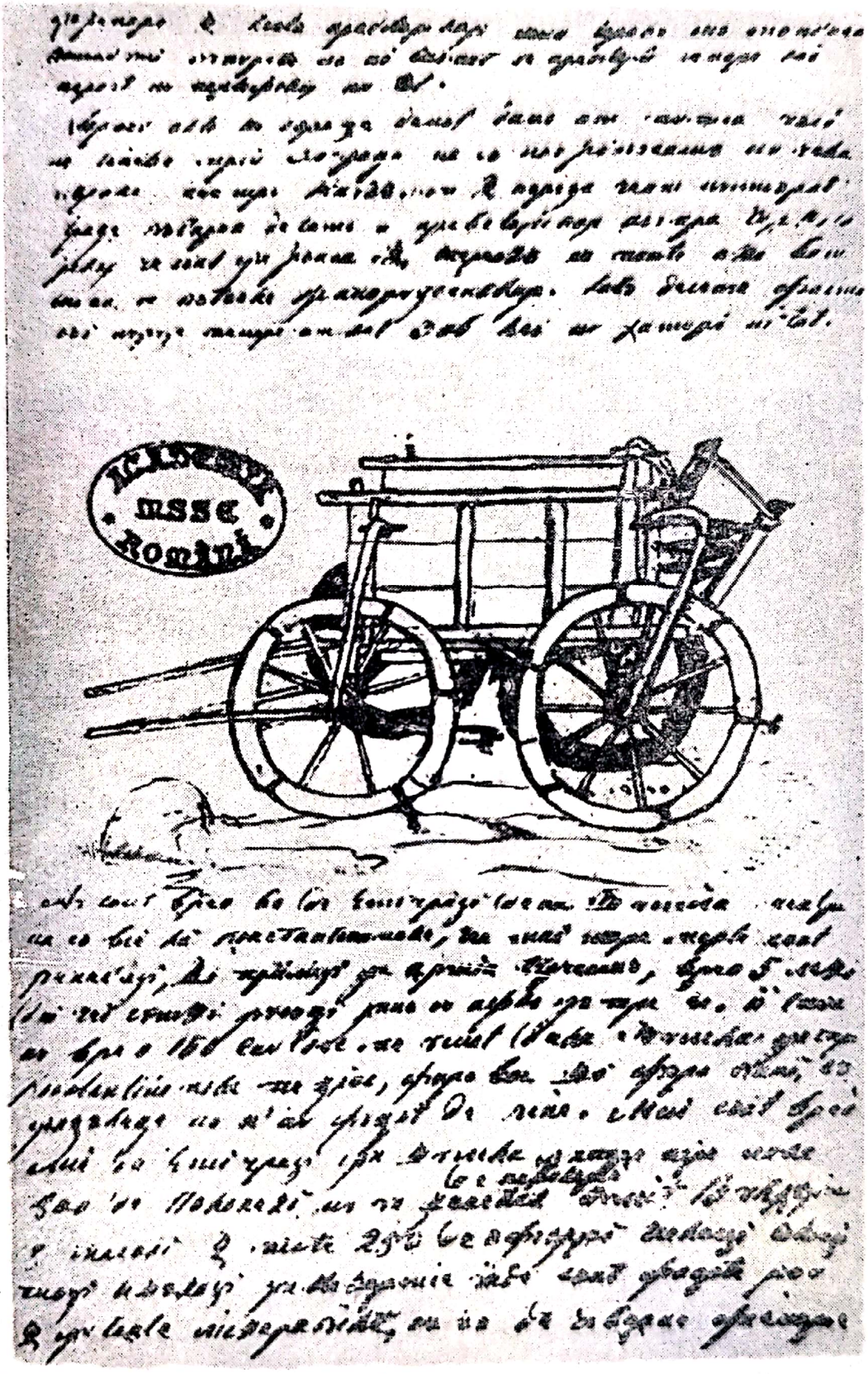

Fig. 10 — *„Iată și desenul faimoasei căruțe pe care am dat 306 lei cu hamuri cu tot“*

Scanned with OKEN Scanner

agricole pe care le făcea sînt valabile şi astăzi. Privitor la căile de comunicaţie, el prevedea un mare rol drumului Dunăre — Marea Neagră.

Pe lîngă studiile agricole şi economice, cu cea mai mare pondere în monografie, sînt şi însemnate constatări social-politice dintre care unele reies foarte clar din scrisorile personale trimise atunci lui Ion Ghica. Scrisorile lui din 1846—1874 către Ion Ghica. „...reprezintă ceva unic, în genul epistolar, cunoscut pînă acum în literatura noastră“ [1].

În Dobrogea probabil că a luat contact şi cu revoluţionarii din Principate. Cert este că acolo el a întreţinut intens flacăra revoluţiei. Pe mocanii de acolo îi considera că sînt „...prin specialitatea lor de umblat cu oile în porneală în Ardeal, Banat, Valahia şi Moldova, gata a deveni arterii prin a căror canal să se strecoare multe lucruri bune şi de folos neamului“ [2] şi în altă parte „Mocanii acum s-au dus cu lînă în Austria prin Valahia. În teancurile de lînă ce nu poate pune omul ? ...De cauţi avere şi cinste, în mocani o ai sigur, de cauţi a asigura patria şi neamul românesc, mocanii îţi sînt mijlocul cel mai sigur prin care să continuezi revoluţia de acolo de unde ai lăsat-o“ [3]

N. Bălcescu, informat de către I. Ghica, despre planul acesta, a fost de acord cu punctul de vedere al lui Ion Ionescu aşa cum se va vedea ceva mai departe.

Însemnăm din acel timp cîteva din relaţiile întreţinute de către mari revoluţionari români cu Ion Ionescu :

La 30 (18) aprilie 1849 N. Bălcescu informa din Negotin pe Ion Ghica la Constantinopol că între hîrtiile pe care i le trimite „...or fi şi nişte ofisuri ale lui Ghica în privirea ţăranilor pe care să le comunici lui Ionescu, dar tot să mi le păstrezi“ [4].

Ajuns la Paris, N. Bălcescu scria la 16 noiembrie 1849 lui Ion Ghica, cerîndu-i articole de la el şi de la Ion Ionescu pentru ziarul pe care dorea să-l scoată în Franţa [5].

[1] Slăvescu Victor, Op. cit. p. 24.
[2] Scrisoarea către I. Ghica din 6 mai 1850, ms. Acad. 82.236.
[3] Scrisoarea către Ion Ghica din 17 iulie 1850, ms. Acad. 82.243.
[4] Ghica I.: *Amintiri din pribegia după 1848*, vol. II, p. 16, (Era vorba de domnitorul Gr. D. Ghica, N.A.).
[5] Ibid. p. 165, 180.

În ceea ce priveşte părerea lui Ion Ionescu referitoare la organizarea românilor din Dobrogea etc. N. Bălcescu scria din Londra la 13 (1) ianuarie 1850 „Hotărîrea lui Ionescu e bună, dar ar trebui să nu uiţi, cum ţi-am scris şi pe Cuţovlahi“ [1], apoi comunica din Paris, la 16 iunie 1850 : „Aş vrea să-mi trimiţi raportul lui Ionescu. Prin mocani s-ar putea face propagandă şi în Principate“ [2], iar la 26 iulie 1850 tot din Paris : „Iubite Ghica scrisorile lui Ionescu m-au interesat foarte. Pe acolo ni se deschide un cîmp felurit şi bogat, în care putem mult semăna şi mult secera... Ar fi bine ca Ionescu să facă o relaţie lămurită despre toate într-un memoar şi să mi-l împărtăşească, ca să ne putem folosi de dînsul“ [3] (era vorba şi de agricultura propriu-zisă pe care însăşi N. Bălcescu ar fi dorit s-o practice în Dobrogea ca şi de probleme organizatorice şi politice),

O dată cu scrisoarea de la 16 octombrie 1850 de la Paris, N. Bălcescu îi trimitea o gazetă şi îi scria lui I. Ghica că Eliade „ne atacă foarte pe noi, iar mai îndeosebi pe Ionescu, Arată-i-o“ [4].

În scrisorile personale către I. Ghica referitor la numărul românilor din Dobrogea, Ion Ionescu relatează din Carasu : „*Şi cu toate acestea numărul neamului celui mai numeros din Dobrogea este acel al Românilor. Acest rezultat statistic şi etnografic deschide un cîmp nou la toate gîndurile noastre şi o importanţă însemnată pentru viitorul lor în ochii guvernului*“ [5].

Dacă monografia oficială despre, *Excursie agricolă în cîmpia Dobrogei,* a fost depusă la autorităţile otomane, se poate spune că a existat şi a doua *Excursie agricolă în cîmpia Dobrogei* dar mai puţin agricolă, însă plină de idei revoluţionare şi adevăruri sociale care a fost înaintată lui Ion Ghica (pentru căpeteniile revoluţionare) prin cele 12 scrisori ferite de văzul autorităţilor otomane (tipărite relativ recent pe 80 pagini). Din acestea se desprinde credinţa lui în continuarea revoluţiei, convingerile

[1] Ibid. p. 194.
[2] Ibid. p. 245.
[3] Ibid. p. 264, 265.
[4] Ibid. p. 282.
[5] Scrisoarea către Ion Ghica din 1 iulie 1850 ms. Acad. 82241.

Scanned with OKEN Scanner

intime privind condiţiile social-politice şi economice, sentimentele româneşti ale localnicilor etc. El dădea şi primea veşti despre starea românilor exilaţi, uneltirile politice adverse, situaţia din Principate şi din Transilvania, despre ce are de făcut fiecare român pentru viitorul patriei lui etc. Sînt biografi care afirmă că primul obiectiv al călătoriei lui în Dobrogea nu ar fi fost acela oficial (un studiu agricol şi al căilor de comunicaţie) ci acela politic şi acest fapt apare verosimil. În orice caz, el le-a îndeplinit pe amîndouă.

Referitor la colonizare, Ion Ionescu de data aceasta scria: „...persoanele din Europa care au citit ceea ce am scris asupra Dobrogei şi mai ales scrisoarea pe care am primit-o din Germania, cu privire la colonizarea acestei frumoase şi bogate provincii, ne-au determinat să amînăm publicarea lucrării noastre asupra acestui subiect“ [1].

Monografia a fost citată şi apreciată de G. Lejean în *Essai sur l'Ethnographie de la Turquie d'Europe* (din: Société d'Ethnographie, Revue orientale & Américaine, Série II, nr. 18, Paris, 1896, p. 99 şi 128) [2]. Aceeaşi lucrare a fost citată foarte favorabil şi de Comnène N.P. în *La Dobrogea (Dobroudja), Essai historique, économique, éthnographique et politique.* Peyot & C-ie, Lausanne,Paris, 1918, p. 68, 74, 76 [3].

Din semnalările respective se poate constata legătura prin publicaţii cu străinătatea, legătură desigur mult mai extinsă, dar necunoscută sau prea puţin cunoscută pînă acum.

Studiul asupra Dobrogei se încheie cu o frază (penultimul aliniat) care exprimă o mare înţelepciune şi de actualitate: „Dorinţa de a fi folositori ne-a susţinut în această lucrare şi

---

[1] 1. *Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja,* Imprimerie du Constantinople, 1850, p. 124; 2. *Excursiune agricolă în Cîmpia Dobrogei,* Bucureşti 1879, p. 135; 3. *Excursiune agricolă în Dobrogea,* traducere de F. Mihăilescu (extras din Analele Dobrogei) Tipografia Albania, Constanţa, 1922, p. 181; Opere II, p. 120 (Pe mai departe vom reţine notarea acestor ediţii 1, 2 şi 3 aşa cum este aici şi la p. 26 şi 60.

[2] Lejean G. a publicat lucrarea în limba franceză şi germană (Paris, 1861), iar după moartea sa, lucrarea s-a retipărit în limba franceză, în revista citată aici în text.

[3] N. P. Comnène (probabil N. Petrescu Comnen fost diplomat român).

am fi pe deplin răsplătiţi de sforţările noastre, dacă am face să se înţeleagă că agricultura va deveni o adevărată ştiinţă numai atunci cînd cei care o practică *vor şti să-şi lumineze experienţa cu ajutorul ştiinţelor care se ocupă cu studiul naturii şi societăţii*“ [1]. Era o gîndire materialistă cu rădăcini în cultura lui care preţuia atît studiul naturii, cît şi al societăţii.

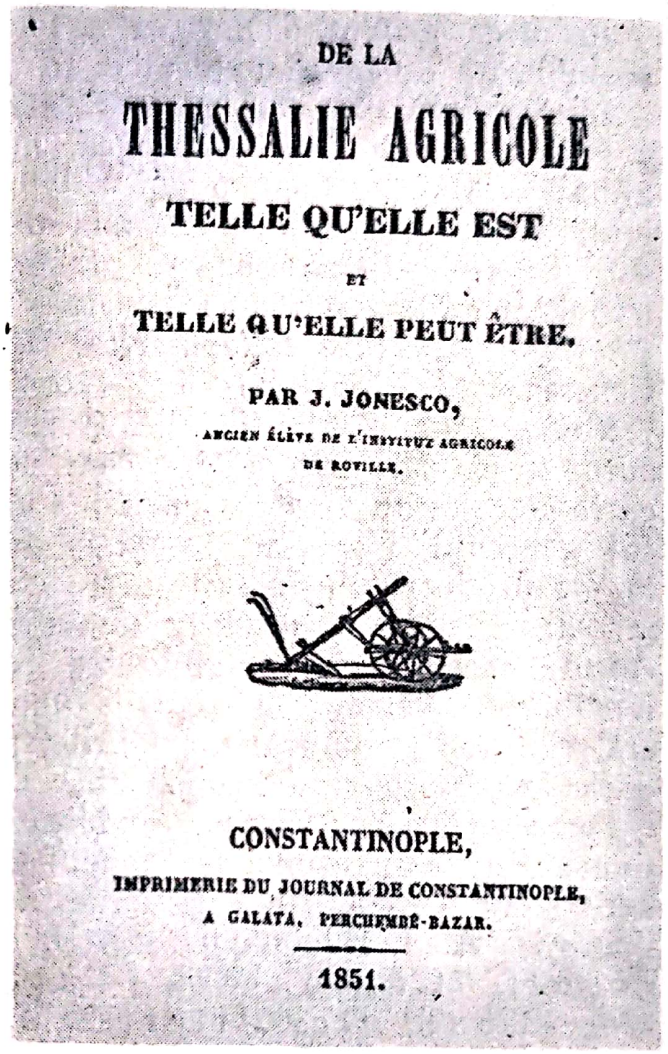
DE LA

THESSALIE AGRICOLE

TELLE QU'ELLE EST

ET

TELLE QU'ELLE PEUT ÊTRE,

PAR J. JONESCO,

ANCIEN ÉLÈVE DE L'INSTITUT AGRICOLE DE ROVILLE.

CONSTANTINOPLE,

IMPRIMERIE DU JOURNAL DE CONSTANTINOPLE, A GALATA, PERCHEMBÉ-BAZAR.

1851.

Fig. 11 — *Tesalia agricolă, aşa cum este şi aşa cum poate să fie (coperta)*

În fiecare lucrare se vede înaltul nivel al culturii generale şi al informaţiei de specialitate, atît prin forma şi fondul pe care le utilizează autorul, cît şi prin cunoaşterea a ceea ce s-a gîndit şi realizat în ţară şi peste hotare. În toate lucrările, el a recurs la autoritatea unor autori de seamă din cultura veche, medie şi modernă, pe care îi citează foarte conştiincios. În monografia Dobrogei aminteşte pe: Barat, L. V. Broglie, Buffon, M. P. Cato, L. I. M. Columella, M. Dombasle, L. Faucher, E. Girardin, A. Lamartine, Mahmud, V. Mirabeau, Radof, C. Seneuil, M. B. Sully, Thiers, A. Young etc.

[1] 1 = p. 123; 2 = p. 134; 3 = p. 180; Opere II = p. 120 (Sublinierea autorului, A.V.).

Lucrarea privind Dobrogea a fost tradusă în limba română şi publicată de însuşi autorul ei în anul 1879, iar în anul 1922 a fost tradusă din nou de altă persoană (a se vedea loc. cit.).

Foarte repede după Dobrogea, marele agronom îndemnat şi ajutat de vizir, a făcut o altă călătorie de studii timp de patru luni, de data aceasta în Tesalia unde observînd şi comparînd cum trăiau oamenii, cum se practica agricultura şi cum ar fi trebuit să se dezvolte lucrurile în viitor, a tipărit cartea, *De la Thessalie agricole, telle qu'elle est et telle qu'elle peut être*, Constantinople 1851 (178 + 1 + 8 + XV = 202 pagini (fig. 11).

Monografia privind Tesalia avea mare importanţă pentru poporul grec, dar prin modul cum punea şi rezolva problemele, ea interesa şi alte state. Cuprindea următoarele capitole : Salonicul, generalităţi privind producţia din Tesalia, asocierea agenţilor de producţie, avansurile proprietarului, producţia prin meteiaj, distribuţia produselor, sămînţa la împărţirea produselor, calculul producţiei, contabilitatea, datorii (credit), elementele creditului, sistemele de credit, situaţia administrativă şi financiară, căile de comunicaţie, pădurile, profitul, exploatarea terenului, cultura porumbului, concluzii.

Documentarea la această publicaţie era de-a dreptul impresionantă (pentru atunci) şi denota că Ion Ionescu citise foarte mult şi în Turcia .Amintea autorii : Arqiuri, Arhimede, Barri, A. J. Blanqui, J. B. Boussingault, J. Bugeault, Carbonieri, Carissi, M. Chevalier, Cor, Crud, Dezeimeris, M. Dombasle, Dumas, L. Faucher, B. Franklin, F. Ch. Fourier, Gabian, A. Gasparin, Geslin, E. Girardin, F. P. G. Guizot, Lafitte, Legret, Matheo, J. Mill, Moll, Mac Queen, Nicod, H. Passy, Ragot, Rodat, C. Royer, J. Rousseau, J. B. Say, J. Sinclair, A. D. Thaer, Travanet, Ubicini, Urquhart, Vachelini, Valserres, M. T. Varro, Wiston, R. L. Wolowschi, A. Young etc.

Cartea devenea o adevărată piatră nestemată în şiragul lucrărilor lui din ţara turcească căci a contribuit la cunoaşterea problemelor agricole din această provincie, ca şi la indicarea soluţiilor, şi a făcut ca aprecierile bune de pînă atunci ale auto-

Scanned with OKEN Scanner

rităţilor otomane asupra persoanei sale, să se transforme într-un interes excepţional, mărturisit prin numirea imediată a autorului ca membru al Consiliului imperial de agricultură al Turciei şi în postul de director al Scoalei de agricultură de la San Stefano, post în care a fost numit direct de către Sultan (prima numire făcută de miniştrii şi de vizir a fost sabotată de „reacţionarii români"). În anul 1852 (probabil 4 mai—30 noiembrie), a studiat partea asiatică a Turciei, studiu care s-a concretizat în lucrarea notată de către diferiţi biografi că ar fi fost tipărită abia peste trei ani ; *Excursion agricole dans l'Asie mineure,* Constantinople, 1855. Este posibil ca şi acest studiu să fi fost publicat treptat în *Journal de Constantinople* şi în anul 1855 să fi apărut în broşură [1].

Marele vizir care citise toate lucrările publicate de Ion Ionescu şi poate şi pe cele în manuscris, a pus ochii pe „ghiaur" şi sfătuindu-se cu Ion Ghica care astfel devenea garant, l-a angajat la 1 martie 1853 ca administrator al celor 18 moşii pe care le avea în Tesalia şi pe care „ghiaurul" le-a sporit la 22 şi apoi probabil la 24 [2]. Prin învoiala făcută se atribuia „ghiaurului" a zecea parte din venituri.

Priceperea agronomului român a făcut ca venitul acestor moşii să crească de cinci ori în primul an şi de zece ori în anul al doilea, faţă de vechea administraţie (aşa scria Ion Ionescu la bătrîneţe şi aşa repetă şi biografii) însă din puţinele probe documentare existente reiese că această creştere s-a produs în anual al treilea sau al patrulea [3].

Se înţelege că vizirul a fost tare încîntat de venitul obţinut. Ion Ionescu scrie mult mai tîrziu că el însuşi ar fi încasat ca zeciuială 66 201 piaştri în anul întîi şi 132 402 piaştri în anul al doilea, ceea ce făcea 100 000 şi 200 000 lei pe timpul acela,

[1] Publicaţia aceasta nu am găsit-o. Manuscrisul care are 156 p. se află la Elena Sabattier de Vignolle din Paris, nepoată a fratelui lui Ion Ionescu (se va vedea cu timpul dacă prezenţa manuscrisului nu indică cumva nepublicarea acestei lucrări).

[2] Scrisoarea către Ion Ghica din 18 noiembrie 1856 ms. Acad. 82260.

[3] Sumele pe care le dă Ion Ionescu în scrisorile către Ion Ghica şi către personalităţile otomane ca şi acelea din alte documente, au neclarităţi pentru un nespecialist. Ele, ca şi alte calcule trebuie să fie cercetate de contabili într-un studiu aparte.

Scanned with OKEN Scanner

adică o sumă foarte mare. În noiembrie 1856 el scria lui Ion Ghica chiar din Constantinopol unde venise în treacăt de la locul lui de muncă din Tesalia, că „...anul acesta am numărat un venit întreit de cel garantat de D-ta[1] ...1) Afară de căutarea moşiilor ca proprietar şi prin urmare desăvîrşirea îmbunătăţirilor urgente, am numărat în trei ani 2,5 milioane de lei. 2) Mi-au dat 18 moşii şi i-am făcut 22 prin cumpărare de la Reşit Efendi la Domenico, de la Galib—Efendi la Malagouste şi prin judecată am luat Kapişte de la Huseim Paşa şi Kardiţa de la Sterioti, care fac încă 1,5 milion. 3) Pădurile le-am vîndut 10 milioane numărate[2]. 4) Am şi 10 000 măslini care vor da peste jumătate milion venit pe an...[3]".

Deşi sînt şi afirmaţii scrise care indica înzecirea venitului în anul al patrulea, confruntînd cifrele contradictorii, deducem că în al treilea an a înzecit venitul moşiilor (de la 250 000 la 2 500 000 lei)[4].

Cîţiva biografi scriau că Ion Ionescu ar fi stat chiar mai puţin de doi ani ca administrator, dar aceiaşi biografi notează totuşi sumele cîştigate pe doi ani, aşa cum scrisese şi Ion Ionescu în *Vieaţa mea de mine însumi*, adică foarte tîrziu, în amurgul vieţii. Însă din scrisorile către Ion Ghica scrise de la Pyrgetos din Tesalia de către agronomul nostru la tinereţe şi chiar în anii despre care este vorba, reiese cert că el a lucrat ca administrator la Reşit-Paşa de la 1 martie 1853 pînă la sfîrşitul lunii iunie 1857 (deci 4 ani şi 4 luni), adică pînă ce s-a înapoiat în patrie. Acelaşi lucru decurge şi din ultima scrisoare pe care Ion Ionescu o mai scria lui Ion Ghica la 24 iunie 1857 în calitatea de administrator, scrisoare intitulată în glumă „Altesse" fiindcă îi dorea să devină domn în Principate (pe atunci acesta era guvernator, — bei — sau Princepe de Samos). Durata funcţiei lui de administrator mai rezultă şi din

[1] Venitul garantat de Ion Ghica şi care urma să-l dea Ion Ionescu vizirului era de 250 000 lei anual.

[2] Este vorba de vînzarea lemnelor din pădure (în *Vieaţa mea de mine însumi*, scrie despre 12 milioane lei).

[3] Scrisoarea către Ion Ghica trimisă la 18 noiembrie 1856 din Constantinopol în insula Samos unde I. Ghica se afla ca guvernator, foarte probabil începînd din luna mai 1854 (ms. Acad. nr. 82.260).

[4] *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 224.

scrisoarea trimisă ceva mai înainte lui Reşit-Paşa a cărei copie o ataşează lui Ion Ghica ca şi din copia scrisorii trimisă tot la 24 iunie 1857 lui Kiamil Paşa, un subaltern al vizirului, unde se plîngea de întîrzierea drepturilor băneşti care i se cuveneau pentru funcţia prestată. Plecarea lui în iunie 1857 din funcţia de administrator de la moşiile din Tesalia, mai reiese şi dintr-o altă scrisoare către Ion Ghica în care îl anunţă de reîntoarcerea sa la Constantinopol, în aprilie 1858, venind de la Iaşi cu scopul de a-şi încasa drepturile băneşti care îi mai reveneau de la Reşit Paşa (o sumă foarte mare care urma să se fixeze ulterior) [1].

Tot în privinţa duratei funcţiunii sale de administrator, el scria la tinereţe dînd însă o cifră rotundă, aproximativă : „...Am lucrat cinci ani cu meteiajul, avînd o asociaţiune vastă, o asociaţiune cu aproape o mie de familii răspîndite în 25 de sate..." [2]

Este posibil ca în timpul servit în Tesalia să mai fi îndeplinit şi alte funcţiuni temporare. Probabil însă că, din cauza activităţii sale intense pe teren şi poate şi din cauza intrigilor împotriva cărora trebuia să se apere, în acest timp a scris şi publicat foarte puţin, faţă de cunoscuta lui pasiune pentru slova scrisă care devenise o a doua natură.

În Tesalia, Ion Ionescu a avut o atitudine foarte înţelegătoare faţă de ţăranii greci pe care i-a ajutat creîndu-le condiţii de muncă omeneşti, interesîndu-i material pentru a-i face să lucreze cu tragere de inimă.

Mai tîrziu, referindu-se la calitatea de administrator de moşii pe acele meleaguri, ca la o funcţie cu caracter social, el scria : „M-am ferit totdeauna de dobînzile cele mari cu care se desbracă muncitorii pămîntului. În Tesalia, cultivînd cele 25 moşii

[1] Scrisoarea către Ion Ghica din 9 aprilie 1858, ms. Acad. 82262.

[2] *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 220. (Aşa cum am scris el a stat la vizir exact 4 ani şi 4 luni). Tot în această monografie (p. 224) scrie că veniturile moşiilor ajunseseră în anul al patrulea la 2,5 milioane (de fapt din mai multe documente reiese că această sumă a fost obţinută în anul al treilea). Meteiaj (fr. métayage), este lucrarea moşiei în asociaţiune cu ţărani liberi. „Meteiajul spunea Ion Ionescu, nu este alta decît o asociaţiune între aceste elemente de producere : între muncă, capital şi pămînt... Munca dară, pretutindenea unde se întrebuinţează meteiajul, este considerată ca parte egală cu pămîntul unit cu capitalul" (*Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 212, 213).

ale Sadrasamului Reşit-Paşa[1] din capul locului am desfiinţat dobînda, am dat bani muncitorilor fără a le lua cea mai mică dobîndă[2] şi, identificînd interesele culturii mari cu ale muncitorilor, am dobîndit rezultate surprinzătoare. De la 250 000 lei cît aducea moşiile cu arendarea lor şi cît s-au garantat vizirului de bunul şi vechiul meu amic d. Ion Ghica, m-am ridicat la 3 milioane venit pe an! Preponderenţa muncii în producerea agricolă cere a i se da o întîietate curmătoare asupra celorlalţi doi agenţi, asupra capitalului şi asupra pămîntului; de aceia, tratarea cu dreptate şi cu bunăvoinţă a muncitorilor este prima condiţiune de împlinit din partea celor ce caută succese în agricultură"[3].

Din acest citat se poate reţine repulsia compatriotului nostru pentru cămătărie, chiar şi atunci cînd este vorba de alţi ţărani decît cei români, grija de a-i ajuta să-şi cumpere vite, pluguri, sămînţă să-şi construiască sau să-şi repare casa. El dădea o mare importanţă muncii ţăranului în „producerea agricolă" aşa cum reiese şi din citatul care urmează: „M-am asociat cu oamenii luînd meteiajul de bază. Eu dam oamenilor şi pămînt şi bani ca să-şi cumpere vite şi sămînţă ca să aibe cu ce-l cultiva şi apoi împărţeam productele dobîndite, luînd muncitorii două din trei părţi şi eu a treia parte"[4].

Sub raportul grijei lui faţă de păduri, manifestată în toate împrejurările, citäm „Spune din parte-mi lui Reşit că pădurea se taie şi avem neapărat trebuinţă de un forestier. Mussurus nu pricepe nimica şi pe lîngă aceasta se poate scoate multe feluri de cherestele şi numai un forestier poate asigura viitorul pădurii; să-mi poruncească ca să caut un forestier; am cîţiva directori prieteni în Germania şi poate să găsesc... Baltagii din Egipt taie pădurea după sistemul ce se numeşte en jardinant,

---

[1] A se vedea numărul moşiilor la pag. 67 din această lucrare (sadrasam sau sadrazam este o denumire dată marilor viziri începînd de la Soliman Magnificul).

[2] Din alte documente ale lui Ion Ionescu reiese că ţăranii plăteau dobîndă (este însă posibil ca să nu fi fost dobîndă pentru toate formele de împrumut, iar acolo unde exista să fi fost mică).

[3] *Creditul*, Tiparul Tribunei Române, Bucureşti, 1880, p. 80, 81; Opere II p. 247, 248.

[4] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 9; Opere II. p. 344.

Scanned with OKEN Scanner

vra să zică scoate din pădure numai copacii cei buni, iar masa pădurii rămîne“ [1].

Din scrisorile lui rezultă că a fost solicitat şi de ţărănimea care lucra pe moşiile sultanului din Tesalia, ca tot el să ia sub conducerea sa şi aceste moşii. „Eu trăiam bine cu oamenii în Tesalia şi le dam tot ce le trebuia, nu-i asupream şi căutam în toate chipurile de a le fi de folos“ [2].

El mai indica tot în scrisori că în Tesalia, îndeosebi în satele de lîngă San Marina, se aflau mulţi români care aveau o organizare proprie cu preoţi români şi chiar un episcop şi că unii dintre dînşii aveau copii trimişi să înveţe medicina la Pisa în Italia.

Pe moşiile vizirului se cultiva: porumb, grîu, cartofi, vie, măslini, de asemenea se aflau păşuni, fîneţe, pădure (se făcea cherestea şi mangal) etc. În primul an a vîndut 15 000 kile, în anul al doilea 20 000 kile şi în anul al treilea peste 30 000 kile de porumb. Acolo a desecat o mare mlaştină (Valea Tempi, Laspohori), a amenajat canale începînd din valea Domenico de unde aducea apă de la distanţă şi a irigat porumbul cu una sau două udări în decursul vegetaţiei, a altoit măslini, a făcut drumuri etc. [3].

Pentru culturalizarea maselor el a scris că la Pyrgetos unde era sediul moşiilor şi locuia, a organizat chiar din anul 1853 o şcoală de agricultură şi contabilitate cu scopul de a-şi forma personalul necesar administraţiei moşiilor pe care le conducea. La această şcoală a adus şi un român din regiune. Unii biografi români notează că aceasta ar fi fost prima şcoală de acest fel

---

[1] Scrisoarea către Ion Ghica trimisă la 6 februarie 1856 din Tesalia. Pădurea se tăia pentru construcţia Canalului de Suez. ms. Acad. 82259. (baltagii = oameni cu topor, tăietori de pădure).

[2] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 10 ; Opere II, p. 344.

[3] Pe lîngă lucrările lui Ion Ionescu cu referire specială la Turcia, a se vedea şi scrisoarea către Ion Ghica din 4 mai 1853, ms. Acad. 82245 ; *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 325, 326 ; *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 222, 224. Nu ştim la care chilă se referea Ion Ionescu. Chila moldovenească avea 430 l iar cea muntenească 679 l. Ocaua avea cca 1 l (kg) şi un sfert (după *Dicţionarul enciclopedic român*, Editura politică, Bucureşti, 1962, vol. I, p. 602 şi vol. III, 1965, p. 557). Exista şi o chilă de Constantinopol care pe atunci avea 35 ocale sau 45 kg (după Mihail Guboglu *Catalogul documentelor turceşti*, vol. I, Bucureşti, 1960, p. 610).

Scanned with OKEN Scanner

din imperiul otoman [1]. Pe acelaşi vast domeniu al vizirului a înfiinţat, cu scopul instruirii ţăranilor, trei ferme model mici unde arăta cum ar trebui să se lucreze pămîntul [2].

Vizirul deşi pleca urechea la multe intrigi urzite împotriva lui, totuşi îl aprecia în mod deosebit, încît în anul 1855 i-a promis moşia Kapişte care „...este la poalele Kisavosului şi pe malul mării la gura golfului Salonic ; are o pădure de măslini sălbatici pe care înmulţindu-i pot crea peste cîţiva ani un venit de 200 000 lei pe an. Şi cînd ne vom întoarce în ţară o pot vinde cu un milion cu care am de gînd (le pot au lait) să-mi cumpăr moşie în România şi să *împroprietăresc ţăranii*“ [3]. Vizirul însă nu i-a dat moşia făgăduită [4]. În altă parte el scria că speră să cumpere în patrie o moşie cu ceea ce agonisise din munca lui. Şi totuşi, chiar lîngă exprimarea unor astfel de bucurii, se găsesc prin diferite scrieri ale lui multe fraze de unde se văd sentimentele sale patriotice. Încă din noiembrie 1853 scria lui Ion Ghica : *„avem de datorie sfîntă să mergem în ţară ; de nu te-ai duce rău vei face ; eu mă gătesc să mă duc* [5], iar după doi ani continuă „Un lucru îmi sfîşie inima, că activitatea noastră o cheltuim în locuri străine... Ce gîndeşti, n-ar fi mai bine să te mişti cam spre Viena sau Paris sau Londra, învestit de o funcţiune turcească, care să-ţi deschidă uşile spre a putea intra şi vorbi de cele folositoare nouă ? De aceia, cred că timpul a venit să laşi Samosul şi să iei o altă misiune pe continent, undeva. Aşa cred eu că-i bine“ [6]. În scrisoarea din 7 noiembrie 1855, Ion Ionescu, cu gîndul la independenţa sa, releva lui Ion Ghica „...şi drept să-ţi spun că din suflet doresc ca să scap, din slugărie şi să mă fac stăpîn pe mine“ [7].

[1] Bogdan Duică G., Op. cit. p. 39 (v. şi *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 222).

[2] *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 222.

[3] Scrisoarea către Ion Ghica din 19 iunie 1855, ms. Acad. 82256. Prin bunăvoinţa unui intelectual grec din Tesalia am făcut mici corecturi la unele numiri de localităţi scrise de Ion Ionescu (Tempi în loc de Tempe, Laspohori în loc de Lasphori, Kisavos în loc de Keseval, Pyrgetos în loc de Perietos etc.).

[4] Scrisoarea către Ion Ghica din 7 noiembrie 1855 ; ms. Acad. 82258.

[5] Scrisoarea către Ion Ghica din 23 noiembrie 1853, ms. Acad. 82250.

[6] Scrisoarea către Ion Ghica din 19 iunie 1855, ms. Acad. 82256.

[7] Scrisoarea către Ion Ghica din 7 noiembrie 1855, ms. Acad. 82258.

Scanned with OKEN Scanner

Mulţi biografi şi însuşi Ion Ionescu (la vîrsta înaintată), scriu că învoiala cu vizirul a durat numai doi ani din cauză că acesta nu i-a dat zeciuială şi din cele 10 (12!) milioane lei încasate la vînzarea lemnelor din pădure, lemne pe care românul nostru le-a livrat Companiei Canalului de Suez din Alexandria-Egipt. De fapt după doi ani, deci în 1855, Ion Ionescu era foarte supărat pentru faptul că era controlat şi suspicionat de prea mulţi înterpuşi nepriceputi şi hrăpăreţi, că se ţeseau multe intrigi şi gelozii în jurul persoanei sale, iar în unele perioade a trecut şi prin mari pericole de a-şi pierde viaţa (insurgenţi, trupe în dezordine, hoţi). Din cauza acestor condiţii extrem de grele, despre care el scria chiar atunci proaspăt garantului său Ion Ghica (care trebuia informat exact şi care se afla tot în imperiul turcesc), că s-a dus la vizir şi i-a spus că pleacă. Vizirul s-a mîniat „...s-au făcut foc ; m-au protestat cu violenţă, m-au lăsat în salon şi au fugit... am stat toată ziua ; către seară mi-au dat voie Kihaia să mă duc şi mi-au spus să vin peste trei zile... M-am dus la Reşit şi am luat chitanţă iscălită de darea socotelilor arătînd mulţumire şi autorizîndu-mă să-mi iau banii (112 000 lei şi probabil încă 47 000 lei, ca zeciuială din produsele agricole, nu din pădure, N.A.) şi iată că plecai îndărăt la cheflicuri (ciftlicuri sau ciflicuri = moşii, N.A.) fără să mai fie vorba de stricarea contractului, căci am înţeles că nu voieşte“ [1] El mai adaugă că se înapoia cu ţinta de a înzeci veniturile.

Deci în anul 1855 nu a plecat de la vizir, ci atunci ceruse doar desfacerea contractului însă fără să se producă acest lucru.

La Pyrgetos în Tesalia, Ion Ionescu s-a însurat în anul 1855 „...m-am şi însurat luînd o fată a cărei mamă era greacă şi tata neamţ de la Stuttgart ; la Stuttgart au crescut fata şi au învăţat-o carte“ [2].

Tot la Pyrgetos el a ridicat sau reînoit din temelie în anul 1856 (nu în anul 1850 cum s-a tipărit greşit în cîteva publicaţii, deoarece atunci Ion Ionescu nu ajunsese în Tesalia şi nici la moşiile vizirului) o biserică mare, unde deasupra uşii, a pus să se sape în piatră o inscripţie în care se consemna această fap-

[1] Scrisoarea către Ion Ghica din 1 iulie 1855, ms. Acad. 82257 (Kihaia sau Kihaya-bei era denumirea funcţiei oficiale a ministrului de interne, locţiitor al marelui vizir).

[2] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 11 ; Opere II, p. 344, Ajungînd la Iaşi, cei doi soţi s-au despărţit.

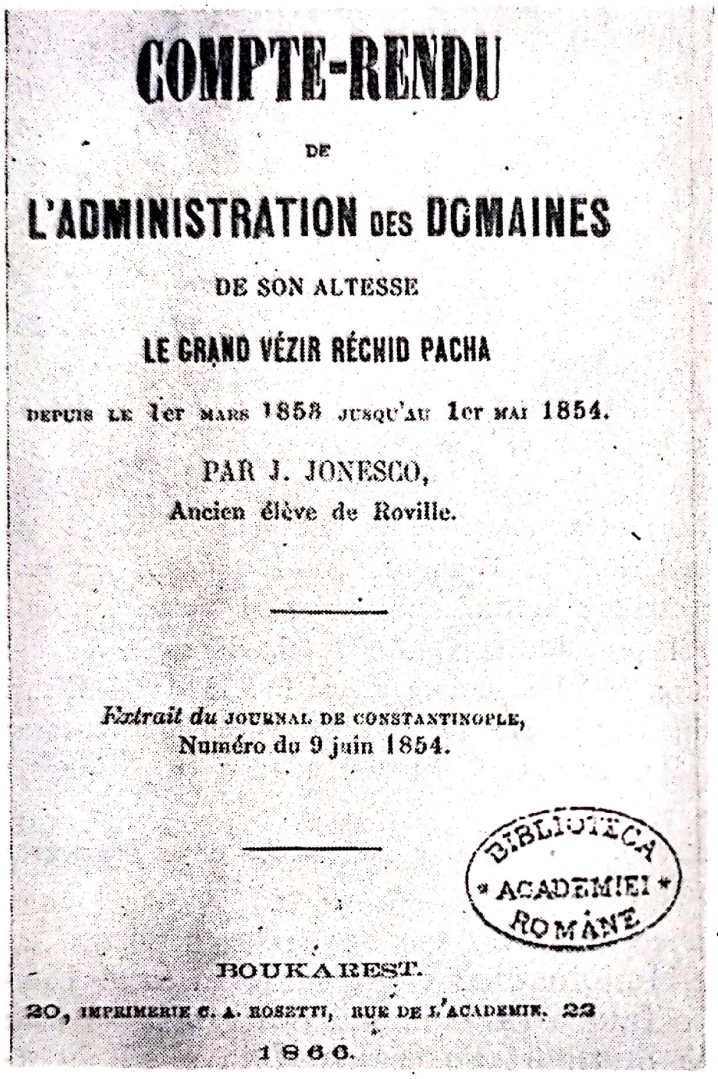

COMPTE-RENDU

DE

L'ADMINISTRATION DES DOMAINES

DE SON ALTESSE

LE GRAND VÉZIR RÉCHID PACHA

DEPUIS LE 1er MARS 1853 JUSQU'AU 1er MAI 1854.

PAR J. IONESCO,

Ancien élève de Roville.

Extrait du JOURNAL DE CONSTANTINOPLE,
Numéro du 9 juin 1854.

BIBLIOTECA
* ACADEMIEI *
ROMÂNE

BOUKAREST.

20, IMPRIMERIE C. A. ROSETTI, RUE DE L'ACADEMIE, 23
1866.

Fig. 12 — *Dare de seamă a administrație domeniilor marelui vizir Reșit-Pașa (coperta)*

tă și numele său (acolo el se intitula *căminar*).

În timpul cît conducea moșiile vizirului, a scris multe dări de seamă anuale și chiar lunare după cum reiese și din documente. Se pare însă că prima pe care a publicat-o (poate și singura), a fost : *Compte rendu de l'administration des domaines de Son Altesse le Grand Vézir Réchid-Pascha depuis le I-er Mars 1853 jusqu'au I-er Mai 1954*, par Ion Ionescu ancien élève de Roville, tipărită în Turcia mai întîi în *Journal de Constantinople* (9 iunie 1854) și probabil în broșură separată și apoi retipărită sub același titlu la București în anul 1866 (Imprimeria C. A. Rosetti). Această lucrare este o dare de seamă economică, agricolă și contabilă, model de felul cum trebuie ținută contabilitatea și cum trebuie exprimate și interpretate cifrele unei întreprinderi agricole (fig. 12)

În timpul cît a stat în Tesalia el era chemat să facă expertize la moșiile sultanului și consultat și în alte probleme ale agriculturii și economiei turcești.

Ca rezultat al consultărilor agricole pe care era chemat să le dea, desigur că a întocmit multe dări de seamă (studii dintre care se afirmă că ar fi tipărit lucrarea ; *Etude sur le domaine imperial de Tchiftiler - Tchiflii,* Constantinople 1856 (este vorba de moşia moşiilor, sau ferma fermelor a sultanului) [1].

Dintre numeroasele articole cu caracter social, tipărite în ziarul de limba franceză amintit (excluzînd pe acelea strînse apoi în broşuri şi cărţi separate cum a fost cazul cu excursiile la Brusa, Dobrogea, Tesalia), tot din timpul exilului cînd aveau loc conferinţele internaţionale se consideră că ar fi fost tipărit la Constantinopol şi memoriul depus de el la aceste conferinţe despre care am mai vorbit, memoriu intitulat *De l'organisation de la culture dans les principautés,* care mai tîrziu a apărut ca articol în *l'Etoile du Danube* din 9 februarie 1857 la Bruxelles.

Peste tot el şi-a dovedit încă o dată mai mult calitatea sa de neîntrecut specialist, dînd dovezi uimitoare de capacitate profesio-

---

[1] Manuscrisul acestei lucrări încă nu a fost găsit. În lista de lucrări pe care o dă însuşi Ion Ionescu la sfîrşitul monografiei judeţului Mehedinţi (1868), ca şi la sfîrşitul cărţii, *Lecţiuni elementarii de agricultură* (1870), acest studiu referitor la moşia-moşiilor este scris cu litere mici ca urmare a lucrării *Excursion agricole dans l'Asie mineure* şi în monografie scrie că ambele ar fi fost atunci sub tipar (în România ?). Deci el intenţiona să le retipărească sau să le tipărească prima dată ? În alte liste de publicaţii Ion Ionescu prezintă această lucrare ca tipărită în Turcia în anul 1856, iar lucrarea cu excursia agricolă în Asia mică în anul 1855. În unele liste de lucrări, cum este cazul cu *Escursiune agricolă în Cîmpia Dobrogei,* Tiparul Tribunei Române, Bucureşti, 1879 (traducere în limba română de către însuşi autor), nu dă pe nici una din aceste broşuri.

O cercetare mai amănunţită în Turcia, Grecia şi Franţa şi chiar Belgia, Germania şi Anglia, ar putea aduce unele noutăţi din viaţa şi activitatea lui Ion Ionescu.

Numele domeniului imperial a fost transcris exact din limba turcă în limba franceză de către Ion Ionescu. Dacă ne conducem însă după forma literară, atunci lipseşte doar litera t din al doilea cuvînt (Tschiftiler — Tschiftlii). În limba română, acest nume se scrie şi se exprimă exact prin Ciftiler — Ciftlii sau Ciftiler — Ciflii ori Ciftler — Ciflii (cu sau fără al doilea i în primul cuvînt şi cu sau fără t în al doilea cuvînt). Un echivalent uzual în Turcia, al acestui nume, este şi acela unde primul cuvînt este luat din limba arabă : Haisler — Ciflii. Corecturile acestea le-am făcut prin bunăvoinţa cercetătorului principal M. Guboglu de la Institutul de studii sud-est-europene al Academiei R. S. România.

nală, de cinste, dar şi de înflăcărat patriotism prin adîncă încredere în destinele ţării sale.

În ziua de 26 iunie 1857 el aştepta paşaportul şi deşi nu-şi primise drepturile băneşti (fiindcă nu se vînduseră produsele acelui an !), pleca mulţumit că fusese lăudat foarte mult chiar acum la plecare, era fericit putem zice, mai ales pentru că se înapoia în patrie.

Astfel se termina „desţărarea", exilul lui Ion Ionescu, ispăşit pentru binele patriei sale, exil care a durat 8 ani şi 4 luni (1 martie 1849 — 28 sau 30 iunie 1857).

★

Din activitatea desfăşurată în afara hotarelor ţării, în timpul anilor trăiţi în exil, se pot desprinde cîteva concluzii, din care unele au o deosebită însemnătate şi acum :

— libertatea ţăranilor de pretutindeni este o datorie socială şi umană ;

— pentru ca pămîntul să rodească mult, muncitorul, pe lîngă libertate, trebuie să fie ajutat cu credite (bani) şi povăţuire (ştiinţă) ;

— agricultura trebuie practicată diferenţiat, potrivit cu condiţiile naturale, economice şi sociale ;

— alternanţa periodică a pajiştii cu terenul arabil ducea pe atunci la sporirea recoltelor şi a creşterii vitelor ;

— căile de comunicaţie trebuie dezvoltate şi îmbunătăţite pentru ca schimbul între sate şi oraşe să se facă cu înlesnire ;

— pe lîngă ştiinţele naturii, trebuie să se studieze şi societatea omenească ;

— organizarea de experienţe, de ferme model şi de şcoli de agricultură şi ajutorul competent la conducerea agriculturii care urmează să ridice nivelul de viaţă şi cultură al popoarelor, constituie o datorie sfîntă a tuturor fiilor ridicaţi şi susţinuţi de popor ;

Scanned with OKEN Scanner

— exprimarea în scris a învăţăturii pe care o acumulează unele personalităţi, poate călăuzi mai multe generaţii de oameni :

— munca şi priceperea trebuie astfel îndrumate, încît să contribuie la progresul conaţionalilor noştri şi în acelaşi timp la al întregii omeniri progresiste.

Toate acestea Ion Ionescu le-a susţinut verbal, le-a aşternut pe hîrtie şi le-a înfăptuit fără pic de tăgadă, atît în imperiul turcesc de pe atunci, cît şi în ţară, de-a lungul sbuciumatei sale vieţi.

Scanned with OKEN Scanner

IX. ÎNTOARCEREA IN ŢARĂ

Pentru dînsul (pentru ţăranul român) nu e nici dreptate, nici libertate, dar nici egalitate înaintea legilor şi înaintea dărilor.

I. I. B.

După opt ani şi patru luni de glorioasă activitate profesională şi patriotică, dar parcursă în pribegie silită, compatriotul nostru a fost eliberat şi s-a înapoiat în patrie la Iaşi.

A început prin a deţine funcţia de administrator (prefect) la Bolgrad unde a rămas cîteva luni şi unde a organizat şcolile, a studiat alcătuirea socială, economică şi administrativă a comunelor din judeţ. El a apreciat foarte favorabil satele româneşti, coloniile bulgăreşti şi magaziile lor de rezervă pentru produse agricole din acea zonă, despre care a şi publicat unele amănunte.

În acelaşi an, 1857, la 1 august, a apărut înfiinţat de el *Jurnalu de agricultură* foaie periodică (lunară, Iaşi, 1857—1858), care din ianuarie 1859 s-a numit *Foaia de agricultură practică* (Iaşi, 1859), apoi a scos gazeta (revista), *Ţeranul român* (săptămînal, Bucureşti, 12.XI.1861—17.III.1863 cu o întrerupere de la 6.V. pînă la 6.IX.1862), iar mai tîrziu a înfiinţat *Gazetta satelor* (Bucureşti 1869—1870). În aceste tipărituri agronomul îşi continua lupta sa neînfricată pentru emanciparea şi împroprietărirea ţăranilor cît şi pe aceea de dascăl neobosit în materie agricolă şi culturală. La aceste gazete au colaborat : Ion Ghica, P. S. Aurelian, Nicolae Filimon, Petre Ispirescu, P. Poni, I. C. Massim, I. Cuparencu (acesta pentru medicina veterinară), dr. A. Fătu, dr Negură (aceştia pentru higienă) şi mulţi alţii (fig. 13).

Fig. 13 — *Gazetele înfiinţate şi redactate de Ion Ionescu de la Brad (foile de titlu)*

Scanned with OKEN Scanner

În *Jurnalu de agricultură*, printre alte multe materiale, a publicat şi lecţii de agricultură sub formă de dialog, a scris despre instrumentele agricole şi maşinile noi, cîştig şi pagubă, pămîntul, horticultura, morala, igiena, noutăţi agricole, comerciale etc.

Dar nesecata lui energie prisosea, glasul lui trebuia să buciume pe mai departe în toată ţara dreptatea pentru popor. În acest sens el a lucrat şi ca redactor la revista *Tribuna română* de la Iaşi şi a fost colaborator la *Propăşirea, Românul şi Românul de duminecă*, dar a scris şi la ziarele sau revistele : *Poporul suveran (Popolul suveran) Independenţa, Reforma, Pruncu român, Naţiunea, Spicuitorul Moldo-Român, Curierul de Bacău, Dacia, România literară, Povăţuitorul sănătăţii şi a economiei, Steaua Dunării, Icoana lumii, Albina românească, Foaia sătească a Principatului Moldovei şi în subplimentul ei Foaia pentru agricultură, industrie şi negoţ, Revista Carpaţilor* etc. A publicat articole şi la revistele din Transilvania conduse de Gh. Bariţ: *Gazeta de Transilvania şi Foaia pentru minte, inimă şi literatură* [1].

La sfîrşitul lunii decembrie 1857 a început în Divanul ad-hoc discutarea problemei ţărăneşti (desfiinţarea şerbiei-boerescului — şi împroprietărirea), a cărei rezolvare avea să se prelungească pînă în anul 1864. Deşi nu făcea parte din Divan, el a întîmpinat această discuţie folosind toată puterea sa de convingere şi a manifestat întreaga revoltă, pare că acumulate de la milioanele de ţărani din mai multe generaţii care suferiseră asuprirea, susţinîndu-le cauza prin presă şi alte mijloace. Desfiinţarea boierescului şi împroprietărirea erau pe atunci două noţiuni care se completau dar care se pot exprima şi prin alte cuvinte : libertatea muncii (ţăranul să fie liber să muncească pe ori ce moşie ar vrea) şi împroprietărirea propriu-zisă. Pe treimea de moşie care ar fi rămas boierului, predecesorul nostru propunea meteiajul, adică cultura în dijmă sau în bani însă cu ţăranii liberi. Ion Ionescu analiza amănunţit şi serios propunerile căpeteniilor celor două părţi (ţărani şi boieri), încît argumentările lui ne uimesc pe toţi cei care acum înţelegem că nevoile poporului erau rezervorul acestor fapte. Trebuie să admitem că el era şi un mare

[1] Cheresteşiu V., Mureşan C. şi Marica G.: *George Bariţ, Scrieri social-politice ; studiu şi antologie*, Ed. Politică, Bucureşti, 1962, p. 10.

maestru în folosirea timpului de lucru și al ușurinței de a scrie (în manuscrisele rămase de la el nu se găsesc ștersături).

La libertatea strămutării clăcașului (iobagului) de pe moșie fără însă ca el să fie și împroprietărit formulă propusă de moșierime, Ion Ionescu făcea o critică pe care o încheia : „La ce mai este bună libertatea fără de dreptate : iar în altă parte : „Să ștergem o dată lacrimile și suferințele fraților noștri săteni care atît au fost asupriți și amărîți, cît desființarea boierescului și prin urmare împroprietărirea lor merită a se face chiar și fără despăgubire“ [1].

Articolele sale au determinat de multe ori disensiuni mari între boieri, dintre care unii (C. Roset Tețcanu în *Tribuna română* de la 14 aprilie 1860), lăudau propunerile lui Ion Ionescu și dîrzenia cu care acesta le apăra (cum de altfel făcuse la 1848 și boierul R. Ceaușescu — Ceaurescu — de la Brăila în Comisia proprietății). El a avut curajul să-l combată prin ziare și pe Grigore Ghica Vodă care părtinise la timpul său pe boieri și propusese cabinetelor europene o nouă formulă care nu se deosebea de starea de fapt prezentă în Principate. Patriotul Ion Ionescu scria foarte categoric : „De o parte dară Domnul cu boierii țării și de alta gloata locuitorilor care se înfățoșează înainte la giudecata lumei. S-au auzit cu toată îngăduеala, cuvintele boierilor espuse prin rostul Domnitorului Grigore Ghica Voevod. *Ertat va fi și nouă de a face întîmpinările din partea mulțimii țeranilor,* cari au și fost chemați de puterile Europei în divanul *ad-hoc,* unde au spus și ei durerile și dorințele lor... Auzitu-sa undeva să se fi zis decît numai la noi și în analele noastre, că este mai de folos pentru țeran, să lucreze în ogorul boierului, decît în ogorul său ?... Aice ne lipsesc cu totul cuvintele respectuoase cu care am trebui să relevăm această aberație a minței...“ „...celace nu este cu noi, este contra noastră și acela care este în contra noastră este partizanul declarat al șerbiei poporului și, prin urmare, al pieirii neamului românesc, căci din menținerea boierescului nu poate să răsară renașterea și

[1] *Jurnalu de agricultură* (Bogdan-Duică G. Op. cit. p. 139, 140, 142).

înflorirea Românilor“ [1]. Aceste cuvinte marchează o condamnare zdrobitoare la adresa fostului domnitor și a boierimii hrăpărețe. De altfel, marile puteri nu au ținut seama de propunerile lui Gr. Ghica.

Modul cum a tratat Ion Ionescu problema emancipării și împroprietărirea țăranilor, a intrat în istorie ca o poziție net progresistă.

Ca fapte cronologice indicăm că la 1 iulie 1859 a fost numit director al statisticii din Moldova, iar la 24 septembrie același an a fost numit și profesor de contabilitate, economie politică și financiară (despre care vom scrie mai detaliat la capitolul XV.)

Un mare merit al lui Ion Ionescu este că el și-a pus condeiul în slujba obținerii egalității drepturilor politice care atunci, cum era de exemplu dreptul electoral, se baza pe: „oligarhia teritorială“, pe cînd de fapt ar fi trebuit ca acest drept electoral să fie același pentru toți cetățenii, sau cel puțin o reducere a censului care ar fi constituit o tranziție la votul universal.

Pentru aceasta vajnicul nostru înaintaș a fost anchetat de mai multe ori, în anul 1861 de pildă pentru că ar fi vrut să vină asupra Capitalei cu 6 000 țărani ca să aniverseze „reînvierea națională“ de la 1848. Fiindcă se scrisese în ziarul lui contra lui C. Murguleț, prefect de Bacău, pe care îl considera nevrednic pentru slujba pe care o avea, Ion Ionescu a ispășit o condamnare de 15 zile (decembrie 1860). A doua condamnare, însă aceasta de 3 luni a ispășit-o la mănăstirea Neamțului (1861) fiind acuzat de moșierime ca agitator „fiindcă susțineam în presă emanciparea țăranilor“. La mănăstire, călugării l-au primit cu mare dragoste i-au dat cai și trăsură și așa și-a continuat propaganda prin viu grai în satele din apropiere. După terminarea pedepsei s-a dus la Iași, dar curînd s-a așezat din nou la București de unde continua să scrie articole despre buget și despre alte multe probleme economice, agricole, de limbă etc. atît la *Tribuna română* din Iași cît și la *Reforma* din București. La *Reforma* printre altele a tipărit și un articol privind școala din mănăstirea Neamțului (28 mai 1861), articol care desigur că făcea parte din monografia acelei mă-

[1] *Foaia de agricultură practică*, iulie 1859 (Bogdan-Duică G.: Op. cit. p. 139, 140, 142, 144).

năstiri pe care se știa că o scrisese cînd fusese închis acolo dar care nu s-a găsit. La *Independența* din București a scris articole despre problemele financiare la ordinea zilei.

Pentru a putea să-și spună și mai răspicat cuvîntul contra acelora care nu realizau emanciparea cu împroprietărirea și cu dreptul de vot lărgit, el a întemeiat gazeta săptămînală *Țeranul român*, jurnal politic, economic, literar și comercial, care mai tîrziu se va intitula ziar economic, literar și comercial, apoi ziar de economie politică și literatură, dar care în fond trata toate problemele curente. Gazeta aceasta era cotată de unii istorici drept „una din cele mai bune reviste ce-a apărut vreodată în limba românească“ [1] iar în tratatul de *Istoria României* este scris : „Nota dominantă a presei din această perioadă a rămas însă cea înaintată. Merită să fie amintită publicarea foii „*Țeranul român* (1861—1863) de sub redacția lui Ion Ionescu de la Brad, tribună de luptă pentru progres și pentru îmbunătățirea stării țăranilor“ [2].

Programul acelei gazete era : 1. Țăranii să devină cetățeni liberi prin împroprietărire cu despăgubiri. 2. Unirea ambelor ministere sub alesul de la 24 ianuarie. 3. O lege electorală foarte întinsă. 4. Oștire regulată, rezervă și gloate armate.

De la această tribună și-a desfășurat el atacul împotriva celor care nu îndeplineau sarcinile rezultate din convenția marilor puteri de la 1858. Tot aici a căutat să găsească rezolvările cele mai bune privind numeroase și variate probleme care interesau viața economică și agricolă a țării. Aci a publicat și discursurile care s-au ținut atît contra proiectului de lege rurală, cît și în favoarea acestuia (ținute de diferiți deputați și miniștri), pentru ca țăranii să cunoască pe „binevoitorii lor“.

„Pentru dînsul (pentru țăranul român N.A.) nu e nici dreptate, nici libertate, dar nici egalitate înaintea legilor și înaintea dărilor“ [3]. Toate acestea constituiau un program complex, permanent, de la care Ion Ionescu nu a abdicat niciodată.

---

[1] Bogdan-Duică G. Op. cit. p. 74.
[2] vol. IV, p. XXXIV.
[3] *Țeranul român*, 26 XI, 1861.

4925
1859
6Y

Scanned with OKEN Scanner

C. Giurescu releva că: „*Teranul român* — ziarul scos de Ion Ionescu (de la Brad) cunoscutul revoluționar de la 1848 și totodată, cel mai bun cunoscător al economiei noastre rurale, comentînd răspunsul la mesaj al Camerei, răspuns care cuprindea afirmația că ea este expresia credincioasă a 5 000 000 de români, își punea întrebarea legitimă: „cum își iea ea acest rol, cînd nu reprezintă decît 5 000 de proprietari mari?“ [1].

Reputația lui Ion Ionescu de temerar susținător al drepturilor celor exploatați și contactul îndelungat pe care l-a avut cu lucrătorii tipografi care îl apreciau, i-a determinat pe aceștia să-l aleagă ca președinte (la 24 XI 1862) al uneia din primele asociații muncitorești înfăptuită la noi în țară. Un agronom progresist devenise sprijinul lor.

Iată și scrisoarea (cu ortografia originală):

Domniei-sale domnului IOAN IONESCU
Redactorele Țeranului Român

Domnule,

Asociația casei de Prevedere și Adjutoriu reciproc a lucrătorilor tipografi, în adunarea generală de astăzi, revizuind Registrele și procedînd la alegerea noului Comitet, conform Art. 13 v-a ales pe domnia voastră de președinte cu unanimitatea voturilor.

Comitetul cu onoare comunicînduvă aceasta, vă roagă domnule să binevoiți a intra în esersiciul acestei funcțiuni.

Cu această ocasiune primiți domnule, încredințarea deosebitei stime și considerațiuni a tuturor lucrătorilor în general și a subsemnaților în particular.

Vicepreședinte
S. VALTER, P. ISPIRESCU, I. ALBESCU, G. TANASESCU [2]

Problema progresului agriculturii îl preocupa necontenit. Cerîndu-i-se oficial părerea asupra înființării unei ferme-model (cu

[1] *Viața și opera lui Cuza Vodă* de Giurescu C. Ed. științifică București, 1966, p. 131 (*Țeranul român* numărul din 11 februarie 1862).
[2] *Țeranul român*, nr. 37 din 2 decembrie 1862.

școală de agricultură), Ion Ionescu a trimis un proiect complet pe care l-a și publicat : „Necesitatea unui institut de agricultură în Moldova“ [1] însă condițiile pentru închirierea unei moșii fiind oneroase, ferma nu s-a înființat.

Așa cum am arătat la capitolul unde am scris despre calitatea lui de profesor de agricultură la Academia Mihăileană din Iași, el a tipărit în anul 1861 ediția III a lucrării, *Calendar pentru bunul cultivator* (Edițiile I și II erau intitulate *Calendar pentru bunul gospodar*). În ediția III, 1861, a acestui calendar (fig. 14) după terminarea descrierii lucrărilor pe lunile anului pe care o face pe 372 pagini, cu oarecare modificări față de ediția II, s-a tipărit un *Manual de agricultură poporeană*, pe 128 pagini plus 44 file cu 53 planșe (54 ?) gravate în mod artistic.

CALENDAR
PENTRU
BUNUL CULTIVATOR
DE
ION IONESCU
Vekiu elevŭ al Fermei-modele de la Rovil.

EDITIUNEA A TREIA.

BUKURESCI.
1861

Fig. 14 — *Calendar pentru bunul cultivator (coperta)*

Manualul își trage obîrșia din cursul ținut de autor la Academia Mihăileană din Iași, ca și din *Jurnalu de agricultură* unde, sub un titlu asemănător a publicat diferite articole despre agri-

[1] *Tribuna română*, nr. 51 din 3 decembrie 1859 și nr. 52 din 10 decembrie 1859.

cultură care au stat şi la baza unei alte lucrări a lui Ion Ionescu pe care o va tipări în anul 1870 ; *Lecţiuni elementarii de agricultură.*

Manualul de agricultură poporeană este alcătuit din trei părţi, fiecare cu cîte o scurtă introducere :

1. *Meteorologia* cuprinde capitolele : căldura, lumina, electricitatea, apa, aerul, climatologia, meteorognozia.

2) *Agronomia* cu capitolele : despre pămînt, amendamente, îngrăşări (toate acestea cu 18 subcapitole).

3) *Mecanica agricolă* este împărţită în subcapitole (paragrafe) : începutul maşinilor agricole, starea mecanicii agricole la noi, introducerea instrumentelor agricole, plugul, scarificatorul şi extirpatorul, grapa, vălătucul, maşina de semănat, maşina de prăşit, rariţa de făcut moşinoaie (muşuroirea, N.A.) maşina de cosit şi de secerat, maşina de treierat, morişca (vînturătoarea), rîşniţa de casă, maşina de bătut porumbul, maşina de urluit grăunţele, maşina de hăcuit (tocat) paie, maşina de transport, vaporul în agricultură (locomobila, N.A.), fabricarea maşinilor. În ultimul paragraf autorul scrie despre necesitatea construirii la noi în ţară a unei fabrici de maşini agricole (despre care vom reveni la capitolul *Reforma agrară de la 1864* unde vom vorbi şi despre industrie).

În anul 1862, ajutat de cititorii ziarului său, a călătorit la expoziţia universală de la Londra ca să studieze exponatele şi mai ales maşinile agricole.[1] Convins fiind că eram rămaşi prea în urmă şi că trebuie să ajute la introducerea maşinilor noi în agricultura noastră, la înapoierea de la Londra el a deschis în Bucureşti o agenţie pentru aducerea maşinilor agricole, care însă a durat puţin timp.

În decembrie 1863 s-a înfăptuit secularizarea, adică luarea moşiilor mănăstireşti de la clerul grec care le exploata pentru „locurile sfinte" şi trecerea lor ca proprietate a statului român. Aceste moşii erau stăpînite de o „...pătură feudalo-clericală care

[1] Celor ce l-au ajutat să călătorească la Londra, le-a oferit drept recunoştinţă numerile din *Ţeranul român* broşate într-un volum şi cu o copertă tipărită special. Un astfel de exemplar cu autograful lui Ion Ionescu către I. Gărleanu se află la biblioteca Institutului central de cercetări agricole din Bucureşti.

deținea un sfert din suprafața țării"[1]. Și în această problemă, agronomul și revoluționarul Ion Ionescu își spusese cuvîntul lui însuflețit aducîndu-și contribuția și la o astfel de operă de reconstrucție națională și agrară.

Pe mai departe, marele nostru dascăl își urmează munca de lămurire în ziarele timpului. Prin articolele sale, el dădea maselor țărănești argumente puternice de luptă împotriva exploatării pe care o exercita moșierimea.

---

[1] *Istoria României*, vol. IV, p. 362 (Concret, suprafața aceasta era de 25,26% din teritoriu întregii țări).

Scanned with OKEN Scanner

X. REFORMA AGRARĂ DE LA 1864

Claca (boierescul) este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sînteți proprietari liberi pe locurile supuse stăpînirii voastre...

Proclamația Domnitorului *AL. I. CUZA*

Ideea reformei agrare încolțise probabil în mintea lui Ion Ionescu încă din adolescență, cînd văzuse traiul greu pe care îl duceau țăranii noștri, primise oarecare contur în timpul studiilor din Franța unde se desființase claca și se precizase clar în perioada cînd lucra ca agronom.

La tinerețe, el era pentru o expropiere fără despăgubire pentru proprietari, mai tîrziu însă sub înrîurirea celorlalți patrioți, el va susține exproprierea cu despăgubire.

Dezvoltarea ideii și mai ales mijloacele de realizare le-a cunoscut însă începînd din anul 1845, cînd s-a întîlnit cu N. Bălcescu la Mînjina. Acolo agronomul nostru a ascultat argumentele istorice, economice și politice expuse de marele revoluționar care „...m-au făcut să dobîndesc o convicțiune profundă că este de neapărată trebuință a se îmbunătăți materialicește și moralicește soarta țăranului nostru, fără a lovi în buna stare materială a boierilor proprietari“ [1]. Era linia programatică a lui N. Bălcescu. Unele din concluziile comisiei prezidată la 1848 de Ion Ionescu și-au găsit aplicarea acum în legea promulgată de Domnitorul Cuza la 1864.

[1] *Agricultura română de la Brad*, p. 24; Opere II, p. 136 (convicțiune = convingere).

Din cele ce am trecut în revistă pînă acum, s-a văzut că problema privind reforma agrară se născuse din necesitatea inexorabilă a îmbunătăţirii situaţiei ţărănimii şi că se precizaseră (1845—1848—1864) şi consideraţiile teoretice prezente de secole pentru susţinerea acesteia.

Revenim cu cîteva indicaţii preţioase din programul agronomului nostru : 1. Libertatea muncii ; 2. Dreptul de proprietate şi de expropriaţiune de către stat prin despăgubire şi pentru cauză de utilitate publică ; 3. Împroprietărirea ţăranilor este un caz urgent de interes public [1].

Boierimea ar fi convenit la abolirea clăcii, însă numai acest lucru nu ar fi adus rezolvarea cerută de situaţia ţărănimii. Adunările ad-hoc din Bucureşti şi Iaşi unde boierimea şi burghezia erau foarte bine reprezentate, susţineau marea proprietate. Printre altele, s-a propus ca ţăranii să devină numai embaticari pe pămîntul pe care îl lucrau, sau cel mult, reforma agrară să se facă numai prin înţelegerea între moşieri şi ţărani, sau prin trecerea pe seama ţăranilor a cătimii de pămînt care li se atribuise (foarte mică) şi însfîrşit prin propunerea ca pămîntul în cătimea necesară să fie trecut în proprietatea ţăranilor prin vînzare (la 1848 se propusese de către deputaţii ţărănimii ca două treimi din suprafaţa moşiilor să fie dată ţăranilor care ar fi trebuit să plătească pentru aceasta două treimi din suma ce s-ar fi fixat drept despăgubire, iar o treime să fie plătită de stat).

Proiectul legii rurale, propus la 1860 de Comisia centrală de la Focşani, „ameliorat" de Adunarea Moldovei din anul 1861, a fost adus în dezbaterea Adunării de la Bucureşti în luna iunie 1862 şi preconiza „aşa zisele învoieli libere şi autorizarea vinderii şi închirierii către ţărani a unor loturi pe moşiile statului sau ale aşezămintelor publice". Deci se desfiinţa numai claca. S-a şi votat de Adunare proiectul de lege prin care se dădea numai 1,5—3 pogoane de pămînt pentru fiecare familie de ţărani. Acest proiect, care devenise acum lege, nu s-a pus însă în aplicare fiind respins de noul guvern cu asentimentul domnitorului Cuza.

După foarte multe discuţii, compromisuri şi schimbări de guverne, Domnitorul Cuza asumîndu-şi puteri discreţionare şi sprijinit de cîţiva bărbaţi de stat şi îndeosebi de marea masă

[1] *Agricultura română de la Brad*, p. 26 ; Opere II, p. 137.

a poporului, a sancţionat şi promulgat adevărata lege rurală aceea de la 14 august 1864 : „Claca (boierescul) este desfiinţată pentru de-a pururea şi de astăzi voi sînteţi proprietari liberi pe locurile supuse stăpînirii voastre...“ [1]. Aşa anunţa către sătenii clăcaşi proclamaţia domnească publicată la 15 august 1864 în Monitorul Principatelor-Unite. Se împroprietăreau ţăranii cu 2/3 din suprafaţa moşiilor. Pălmaşii primeau 2—3 ha, ţăranii mijlocaşi, care aveau doi boi şi o vacă, 3,5—5,7 ha, iar ţăranii fruntaşi, care aveau patru boi şi o vacă 5,5—8,6 ha. Astfel au fost împroprietăriţi 408 119 ţărani, iar alţi 59 721 au primit numai vatră de casă şi grădină.

Proprietarilor trebuia să le rămînă 33% din suprafaţa moşiilor, dar din cauză că aplicarea legii s-a făcut defectuos (ea a fost chiar boicotată), moşierilor le rămăsese de fapt 85% din suprafaţă. 134 123 familii primiseră abia cîte 2—3 ha iar 108 063 familii rămăseseră fără pămînt. Între aceste 108 063 familii se aflau şi însurăţeii (tinerii căsătoriţi), pentru cauza cărora Ion Ionescu a scris articole fulminante şi a vorbit şi în Camera deputaţilor cerînd împroprietărirea şi a acestora şi cîştigîndu-le cauza. Mari abuzuri s-au produs şi la măsurarea pămîntului, la atribuirea acestuia ţăranilor, pămînt care era de calitatea cea mai rea, cît şi la interpretarea drepturilor unor ţărani care au fost trecuţi la categorii inferioare sau au fost omişi.

Ion Ionescu a făcut un rechizitoriu sever aplicării legii rurale. De exemplu, referindu-se la judeţul Dorohoi el scria : „...îngustare în locurile de hrană, sporire în locurile de case şi grădini şi micşorare simţitoare (17 552 fălci), în suma totală a pămîntului ce aveau ţăranii încă de la 1859“ [2], iar pentru judeţul Mehedinţi : „Mai pretutindeni clăcaşii au fost strămutaţi din pămînturile lor şi la puţine moşii li s-au dat pămînturi de aceiaşi calitate ca acelea ce li s-au luat. În genere, s-au luat pămînturile cele bune şi s-au dat altele rele“ [3]. Ion Ionescu nu înceta de a arăta neajunsurile aplicării legii şi de a indica măsurile de îndreptare.

---

[1] Proclamaţiunea înălţimii sale domnitorului către sătenii clăcaşi, Monitorulu... 15/27 august 1864.

[2] *Agricultura română din judeţul* Dorohoi, p. 17.

[3] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 150.

Scanned with OKEN Scanner

În privința plății pământului expropiat (destul de mare după aprecierea lui Ion Ionescu și a altora), moșierii primeau 2/3 din partea țăranilor și 1/3 din partea Statului, plată eșalonată pe timp de 15 ani. Cu toate acestea moșierii nu erau mulțumiți. Însuși Ion Ghica prietenul și protectorul lui Ion Ionescu în timpul exilului, progresist marcant, care luase apărarea foștilor clăcași considerînd că aceștia plăteau prea mult pentru despăgubire, adică peste 32% din venitul lor anual, s-a manifestat totuși ca un sprijinitor al moșierilor, al clasei din care el însuși făcea parte. Ion Ionescu și-a amintit de acest episod și scria : „Cu toate că s-a plătit mai mult decît se cuvenea, un proprietar mare, om erudit, domnul Ion Ghica, a apreciat despăgubirea dată, în cartea lui *Convorbiri economice,* în chipul următor, chiar după 16 ani de la efectuarea ei. „Recunoașterea — zicea el — a fostului clăcaș de proprietar, pe pământul ce poseda este o binefacere, o dreptate, o măsură civilizatoare și îmbogățitoare ; dar indemnizarea proprietarilor cu 41 și 26 la 100 din valoarea reală ce s-a dat, este o nedreptate exercitată asupra unei clase a societății și în secolul al XIX-lea o năpăstuire care nu este iertată nici în contra celor ce ar fi meritat-o". La această intervenție a lui I. Ghica Ion Ionescu reflecta : „Nu s-a făcut nici o *năpăstuire.* Cuza-Vodă fixează în legea rurală ca plata răscumpărării boierescului să se facă în curs de 15 ani, dînd statul a 3-a parte și celelalte 2 părți dîndu-le țăranii... Va să zică pământul dat țăranilor s-au plătit de dînșii cu 30 lei de falce mai mult decît făcea atunci. Unde dar este năpăstuirea ?" [1].

Deși Ion Ionescu se ocupa într-un timp numai cu chestiuni concrete de pe teren privind problema agrară, totuși din acestea, și îndeosebi din scrierile ulterioare, se deduce generalizarea că el a văzut progresist rezolvarea pe cale revoluționară a acestei probleme, însă în interesul lichidării feudalismului a trebuit să treacă la o formă inferioară, calea limitată a reformelor, pentrucă așa credea că se va reuși în ambianța de atunci să se obțină abolirea clăcii și împroprietărirea țăranilor (situarea pe poziție reformistă era de fapt atitudinea fruntașilor mișcării de la 1848).

[1] *Agricultura română de la Brad,* p. 26, 27 ; Opere II. p. 137, 138.

Scanned with OKEN Scanner

Despre semnificaţia reformei agrare, tratatul de *Istoria României* arată: „Cu tot caracterul ei mărginit, prin faptul că a pus capăt dominaţiei relaţiilor feudale şi a deschis drumul dominaţiei relaţiilor capitaliste în agricultură, reforma agrară din 1864 rămîne unul dintre cele mai de seamă evenimente din istoria României moderne. De aci înainte societatea românească s-a dezvoltat într-un ritm mai viu, contradicţia principală fiind aceea dintre proletariat şi burghezie" [1].

În cursul acestor frămîntări Ion Ionescu a găsit totuşi timp să scrie şi să publice în *Ţeranul român* articole menite să contribuie la ridicarea nivelului tehnic al agriculturii, concomitent cu o lucrare cuprinzătoare, *Arenda moşiilor sau povăţuiri pentru proprietari ce-şi dau moşiile în arendă*" [2] unde viza antrenarea şi a proprietarilor şi arendaşilor. În această carte Ion Ionescu s-a inspirat după publicaţia asemănătoare a lui A. Gasparin şi în mai mică măsură după aceea a lui A. Young. În partea întîia, singura care a apărut (din cele 5 părţi plănuite), se trece în revistă critic situaţia de la noi cu exemple sau aluzii la felul cum se făcea „...exploatarea omului de către alt om" şi cum ar trebui lucrat cu ţăranii liberi. Se dădeau sfaturi îndeosebi proprietarilor de pămînt referitor la destinaţia moşiei, la venitul şi renta pămîntului, la diferite moduri de evaluarea arendei etc. Pe lîngă scriitorii amintiţi de noi aici. el se mai referea şi la: F. Bastiat, D. Cantemir, H. Ch. Carey, Haileburg, Janes, H. Passy, D. Ricardo, P. Rossi, J. B. Say, A. Smith, A. D. Thaer.

Cartea cuprindea termeni noi şi expresii actuale, prin care autorul caracteriza starea de lucruri de atunci: „...fără ca să cerem pentru aceasta robia braţelor nici exploatarea omului de către alt om" [3]. Şi în lucrările de mai tîrziu el releva, în acelaşi spirit lapidar: „Este prea adevărat că clasele muncitoare s-au găsit puse în condiţiuni oneroase producerii agricole şi creerii

[1] vol. IV, p. 385.
[2] Partea întîia, Tipografia C. A. Rosotti, Bucureşti, 1864.
[3] *Arenda moşiilor sau povăţuiri pentru proprietarii ce-şi dau moşiile în arendă*, Partea întîia, Tipografia C. A. Rosetti, Buc. 1864, p. 7; Opere II p. 266.

bunului lor trai..." [1]. „Toată deosebirea între producerea agricolă de sub legea veche şi de sub legea nouă este că mai înainte munca era silită şi acum este liberă..." [2]. Şi încă un exemplu „...mulţi s-au deosebit, au făcut stări colosale... însă dacă exploatarea omului este cauza averii lor, nu este mai puţin adevărat că omul cel exploatat a avut şi are în realitate ştiinţă de lucrările pămîntului şi de îngrijirile vitelor şi această ştiinţă s-a exploatat dimpreună cu omul ce o posedă. N-aveam de gînd să căutăm dezvoltarea sau perfecţionarea mijloacelor de exploatare a muncii omului, ale ştiinţei şi meseriei sale, ci numai să le constatăm şi să le combatem, scopul nostru este de a alege ştiinţa din exploatare, a o ridica pe un piedestal înalt... [3].

Puncte de vedere materialiste se găsesc în toate publicaţiile sale încă de la început şi credem că repetarea lor nu este întîmplătoare, ci reprezintă înseşi principiile de gîndire şi conduită proprie. Aşa, de exemplu, la începutul programului cursului său de agricultură de la Academia Mihăileană (1842) el scria : „Tema introducerii este că de după împrejurările politice şi economice ale popoarelor au urmat şi îmbunătăţirile agriculturii, dovedind aceasta arăt şi starea agriculturii Moldovei şi îmbunătăţirile ce se poftesc de împrejurări" [4].

„Se simte peste tot logica desăvîrşită a ideilor sale şi multe elemente materialiste, exprimate adesea prin fraze care pot figura şi în cărţile de acum" [5].

Adăugăm aici şi un punct de vedere critic referitor la atitudinea lui Ion Ionescu, atît înainte, cît şi în timpul şi după reforma agrară. În cîteva publicaţii recente se apreciază că *a idealizat proprietatea mică ţărănească*. El a avut într-adevăr o poziţie moderată, reformistă, susţinînd mica proprietate individuală. Dar pentru atunci, crearea micii proprietăţi ţărăneşti se făcea în de-

---

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, p. 128.
[2] Ibid. p. 130.
[3] *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 5, 6.
[4] Homutescu Vl. şi Andronic Al. articolul respectiv (citat) din *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad*, Iaşi, 1957, p. 32.
[5] Vasiliu Amilcar: *Activitatea ştiinţifică a lui Ion Ionescu de la Brad în domeniul agriculturii*, Analele Româno-Sovietice, Seria Agricultura, nr. [illegible] Bucureşti, p. 15.

Scanned with OKEN Scanner

bunului lor trai..." [1]. „Toată deosebirea între producerea agricolă de sub legea veche şi de sub legea nouă este că mai înainte munca era silită şi acum este liberă..." [2]. Şi încă un exemplu „...mulţi s-au deosebit, au făcut stări colosale... însă dacă exploatarea omului este cauza averii lor, nu este mai puţin adevărat că omul cel exploatat a avut şi are în realitate ştiinţă de lucrările pămîntului şi de îngrijirile vitelor şi această ştiinţă s-a exploatat dimpreună cu omul ce o posedă. N-aveam de gînd să căutăm dezvoltarea sau perfecţionarea mijloacelor de exploatare a muncii omului, ale ştiinţei şi meseriei sale, ci numai să le constatăm şi să le combatem, scopul nostru este de a alege ştiinţa din exploatare, a o ridica pe un piedestal înalt... [3].

Puncte de vedere materialiste se găsesc în toate publicaţiile sale încă de la început şi credem că repetarea lor nu este întîmplătoare, ci reprezintă înseşi principiile de gîndire şi conduită proprie. Aşa, de exemplu, la începutul programului cursului său de agricultură de la Academia Mihăileană (1842) el scria : „Tema introducerii este că de după împrejurările politice şi economice ale popoarelor au urmat şi îmbunătăţirile agriculturii, dovedind aceasta arăt şi starea agriculturii Moldovei şi îmbunătăţirile ce se poftesc de împrejurări" [4].

„Se simte peste tot logica desăvîrşită a ideilor sale şi multe elemente materialiste, exprimate adesea prin fraze care pot figura şi în cărţile de acum" [5].

Adăugăm aici şi un punct de vedere critic referitor la atitudinea lui Ion Ionescu, atît înainte, cît şi în timpul şi după reforma agrară. În cîteva publicaţii recente se apreciază că *a idealizat proprietatea mică ţărănească.* El a avut într-adevăr o poziţie moderată, reformistă, susţinînd mica proprietate individuală. Dar pentru atunci, crearea micii proprietăţi ţărăneşti se făcea în de-

---

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi,* p. 128.
[2] Ibid. p. 130.
[3] *Agricultura română din judeţul Putna,* p. 5, 6.
[4] Homutescu Vl. şi Andronic Al. articolul respectiv (citat) din *Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad,* Iaşi, 1957, p. 32.
[5] Vasiliu Amilcar: *Activitatea ştiinţifică a lui Ion Ionescu de la Brad în domeniul agriculturii,* Analele Româno-Sovietice, Seria Agricultura, nr. 6, 1956, Bucureşti, p. 15.

Scanned with OKEN Scanner

trimentul moşierimii exploatatoare pe care o slăbea, ceea ce constituia o ideie progresistă. O dată devenit liber şi cu pămîntul său, ţăranul de atunci putea fi mai accesibil progresului agricol şi social.

În problema modului de lucru şi a proprietăţii pămîntului, Ion Ionescu de la Brad avea şi idei profund progresiste, de o vădită actualitate, pe care le exprima astfel: „Vrînd nevrînd cată să se lase tot omul de esploatarea omului şi să adopte meteiagiul, adică să puie în locul esploatării, asociaţiunea căci aceasta este ce mai profitabilă, cea mai dreaptă şi cea mai raţională, nu numai într-o stare de tranziţiune, ca acea în care ne aflăm, dar chiar şi într-o stare mai înaintată de civilizaţiune. Poate să se întîmple ca asociaţiunea să devie şi cel mai de pe urmă termen de cultură a pămîntului în starea cea mai înaintată de civilizaţiune“ [1].

Deşi Ion Ionescu, ca democrat-revoluţionar, ameninţa pe moşieri cu rezolvarea pe cale revoluţionară a problemei agrare, totuşi soluţia unei reforme agrare cu despăgubire a fost găsită corespunzătoare condiţiilor timpului. Soluţia aceasta avea consensul şi era elaborată de marii, sau cu marii săi tovarăşi de idei şi acţiune şi cu tot caracterul ei limitat, aducea o micşorare a puterii feudalismului. Era şi pe timpul cînd încă nu se organizase o clasă muncitoare, cînd partea covîrşitoare a populaţiei ţării era alcătuită din ţărani, pătură care suferea toate asupririle clasei feudalilor şi apoi a capitaliştilor.

Ion Ionescu cerea ca ţăranii să fie chemaţi la conducerea treburilor ţării, dar avea clar-viziunea situaţiei căci, contrar altor puncte de vedere, el scria: „În ţeară nu sînt numai ţerani şi puterea nu se cade să fie numai în mîinile lor. Domn numai al ţeranilor nu se poate“ [2].

O altă poziţie criticată de cîţiva autori şi pe care din considerentul de a concentra discuţia o vom trata-o imediat, priveşte comportarea lui Ion Ionescu faţă de industrie.

Cu toate că în timpul acela cîrmuitorii ţării nu puneau efectiv problema unei *industrii proprii*, Ion Ionescu avea totuşi intuiţia ne-

[1] *Agricultura română din judeţul Putna* p. 225, 226.
[2] Bogdan-Duică G., Op. cit., p. 82.

cesității creării acestei ramuri și amintea acest fapt în lucrările lui. Personal s-a ocupat și a încurajat înființarea de ateliere (fabrici) de mașini și instrumente agricole, a organizat concursuri de pluguri, expoziții, a vizitat expoziții în străinătate de unde a adus cîteva exemplare de unelte și mașini agricole etc.

Unele publicații recente apreciază că nu *a avut încredere în dezvoltarea industrială a țării noastre,* sau a subestimat nejustificat această dezvoltare. Or, o cunoaștere mai aprofundată a scrierilor și activității lui duce tocmai la confirmarea unei astfel de încrederi.

Dezvoltarea industriei în acel timp era împiedicată de regimul care conducea țara, iar Ion Ionescu ca susținător al industriei, apela în această situație la diferite formule menite să ridice cît de cît agricultura plugului de lemn care se practica atunci. Din cărțile de bază ale lui Ion Ionescu, mai mult decît din articolele publicate de el, reiese că era un pasionat al acestei probleme (curentul industrializant) și mai mult, sînt fapte atestate care duc la concluzia că el a fost și un realizator al începuturilor industriei agricole. Dar dînsul a privit această problemă și în mod complex : „Perfecționarea industriei indigene cere școli de arte și meserii, cere sacrificii cu care să se trimită în străinătate tineri români spre a învăța meseriile și a se perfecționa fiecare în cîte o meserie și astfel cu întoarcerea lor în țară a îmbunătăți industria, a introduce progresele măestriilor și a meșteșugurilor celor care fasonează mai bine și mai iute materiile primare“ [1]. Pentru a accentua interdependența între principalele ramuri ale activității omenești, el a publicat mai multe articole din care citățm : „Nu este nici o țară în lume care să fie sau numai agricolă, sau numai manufacturală, sau numai comercială, ci din potrivă, în fiecare țară se află tustrele aceste ramuri a industriei, dintre care unul sau altul înflorește mai mult, ajutat sau de climă, sau de poziția geografică și economică a țării, sau de deprinderile și starea poporului, sau și de toate aceste ...Așa dară și agricultură și manufactură și comerț...“ [2] și adaugă : „Agri-

[1] *Agricultura română din județul Mehedinți,* p. 687.

[2] *Un cuvînt asupra industriei Moldovei...* Albina românească 16 februarie, Iași, 1847. (Pe timpul acela prin manufactură se înțelegeau fabricile, deci industria).

Scanned with OKEN Scanner

cultura noastră avînd trebuinţă de obiecte confecţionate mai bune şi mai perfecte de cît acele cu care s-a servit pînă acum, cere cu stăruinţă dezvoltarea industriei manufacturiale, cere îmbunătăţirea şi specializarea artelor şi a meşteşugurilor“ [1] sau : „Propăşirile realizate în industria manufacturială prin maşini care au înlocuit braţele omului ne-au făcut a ne opri şi noi la întrebuinţarea acestui mijloc şi în industria agricolă. Îmbunătăţirea cea mai urgentă deci, pentru a asigura foloasele culturii ce le dobîndim astăzi prin munca silită a omului, consistă întru a ne ocupa cu toată seriozitatea de a introduce în ţeară instrumentele şi maşinile agricole cu care să putem emancipa omul de robia muncii silite, cu care să putem face să meargă producerea noastră şi fără de munca ce am impune-o ţăranilor, chiar şi prin tocmele de bună voie“ [2].

Se vede totuşi, că recomandarea privind introducerea de maşini agricole (înfiinţarea chiar a unei agenţii pentru import despre care nu se ştie cît a durat şi dacă a avut vreo activitate) şi probabil poziţia sa de pe atunci de a fi împotriva sistemului vamal protecţionist care credea el că ne-ar fi adus neplăceri la exportul cerealelor, au determinat critica căreia îi apar neindicate pentru dezvoltarea industriei naţionale din acel timp. Dar Ion Ionescu apărase personal această industrie încă de pe timpul cînd ea era în faşă (fabrica lui Sachetti înfiinţată în anul 1841 la Iaşi, care însă nu reuşise) etc. Ion Ionescu nu excludea complet protecţionismul căci, relativ la convenţiile curente cu două ţări, scria printre altele : „Liberul schimb este principalul convenţiunilor acestora, iar protecţionismul excepţiunea“ [3], arătînd că în cazurile menţionate pierdem prin ambele sisteme vamale, şi că nu trebuie să deschidem porţile ţării unde nu se cade.

El a combătut în Cameră nu problema de „construcţiuni industriale“ ca progres tehnic, ci faptul că, aşa cum se aplica ea,

---

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, p. 497.

[2] Institutul de cercetări economice al Academiei R.S.R. *Texte din literatura economică în România* (Zane G.) vol. I. Ed. Academiei R.S.R., p. 153 şi *Teranul român* nr. 2 din 19 noiembrie 1861.

[3] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV-lea de Roman*, p. 2 ; Opere II, p. 323.

dădea loc la speculă şi îmbogăţirea guvernanţilor pe seama bugetului ţării (cazul fabricii Letea semnalat de el).

În cartea, *Calendar pentru bunul cultivator* el scria: „Una din greutăţile cele mai mari care împiedică introducerea maşinilor în ţară este că nu avem încă în ţară o fabrică care să le facă şi să le pună la îndemîna cultivatorilor. Cei ce voiesc a avea maşini trebuie să le cumpere în străinătate şi aşa să le aducă cu mari cheltuieli" sau: „Aceste interesuri generale şi particulare ar putea fi înlesnite de un guvern luminat care ar şti cît de mult poate să facă pentru ţară cînd ar veni în ajutorul cultivatorilor, prin facerea unei fabrici de instrumente şi maşini agricole, la care s-ar anexa şi o şcoală de meşteri meniţi a se aşeza în diferite locuri şi a drege maşinile şi prin fondarea de şcoli practice de agricultură care ar scoate şi oameni învăţaţi spre a lucra cu toate maşinile" [1]. Şi din acest text rezultă că el era în primul rînd pentru fabricarea maşinilor agricole în ţară. La el, *introducerea maşinilor în ţară* însemna *introducerea maşinilor la ţară,* în agricultură. Cu toate acestea este evident că a admis şi importul de maşini agricole deşi în multe articole îl combate dar, în nici un caz nu i-a lipsit încrederea în dezvoltarea industriei naţionale.

Domnitorul Cuza a importat în acel timp el însuşi maşini agricole moderne la moşia sa de la Ruginoasa [2].

Foarte recent, un economist (I. Bulborea) într-un articol susţinea cam acelaşi punct de vedere cu noi, astfel: „Deşi Ion Ionescu de la Brad s-a ocupat cu precădere de problema dezvoltării agriculturii, nu se poate susţine argumentat, aşa cum se afirmă uneori în literatura noastră de specialitate, că el „a subestimat complet şi cu totul nejustificat însemnătatea dezvoltării industriale a României". Desigur, nu-l putem încadra în curentul industrialist, dar nu putem trece cu vederea peste faptul că însuşi progresul agriculturii, în vederile sale, era condiţionat de dezvoltarea industriei. El îşi exprimă regretul că într-o ţară ca a noastră, înzestrată cu bogate resurse naturale şi inteligenţă

---

[1] *Manual de agricultură poporeană,* (din Calendarul bunului cultivator, ediţia III; Tipografia statului, Bucureşti, 1861, p. 499, 500).

[2] Giurescu C. C.: *Viaţa şi opera lui Cuza Vodă,* Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1966, p 385, 386.

Scanned with OKEN Scanner

umană, „lipseşte în arborele avuţiei naţionale : industria". În *Independenţa* în 1860 arată că munţii noştri „...gem de metaliile preţioase din care sînt formaţi, şi mai ales de minerale de fier, de asfalt, de cărbuni de pămînt, care pot să dea tezaurului public un venit cel puţin mai mare decît acel al capitaţiei de azi, însă toate aceste izvoare ce ies din fundul pămîntului nu pot curge în tezaurul public, cu lipsa de inteligenţă şi de lucru, ce caracterizează pe oamenii noştri de stat". Şi recomandă statului să recurgă „la ştiinţă şi la descoperirile moderne" în exploatarea minelor. Iar cîţiva ani mai tîrziu, reluînd problema dezvoltării industriale, releva că trebuie să ne gîndim „la industria extractivă, la productele naturale şi la materiile brute ale ţării noastre". Relevăm deci că în centrul preocupărilor sale a stat nu numai agricultura ci şi alte sectoare ale vieţii economice, inclusiv problema industrializării" [1].

În plus, peste ceea ce a scris şi a înfăptuit Ion Ionescu personal, găsim că a cules şi din documentele oficiale ale vremii şi a citat în monografiile sale aprecieri pe care le-a simţit juste : „Pe lîngă agricultură nu este îndoială că şi industria ţării trebuie a se bucura de toată solicitudinea guvernului şi aceasta cu atît mai mult că dezvoltarea industriei are o influenţă considerabilă asupra agriculturii, aceste două ramuri fiind strîns legate [2]. Punînd o problemă socială acută şi atunci, *problema relaţiilor de producţie,* dar cunoscută bine, explicată ştiinţific şi rezolvată mai profund decît a văzut el, abia acum în ţările socialiste, Ion Ionescu scria : „Ceea ce se doreşte acum şi se caută a se dobîndi în industria ţărilor civilizate, în industria manufactorială mai ales, asociaţiunea este de mult timp cunoscută şi aplicată în agricultură..." [3] şi încă : „Meteiajul este în agricultură asociaţiunea realistă, (realisată ?), asociaţiunea aceia după care aspiră industria şi mai ales muncitorii din ţările manufacturiale..." [4].

---

[1] Bulborea I.: *Ion Ionescu de la Brad,* Contemporanul, 13 ianuarie 1967.

Articolul acesta sperăm să fie urmat şi de altele, prin care criticii şi biografii săi să cerceteze şi recunoască contribuţia deosebită la dezvoltarea industriei indigene a marelui nostru concetăţean.

[2] *Agricultura română din judeţul Dorohoi,* p. III.

[3] *Agricultura română din judeţul Putna,* p. 195, 196.

[4] *Agricultura română de la Brad,* p. 119 ; Opere II, p. 182.

Scanned with OKEN Scanner

Erau şi autori care îl considerau pe Ion Ionescu contra industriei indigene judecînd numai după aluziile cuprinse în raportul prezentat de el la congresul de la Haga [1]. Critica aceasta nejustă a fost preluată fără control şi perpetuată pînă astăzi şi de alţi autori. Cum însă acest raport reprezenta în primul rînd sau poate chiar exclusiv punctul de vedere al guvernului de pe atunci, noi nu-l putem socoti între argumentele care i se pot opune valabil mai ales faţă de atîtea şi atîtea dovezi din foarte numeroasele lui lucrări personale, ca şi din atîtea alte documente care pledează categoric în favoarea tezei că el a fost un mare sprijinitor al curentului industrializant şi tot aşa de important realizator în dezvoltarea industriei noastre.

Specialiştii de astăzi sînt unanimi în aprecierea intervenţiilor fructuoase şi activităţii deosebite a lui Ion Ionescu în sprijinul dezvoltării industriei, considerîndu-l un înaintaş în mecanizarea agriculturii româneşti [1]. El a fost aşa dar primul care nu s-a mulţumit numai cu scrisul încurajator, dar a luat şi măsuri concrete mai ales pentru fabricarea maşinilor în ţară, dar fiindcă lucrurile mergeau foarte greu, el a admis că şi importul poate contribui pentru moment la rezolvarea unora din obiectivele imediate ale mecanizării agriculturii.

Se poate conchide că deşi se constată că raţionamentul şi activitatea de-a lungul vieţii lui Ion Ionescu erau pătrunse de foarte multe elemente materialiste, el nu avea însă înţelegerea completă a faptelor sociale în sens actual marxist. Dar o astfel de înţelegere, în mai mică sau mai mare măsură, era a întregii sale epoci, a însăşi patrioţilor de la 1848.

---

[1] a. Demetrescu E.: *Influenţa şcoalei economice liberale în România, în veacul al XIX-lea,* Bucureşti, 1935, p. 136—140 ; b. Demetrescu E.: *Liberalismul economic în dezvoltarea României moderne,* Bucureşti 1940, p. 102—115

[1] Drăgan Gh.: *Ion Ionescu de la Brad şi introducerea maşinilor în agricultura românească,* în Omagiu lui I.I.B., Iaşi, 1957, p. 58.

Scanned with OKEN Scanner

XI. INSPECTOR GENERAL AL AGRICULTURII

Unind teoria cu practica vom şti cum să facem şi pentru ce să facem.

I. I. B.

La 28 noiembrie 1864, Ion Ionescu a fost numit inspector general al agriculturii pentru întreaga ţară. La aceeaşi dată, cu ajutorul lui, s-a întocmit şi a apărut şi un *regulament pentru inspectarea şi îndrumarea generală a agriculturii* [1]. Această „ordonanţă domnească", cum o numea Ion Ionescu, detaliată pe articole, prevedea anumite condiţii pentru cultura pămîntului, creşterea vitelor şi sporirea maşinilor agricole în scopul realizării unui cît mai mare randament.

Se abolise claca şi se proclamase reforma agrară, dar pentru ca producţia să crească şi ţărănimea să progreseze, trebuia tot acum schimbat neapărat şi sistemul de agricultură.

Deşi prin intransigenţa articolelor scrise, Ion Ionescu supărase pe Al. I. Cuza, totuşi actele mari pe care le săvîrşea domnitorul, veneau în întîmpinarea convingerilor sale şi de aceea s-a apropiat de acesta. Din acea perioadă datează şi îndepărtarea de la programul liberalilor care îi înşelaseră speranţele şi pe care începu să-i atace vehement. El considera că înainte de toate trebuie servit poporul şi deci combătea pe oricine credea el că deviază de la îndatorirea de a apăra dreptatea şi libertatea poporului. Apropierea de Al. I. Cuza s-a realizat în preajma reformei agrare, apropiere despre care scria la bătrîneţe : „Scăpînd

[1] Analele statistice nr. 17, 1864, p. 98.
Printre altele se va vedea şi P. S. Radianu: *Din trecutul şi prezentul agriculturii române,* Bucureşti, Clemenţa, 1906, p. 381.

Scanned with OKEN Scanner

de pedeapsă (este vorba de ispăşirea celor 3 luni la mănăstirea Neamţului, N.A.) m-am întors la Iaşi şi mi-am continuat propaganda prin jurnale, pînă ce într-o zi, din 1864 mă pomenesc că mă cheamă Cuza Vodă. El m-au întrebat despre toate cele ce priveau pe ţărani. După ce s-au încredinţat de binele ce va aduce ţării desrobirea ţăranilor, scoaterea lor din despotism şi ducerea lor la liberalism, au făcut emanciparea ţăranilor din robia boierescului şi împroprietărirea lor cu despăgubire. Această lege au decretat-o spre toamna anului 1864 şi pe mine m-au însărcinat cu privegherea aplicării acestei reforme. M-am purtat atît de bine, am umblat atît de iute prin toată ţara şi am izbutit cu ajutorul propagării ideii că la Sfîntul Gheorghe în primăvara anului 1865 să fie toţi ţăranii deşteptaţi pentru emanciparea şi împroprietărirea lor. În funcţiunea ce s-au creat pentru mine de inspector general de agricultură, am început a studia şi ţara şi poporul de la ţară şi a face cele dintîi concursuri de pluguri, cele dintîi expoziţiuni" [1].

Astfel, marele agronom, unicul inspector general pe ţară reuşea ca numai în cîteva luni de zile să-şi ducă la bun sfîrşit sarcinile organizatorice pentru înfăptuirea împroprietăririi ţăranilor prevăzuţi de legea rurală.

Era împlinirea unuia dintre marile idealuri, sau a celui mai mare ideal al vieţii sale.

Dar victoria trebuia dusă mai departe şi pentru aceasta el era lîngă ceilalţi bărbaţi progresişti care doreau binele ţării.

Inspectorul general Ion Ionescu îşi continua sfaturile pentru ţărănime prin slovă scrisă, însă acum el lua contact direct, la faţa locului cu sătenii din toată ţara. Erau faţă în faţă : ţăranul liber şi tribunul agronom.

Pe lîngă sfaturile concrete, reieşite din condiţiile specifice ale fiecărui sat prin care trecea, el se gîndea şi la măsuri de stimulare şi popularizare directă sau indirectă. Aşa de exemplu, el a început o acţiune de proporţii mari pentru organizarea de expoziţii agricole şi concursuri de plugari. În anul 1865 a organizat expoziţia şi concursul de pluguri de la Bucureşti pe care a

[1] *Viaţa mea de mine însumi*, p. 11, 12 ; Opere II, p. 345.

prezentat-o şi sub formă de broşură [1]. La aranjarea exponatelor a avut şi concursul valorosului agronom P. S. Aurelian. Tot în anul 1865, a organizat o altă expoziţie la Iaşi [2]. În acelaşi spirit de propagandă utilă şi nouă orientare a inaugurat expoziţii la Rîmnicul-Sărat, Turnu-Severin (1867), Focşani cu expunere de vite şi alergări de cai (1868) la Tecuci şi Craiova (1869) şi în alte părţi. Este foarte probabil ca şi expoziţiile de la Fălticeni, Iaşi, Bucureşti (1864), să fi fost organizate tot de el. De altfel, se poate socoti ca verosimilă părerea că încă de la sosirea lui din Franţa de la studii, adică de la alegerea sa ca membru al Societăţii de medici şi naturalişti din Iaşi, să fi contribuit şi la prezentarea publică în anul 1842 a unor modele de maşini agricole aduse de I. Cihac din străinătate unde se pare că a expus plugul şi semănătoarea Dombasle, sau planurile respective.

Cu prilejul acestor expoziţii ni-l închipuim în mijlocul ţăranilor veniţi „să le umple desagii" cu învăţătura înnoitoare care să-i ajute să aplice o agricultură mai avantajoasă pentru ei şi pentru ţară.

Tot pe linia încurajării agriculturii, Ion Ionescu a reuşit să determine oficialitatea să aprobe înfiinţarea de pepiniere, la Giurgiu, Bărăgan, Brăila, Ismail şi Iaşi şi a luat parte la activitatea acestora. El a mai propus să se înfiinţeze o pepinieră şi la Institutul de agricultură de la Pantelimon pentru : „...saduri de duzi, pomi roditori, garduri vii şi arbori forestieri într-o întindere de 5 pogoane de pământ...." [3].

Mai înainte şi chiar la începutul activităţii sale ca inspector general, căutînd să înlăture cultura rutinară şi risipa ce se făcea la moşiile statului, în speţă la ferma şcoalei de la Pantelimon (lîngă Bucureşti), el a declanşat o critică aspră, iar cei interesaţi au răspuns cu destulă patimă. Pentru a se putea pune ordine în viitor şi a se îndruma agricultura pe o cale raţională, Ministerul

---

[1] *Intinerarul espoziţiunei naţionale de la Moşi...* Tipografia lucrărilor asociaţi, Bucureşti, 1865.

[2] *O aruncătură de ochi asupra espoziţiunei naţionale de la Frumoasa,* Tipografia buciumului român, Iaşi, 1865, (Frumoasa era o mănăstire).

[3] *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Pantelimonului,* Tipografia statului, Bucureşti, 1865, p. 170 ; Opere II, p. 51.

Scanned with OKEN Scanner

de interne şi agricultură, sesizat îndeosebi de critica sa, a deschis un concurs însărcinînd pe Ion Ionescu şi pe P. S. Aurelian să facă şi să prezinte cîte un plan (proiect) de modul cum ar trebui să fie exploatată moşia (ferma).

Comisia oficială numită pentru cercetarea acestor planuri era alcătuită din A. Slătineanu, A. Holban şi Litinschi (Slătineanu era agronom şi primul director al şcoalei de agricultură de la Pantelimon, A. Holban era tot agronom diplomat al şcoalei de agricultură de la Grignon-Franţa, iar ultimul probabil că era D. Litinschi care în anul 1853 tipărise la Iaşi un manual de agronomie practică). Comisia a opinat pentru proiectul lui Ion Ionescu, motivînd astfel :

„Avînd în vedere proiectele întocmite de D-nii I. Ionescu şi P. S. Aurelian pentru organizarea fermei de la Pantelimon.

Avînd în vedere procesul verbal încheiat de Comisiunea întocmită din bărbaţi speciali, pentru examinarea lor şi prin care se zice „fiindcă proiectul d-lui I. Ionescu cuprinde mai multe dezvoltări foarte folositoare pentru aplicaţie, Comisia este de opinie ca acest proiect să se prezinte Ministerului spre a fi recomandat ca instrucţie în aplicarea de detaliu".

Luînd în consideraţie această recomandaţiune :

Se decide :

Art. 1 : Se aprobă proiectul făcut de D. Ionescu pentru organizarea fermei de la Pantelimon, care se va imprima la Tipografia Statului în broşuri, spre a se da în cunoştinţa publicului noua organizare ce s-a făcut pentru îmbunătăţirea agriculturii ţării.

Art. 2 : Ferma de la Pantelimon va cuprinde :

1) O fermă experimentală ;

2) O fermă model pentru îmbunătăţirea culturii mici şi

3) O fermă model pentru îmbunătăţirea culturii celei mari, cu un atelier de reparaţie şi montarea maşinilor agricole, o văcărie, oerie, porcărie, îngrăşatul vitelor, o prisacă, piscicultură, irigarea şi drenarea fîneţelor ; iar culturile speciale vor fi deocamdată următoarele :

1) Grădinărie cu toate ramurile ei ;

2) Cultura hameiului ;

3) Cultura viei ;

4) Pepiniera de duzi şi viermilor de mătasă şi în fine

5) Pădurăria.

Scanned with OKEN Scanner

Art. 3 : Fondurile necesare pentru realizarea fermelor modele şi a culturilor speciale după proiectul aprobat se vor lua din acelea alocate în bugetul anului curent la Capitolul VIII paragraf III, Art. 5 şi 6, pentru care se va face referat la Consiliul de Miniştri cu trebuinciosul proiect de lege.

Art. 4 : D. director general al Agriculturii şi Lucrărilor Publice, va aduce la îndeplinire deciziunea de faţă.

Nr. 762, ianuarie 25 (1865 N. A.)

MINISTRU DE INTERNE

M. Kogălniceanu

Aşa a luat naştere lucrarea : *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Panteleimonului de Ion Ionescu, vechiu elev al fermei modele de la Roville* [1] (fig. 15).

Proiectul acesta este o operă excepţională, judicioasă, modernă.

Această lucrare, care se poate considera ca *proiectul de aur al agriculturii noastre din a doua jumătate a secolului al XIX*, era un : „...proiect care, în ideia noastră, era o programă generală pentru toate îmbunătăţirile agricole ce se pot realiza cu folos în ţara noastră... el nu este decît o croială a unui drum nou de producere în ţară“ [2].

Suprafaţa moşiei era de 493 ha.

Ion Ionescu propunea ca ferma experimentală să fie de 15 ha şi să cerceteze tot ce poate fi de folos agriculturii (o staţiune experimentală agricolă actuală în miniatură). Pentru scopul său ştiinţific aceasta trebuia să fie finanţată din bugetul statului. Restul moşiei urma să fie împărţit în două ferme model care trebuiau neapărat să fie rentabile : ferma model mică de 5 ha, plus loc de casă şi grădină, reprezenta strictul necesar pentru o familie de ţărani, iar toată cealaltă suprafaţă a moşiei se constituia în fermă model mare.

---

[1] Ion Ionescu a mai făcut şi alte proiecte de organizare model a altor moşii dintre care el aminteşte ca fiind primul cel de la Probota — Iaşi (probabil 1842), iar ultimul cel de la Balta-Verde-Craiova (1866—1867).

[2] *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Panteleimonului*, Tipografia statului, Bucureşti, 1865, p. 201 ; Opere II, p. 61.

Scanned with OKEN Scanner

Este interesant că, pentru creşterea animalelor, recomanda încă de pe atunci (cînd erau păşuni întinse), *stabulaţia permanentă*, la care de altfel s-a ajuns în timpul nostru :

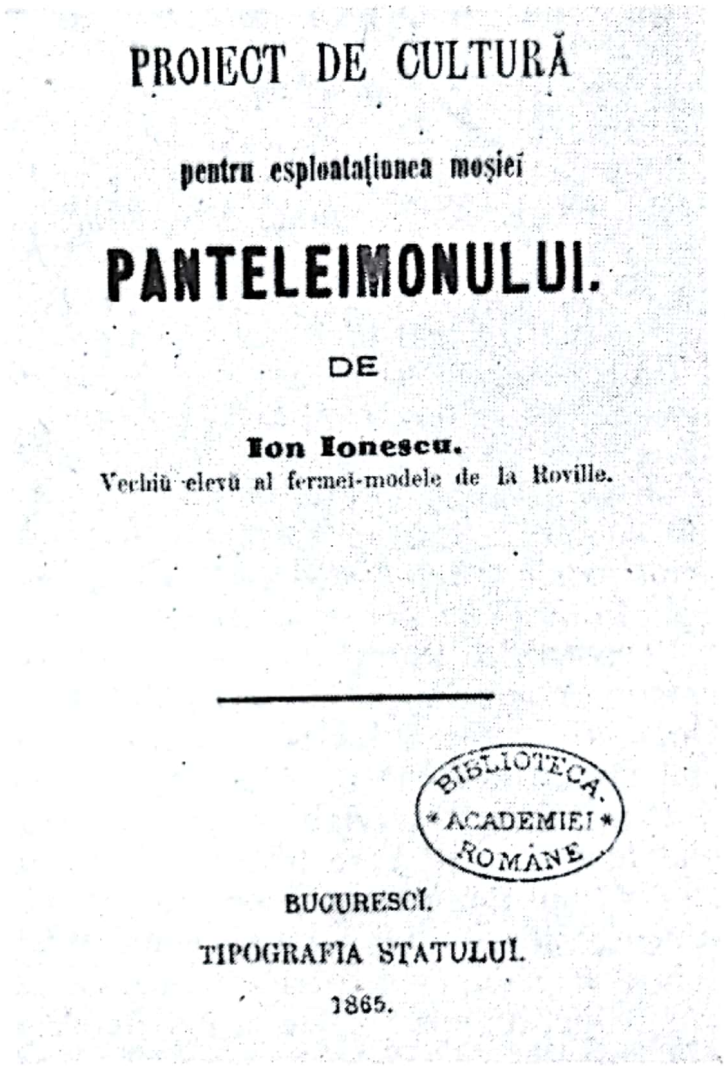
PROIECT DE CULTURĂ

pentru esploatațiunea moşiei

PANTELEIMONULUI.

DE

Ion Ionescu.

Vechiŭ elevŭ al fermei-modele de la Roville.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞCI.

TIPOGRAFIA STATULUI.

1865.

Fig. 15 — *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Pantelimonului (coperta)*

„În păstoria ce avem astăzi cu sistema veche de cultură, izlazurile şi livezile noastre (livezi aci = fîneţe naturale pe lunci şi văi mai umede, N.A.), ocupă mai mult de jumătate din întinderea totală a pămîntului dat unui sătean ; în păstoria raţională, ce ne propunem a introduce în ţară, conservăm, ba încă şi sporim întinderea pămîntului afectat păstoriei ; însă, ne mai putîndu-ne servi cu izlazurile şi fîneţele naturale, care au ajuns a fi ruinătoare, le desfiinţăm şi le înlocuim cu cele artificiale. A înlocui, dar, gradat, izlazurile şi fîneţele naturale cu furajele artificiale, şi a ţine cu dînsele vitele, este de a face o schimbare radicală în sistema noastră de a ţine vitele, adică, în loc de a le mai trimite la păscut, vom fi siliţi a le ţine cu hrană în curte, vara ca şi iarna“ [1].

Apropierea de Bucureşti îl determină pe „proiectantul nostru“ să recomande dezvoltarea legumiculturii, pomiculturii, viticulturii,

[1] Ibid, p. 31, 32 ; Opere II, p. 8.

cultura duzilor pentru creşterea viermilor de mătasă, irigaţia fîneţelor pentru „...a preface produsele pămîntului în lapte...“ [1] creşterea şi îngrăşarea animalelor şi păsărilor, cultura plantelor de cîmp, atelier de maşini agricole.

Din cele ce a scris despre pomicultură se constată că punea problema nerodirii anuale a pomilor (periodicitatea de rodire) şi unele din îngrijirile ce se impun: „Afară de aceasta, pometul va fi supus în toţi anii la tăierea regulată, care permite a dirija toată seva (mîzga) mai mult spre producerea fructelor decît spre aceia a lemnului şi care dă nu numai fructele cele mai gustoase şi cele mai multe, dar ni le dă şi în toţi anii, adică fără de întrerupere, care să se observe la pomii ce într-un singur an produc şi apoi într-altul nu produc nimic. Cu tăierea sistematică a pomilor se vor căpăta roadele lor în toţi anii, şi aceasta este una din principalele îmbunătăţiri ce livada fermei — model are să introducă în ţară“ [2]

Pentru viticultură a relevat în tipăriturile lui necesitatea descrierii soiurilor, dînd exemplul Franţei cu ampelografia lui Odart şi lucrarea lui Seillan (la noi abia acum se elaborează ampelografia de mari proporţii), cultivarea unui sortiment indigen şi străin spre a servi ca orientare la alegerea soiurilor, formarea de specialişti care trebuie să cunoască această ramură, cultura strugurilor de masă pentru tot sezonul vară — toamnă ca şi pentru iarnă, vinificaţia raţională etc. [3].

Pentru pădurea de pe moşie, de asemenea prevedea: „Pădurea se va împărţi în parchete şi parchetele se vor trata după indicările ştiinţei...“ [4]. Pădurea avea o suprafaţă de peste 1 000 ha. El recomanda ca a zecea parte din ea (100 ha) să fie supusă la un tratament deosebit, împărţindu-se în 50 de parchete a cîte 2 ha fiecare şi să se facă o tăiere sistematică la cîte un parchet pe an. Pe o jumătate de parchet (1 ha) să se facă o amenajare pentru a găsi regulile ce trebuie păzite la repopularea şi creşterea pădurilor, iar pe cealălaltă jumătate a parchetului (1 ha) să se facă defrişarea pădurii pentru a cunoaşte mijloacele cele

[1] Ibid. p. 44 ; Opere II, p. 52.
[2] Ibid. p. 174, 175 ; Opere II, p. 52.
[3] Ibid. p. 177—181 ; Opere II, p. 53—55.
[4] Ibid. p. 183 ; Opere II, p. 55.

Scanned with OKEN Scanner

mai expeditive şi economice pentru această lucrare. „...exploatarea anuală a unui parchet de 4 pogoane, amenajamentul, repopularea pădurii în jumătatea parchetului cu toate îngrijirile ce se cer şi în fine, facerea curăturii în chipul cel mai economic, se va demonstra elevilor fermei-model fără ca pentru aceasta să mai fie trebuinţă de alte cheltuieli... Foloasele ce vor ieşi din demonstrarea ştiinţei pădurăriei pe o mică întindere de pămînt în pădurea de la Pantelimon şi din formarea de pădurari cu cunoştinţe practice dintre pămînteni, sînt prea însemnate pentru ţară şi chiar pentru Stat, care posedă o avuţie mare în păduri, pentru ca să nu fie admisă cu tot favorul propunerea ce facem, atît în interesul pădurii Pantelimonului, cît şi în acel al conservării, al amenajării, al exploatării în interesul reproducerii viitoare a pădurii şi în acel al întinderii domeniului plugăriei“ [1].

După cum arată silvicultorul I. Demetrescu, în studiul său [2], rezultă că, din ceea ce a scris ilustrul nostru agronom despre pădure în lucrarea pe care o analizăm, el vorbea încă în anul 1865 de planul organizării unei experimentări forestiere în România, adică cu cîţiva ani mai înainte de propunerea privitoare la experimentarea forestieră făcută de către Gustav Heyer în anul 1868 care a fost acceptată la Regensburg în Germania. Relevăm că la ferma-şcoală de la Brad Ion Ionescu a făcut unele lucrări cu titlu de experienţe în pădurea pe care o avea şi în aceea pe care a plantat-o, iar în scrierile de pînă atunci a descris păduri şi reguli de exploatare, sau a apelat la cruţarea lor etc.

Despre rosturile pădurii Ion Ionescu începuse să scrie încă din tinereţe şi chiar cînd se afla în imperiul otoman ; rolul pădurii în primenirea aerului, în înfrînarea vînturilor, despre dezavantajul păscutului în pădure, recomandarea de şcoli, pepiniere, organizarea administraţiei şi elaborarea legislaţiei silvice etc.

Irigaţia, care astăzi constituie o măsură principală a sporirii producţiei avînd gradul unei probleme de stat, Ion Ionescu, cu simţul realităţii aşa de dezvoltat, o vedea de importanţă majoră

[1] Ibid. p. 183 ; Opere II, p. 55.
[2] Demetrescu Ilie: *Ion Ionescu (de la Brad) şi pădurile*, Imprimeria centrală, Bucureşti, 1946, p. 26.

încă de pe atunci : „Irigaţiunea şi drenajul sînt cele mai însemnate mijloace prin care se sporesc roadele pămîntului, pretutindeni unde împrejurările permit a se face aceste lucrări de îmbunătăţire... Irigaţiunea în mare introdusă o dată în ţară prin ferma modelă, pentru a face o mare producere de fîn, lesne se poate aplica şi la plugărie, la udatul mai cu osebire al porumbului, pretutindeni unde împrejurările ar permite a se scoate apa din matcă, a se conduce pe cîmpie şi a o face să ude, adică să dea ajutor recoltelor, mai ales cînd ele suferă de secetă şi arşiţă. Nu este destul numai a aduce apa într-o fîneaţă spre a o uda, ci trebuie a o scoate şi afară după ce şi-a împlinit misiunea... Amîndouă aceste lucrări de artă trebuiesc împreunate pentru a scoate dintr-o fîneaţă venitul cel mai mare ce ne poate da“ [1]. Şi astăzi se spune că irigaţia se face pentru completarea precipitaţiilor şi că această lucrare se combină adesea cu drenarea. El mai arată că : „Irigaţiunea fie pentru fîn, fie pentru semănături, este o lucrare de îmbunătăţire a agriculturii de o importanţă precumpănitoare ca să nu o întreprindă ferma-model, nu atît în scopul de aşi spori ea însuşi veniturile sale, pe cît în acel de a introduce şi a o răspîndi în ţară, ca cel mai puternic mijloc de sporire a producerii şi a avuţiei“ [2].

Această recomandare este perfect valabilă şi astăzi.

Privitor la drenajul necesar pentru moşia Pantelimon, autorul proiectului adaugă „...voi avea onoarea de a prezenta însuşi proiectul de executare a drenajului propriu-zis“ [3].

A ţine pămîntul curat de buruieni, a-l lucra adînc şi a-l îngrăşa „...sînt cele trei lucrări esenţiale prin care ferma model va dobîndi recolte mai multe, mai abundente şi mai frumoase...“ [4].

Sub raportul utilizării maşinilor agricole „...ferma-model este chemată a se folosi nu numai pe sine însuşi de toate descoperirile făcute pînă astăzi în mecanica agricolă, dar totodată a contribui, prin exemplul său, ca şi cultivatorii noştri să înceapă

---

[1] *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Pantelimonului*, p. 109 ; Opere II, p. 30.

[2] p. 115 ; Opere II, p. 32.

[3] Ibid. p. 114 ; Opere II, p. 32.

[4] Ibid. p. 118, Opere II, p. 33.

Scanned with OKEN Scanner

a se servi de maşinile agricole, căci acestea se substituie pînă la un punct însăşi muncii omului şi o sporesc... Pentru acest sfîrşit, se lipseşte de ferma-model un atelier de maşini şi instrumente“ [1].

În creşterea animalelor pe care le considera strict necesare, el recomanda sporirea numărului acestora în toate gospodăriile şi îndeosebi în cele ţărăneşti unde aprecia că trebuia să existe cel puţin cîte un cap de vită mare pentru fiecare hectar de teren agricol. Acorda aceeaşi atenţie şi asigurării bazei furajere: „...avem să introducem în asolament şi acel mare principiu de prosperitate care a îmbunătăţit pretutindeni agricultura ţărilor civilizate, avem să introducem, vrem să zicem, cultura plantelor furajere, a fînețelor artificiale şi mai ales a trifoiului“ [2]. Considera asolamentul ca pe o verigă foarte importantă şi cu aplicare diferenţiată într-o agricultură raţională, sens în care scria: „Un asolament nu se poate statornici definitiv decît după trecere de cîţiva ani de studii şi experienţe. Împrejurări de o mulţime de naturi înrîuresc asupra lui, ceea ce face a se simţi trebuinţă de timp în care să se poată cumpăni importanţa fiecăreia prin ajutorul cifrelor unei contabilităţi ţinute cu cea mai mare rigoare... fiindcă în cele din urmă, tot experienţa are să se pronunţe, aprobînd, întărind sau respingînd combinaţiile ştiinţei“ [3]

Privind activitatea fermei şi sub aspectul rentabilităţii, el a făcut calcule asupra cheltuielilor şi veniturilor ce se pot obţine. Specialiştii angajaţi la fermă „...nu pot decît să o facă model prin aplicarea descoperirilor făcute în ştiinţă şi sancţionate de experienţă“ [4]. După el: „Grădinăria este cultura cea mai perfectă, este idealul în miniatură la care trebuie să se silească a ajunge agricultura“ [5].

La aceeaşi fermă recomanda cultura sfeclei de zahăr pe care pînă la înfiinţarea unei *zăhării* „...să o întrebuinţeze deocamdată la producerea abundentă a laptelui“ [6].

---

[1] Ibid. p. 119, 120 ; Opere II, p. 33, 34.
[2] Ibid. p. 138, Opere II, p. 40.
[3] Ibid. p. 140 ; Opere II, p. 41.
[4] Ibid. p. 165 ; Opere II, p. 49.
[5] Ibid. p. 167 ; Opere II, p. 49.
[6] Ibid. p. 191 ; Opere II, p. 58.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru învăţămîntul agricol din România acelui timp, în acelaşi proiect el propunea o şcoală superioară, trei şcoli de agricultură practică (Pantelimon, Craiova, Iaşi), 10 catedre la seminariile teologice, 8 ferme-şcoli pentru formarea lucrătorilor calificaţi, iar pentru „demonstrarea practică a agriculturii" o fermă experimentală pe lîngă învăţămîntul superior, cîte o fermă model mare şi mică la Pantelimon, Craiova şi Iaşi, cîte o fermă model mică la fiecare seminar teologic şi cîte o fermă model mare în fiecare din cele 8 zone ale României [1].

El cerea ca fermele „...să dobîndească cu ştiinţa şi cu descoperirile sancţionate de experienţă cîştiguri mai mari decît cu rutina" [2]. „Statul ...de va dobîndi prin ştiinţă cîştigul ce se capătă astăzi cu rutină, el nu poate să întreprindă a face ceea ce face toată lumea ; el trebuie să facă mai bine decît toată lumea, altmintrelea n-are nici un cuvînt de a se amesteca în agricultură" [3]. Era desigur de acord ca învăţămîntul să fie finanţat de stat, însă nu admitea ca fermele model să lucreze nerentabil : „Pe cît admitem sacrificiul pentru învăţămînt, pe atît respingem paguba pentru exploataţiune" [4].

Ca în toate scrierile şi discursurile sale şi aici, citează o seamă de oameni de ştiinţă, autorităţi în materie : H. Blanschard, Belin, I. Bodin, D. Cantemir, Chateau, Crussard, M. Dombasle, J. Gilbert, Guyot, Kessler, J. Lawes, Moll, Odart, Pictet,

[1] Ibid. p. 195 ; Opere II, p. 59. Se consideră că prima fermă model s-a înfiinţat la Institutul de agricultură de la Pantelimon în anul 1853 sau pe timp scurt chiar în anul 1836 (ferma de la Pantelimon s-a reorganizat după proiectul lui Ion Ionescu în anul 1865). Următoarea fermă înfiinţată a fost aceea a şcoalei de agricultură de la Herăstrău la 1873, apoi Laza (Vaslui) la 1896 şi Studina (Romanaţi) la 1897. Aceste ultime două forme nefiind dependente de învăţămînt au purtat numele de ferme-model. Ca şcoli de agricultură, prima a fost aceea de la Pantelimon în 1852—1853 (a mai fost un început acolo în 1835—1836) a urmat aceea de la Balta Verde-Craiova 1867—1872 şi Galata-Iaşi 1867—1871, apoi aceea particulară de la Brad în 1871, Striharet-Slatina în 1883, Roman în 1885, şi Armăşeşti-Ialomiţa în 1889 (ca cele mai vechi).

[2] Ibid. p. 205 ; Opere II, p. 63.

[3] Ibid. p. 207 ; Opere II, p. 63.

[4] Ibid. p. 207 ; Opere II, p. 63

Seillan, H. Vilmorin. El a dat şi unele exemple din fermele de la Bois de Boulogne, Grignon, Rennes, Treceson, Vaujours, Vincennes, din Franţa. Aminteşte şi despre unele legi aplicate în alte ţări etc.

Putem să încheiem cu aprecierea că acest studiu îl înfăţişează pe Ion Ionescu nu numai ca pe omul de ştiinţă care a pătruns şi a cunoscut ceea ce era nou în agricultură, dar şi pe omul de aplicaţie practică desăvîrşită şi scriitorul de mare talent.

Scanned with OKEN Scanner

XII. MONOGRAFIST AGRICOL

În cartea de față fondul sau tulpina ei ca să zic mai bine, este împrumutată din faptele observate în agricultură... Faptele noi, ce voesc a introduce în agricultura noastră, pot fi considerate ca niște altoaie cu care sper să se îmbunătățească agricultura țării.

I. I. B.

Era pe timpul cînd funcționa ca inspector general. În procesul de modernizare a agriculturii noastre, pe lîngă marile opere științifice create pînă la data aceea (1866), Ion Ionescu a trecut la o formă de studiu pe care o aplicase cu mare succes teoretic și practic în Turcia și Grecia, formă pe care a aplicat-o primul și la noi în țară. A trecut la alcătuirea monografiilor agricole care i-au solicitat multe călătorii și mare capacitate de muncă.

Și în această direcție de lucru Ion Ionescu a fost un mare precursor. „Pornit din simțămîntul împlinirii datoriei, am pus mîna cu toată inima pe ocasiunea ce mi s-a prezentat de a face și în patria noastră investigațiuni agricole ca cele ce am făcut în străinătate la Brusa, în Dobrogea, în Tesalia și în Asia mică la moșia-moșiilor (Ciftiler-ciftlii) a familiei domnitoare în Imperiul otoman... Scopul cărții în care se cuprinde rezultatul studiilor ce am făcut în acest județ este învederat, este îmbunătățirea agriculturii... Constatarea aceasta a stării actuale este punctul de purcedere al îmbunătățirilor ce trebuie să se realizeze în agricultura română... Departe de a ne sili să combatem natura și rutina, le-am studiat cu tot ce aveau de comun cu știința eco-

nomiei, luată de noi ca regulă după care aprobăm sau dezaprobăm şi zicem cutărui lucru că este bun şi folositor şi altuia că este rău şi păgubitor... Şi ca cei dintîi ce croim drumul unor studii noi, care trebuie să preceadă orice îmbunătăţire, am simţit trebuinţă de a ne explica, de nu pentru alta, măcar pentru a spune cum am înţeles noi că trebuie să fie făcută o asemenea lucrare spre a putea fi într-adevăr folositoare cultivatorilor ţării" [1].

Făcuse călătorii dese în ţară şi observaţii metodice încă de la aplicarea legii rurale din 1864, dar acum urma să studieze şi să filtreze prin puternica lui personalitate tot ceea ce trebuia să asigure progresul agriculturii şi în acelaşi timp să constate modul cum se înfăptuise împroprietărirea ţăranilor.

El aplica o metodă nouă, ştiinţifică, investigaţia inductivă a faptelor şi pe baza acestora o sinteză formulată în concluzi cu rol aplicativ.

S-a aşternut deci pe lucru pentru întocmirea a trei monografii agricole şi în acelaşi timp sociale, culegîndu-le din realităţile întîlnite pe teren în judeţele Dorohoi, Mehedinţi şi Putna. Alesese aceste judeţe pe temeiuri ştiinţifice, dar şi ca simbol al unităţii ţării, unirea principatelor la 1859, căreia se vede că şi prin gestul acesta meditat îi aducea prinosul sentimentelor şi cunoştinţelor lui multilaterale.

Erau deci în lucru şi a realizat în scurt timp, trei mari volume monografice (Dorohoi 539 + VIII + XIX = 566 ; Mehedinţi 772 + 2 = 774 şi Putna 568 pagini), constituind adevărate studii de amploare ale situaţiei prezente şi ale previziunii viitorului, cărţi de anchetă socială şi agricolă, de critică şi de îndrumare constructivă către un viitor mai bogat.

Despre aceste opere, marele om de ştiinţă Gh. M. Murgoci scria : „Ion Ionescu trebuie să fi fost un agronom cu totul superior pentru acele timpuri la noi. El a vizitat singur fiecare moşie şi fiecare sat din judeţele studiate, iar descrierile sale sînt pline de tot felul de observaţiuni relative la agricultură, viaţă economică, creşterea vitelor şi societatea în genere. Obser-

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, p.p. I, II, III, VII, IX, X.

Scanned with OKEN Scanner

vaţiunile şi învăţămintele ce le dă fac din aceste cărţi un preţios tratat de agronomie de actualitate încă în timpurile de azi. Monografiile acestea sînt o adevărată oglindă a vieţii agricole din acele timpuri" [1].

În acelaşi sens, referindu-se la munca, depusă de Ion Ionescu pe teren pentru alcătuirea acestor monografii, Gh. Bogdan Duică în 1921, adică după 52 de ani de la apariţia ultimului volum al monografiilor afirma: „Cazul acesta agricol s-a petrecut, în istoria ţării noastre, o singură dată: acum cu Ion Ionescu" [2].

C. Filipescu spunea: „...o serie de trei monografii, din studierea cărora se desprinde atît pregătirea ştiinţifică şi profesională, titanică şi profundă, cît şi adîncul spirit de observaţie, răbdarea, perseverenţa şi pe deasupra munca neostenită de a parcurge judeţele, sat cu sat, adeseori gospodărie cu gospodărie. Este, credem, unicul caz de conştiinciozitate în seria analitică şi experimentală, pe care savanţii şi-o permit abia în laboratoare şi biblioteci" [3].

Aceleaşi cărţi au fost apreciate recent de G. Ionescu Şişeşti astfel: „În aceste lucrări se invederează doctrina lui ştiinţifică, referitoare la feluritele tipuri de pămînt, la lucrarea solului şi la aplicarea îngrăşămintelor. Ionescu de la Brad face primele cercetări sistematice asupra condiţiilor pedo-climatice din ţara noastră. Datorită lui, se aplică primele metode ştiinţifice la lucrarea pămîntului la noi în ţară. Cele trei lucrări despre judeţele Dorohoi, Mehedinţi şi Putna sînt primele monografii agricole, care s-au făcut în România" [4].

Notînd în succesiunea timpului, arătăm că într-o modestă lucrare a noastră, sînt cîteva însemnări cu acelaşi obiectiv: „In aceste monografii, Ion Ionescu de la Brad face atît un studiu ştiinţific cît şi o prezentare a realităţilor practice de la noi... Prin aceste monografii s-a inaugurat la noi în ţară cercetarea

---

[1] Institutul geologic al României, şedinţa din 18 februarie 1910 (tipărit).
[2] Op. cit. p. 87.
[3] *Ion Ionescu de la Brad şi împroprietărirea sătenilor la 1864*, Bucureşti Pagini agrare şi sociale (P.A.S.) nr. 1—2, 1942.
[4] *Agronomul Ion Ionescu de la Brad*, Ed. Agro-Silvică, Bucureşti, 1955, p. 19.

pedologică şi agroproductivă (categoria de sol, plantele şi metodele lor de cultură, metodele de îngrăşare etc.)" [1]

C. Sandu — Ville, printre altele relatează: „Dacă cercetezi aceste trei monografii, nu poţi să nu fii pătruns de un profund respect pentru munca, osteneala şi chibzuiala acestui înaintaş al nostru care a săvîrşit astfel de opere într-un timp cînd în ţara noastră nu exista telefon şi nici automobil, nu exista tren şi nici măcar drumuri pietruite" [2].

E. Gheran şi E. Mewes, biografi din generaţie mai tînără, consideră că: „In aceste lucrări apar cercetările proprii ale lui Ion Ionescu de la Brad în domeniul ştiinţelor agricole" [3].

Ovidiu Bădina, făcînd o revistă succintă a preocupărilor sociologice notează: „Asemenea referiri documentate şi bogate justifică pe deplin interesul pe care-l stîrnesc lucrările lui Ion Ionescu de la Brad pentru istoria cercetărilor sociologice concrete din ţara noastră. Putem afirma fără exagerare că Ion Ionescu de la Brad este întemeietorul cercetărilor monografice româneşti" [4].

N. Giosan scrie: „Cele trei mari monografii ale agriculturii din judeţele Dorohoi, Mehedinţi şi Putna, reprezintă sinteza unor ample cercetări privind condiţiile pedoclimatice din ţara noastră, capacitatea de producţie a diferitelor soluri, plantele care reuşesc mai bine, metodele de îngrăşare şi de cultivare a pămîntului" [5].

În *Istoria României* se scrie: „Monografiile redactate pe baza materialului *viu* la faţa locului, de contemporani, referitoare la sate oraşe şi judeţe, alcătuiesc o altă categorie de izvoare. Pot

---

[1] Vasiliu Amilcar: *Activitatea ştiinţifică a lui Ion Ionescu de la Brad în domeniul agriculturii*, Analele Româno-Sovietice, Seria Agricultură, nr. 6, Bucureşti 1956, p. 15.

[2] *Profesor Ion Ionescu de la Brad omul şi opera*, în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Iaşi, 1957, p. 20.

[3] *Activitatea politico-socială a lui Ion Ionescu de la Brad şi contribuţia sa la dezvoltarea ştiinţelor agricole din România*, în Probleme agricole, ianuarie 1955, p. 21.

[4] Bădina Ovidiu: *Cercetarea sociologică concretă, tradiţii româneşti*, Ed. politică, Bucureşti, 1966, p. 38.

[5] Giosan N.: *O viaţă pilduitoare de savant patriot, 75 de ani de la moartea lui Ion Ionescu de la Brad*, Scînteia 4 ianuarie 1967 (articolul acesta a apărut cînd biografia de faţă se afla la editură).

Scanned with OKEN Scanner

fi menţionate în această privinţă valoroasele lucrări ale lui Ion Ionescu de la Brad : Agricultura română din judeţul Dorohoi (Bucureşti 1866), Agricultura română din judeţul Mehedinţi (Bucureşti 1868) şi Agricultura română din judeţul Putna (Bucureşti 1869)" [1].

În monografiile acestor trei judeţe sînt tratate, cu unele variaţii şi adaptări la situaţia locală cam următoarele : întinderea şi hotarele judeţelor, relieful, apele, pădurile, pămîntul, clima, populaţia cu drepturile şi obligaţiile ei, starea sănătăţii oamenilor, situaţia învăţămîntului, veniturile, raporturile dintre ţărănime şi moşierime, sistemele de cultură, asolamentele, fîneţele şi imaşurile, plantele cultivate, creşterea animalelor, vînatul, drumurile, descrierea analitică a fiecărei moşii şi sat, industria. comerţul etc.

El atrăgea atenţia cititorilor că cele relatate sînt constatări bazate pe realităţi întîlnite pe teren „...că eu nu vorbesc în numele meu propriu şi că, prin urmare, autoritatea ce trebuie să aibă spusele mele vine de mai sus, de la autoritatea faptelor ce se petrec în agricultura ţării noastre, cît şi în aceia a altora. Nu cred să fie un singur om, se înţelege din acei ce se respectă, care să fi putut dobîndi, în cursul vieţii sale, îndestulă ştiinţă şi experienţă agricolă pentru ca să poată comanda celorlalţi în puterea unei ştiinţe personale şi direct dobîndită în cultura pămîntului... În cartea de faţă, fondul sau tulpina ei, ca să zic mai bine, este împrumutată din faptele ce-am observat în agricultura română din judeţul Putna. Din acest punct de vedere pot zice cultivatorului român : ale tale dintre ale tale... Faptele noi ce voesc a introduce în agricultura noastră, pot fi considerate ca nişte altoaie cu care sper să se îmbunătăţească agricultura ţării" [2].

Din citatul acesta ca şi din cel care urmează se constată o dată mai mult bunul simţ şi înţelegerea realităţilor noastre de către această înaltă personalitate care a înţeles ca nimeni altul din generaţia sa, să fructifice moştenirea înaintaşilor, să împletească activitatea ştiinţifică şi practică cu patriotismul creator : „...am voit să zicem şi să afirmăm, şi în această carte de-

[1] Vol. IV. Ed. Academiei R.S.R., Bucureşti, 1964, p. XXX.
[2] *Agricultura română din judeţul Putna*, p. 3, 4.

monstrăm cum că există şi la Români o agricultură proprie a lor, o agricultură potrivită cu clima şi pămîntul lor, cu împrejurările lor economice şi comerciale, cu datinile şi legile lor, cu moravurile şi caracterul lor naţional, o agricultură care, oricît ar fi de înapoiată, totuşi cuprinde în sine un tezaur de cunoştinţe pe care românii l-au moştenit de la bunii şi străbunii lor" [1].

Tot în timpul cît a studiat judeţele respective, din confruntarea realităţilor „pipăite" de el pe teren s-au concretizat unele puncte de vedere ştiinţifice originale din care o parte le-a îmbogăţit cu ajutorul cunoştinţelor reţinute din vasta literatură universală pe care o studia continuu. Din observaţiile îndelungate şi adînci, el a sesizat legătura genetică dintre climă şi sol pe care o exprima concis astfel : „Însuşirile pămîntului se schimbă prin înrîuririle climei... aşa un pămînt nisipos şi arzător produce recolte bune la munte unde ploaia cade cu îndestulare, în timp ce la cîmpie nu produce nimic, căci arde semănăturile ce se pun întrînsul ...la mune sînt cele mai multe pămînturi nisipoase şi la cîmpie cele mai multe lutoase" [2], înţelegînd prin aceasta raportul dintre climă şi constituţia granulometrică a solului şi ca efect recoltele pe care le poate da pămîntul respectiv.

Probabil că la unele din aceste puncte de vedere pe care le-a citit în diferite cărţi din lucrările lui Ion Ionescu şi pe care le-a sintetizat dar a scăpat să le indice cu precizie, considerăm că s-a referit marele pedagog G. M. M u r g o c i cînd a scris : „În aceste lucrări găsim idei ştiinţifice, ce au fost stabilite şi dezvoltate puţin după aceia de Dokuceaev şi elevii săi în Rusia. Aşa bunătoară relaţia între climă şi sol este exprimată laconic de Ionescu în introducerea la volumul jud. Mehedinţi" [3].

În acelaşi sens, însă şi mai general şi fără ca să-l citeze „ad literam" pe Ion Ionescu, G. M. Murgoci a scris într-o altă lucrare : „Înainte ca D o k u c e a e v să fi început renumitele sale lucrări şi să fi ajuns la concepţia naturalistă asupra formării solurilor arabile sub influenţa climatului, se poate constata că aceiaşi ideie a fost întrevăzută de Ion Ionescu... Datele lui

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, p. IV.
[2] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 55.
[3] Institutul geologic al României, şedinţa din 18 februarie 1910 (tipărit).

Ion Ionescu asupra solului, climei, vegetației și raporturile existente între ele în cele trei județe mai sus citate, ca și notele speciale asupra celor mai multe proprietăți, sînt căi noi deschise în acest domeniu al științei. Este foarte regretabil că acest frumos început nu a avut urmare. România ar fi avut deja din acele timpuri o hartă pedologică la care Ion Ionescu făcea aluzii prin aceste cuvinte *„Diversele calități de pămînt nu pot fi determinate în detaliile lor și în toată exactitatea lor decît alcătuind planul economic"* [1] și G. M. Murgoci continuă: „În 1885 domnul ing. Matei Drăghiceanu a publicat *Studii geologice, tehnice și agronomice asupra județului Mehedinți.* Autorul a consacrat un capitol special solului arabil al acestei regiuni. Cum el cunoștea lucrările lui Ion Ionescu, s-a inspirat din ele și, a tratat problema solurilor din punct de vedere agrogeologic. Murgoci scria apoi că Drăghiceanu dezvolta ideile lui Ion Ionescu: „...asupra ridicării unei hărți geologico—agronomice a României" [2]. Trebuie accentuat aici că geologul Drăghiceanu s-a inspirat după marele nostru agronom care astfel este recunoscut și ca părinte al pedologiei românești. Aceasta se întîmpla în 1885 adică înainte ca Drăghiceanu să fi vizitat Rusia (1897) unde a asistat la un congres la care a făcut cunoștință cu concepția naturalistă. În anul 1898 Drăghiceanu a publicat impresiile sale de la acest congres, revenind la ideia lui Ion Ionescu cu ridicarea unei hărți geologico-agronomice a României [3].

O indicație clară asupra relației climă-sol și plantă, noi o vedem și din citatul următor: „Această despărțire administrativă era rezemată în mare parte și pe lucrarea agenților atmosferici: a căldurei și a frigului, a umezelei și a uscăciunei, a vînturilor, a situației și a expoziției. După lucrarea acestor agenți atmosferici asupra pămîntului se schimbă și însușirile lui fizice și se pot scoate din el roade mai mult sau mai puțin variate" [4].

---

[1] *Etudes sur le sol arable de la Roumanie,* Intern. Mitt. Bdk: vol. I, H. 6, Berlin 1912 (în G. M. Murgoci: *Opere Alese,* p. 282, 283. Ed. Acad. R.S.R. Buc. 1957 (Sublinierea noastră. autorul A.V.).

[2] Ibid. p. 283.

[3] Ibid. p. 284.

[4] *Agricultura română din județul Dorohoi,* p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

Adunînd toate aceste disparate şi generale exprimări, pe care le-am identificat şi citat precis din textele lui Ion Ionescu, ca şi pe aceea foarte importantă că el vedea formaţia şi repartiţia solurilor în dependenţă şi de relieful terenului (expoziţie şi situaţie), vom consolida afirmaţia lui Murgoci că Ion Ionescu a întrevăzut într-adevăr ca ideie concepţia naturalistă, însă probabil că nu ca dezvoltare şi explicaţie aşa cum a fost ea formulată mai tîrziu de către Dokuceaev.

Mai categoric se exprima Ion Ionescu în ceea ce priveşte *perdelele de adumbrire* (perdele de protecţie), pe care scria că le-a înfiinţat la Brad, foarte probabil în anul 1870 sau imediat în 1—2 ani următori, pe cînd Dokuceaev le-a înfiinţat în Rusia în anul 1892 probabil în mod mai larg fiindcă printre altele, pe întinsul spaţiu geografic al fostei Rusii, avea un cîmp vast de observaţii şi sinteză (v. şi p. 122 unde ca idee, aceeaşi problemă se vede că a fost semnalată de Ion Ionescu în scris încă din anul 1866).

Dar să ne oprim şi la considerente de teorie generală socială, pe care Ion Ionescu le releva într-una din monografii. Este vorba de aşa zisa lege a lui Malthus despre care spunea : „...Şi cu toate acestea, populaţiunea noastră n-a crescut după legea descoperită de Malthus, n-a crescut adică în acea progresiune geometrică cît să ajungă a fi lipsită de mijloace de subsistenţă, să ajungă a îngriji guvernele şi popoarele“ [1].

Referindu-se tot la Malthus şi la alţii el considera că fertilitatea solului descreşte numai din cauza lipsei de pregătire şi grije a cultivatorilor [2].

După aceste aspecte generale, trecem la analiza fiecărei monografii în parte.

AGRICULTURA ROMÂNĂ DIN JUDEŢUL DOROHOI. Din statistica făcută în anul 1859 reiese că judeţul acesta avea o suprafaţă totală de circa 189 349 fălci, din care 127 304 erau ale proprietarilor şi numai 62 045 ale ţăranilor [3]. Se cultiva circa 40% din suprafaţa

[1] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 195.
[2] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV de Roman*, Tipografia D. Gheorghiu, Iaşi, 1885, p. 75.
[3] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*. Cifrele sînt luate de noi după tabelul de la pag. 16.

Scanned with OKEN Scanner

arabilă cu porumb, 23% cu grîu, 19,2% cu secară, 14% cu orz şi ovăz, 3% cu hrişcă şi 0,8% cu mei. O falce producea în chile : 4 de porumb boabe, 3 de grîu, 4 de secară, 5 orz şi ovăz, 6 (5) de hrişcă şi 5 (6) de mei.

Viţa de vie ocupa numai 143 fălci. Pădurea se întindea pe 25 196 fălci.

Ion Ionescu constata că după aplicarea legii rurale ţăranii aveau mult mai puţin pămînt : „...îngustarea în locurile de hrană, sporirea în locurile de case şi grădini şi micşorarea simţitoare (17 552 fălci) în suma totală a pămîntului ce aveau ţăranii încă de la 1859“ [1]. Numărul ţăranilor emancipaţi şi împroprietăriţi a fost de 16 558 dintre care 3 325 au primit numai loc de casă şi grădină în vatra satului. Aproape 8 000 de clăcaşi nu aveau boi de muncă, 5 014 aveau doi boi şi numai 225 aveau patru boi.

Pentru a arăta modul defectuos în care s-a făcut reforma agrară Ion Ionescu releva de exemplu, că proprietarul I. Popovici din Oroftiana prin diferite procedee a reuşit să reţină pentru sine 1/2 din moşie, dîndu-le ţăranilor 1/2 în loc de 2/3 cît prevedea legea rurală. În alte sate nu au fost împroprietăriţi toţi ţăranii, ca de pildă la Vîrful Cîmpului pe moşia lui Panaite Moruzi, la Stiubeeni pe moşia lui N. Rosnoveanu, sau ca la Comăneşti pe moşia V. Miclescu, la Cotuşca pe moşia lui A. Văsescu, la Vlăsineşti pe moşia lui Ohrinoschi, la Tăuteşti pe moşia lui S. Greceanu etc.

Spicuim şi cîteva aprecieri asupra unor probleme agricole locale : „Ideea cea mai generală ce se prezintă în mintea unui om care voeşte a îmbunătăţi roadele pămîntului este schimbatul seminţei. Dar, mai înainte de a se hotărî cineva a schimba sămînţa, nu trebuie oare să ştie dacă sămînţa este bună în sine însăşi... stăruim a cere ca cultivatorii noştri să întrebuinţeze toate mijloacele prin care nu numai să cureţe şi să aleagă sămînţa, dar şi acele prin care se asigură bunătatea ei... Mai înainte dară de a ne determina să schimbăm sămînţa, trebuie să căutăm ca sînul în care o semănăm să fie curat, să fie înzes-

[1] Ibid. p. 17, Istoria României, vol. IV, p. 381.

trat cu toată vlaga necesară nutrimentului seminței... Sămînța curată se poate dobîndi sau prin schimbatul ei, sau prin alegerea ei... că nu este bine a întrebuința pentru sămînță decît numai grîul cel ce s-a copt bine, care înadins s-au ales..." [1].

La Avrămeni, proprietarul N. Milo „nu caută moșia după cum se cere a fi căutată", căci proprietarul nu avea vite [2]. La Godinești, la herghelia moșierului Gr. Holban se făcea împerecherea armăsarilor și iepelor avînd în vedere numai mărimea capului. „Această potrivire după cap nu este suficientă, căci nu este numai capul frumos ce se caută la un cal, ci și celelalte părți ale trupului..." [3]. Combătea lipsa de „descernere" [4] a moșierului M. Mișolu din Mileanca care nu adopta mijloacele cele bune pentru ameliorarea vitelor sale cînd curcea bucșanul cu Schwiz însă nu se îngrijea de buna lor hrănire. Caii aceluiași moșier nu posedau rezistență și nici iuțeală. De asemenea oile „...nu prezintă nimic vrednic de însemnat... Din oricare punct de vedere cercetăm lucrările de îmbunătățire ale domnului Mișolu, nu le găsim în armonie nici cu știința nici cu experiența..." [5].

Acolo unde era cazul arăta cum se tratează semințele contra mălurei, procedee descrise de dînsul încă în *Calendarul pentru bunul cultivator*.

Recomanda împrăștierea gunoiului îndată ce s-a descărcat din căruțe [6].

Valoarea anchetei sale agricole era de mare merit și prin aceea că Ion Ionescu făcea calcule, estima, compara și interpreta cifrele găsite în diferite scripte, sau scoase de dînsul din realitățile de pe teren. Cifrele privind venitul aveau totdeauna precădere în calculele sale.

Prin analiza prețurilor, el arăta cum unele moșii ale statului au fost arendate cu jumătate de preț sau chiar cu mai puțin, denunțînd public și unele fraude : „...adică pagubă pentru tezaur și împilare pentru locuitorii cei săraci" [7].

---

[1] *Agricultura română din județul Dorohoi*, p. 288, 289, 290, 291.
[2] Ibid. p. 393.
[3] Ibid. p. 263.
[4] Ibid. p. 358.
[5] Ibid. p. 362.
[6] Ibid. p. 298.
[7] Ibid. p. 435.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1865 Ion Ionescu a găsit cultivîndu-se floarea-soarelui (sora soarelui „soarea soarelui") pentru ulei lîngă mănăstirea Mogoşeşti. Este foarte probabil prima însemnare scrisă despre prezenţa acestei plante la noi în ţară [1].

Monografia cuprinde de asemenea şi constatări privitoare la silvicultură. Astfel se arăta că la tăierea parchetelor de pădure se lăsa cîte un semicerc de fiecare prăjină de pădure, că dintr-o falce de pădure se scoteau 40 de stînjeni de lemne şi că „esenţele dominante" erau : stejarul, fagul, carpenul, ulmul, mesteacănul, plopul etc. Recomanda răritul în diferite parchete ale pădurilor vizitate. El a sesizat importanţa pe care o au pădurile în protejarea culturilor agricole : *„În interesul îmbunătăţirii climei ar fi oprirea desfiinţării pădurilor de pe culmile dealurilor celor mai înalte şi începere de făcut plantaţiunii artificiale în toată partea despre Prut, ca astfel cu dînsele să se neutralizeze efectele cele rele ale vînturilor ce vin de la Nord"* [2].

În ceea ce priveşte „...instrumentele şi maşinile agricole cele mai primitive" [3], el propunea să se înfiinţeze ateliere mecanice : „Introducerea uneltelor şi maşinilor agricole are să aibă o înrîurire salutară asupra îmbunătăţirii culturii plantelor" [4] (grapă bună, prăşitoare, rariţă, secerătoare, cositoare, treierătoare).

„Pe lîngă cultura pămîntului cu instrumente perfecţionate avem să mai facem şi alte îmbunătăţiri în agricultura noastră, mai ales în tot ce se raportă la ţinerea pămîntului într-o stare de fertilitate care să ne dea productele cele mai multe şi cele mai bune" [5] (îngrăşăminte, arături adînci şi repetate, asolamente, rase bune de vite pentru muncă, pentru lapte, pentru carne ; cai pentru servicii rapide, tracţiune şi alte folosinţe, oi de rasă pentru lînă, porci care se îngraşă bine şi cu puţină cheltuială etc.).

Continuînd analiza sa, Ion Ionescu scria : „Cîteva din metodele noui de introdus le-am şi arătat în cursul descrierii moşiilor şi cu altă ocasiune vom căuta a propune şi altele... Într-un cuvînt putem zice că toate îmbunătăţirile în agricultura noastră trebuie

---

[1] Ibid. p. 424.
[2] Ibid. p. 148 (Subliniera noastră, A. V.).
[3] Ibid. p. 462.
[4] Ibid. p. 464.
[5] Ibid. p. 464.

Scanned with OKEN Scanner

să înceapă de la îmbunătăţirea a însuşi cultivatorului, de la îmbunătăţirea acelui chemat a lua razele luminei şi a le îndrepta spre pămînt şi spre îndestularea tuturor nevoilor omului... Pentru ca să îmbunătăţim omul, şi să-l înzestrăm cu tot capitalul cunoştinţelor ce se află la popoarele civilizate, trebuie să luăm omul de mic, să chemăm la o şcoală practică de agricultură pe copii cultivatorilor săteni" [1]

Socotim interesantă părerea lui autorizată pe care o manifesta, în paginile primei monografii scrise, asupra specializării ştiinţei: „Progresul în ştiinţă nu este posibil de cît numai atunci cînd se specializează observaţiunile, cînd adică se aplică ele numai la cîte una din numeroasele părţi ce alcătuiesc un întreg" [2].

Întrucît în judeţul Dorohoi ca şi în alte regiuni ale ţării, bîntuia epizootia vitelor (pesta bovină), Ion Ionescu, care avea şi cunoştinţe în materie de medicină veterinară arăta care sînt simptomele bolii şi măsurile ce trebuie luate. Îndrumările sale se întemeiau pe o largă documentaţie, pe experienţa unor specialişti din ţară şi pe rezultatele obţinute în Franţa unde boala produsese mari pagube. El propunea şi înfiinţarea unei comisii internaţionale europene care să studieze măsurile ce trebuiau luate pentru eradicarea epizootiei. [3].

Industria judeţului în fapt nu exista şi în general erau „nişte începuturi foarte primitive de industrie manufactorială în ţară" [4]. Industria agricolă (producţia agricolă) era după el ramura „...cu care poate înfiinţa schimburi şi relaţiuni de solidaritate cu toate celelalte popoare" [5] (şi această frază ne apare ca una scrisă în presa zilelor noastre).

Cu privire la comerţul judeţului acesta, conform statisticii, exporta în străinătate în timp de 7 luni circa 39 000 chile produse agricole, 3 200 boi graşi, 2 300 porci şi puţine alte animale, toate în valoarea de peste 4 milioane lei. Exportul total se aprecia

---

[1] Ibid. p. 466, 467.
[2] Ibid. p. 5.
[3] Ibid. p. 471—491 (A se vedea şi *Calendar pentru bunul cultivator*, Ediţia III ; pp. 335—340, Opere I, p. 363—365).
[4] Ibid. p. 495.
[5] Ibid. p. 498.

la 7 milioane lei pe an. Importul se considera că se urcă la 3—4 milioane lei pe an [1].

Pe lîngă unii autori români cunoscuţi, el a citat şi interpretat şi mulţi autori străini, dovadă că îi studia cu asiduitate: Barral, J. B. Boussingault, D. Cantemir, M. Dombasle, Dufau, F. P. G. Guizot, Lafitte, E. Lecouteux, Mac-Queen, T. Malthus, Moreau de Ionnes, C. Negruzzi, H. Passy, A. Pumnul, A. Quételе, J. Rousseau, J. B. Say, J. Sinclair, Souberain, N. Suţu, Travanet, M. T. Varro, Villeroy etc.

Monografia se încheie cu o exprimare lapidară care cuprinde sub formă condensată înţelesul a tot ceea ce predicase el ca agronom: „...căci pămîntul nu a fost niciodată ingrat către acei ce l-a căutat, l-a îngrijit şi l-a iubit. Să căutăm dară şi noi de pămîntul ţării noastre“ [2].

AGRICULTURA ROMÂNĂ DIN JUDEŢUL MEHEDINŢI. În această monografie se scot în relief lucrările şi mijloacele de înfăptuire care trebuiau să conducă pe cultivator la îmbunătăţirea agiculturii punînd: „...succesul recoltelor pe o bază mai sigură decît variaţiunile şi vicisitudinile atmosferice adică prin „ameliorarea pămîntului“, prin „reducerea cheltuielilor de producere“ şi prin „organizarea creditului rural“ [3].

„Într-acest pămînt negru se află comoara îngropată“ [4].

Suprafaţa judeţului era de 1 099 399 (1 099 393 ?) pogoane din care circa 490 346 pogoane teren agricol. Se aflau 42 905 familii cu 185 631 persoane din care ştiutori de carte numai 4 543 bărbaţi şi 176 femei. Existau 137 şcoli care au scăzut la 107 şi în care învăţau 4 117 elevi, adică un elev la 10 familii.

Se cultiva grîu pe 90 630 pogoane, porumb pe 107 616, orz pe 3 015, apoi secară, grîu de primăvară, ovăz, mei, cînepă, in, rapiţă, tutun. Grîul producea peste 2 chile munteneşti la pogon porumbul 1,5—2 chile. La Strehaia se produceau pînă la 800 ocale de grîu şi porumb la pogon (1000 kg).

---

[1] Ibid. p. 501—510.
[2] Ibid. p. 539.
[3] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 5, 6.
[4] Ibid. p. 322.

Scanned with OKEN Scanner

Prunii ocupau 2 520 pogoane şi fiecare pom dădea 1,5—2,5 ocale de ţuică. Via cuprindea 13 403 pogoane iar pădurea 225 620 pogoane.

Privitor la clima, pământul şi repartizarea apelor acestui judeţ el spunea : „... judeţul Mehedinţi este foarte bine înzestrat de natură şi în privirea pământului şi în privirea climei şi mai ales în frumoasa şi buna dispoziţiune a apelor sale“ [1] A dat relaţii amănunţite asupra teritoriului, reliefului, pescuitului, vînatului împărţirii administrative, împărţirii economice a pământului (modul de folosinţă), proprietatea pământului, domeniile statului, numărul proprietarilor, venitul funciar, venitul clăcaşilor, forţa de muncă, casele, aplicarea legii rurale etc. (fig. 16).

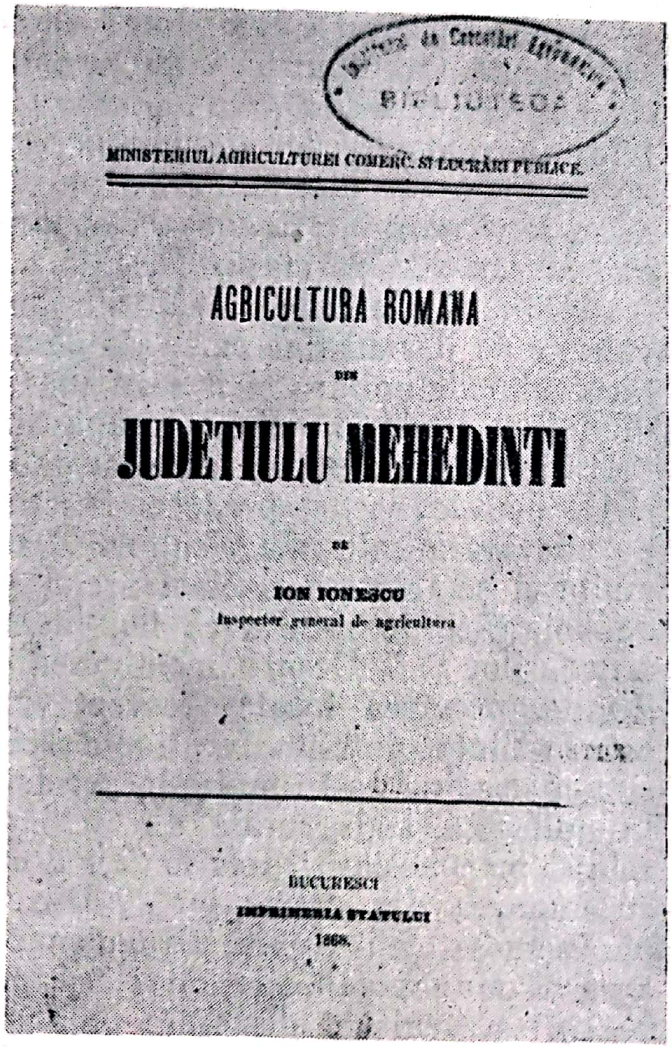
MINISTERIUL AGRICULTUREI COMERC. ŞI LUCRĂRI PUBLICE.

AGRICULTURA ROMANA

DIN

JUDETIULU MEHEDINTI

DE

ION IONESCU

Inspector general de agricultura

BUCUREŞCI

IMPRIMERIA STATULUI

1868.

Fig. 16 — *Agricultura română din judeţul Mehedinţi (coperta). Este una din cele trei monografii scrise de Ion Ionescu de la Brad*

Judeţul Mehedinţi avea 321 cătune reunite în 265 comune şi mai tîrziu în 189 comune precum şi trei oraşe : Turnu-Severin, Cerneţi şi Baia de Aramă. El a făcut propuneri nominale despre comasarea anumitor sate în comune mai mari, dovadă a unei parcurgeri complete şi cunoaşterii desăvîrşite a teritoriului studiat.

[1] Ibid. p. 75.

Scanned with OKEN Scanner

Într-un paragraf special Ion Ionescu arăta foarte multe nedreptăţi făcute ţăranilor la împroprietărirea din anul 1864 : *„Este un serviciu de mare preţ înaintea ţării acela de a asigura sătenilor instrumentul lor de producere, pămîntul“* [1]. Mulţi moşieri au strămutat de mai multe ori pe ţărani de pe pămîntul primit, le-au luat recoltele de pe acele pămînturi cu forţa, iar alţii le mai cereau zile de clacă. Ţăranii „...care după ce au fost odată scoşi din pămînturile şi sădirile lor şi strămutaţi din deal în vale, unde li s-au dat parte de pămînturi, apoi a doua oară s-a făcut altă delimitare şi li s-au luat toate pămînturile de hrană, dînduli-se altele în pietriş şi prăpăstii...“ [2].

Criticînd pe arendaşii care nu dădeau atenţia cuvenită „păstoriei“, marele nostru predecesor scria : „Din contră sătenii sînt pe adevărata cale a agriculturii înavuţitoare, ei ţin vite şi vite multe şi se folosesc şi ei şi arendaşii de vitele lor şi mai ales de boi, căci de n-ar avea boi sătenii, cine ar ara pămînturile arendaşilor ?“ [3]. Despre menţinerea sub diferite forme a clăcii ilegale, presărea foarte frecvent expresii ca acestea : „...Claca s-a desfiinţat într-un fel şi s-a reînfiinţat într-altul... Clăcaşii şi aici se plîng ca în multe locuri de nedreptăţile ce li s-au făcut la aplicarea legii rurale din schimbatul pămînturilor bune în rele şi prin neclasificarea lor după cum au lucrat şi în fine prin strămutarea din casele lor“ [4]. Din cauza asupririi, unii ţărani părăseau satele : „Ioniţă Dragulea cu alţi zece, după ce au dat această muncă (10 zile de clacă pe an pentru locul de casă N.A.), au venit în disperare pînă a da foc caselor lor şi a se duce unde vor vedea cu ochii, căci nici pe pămîntul rău ce li s-a dat în locul celui bun ce li s-a luat nu se pot hrăni“ [5].

Şi din cumpărarea de la moşieri pe timp de secetă a porumbului pentru hrană, se făcea un alt prilej de spoliaţiune. Pentru 1 chilă de porumb preţuită la 216 lei sau 6,75 galbeni, ţăranul plătea cîte o zi de lucru pentru fiecare galben pe lună, ceea ce făceau 81 zile sau 182,5 lei pe an, adică o dobîndă de 84%

[1] Ibid. p. 179 (Sublinierea noastră, A.V.).
[2] Ibid. p. 163/147. (Pagina aceasta a fost greşit numerotată în monografie).
[3] Ibid. p. 492.
[4] Ibid. p. 446.
[5] Ibid. p. 446, 447.

Scanned with OKEN Scanner

(moşierii luau bani de la bancă cu o dobîndă de numai 10—15%). „Afară de aceasta, cămătăria s-a întins în judeţul Mehedinţi într-un chip în care ne face a vedea într-un viitor foarte puţin îndepărtat de noi, înfiinţarea şi introducerea regulată a exploatării omului şi prin bani precum s-a înfiinţat exploatarea lui prin zile de lucru“ [1].

Arătînd pe unii moşieri care făceau o agricultură ceva mai avansată, Ion Ionescu însemnează şi pe aceia care s-au ridicat dintre moşneni, cum erau C. Bălteanu (Găină), care devenise mare proprietar şi arendaş, bun agricultor şi crescător de animale, iar cu pămînt mai puţin : D. Zoicanu, I. Hîrgotă, G. Popescu, D. Zaharia, Gh. Rudinaru, C. Niculescu.

La tot pasul, primul nostru monografist constata necesitatea creditului organizat pentru a scăpa pe ţăran de robia cametei. În acest sens într-un paragraf vorbea despre capital, credit şi banca rurală, ceea ce va face insistent mai tîrziu, atît în alte lucrări ale sale, cît şi în parlament ca deputat al ţăranilor. El considera că munca, pămîntul şi banii, sînt cele trei lucruri care înlesnesc producţia agricolă.

În generalizările sale despre sol spunea : „Astfel, pămîntul cel bogat este acolo în care se află nu numai elementele minerale bine combinate, dar şi materiile organice în destulă cantitate“ [2]. Şi pentru a însemna totuşi influenţa omului, adăuga : „Proverbul zice că nu este pămîntul rău ci cultivatorii care nu caută de dînsul sînt răi. Pămîntul nu este bun fără îngrăşare şi pămîntul rău se face bun cu îngrăşare... A da şi a lua iată într-un cuvînt problemul ce-l desleagă îngrăşările...“ [3]. Pe paginile următoare continua : „Aceste îngrăşări chimice au produs în zilele noastre o mişcare agricolă considerabilă în toate statele Europei afară de statul nostru... Materialele dar, ale îngrăşărilor chimice sînt patru : 1. materiile azotate, 2. fosforul de var, 3. potasa şi 4. varul în diferite proporţiuni după felul plantei... Încă doctrina îngrăşărilor chimice nu este intrată în practica agricolă. Experienţe se fac pretutindeni. Numai la noi nu se face nimic... Dacă de exemplu băligarul ne dă 20 hectoli-

[1] Ibid p. 295 (v. şi p. 294).
[2] Ibid. p. 54.
[3] Ibid. p. 310.

Scanned with OKEN Scanner

tre la hectar, apoi îngrăşarea chimică dă un spor de cel puţin 10 hectolitre şi devine un lucru de mare importanţă în agricultură. Băligarul are o însemnată lucrare şi asupra însuşirilor fizice ale pămîntului ; pe care le îmbunătăţeşte amănunţind pămînturile cele lutoase, încălzind pămînturile cele reci, răcind, pe cele calde“ [1]. Şi asupra amendării solurilor de asemenea dă unele relaţii.

În judeţ a găsit multe cazuri unde se putea aplica drenajul şi irigaţia : „Scurgerea apelor se face cu şanţuri acoperite şi descoperite, iar oprirea apei din rînuri şi pîraie de a intra în pămîntul ce are a se cultiva, se face prin baraje şi ezături“ [2]. „Irigaţia se face în trei feluri, sau prin curgere continuă, sau prin submersiune, sau prin îmbuibare“ [3], şi în această preocupare descrie cu unele detalii primul fel de irigaţie, recomandînd în acelaşi timp şi drenajul : „La partea de jos a pămîntului se face un şănţuleţ care strînge apa şi o scoate afară, ducînd-o la canalul de scurgere, căci pămîntul ce se udă trebuie să se scurgă tot atît de bine pe cît se udă“ [4].

Ţărani din Brebina au irigat porumbul folosind canalul morii drept „canal principal de irigaţiune. Rezultatul acestei încercări a fost atît de mare cît a frapat atenţiunea tuturor...“ [5]. Tratînd în acelaşi sens zona nisipurilor din acest judeţ recomanda măsuri care sînt încă foarte actuale : „Nisipurile cele cu consistenţă din plasa Blahniţa seamănă cu acele din Campina, din partea Belgiei despre mare, cu deosebire că Campina Belgiei este uscată, cînd campina României este traversată de Balta mare şi de pîrae, adică este înzestrată cu ape multe ce se pot utiliza ca să fertilizeze nisipurile fără multă cheltuială“ [6].

La cultura în regim obişnuit (neirigat), pentru pămînturile argiloase recomanda arăturile de toamnă : „Pămînturile cele cu greu de amănunţit, precum sînt cele lutoase, trebuiesc arate de

[1] Ibid. p. 311, 312, 313 (sînt culegeri dispersate, cum de altfel am mai făcut şi în alte părţi).
[2] Ibid. p. 323.
[3] Ibid. p. 325.
[4] Ibid. p. 326.
[5] Ibid. p. 393.
[6] Ibid. p. 43, 44.

Scanned with OKEN Scanner

cu toamnă, ogorîte, căci gerul înghețînd apa din ele le sparge și le fărîmă mai bine decît ce nu poate să facă omul... arăturile de toamnă ca unele ce sînt baza îmbunătățirii pămîntului, a amănunțirii lui, a pregătirii lui pentru a fi întrebuințat în primăvară" [1].

„Pentru stîrpirea buruienilor în alte țări se supune pămîntul în cursul unui an la lucrări repetite cu care se face ca semințele să încolțească și încolțite să se stîrpească" [2] ...căci buruienile sînt lepra ogorului și un cultivator cu lepra pe pămîntul său nu poate să fie un cultivator bun..." [3].

Foarte interesant este faptul pe care îl sesizează și-l descrie, primul la noi, acela al *culturii duble* „...și a dobîndi astfel două recolte lucrative după acel pămînt și în același an" [4]. El dă exemplul găsit pe moșia Ilovăț, la arendașul C. Bălteanu, care după recoltarea rapiței a arat imediat și a semănat porumb pentru boabe, un porumb adus de la munte cu durată de vegetație mai scurtă cu o lună și care, dacă timpul nu era secetos, dădea recolte bune. Ion Ionescu a stăruit ca această încercare practică să se repete mai mulți ani pentru a verifica rezultatele și a o extinde apoi în zone asemănătoare [5].

În unele sate, țăranii obișnuiau a mucări (decapita), porumbul, adică a tăia vîrfurile deasupra știuleților și a aduna aceste vîrfuri pentru nutreț [6]. S-a considerat că metoda aceasta ar grăbi și coacerea porumbului. Preconiza tratarea grîului contra mălurei cu piatră vînătă, sau mai ales cu sare de sodă (sulfat) și apoi presărarea cu var [7].

O lucrare pe care o recomanda era grăpatul grîului : „În fine mai este o lucrare ce priește foarte mult grîului și aceasta consistă în a-i da o grăpare energică în primăvară îndată ce s-a sbicit pămîntul, însă fără a se uita înapoi... grîul grăpat... rabdă mai

[1] Ibid. p. 327, 328.
[2] Ibid. p. 329.
[3] Ibid. p. 329, 330.
[4] Ibid. p. 340.
[5] Ibid. p. 339 și 580.
[6] În unele părți, acestei decapitări îi spune muscărit. Poate că este o eroare tipografică. Ibid. p. 529.
[7] Ibid. p. 342.

Scanned with OKEN Scanner

bine decît acesta(decît grîul negrăpat N.A.) la secetă şi se face mai roditor decît dînsul [1].

Propunea ca să se trateze cultura de trifoi tînăr cu gips pe frunze, să se aplice deci ceea ce numim astăzi *îngrăşămînt extraradicular*. Lucerna neirigată dădea 3 coase, iar cea irigată pînă la 6 coase.

La viţa de vie amintea soiurile „neamurile" ce se cultivau, modul de plantare şi a scris şi despre lucrări ca : dezgropatul tăiatul, legatul, cîrnitul, prăşitul, culesul, mustuitul etc. Ca soiuri se cultivau : braghina, neagra, ţîţă, coarnă albă şi neagră, beşicată, fetiţă, coarbă neagră, tămîioasă. Viţa se tăia scurt şi în multe părţi era fără araci. Producţia viei oscila între 25 şi 100 vedre la pogon care se vindea în medie cu 3 „sfanţi" vadra. Din comină se mai scotea pînă la 15 vedre de rachiu a 4 sfanţi vadra.

Despre viermii de mătase şi albine, el a dat diferite sfaturi pentru creşterea acestora.

Spiritul lui de bun economist l-a determinat să facă şi cîteva calcule. Cheltuielile pentru cultura plantelor le-a prezentat sub formă tabelară de unde extragem că grîul ocaziona o cheltuială în medie de 45, porumbul 50, orzul 44, rapiţa 50, meiul 51, cartofii 38, tutunul 54, via 61, prunii 31 lei la pogon.

Specifica că în grădini se cultivau : varză, ceapă, usturoi, sfeclă şi ridichi pe circa 21 000 ha dintre care multe erau irigate.

În judeţ existau 238 685 vite cornute mari, 24 529 cai, 257 942 oi, 62 439 capre, 110 485 porci, 268 049 păsări, 210 496 stupi. El a semnalat apariţia la vite a *muştei columbace* („musculiţe ce vin dinspre Dunăre şi provoacă mari pagube"). Împotriva lor recomanda să se ungă animalele cu catran scos din pini, sau să se afume cu fum de şindrilă [2].

Ca inventar de maşini agricole, printre altele, a notat : 6 064 pluguri, 15 140 care, 12 maşini de treierat, 3 secerători, apoi multe vînturători şi alte mici unelte.

Ocupîndu-se de silvicultură, el arăta că din cele 225 620 pogoane pădure numai 21 744 erau „frunte" 72 639 mijlocii şi restul tufişuri.

---

[1] Ibid. p. 344.
[2] Ibid. pp. 410, 411.

Scanned with OKEN Scanner

Referindu-se la această ramură de producţie Ion Ionescu îşi exprima convingerea sa prin relatarea unor neajunsuri : „Sînt multe păduri de defrişat dar sînt încă şi mai multe care n-ar trebuie să fie atinse... Curăturile făcute în pădurile de pe costişe din regiunea munţilor nu ţin decît numai doi sau trei ani, ţărîna se spală de ploi şi în locul cultivabil rămîne stînca care nu aduce nici un folos... În interesul conservării pădurilor este de neapărată trebuinţă a se face o lege care să oprească ruinarea pădurilor, să reguleze tăierea lor, să asigure venitul viitor odată cu realizarea venitului prezent şi, în fine, să facă a se împăduri unele locuri, a se gazona altele şi a se opri astfel ruinarea pămîntului din văi şi lunci cu nisipuri sterpe aduse peste dînsele din dealuri şi munţi“ [1].

Pe lîngă cultivarea nisipurilor cu plante agricole, cu sau fără irigaţie, înainte-mergătorul nostru mai recomanda : „Acolo sînt nisipuri ce nu pot fi mai bine utilizate şi îmbunătăţite decît semănîndu-le cu păduri de care este mare lipsă“ [2].

În monografie, unde s-au descris rîurile şi Dunărea, s-a vorbit şi despre peşte şi pescuit. Într-un alt paragraf s-a scris despre vînat.

Numeroasele referiri la problema industriei din judeţ, a comerţului care se făcea şi la rentabilitatea unor plante, dovedeau cu prisosinţă multiplele preocupări ale învăţatului nostru. Ion Ionescu cerea şcoli de arte şi meserii, trimiterea de tineri în străinătate pentru a da imbold industriei indigene. A descris relativ amănunţit modul cum se ţese pînza, dimia, scoarţele, chilimurile, cum se practica boiangeria, cum lucrau abagii (croitorii), cojocarii, tăbăcarii, cărămidarii, lemnarii, fierarii, cum se pregăteau obiectele de lut etc. [3]. A indicat drumurile principale de circulaţie, preţurile produselor, organizarea tîrgurilor şi a bîlciurilor, importul şi exportul care se făceau prin Vîrciorova, Severin şi Gruia. Pe atunci grîul costa 126—216 lei, porumbul 72—216 lei, secara şi orzul 128 lei, fasolea 120 lei chila, pîinea neagră 18—24 parale ocaua, vinul 9—18 lei vadra, un bou 120—250 lei, o vacă

[1] Ibid. pp. 128, 129, 131.
[2] Ibid. p. 44.
[3] Pămîntul pentru sobe, vase, ulcele, borcane, figuri şi alte obiecte din lut, se aducea din satul Şişeşti. (Ibid. p. 707).

Scanned with OKEN Scanner

80—128 lei, carnea de vacă de la 36 parale pînă la 1 leu şi 5 parale ocaua, carnea de porc de la 60 parale pînă la 3,5 lei ocaua, laptele de la 30 parale pînă la 1 leu şi 5 parale şi chiar 1 leu şi 22 parale (aceste preţuri privesc fluctuaţiile din mai mulţi ani).

Se exportau anual diferite produse care proveneau şi din judeţele limitrofe: 200 000—300 000 ocale lînă, cca. 100 000 bucăţi piei mici şi 2 000 bucăţi piei mari, 300 000—600 000 ocale seu, 10 000—55 000 chile grîu şi porumb, circa 4 000 chile rapiţă, apoi vite, mai cu seamă porci graşi, pînă la 150 000 ocale gogoşi de ristic pentru argăsit pieile, 100—200 ocale cantaride, 150 ocale lipitori, doage, tutun, păr de porc etc.

Importul anual era reprezentat prin 2 000—3 000 şi cîteodată pînă la 5 000 porci, pînă la 2 000 butoaie de bere, 200 000 ocale

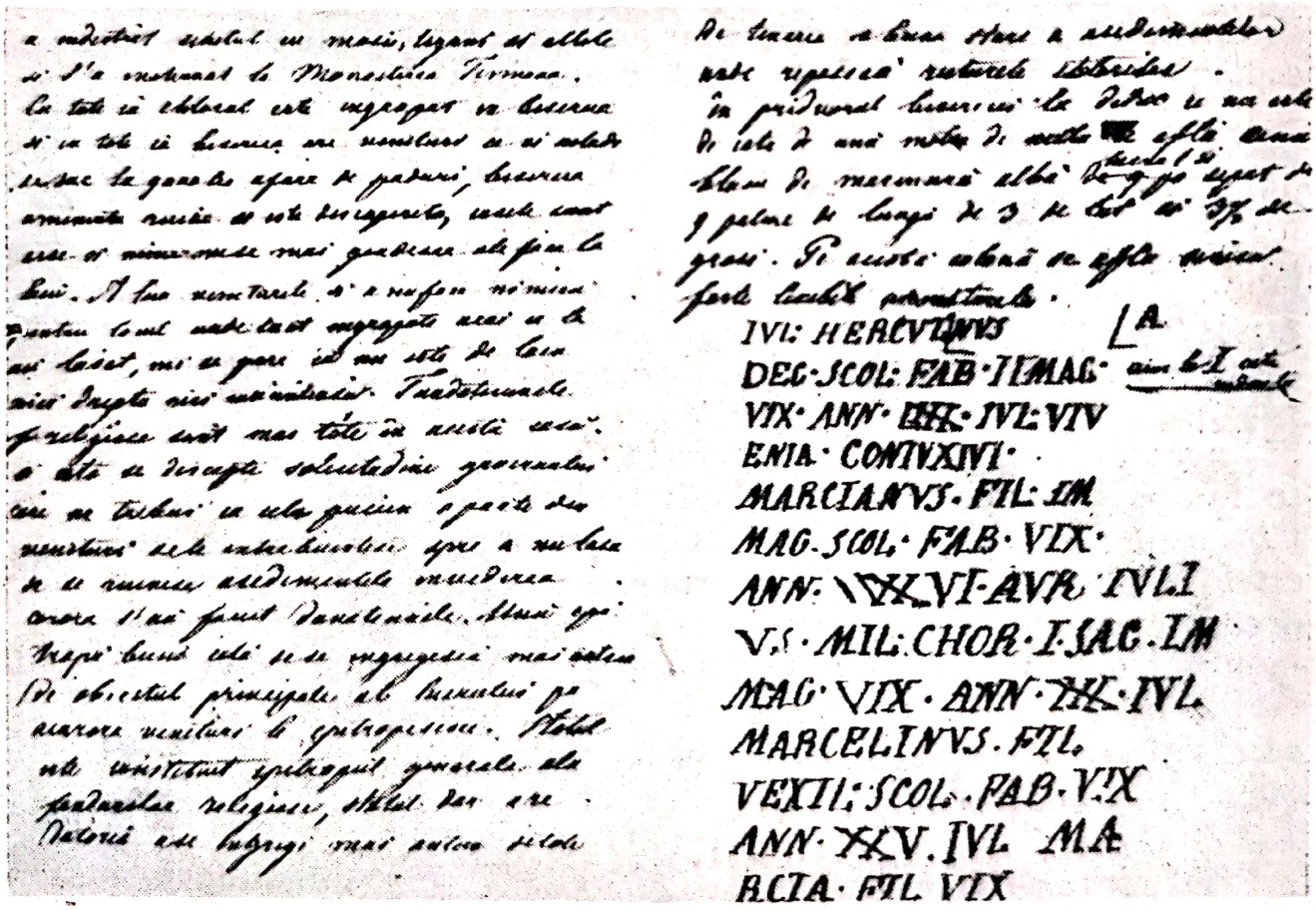

Fig. 17 — *Două pagini din scrisoarea lui Ion Ionescu de la Brad, trimisă din judeţul Mehedinţi fratelui său Nicolae Ionescu (inedit)*

de fier, 3 000—6 000 ocale aramă, 1 000 ocale cositor, 5 000—6 000 ocale de oţel, maşini agricole (treierători şi vînturători pluguri) etc.

La sfîrşitul cărţii s-au dat cîteva pagini cu informaţii despre Societatea vapoarelor austriece de pe Dunăre.

Şi în această monografie, Ion Ionescu citează mulţi autori români şi străini: A. Arion, Anderson, F. Bastiat, Chaptal, Gr. Cobîlcescu, Drouyn de Lhuys, Dufau, Duruy, V. Fabian, (Bob), Fillancourt, J. Garnier, Lacroix, Laplace, T. Laurian, E. Lecouteux, I. Liebig, T. Malthus, D. P. Marţian, Millet, Moreau de Jonnes, Pelleten, I. Petrescu, A. Quételet, Souberain, V. A. Urechia, A. Ysabeau etc.

Din timpul cînd pregătea monografia Mehedinţului datează şi contribuţia sa pe plan mondial (amintită de noi în prefaţa acestei biografii) la ancheta întreprinsă de guvernul francez asupra progresului şi mai ales a modului cum era privită dezvoltarea agriculturii în perspectivă în ţările europene. Guvernul francez trimisese ţărilor europene un chestionar cu „...40 de întrebări şi mai cu seamă 29 care se raportau direct la agricultură...“ şi erau formulate de Ministerul agriculturii din Franţa. Ion Ionescu a luat parte la redactarea răspunsului acestui judeţ către guvernul de la Bucureşti, iar apoi a completat şi coordonat răspunsul general către guvernul francez cu datele din celelalte judeţe ale ţării noastre [1].

Pentru a se vedea unele din legăturile lui Ion Ionescu cu cei mai de seamă oameni de ştiinţă români din timpul său, redăm rîndurile mai semnificative pentru noi, dintr-o scrisoare — studiu adresată monografistului nostru la 30 august 1866 chiar cînd cerceta la faţa locului judeţul Mehedinţi, de către savantul geolog Gr. Cobîlcescu căruia Ion Ionescu îi scrisese şi îl întrebase despre diferite minereuri şi alte bogăţii ale munţilor [2]. „Cît

[1] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, pp. 280—282, 385—389 (în aceste pagini Ion Ionescu adaugă că schimbîndu-se ministrul nostru de agricultură, noul venit nu a mai trimis răspunsul respectiv în Franţa).

[2] Despre relaţiile cu savantul chimist P. Poni care a fost colaborator la un ziar al lui Ion Ionescu se va aminti mai tîrziu.

de gelos trebuie să fie un geolog chiar modest ca mine de soarta d-tale. Te găsești în Mehedinți, calci cu piciorul terenurile cele mai bogate în formațiuni geologice ale României. Cînd din gazete am aflat că te duci acolo pentru studiile d-tale, mi-a venit să las totul și să mă iau după d-ta... Mehedințul, onorabile amice, se ține geograficește de munții Banatului... Geologicește, după cîte am cetit... foarte bogat chiar și în minerale... Iată formațiunile din Banat... Acestea sînt formațiunile sedimentare ale terrimurilor paleozoice și secundare. Cît pentru cele terțiare: în Banat se află numai formațiunea miocenă așternută orizontal în jurul Carpaților; ea cuprinde sare... Formațiunile primitive, adică azoice, cu garniturile lor formează părțile centrale ale munților și muntele Retezatu este constituit dimpreună cu toată grupa ce domineză din gneisuri, micașisturile, talcșisturile și argiloșisturile... Astfel este natura elementelor geologice ce constituie Banatul și cam tot aceste formațiuni, după mărturia geologilor ce au umblat prin Mehedinți, trebuie să se afle și în acest ținut al nostru... Aceste sînt, onorabile amice, cele ce-mi vin acum în minte despre bogatul district al Mehedințului, cu ceva osteneală d-ta vei putea face mult. Dacă vă este cu putință faceți o colecțiune nu numai de ce veți afla mai important, dar încă și de toate masele geologice care le veți întîlni... culegeți de asemenea fosilele..." [1].

După ce a primit scrisoarea Ion Ionescu spunea: „m-am înturnat înapoi și am cercetat a doua oară munții culegînd eșantioane și însemnînd regiunile" [2].

Încă o mărturie a marelui neastîmpăr științific de care era stăpînit am aflat-o dintr-o sorisoare inedită, trimisă la 30 august 1866 (fig 17) în care îl informa pe fratele său asupra unor sărbători la care participau în comun mai multe sate. Extragem: „În munții Mehedințului se găsesc instituite sărbători la care iau parte locuitorii satelor ce se vecinesc,... Eri a fost nedea (hram, N.A.) la schitul Topolnița... În pridvorul bisericii... se află un bloc de marmură albă... Pe această coloană se află scrise foarte lizibil următoarele:..." Parte din inscripție se vede pe una din paginile reproduse, iar o parte se află pe pagina 4 nereprodusă aici. Pe aceiași pagină 4, scria despre ruinele unei cetăți moderne ca epocă unde a auzit că s-ar fi războit

---

[1] *Agricultura română din județul Mehedinți*, p. 47, 48, 49, 50.
[2] Ibid. p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

românii cu ungurii. Tot în scrisoare a dat şi unele indicaţii în legătură cu Tudor Vladimirescu [1].

La terminarea acestei sumare analize a monografiei judeţului Mehedinţi dăm un citat din inspiratul nostru „patriarh al brazdei", care referindu-se la faptul general că hrana provenită din vînat şi pescuit şi chiar viaţa pastorală nu reprezintă o „stare civilizată" capabilă să satisfacă nevoile oamenilor şi că trebuia să se treacă la agricultură, el notează: „Numai omul care a pus stăpînire pe pămînt, care l-a brăzdat cu plugul, care scoate prin cultură cele de nevoie traiului său, numai omul care face acestea, are dreptul aşi zice civilizat" [2]. Apoi continua: „...alegînd cele bune şi folositoare din cele rele şi păgubitoare, să oprim pe unele şi să lepădăm pe altele, înlocuindu-le cu metode descoperite de ştiinţă şi aprobate de experienţă... Acesta fiind scopul studiilor noastre, ne-am silit, pe cît am putut, a-l ajunge. Umblînd din sat în sat şi vorbind cu toate treptele de producători, am cules cu scrupulozitate toate observaţiile şi experienţele lor... [3].

Noi cei de astăzi şi alte generaţii de după noi, avem de unde lua exemplu: *Praecepta docent, exempla trahunt* (lecţiile învaţă, exemplele conving), era dictonul după care se conducea el însuşi în viaţă şi după care trebuie să ne călăuzim noi toţi cei care ne-am ales aceeaşi cale profesională (relev că acest dicton folosit de maestrul agronomiei româneşti, le-am găsit în anul 1949 scris deasupra intrării la fostul lot agricol al ing. agr. Gh. Lăţea din comuna Studina raionul Caracal, dovedind o dată mai mult influenţa călăuzitoare pe care o avea Ion Ionescu.

---

[1] Scrisoarea aceasta am primit-o în a doua jumătate a anului 1966 de la Eugenia Ralet din Bucureşti, nepoata fratelui lui Ion Ionescu. De la aceeaşi persoană şi în acelaşi an am mai primit şi o carte de vizită în limba franceză şi turcă a lui Ion Ionescu, ca şi o copie legalizată a actului de proprietate a fermei-şcoale Brad. Încă o carte de vizită am primit tot atunci de la Elena Sabattier de Vignolle din Paris o altă nepoată a fratelui lui Ion Ionescu. Aceste documente (ca şi actul de deces al lui Ion Ionescu găsit de dr. Ion Lungu şi colaboratorii la Arhivele statului din Bacău, la iniţiativa mea şi după prima descindere pe teren făcută împreună) le-am predat la Biblioteca Academiei imediat după obţinerea lor.

[2] *Agricultura română din judeţul Mehedinţi*, p. 277.

[3] Ibid. p. 4.

Scanned with OKEN Scanner

AGRICULTURA ROMÂNĂ DIN JUDEȚUL PUTNA. Și monografia aceasta are cam aceeași împărțire a materiei ca și celelalte două monografii, adaptată însă la specificul acestui județ.

Suprafața județului era de 236 428 fălci din care 14% arabil (mai tîrziu circa 33%), 9% fînețe, 29% imaș, 1% grădini, 1% vie, 9% sărături și 37% păduri.

În județ erau 32 140 familii cu 104 116 membri pentru care existau 30 școli primare cu 1 237 elevi la orașe și 701 școlari la sate. Erau trei orașe Focșani cu 9 752 persoane și 2 998 case. Odobești cu 2 300 persoane și Panciu cu 1 152 persoane.

La reforma agrară cei 6 956 clăcași au primit 21 662 fălci de pămînt.

Se cultiva în 1867—1868, cînd terenul arabil scăzuse la 21 883 fălci, 14 412 fălci cu porumb (de munte, de cîmp și cel mai folosit hăngănesc), 3 189 fălci cu grîu (comun, ghirca, arnăut și îndeosebi grîul de ceacîr), 1 748 fălci cu orz, iar pe suprafețe mai mici secară, ovăz, mei in, cînepă, tutun etc. Porumbul se semăna prin împrăștiere, sub brazdă sau deasupra acesteia. Grîul, orzul, ovăzul și meiul produceau cîte 5 chile, secara 6, iar porumbul 7 chile la falce. La grîu s-a semnalat gîndacul roșu de bob (foarte probabil tripsul).

În județ existau 2 713 pluguri ale țăranilor, 246 ale moșierilor și 253 ale arendașilor.

Preconiza și stăruia să se aplice irigația ori unde erau condiții naturale favorabile: „Irigațiunile sînt aduse astăzi numai la grădini, cu toate acestea ele se pot întinde și la fînețe și chiar la țarine, atît de favorabilă este suprafața șesului și curentul apelor curgătoare ce îl rîurează din toate părțile“ [1].

„Viile din județul Putna sînt renumite pentru calitatea vinului ce produc. Însăși marca județului poartă pe zeul Bachus călare pe un butoi, avînd capul încununat cu frunze de viță și ținînd în mînă o cupă de vin“ [2]. Suprafața ocupată de vie în anul 1859 era de 4 337 fălci (6 201 ha), fiind județul cu cele mai multe vii din Moldova și suprafața lor creștea ajungînd în anul 1868 la 8 473 ha. Viile de pe dealul Neicului din podgoria

[1] *Agricultura română din județul Putna*, p. 18.
[2] Ibid. p. 72.

Panciu erau cele mai renumite. Ele se plantau în gropi „prin mustăceri şi prin cîrlige... Mustăcerii sînt mai siguri decît cîrligele“ [1]. Se cultivau soiurile galbenă, plăvană, coarnă, grasă, creaţă, neagră, vîrtoasă, verdea, frîncuşa sau păsărească, tămîioasa, ţîţa vacii, rezachia, crăcana. Pentru îndesirea viei se întrebuinţau şi butaşi adică coarde despărţite din butacul viei. Ion Ionescu a descris şi modul în care se făceau tăiatul, săpatul, prăşitul, recoltatul viţei de vie, precum şi uneltele pentru cules. Pentru mustuitul strugurilor, se foloseau linuri, căzi şi jgheaburi. Din păcate produsul viei se vindea direct ca must, fapt combătut de Ion Ionescu fiindcă se lua un preţ mic. Mulţi cultivatori încă nu aveau vase propri. Între viile bune din Odobeşti erau acelea ale fraţilor Giureşti, Polizu, Vidraşcu, Scurtu, Giurgea, Pamfiliu, iar la Panciu viile lui Răducanu-Rosetu, Bontaş, Boianu. Vinul bucurîndu-se de reputaţie, ajungea pînă la Odesa, Cernăuţi, Constantinopol, Alexandria, Germania. Datorită extinderii viilor, Ion Ionescu a propus să se înfiinţeze o şcoală de viticultură în acest judeţ.

Legumele şi pomii ocupau de asemenea suprafeţe întinse.

În judeţ erau circa 40 700 cornute mari, 4 483 cai, 68 930 oi, 4 192 capre, 12 110 porci şi 4 531 stupi, din care sătenii deţineau peste 80%. Mai toate animalele erau din tipurile locale: „Se pot îmbunătăţi vitele şi prin aducerea de rase care sînt renumite prin calităţile lor, precum vaca olandeză pentru laptele ei, rasa Durham pentru uşurinţa cu care se îngraşe. Cît despre putere şi tărie, credem că puţine rase sînt care să întreacă pe bucşanii noştri“ [2]. *Se ştie că îndeosebi pentru vitele de muncă, el preconiza mai ales selecţia din tipurile locale, pe cînd încrucişarea o admitea pentru însuşiri pe care aceste tipuri nu le aveau, de exemplu lîna, carnea.*

Pădurile însumau 89 148 fălci cu: fag, plop, stejar, conifere, mesteacăn, arin: „Pădurile Vrancei aşteaptă oameni inteligenţi care să le exploateze nu numai în interesul prezentului ci şi în acela al viitorului, adică care să scoată foloasele, veniturile ce dau pădurile, luînd toate măsurile cuvenite pentru a asigura

[1] Ibid. p. 246 (mustăceri = coarde înrădăcinate; cîrlige = butaşi; plăvană = plăvaie).
[2] Ibid. p. 235.

facerea la loc a pădurilor ce se taie, ca astfel să lăsăm şi noi urmaşilor noştri avuţia în pădure, precum ne-au lăsat şi nouă bunii şi străbunii noştri. Golind mai ales vîrfurile munţilor, expunem inundării înămolirii, acoperirii cu pietre, stricăciunei în fine, însuşi văile şi cîmpiile noastre cele frumoase“ [1] şi mai departe : „Lipsa de drumuri împiedecă exploatarea pădurii“ [2]. El condamna defrişarea pădurilor mai ales acolo unde aceasta ducea la eroziunea solului, arăta dezavantajele survenite din aceste cauze provocate de om, iar ca măsură de corectare prevedea : „Repădurirea locurilor golite este cea mai mare îmbunătăţire de făcut în aceste locuri, precum şi în mai toate cîte sînt în preajma satelor din Vrancea“ [3], sau, „Toate dealurile sînt goale, viiturile de apă le spală şi lasă pe dînsele lacuri netrebnice. Plantarea cu pădure a acestor dealuri a ajuns a fi o necesitate“ [4].

Combătea cu hotărîre practica de a numi în calitatea de primar la sate pe proprietari, arendaşi şi vechilii lor : „...fiindcă aşa fiind primăria devine un ce care aduce aminte de faptele ce se petreceau în sate în timpul cînd proprietarii sau vechilii sau arendaşii lor erau stăpînii satelor şi astfel prin primărie se înnoesc în prezent lucrările ce constituiau trecutul condamnat şi legalmente desfiinţat... Este mult de zis în această deturnare a legii comunale în profitul exploatatorilor ce prin primărie se constituie stăpîni în sate...“ [5].

Şi aici ca şi în celelalte judeţe descrise, s-au produs ilegalităţi la aplicarea legii rurale, ca de exemplu în satul Copăceşti : „Numărul clăcaşilor este de 88, care s-au împroprietărit pe 255 fălci, schimbîndu-se din locurile lor şi dîndu-li-se altele cu dealuri, rîpi şi ponoare, care nu fac nici măcar banii de răscumpărare... [6]. „La Călieni au fost 208 clăcaşi, cărora li s-au dat 909 fălci, schimbîndu-li-se pămînturile, adică luîndu-se cele bune ce posedau şi dîndu-li-se altele rele. Sătenii reclamînd în contra

[1] Ibid. p. 71.
[2] Ibid. p. 467.
[3] Ibid. p. 349.
[4] Ibid. p. 356.
[5] Ibid. p. 309.
[6] Ibid. p. 380.

Scanned with OKEN Scanner

acestei urmări oprită de legea rurală, au fost închişi şi bătuţi şi cu această bătaie s-a regulat aplicarea legii rurale“ [1].

Trecînd în revistă prestările de servicii pe care le făcea ţăranul : zile de clacă, semănat, prăşit, secerat etc. întîi la moşier şi apoi la el, Ion Ionescu informează : „Şi aşa cu una, cu alta, nu rămîne săteanului timp să-şi lucreze şi pămîntul său“ [2].

Arătînd cum unii moşieri luau 60—100% dobîndă pentru porumbul dat cu împrumut sătenilor pentru hrană, neclintitul susţinător al ţăranilor scria revoltat : „Şi apoi să nu se ceară pînă la cer înfiinţarea de bănci rurale, care să împrumute sătenilor bani în condiţiuni acceptabile !“ [3], şi în aceeaşi chestiune : „În acest chip lucrul este croit ca niciodată săteanul să nu poată scăpa de datorie şi astfel să fie munca lui pururea robită. Legea va fi silită a interveni în numele societăţii şi a opri această lovire ce s-a făcut libertăţii omului, această exploatare a muncii sale“ [4]. Neadmiţînd transformarea produselor în zile de muncă pe partea de teren exclusiv al moşierului, scria : „În acest fapt noi nu putem vedea un pas înainte către libertatea muncii şi a pămîntului, un pas ce se face înainte prin asociaţiunile între pămînt şi muncă, dar un pas înapoi spre robie, spre boeresc“ [5].

Găsind din nou prilej, nu a încetat nici aici de a susţine înfiinţarea de bănci săteşti pentru credit ieftin şi la dispoziţia sătenilor, mergînd pînă la detalii de organizare pentru a se „...emancipa de robia banilor, de exploatarea ce se face acum muncii lor prin bani“ [6]. Totodată el încuraja asociaţiile ţărăneşti pentru construcţii publice, pentru asigurarea apei în zonele secetoase etc.

Potrivit obiceiului său de a recurge şi la autoritatea altor scriitori, el a citat şi aici autori români şi străini pe care i-a studiat în vederea documentării monografiei : Camphausen, D. Cantemir, M. P. Cato, M. Chevalier, M. Dombasle, Enghel, J. Garnier, A. Gasparin, E. Grant,

---

[1] Ibid. p. 443.
[2] Ibid. p. 385.
[3] Ibid. p. 433.
[4] Ibid. p. 441, 442.
[5] Ibid. p. 440, 441.
[6] Ibid. p. 206.

Scanned with OKEN Scanner

M. de Jonnes, Legoyt, Machi, C. Negruzzi, I. Petrescu, C. Pliniu, Sismondi, M. T. Varro. H. Vilmorin etc.

Grija pentru progresul ştiinţei agricole îl făcea să revină asupra acestei probleme, prin cuvinte pe cît de înflăcărate pe atît de juste : „...*scopul nostru este de a alege ştiinţa din exploatare, de o ridica pe un piedestal înalt, a ne închina ei ca unei zîne ce ne hrăneşte şi ne inavuţeşte şi a o lua de bază a cercetărilor noastre, a căuta în fine, să o sporim, căci în sporirea capitalului de ştiinţă consistă progresul şi civilizaţiunea*“ [1].

[1] Ibid. p. 6. (Sublinierea noastră A.V.).

Scanned with OKEN Scanner

XIII. IARĂŞI PROFESOR

Cu respectul cu care vă vorbesc eu despre agricultura ţării, cu acelaşi respect să vorbiţi şi d-voastră. Cu dragostea ce vedeţi că am pentru luminarea claselor muncitoare, cu aceiaşi dragoste să lucraţi şi d-voastră în şcolile ce veţi înfiinţa.

I. I. B.

Cînd începuse a aduna de pe teren datele ultimei monografii (Agricultura română din judeţul Putna) şi mai deţinea încă postul de inspector general, Ion Ionescu a fost numit şi profesor de agricultură la şcoala normală primară din Bucureşti unde a funcţionat din anul 1867 pînă în 1870.

Datele cronologice ale activităţii de profesor a lui Ion Ionescu sînt următoarele: (nu am enumerat funcţia de „repetitor" din anul 1837): 1) în anul 1838 profesor suplinitor („sedator") de limba română şi istoria universală la treapta a doua sau învăţăturile înalte de la Academia Mihăileană din Iaşi (unii autori îl consideră încă din anul 1837 incluzînd aici probabil şi funcţia de „repetitor" — pedagog — la clasele gimnaziale sau din prima treaptă, fără însă a preciza atribuţiile didactice); 2) în anii 1842—1848 profesor de agricultură la Academia Mihăileană din Iaşi; 3) în august 1848 profesor de economie politică la o şcoală (curs liber?) din Bucureşti; 4) începînd din anul 1851 sau 1852 (fără să cunoaştem durata), director şi probabil şi profesor de agricultură, la şcoala de agricultură de la San-Stefano în timpul exilului în fostul imperiu otoman; 5) din anul 1853 şi probabil pînă în anul 1857 profesor de ştiinţe agricole şi contabilitate la şcoala de agricultură şi contabilitate de la Pyrgetos — Tesalia pe care el

a înființat-o și a susținut-o cu fondurile administrației moșiilor pe care le conducea ; 6) în anul 1859 profesor de contabilitate, economie politică și financiară la Iași (cursul se ținea cu „studenți" proveniți din funcționari și alte persoane, la Institutul de la Trei-Ierarhi, ca un curs superior) ; 7) în anii 1867—1870 profesor de agricultură la școala normală-primară din București și 8) în anii 1871—1873 profesor la mai multe materii agricole și generale la școala particulară de agricultură de la ferma — școală pe care magistrul nostru a avut-o la Brad. (Încă mai de mult el ceruse să fie director și profesor la Institutul de la Pantelimon).

De data aceasta savantul agronom, împins de aceeași clocotitoare forță lăuntrică de a predica îmbunătățirea agriculturii și a ajunge de folos tuturor și oriunde, a primit în noiembrie 1867 postul de profesor de agricultură la școala normală-primară din București care începuse să funcționeze chiar atunci.

Pregătirea lui teoretică și practică desigur că era superioară cerințelor acestei școli. Profesorul nostru făcea lecții de mare măestrie, demonstrații practice și excursii cu elevii, insuflîndu-le simțul datoriei și iubirea pentru ocupația agricolă și țărănime. Și biografii lui din actualul corp didactic superior recunosc meritul de pedagog competent, ca și pe acela de înălțător și consecvent exemplu de propagandist agricol [1].

În timpul acestui profesorat, valorificînd lucrările sale de pînă atunci, adaptarea unora din aceste lucrări la realitățile existente, culegerea din lucrări străine și mai ales utilizarea experienței sale proprii, Ion Ionescu a publicat un curs cu titlul LECȚIUNI ELEMENTARII DE AGRICULTURĂ. Din acest curs vom reliefa cîteva aspecte care vor ilustra maturitatea de gîndire la care ajunsese el la vîrsta de 52 de ani.

În lecția de deschidere, ridicînd un imn agriculturii ca știință și ca artă, a scris printre altele : „Care cunoștințe pot fi mai de trebuință copiilor de cultivatori de cît acelea care îi vor

[1] Csengeri E., Bădina O. și Popovici L. *Ion Ionescu de la Brad și unele probleme ale predării științelor agricole în școală.* Ed. didactică și pedagogică, București, 1959.

În *Istoria României* vol. IV, p. 732, magistrul agronom este așezat pe plan pedagogic progresist printre primii noștri oameni de școală și cultură : M. Eminescu, Al. Odobescu, I. Creangă, V. Conta, I. Ionescu de la Brad.

Scanned with OKEN Scanner

pune în stare a scoate comorile cele nestemate ce, din lipsă de învăţătură, stau astăzi ascunse în sînul pămîntului nostru ?“ [1].

Leit-motivul lui era ţăranul român, despre care în aceeaşi introducere adaugă pentru însufleţirea elevilor, dar în acelaşi timp şi pentru raţiunea lor, ca şi pentru a tuturor învăţătorilor şi în general a românilor. „Departe de a dispreţui ştiinţa şi arta omului care ne aduce atîtea foloase, atîtea bunătăţi, noi trebuie să-l stimăm, să-l iubim şi adunînd una cîte una toate cunoştinţele sale, să formăm întregul lor şi apoi comparînd acest întreg cu întregul cunoştinţelor altor popoare, la care ştiinţa şi arta agricolă au păşit mai înainte de cît la noi, să vedem ce avem şi ce ne mai trebuie să luăm pentru a fi deopotrivă cu popoarele cele mai înaintate în agricultură“ [2] şi continua : „Cu respectul cu care vă vorbesc eu de agricultura ţării, cu acelaşi respect să vorbiţi şi d-voastră. Cu dragostea ce vedeţi că am pentru luminarea claselor muncitoare, cu aceiaşi dragoste să lucraţi şi d-voastră în şcoalele ce veţi înfiinţa“ [3]. „Unind teoria cu practica, vom şti şi cum să facem şi pentru ce să facem“. Pentru a fi mai convingător el indica : „Nu mă voi mărgini numai a vă spune că ce este de făcut ci sper a vă arăta şi cum să se facă, căci această demonstraţie practică este aceea care vă dă încrederea ce trebuie să aveţi în ştiinţă“ [4].

Din tabla de materie a cursului reiese că părţile cele mai importante sînt : fitologia, agrologia, cultura plantelor, asolamentele, instrumentele şi maşinile agricole, cultura pomilor, cultura viei, zoologia agricolă, zootehnia, economia rurală, contabilitatea.

Era deci un studiu complet, cu toate disciplinele care constituiau un minimum agricol şi cu ajutorul căruia se puteau rezolva majoritatea problemelor agriculturii din acea epocă : „Agricultura este ştiinţa ce ne învaţă a produce plante, a creşte vitele cît se poate mai bine spre a dobîndi beneficiul cel mai mare cu

---

[1] *Lecţiuni elementarii de agricultură făcute la şcoala normală primară din Bucureşti,* Tipografia laboratorilor români, Bucureşti, 1870, p. 9 ; Opere I, p. 1.

[2] Ibid. p. 13 ; Opere I, p. 3.

[3] Ibid. p. 14 ; Opere I, p. 3.

[4] Ibid. p. 16 ; Opere I, p. 4. Unele din aceste postulate sînt luate după autori străini, ceea ce el spune la prima citare sau în altă parte.

Scanned with OKEN Scanner

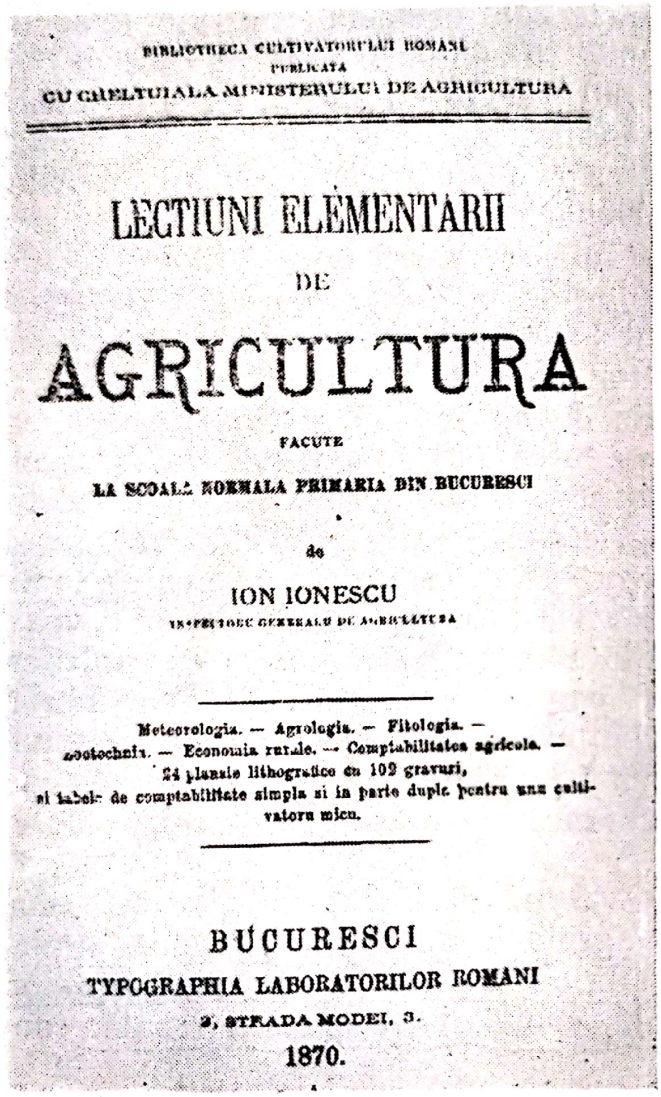
BIBLIOTHECA CULTIVATORULUI ROMANU
PUBLICATA
CU CHELTUIALA MINISTERULUI DE AGRICULTURA

LECTIUNI ELEMENTARII
DE
AGRICULTURA
FACUTE
LA SCOALA NORMALA PRIMARIA DIN BUCURESCI
de
ION IONESCU
INSPECTORE GENERALU DE AGRICULTURA

Meteorologia. — Agrologia. — Fitologia. —
Zootechnia. — Economia rurale. — Comptabilitatea agricola. —
24 planse lithografice cu 102 gravuri,
si tabele de comptabilitate simpla si in parte duple pentru unu cultivatoru micu.

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA LABORATORILOR ROMANI
2, STRADA MODEI, 3.
1870.

Fig. 18 — *Lecţiuni elementarii de agricultură (coperta)*

cheltuiala cea mai mică“[1] (fig. 18).

Deşi ne limităm la o scurtă recenzie agronomică, totuşi îi dăm mereu cuvîntul lui Ion Ionescu, pentru a ne da seama şi mai limpede de vederile sale înaintate în privinţa cunoaşterii pămîntului, a unor factori de vegetaţie ca şi a măsurilor agricole pe care le preconiza (la unele probleme vom da citate şi din alte lucrări ale sale).

„Toată ştiinţa unui agricultor este de a cunoaşte bine pămînturile sale şi toată arta sa este de a le cultiva după natura lor“[2]. „Obiectivul principal al agrologiei este de a cunoaşte constituţia şi însuşirile agricole ale pămînturilor de tot felul, de a le grupa în clasele naturale, avînd fiecare caracterele sale bine determinate şi lesne de determinat“[3]

Din aceste citate se poate vedea cu înlesnire concepţia despre aplicarea diferenţiată a măsurilor agrotehnice, concepţie pe care o găsim de altfel expusă în mai multe lucrări ale sale.

[1] Ibid. p. 17, 18 ; Opere I, p. 5.
[2] Ibid. p. 75 ; Opere I, p. 31.
[3] Ibid. p. 76 ; Opere I. p. 31.

Scanned with OKEN Scanner

„*Pămîntul* este ca un rezervor în care se adună şi se ţine aerul, apa şi căldura şi toate celelalte materii hrănitoare ce se topesc în apă şi se sorb cu apa de către rădăcini“ [1]. Definiţia aceasta exprimă rolul dinamic al mijlocului de bază în producţia agricolă, rol pe care autorul îl completează mai departe astfel : „În pămînt se păstrează toate materiile organice şi minerale, care, dezalcătuindu-se se prefac în săruri solubile şi în această stare se sorb de plante şi servesc la hrana şi creşterea lor“ [2].

În ceea ce priveşte cunoaşterea obiectivă a *însuşirilor agroproductive ale pămîntului,* el adăuga : „Pentru a cunoaşte bine pămîntul arabil, trebuie a determina, prin analiză chimică compoziţiunea lui elementară, adică a deosebi părţile din care se alcătueşte... Se fac analize în laboratoare, atît asupra elementelor organice, cît şi asupra celor neorganice ce se află în pămînt. Aceste analize cer multe cunoştinţe de chimie pentru ca să fie bine făcute“ [3]. Mai departe autorul a arătat cîteva metode simple de cercetare sumară a proprietăţilor solului agricol.

„Pămîntul cel mai bun după elementele chimice ce-l compun, este acel în care se află nisip, lut, var şi humus în proporţiuni potrivite. Cu cît un pămînt se amănunţeşte mai lesne şi se lasă mai lesne a se străbate de apă, de aer, de căldură şi de celelalte corpuri gazoase şi nu este nici prea umed, nici prea uscat, cu atît acel pămînt este mai favorabil culturii plantelor, mai ales dacă are şi îndestul humus“ [4]. Şi adaugă : „Pentru ca un pămînt să fie fertil se cere ca substanţele ce-l compun să fie în astfel de proporţiuni încît însuşirile lor chimice, cele contrarii să se îmbunătăţească unele prin altele, căci un pămînt alcătuit curat numai dintr-un element nu poate fi bun ; pentru a fi bun se cere ca să fie alcătuit din toate...“ [5]. În aceste citate recunoaştem legea interdependenţei fenomenelor din natură şi, ca un corolar al ei, necesitatea acţiunii complexe a factorilor de vegetaţie,

[1] Ibid. p. 77 ; Opere I, p. 31 (Sublinierea noastră, A.V.).
[2] Ibid. p. 77 ; Opere I, p. 31.
[3] Ibid. p. 81 ; Opere I, p. 33.
[4] Ibid. p. 83 ; Opere I, p. 34.
[5] Ibid. p. 86 ; Opere I, p. 35.

Scanned with OKEN Scanner

acţiune care, bine dirijată de om, duce la prevalarea însuşirilor pozitive asupra însuşirilor negative.

Păstrînd aceeaşi ordine de idei recunoscînd *rolul multiplu al humusului* a scris : „Humusul este acela care dă fertilitate pămîntului, căci el, desalcătuindu-se dă plantelor toate elementele necesare alimentaţiunei şi creşterii lor". [1]

Asupra clasificării pămîntului din punct de vedere practic agricol, Ion Ionescu a avut o concepţie justă cînd în clasificarea făcută a introdus mai înainte cuvîntul care reprezintă elementul fizic care predomină (argilă, nisip, calcar, humus) şi spre ilustrare a dat o listă cu 11 categorii de soluri clasificate în acest mod [2].

În aceeaşi lucrare, vorbind *despre fertilitate,* scria : „În fine, fertilitatea pămîntului este avuţia şi puterea lui, adică bunătatea lui, facultatea rodirii sale... Unirea puterii şi a avuţiei pămîntului formează fertilitatea lui. Fertilitatea pămîntului se poate dezvolta : 1. prin cultură şi 2. prin adăugarea de materii organice şi neorganice..." [3]. Ca şi astăzi, în acest curs al lui Ion Ionescu, se pot distinge două noţiuni despre fertilitate : avuţia care ar fi fertilitatea naturală, iar *puterea* care ar fi fertilitatea efectivă, adică ideia de dezvoltare, de transformare a fertilităţii naturale în fertilitatea actuală prin intervenţia omului.

Referitor la structura solului şi la arăturile de toamnă, el a notat : „Lucrarea gerului, îngheţînd apa care se află în pămînturile cele argiloase, le umflă şi le desparte în părţi mici, le fărîmă şi le amănunţeşte. Pentru acest cuvînt arăturile de toamnă sînt foarte priitoare în pămînturile cele tari, numai să nu se facă cînd pămîntul este prea umed" [4]. Şi acesta este un adevăr verificat recent dar intuit încă de pe atunci de către Ion Ionescu.

Despre asolamente, autorul cunoştea tot ceea ce se scrisese sau se practica în Europa : „Asolamentul cel mai bune este acel care, fără a secătui pămîntul, pune pe fiecare plantă în condiţiunile cele mai favorabile, pentru a produce recoltele

---

[1] Ibid. p. 86 ; Opere I. p. 35.
[2] Ibid. pp. 86, 87, 88 ; Opere I, p. 36.
[3] Ibid. pp. 91. 92 ; Opere I, p. 38.
[4] Ibid. p. 122 ; Opere I, p. 52.

Scanned with OKEN Scanner

cele mai mari. Pentru acest sfîrşit, sînt bune de păzit următoarele principii generale : 1. între două recolte storcitoare a pune una sau mai multe recolte îmbunătăţitoare ; 2. a potrivi recoltele cu natura pămîntului şi resursele de care dispune cultivatorul, adică cu îngrăşările ; 3. a pune recoltele unele după altele, astfel ca acele ce precedează să pregătească pămîntul pentru acele ce succedează ; 4. a pune în locul plantelor care murdăresc pămîntul cu buruienile rele, altele care-l curăţă şi care cer culturi repetate în cursul vegetaţiei lor ; 5. asemenea a pune plantele furajere singure, într-un pămînt curat, bine lucrat şi bine îngrăşat..." [1].

În alt capitol al cursului, vorbind tot despre această problemă zicea : „*Planul de cultură* cuprinde *asolamentele*, adică împărţirea pămîntului moşiei într-un număr de sole sau tarlale, fixarea plantelor ce au să se cultive, precum şi a întinderii de pămînt pentru fiecare plantă. *Rotaţiunea* sau alegerea plantelor ce au să fie cultivate în sole în cursul perioadei asolamentelor. cuprinde rîndul în care au să vină unele după altele. Pentru a face un plan bun de cultură trebuie a nu cultiva în pămînt decît plantele care pot să prospere mai bine, a cunoaşte pămîntul şi subpămîntul, natura şi însuşirile lui şi a se conforma cu acestea în alegerea plantelor de cultivat... În privirea economică, planul de cultură trebuie făcut astfel încît să cuprindă recoltele cele mai abundinte acele ce sînt mai sigure şi care dau profitul curat cel mai mare, şi aceasta în tot cursul asolamentului... planul de cultură trebuie să satisfacă trebuinţele ţării, adică să producă aceea ce se vinde mai bine şi să se conforme cu mijloacele pecuniare de care se poate dispune" [2].

El a dat şi exemple de asolamente, din care citäm *unul de 6 ani :* 1) porumb cu gunoi sau jaceră (ogor sterp) ; 2) grîu de toamnă ; 3) trifoi ; 4) grîu ; 5) furaje anuale gunoite şi 6) grîu [3], sau *un asolament de 4 ani :* 1) plante prăşitoare-porumb ; 2) cereale de primăvară cu trifoi ; 3) trifoi ; 4) grîu de toamnă [4]. În

[1] Ibid. p. 200 ; Opere I, p. 89.
[2] Ibid. p. 415 ; Opere II, p. 192.
[3] Ibid. p. 418 ; Opere I, p. 193.
[4] *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Pantelimonului*, p. 35 ; Opere II, p. 9.

Scanned with OKEN Scanner

unele asolamente a introdus plante pentru furaj verde în proporţie de 12,5% din suprafaţa asolamentului. Concepţia actuală cere ca asolamentele să nu se aplice rigid, ci ele să se poată adapta sau schimba în decursul timpului, conform cu condiţiile economice şi agrotehnice concrete, datorită progresului ştiinţei, tehnicii şi factorilor locali. Înaintaşul nostru a premers şi în această materie, căci el a scris în acest sens relevînd că un asolament nu se poate definitiva decît după trecerea de cîţiva ani de studii şi experienţe.

În ceea ce priveşte *lucrările solului,* Ion Ionescu recomanda încă de pe atunci : „Stîrpirea buruienilor ce se înmulţesc prin sămînţă, se face lucrînd îndată după seceră miriştile, sau cu plugul şi făcînd o arătură superficială, sau cu grapele, dar mai nimerit cu extirpatorul şi scarificatorul. Lucrarea miriştelor ce se poate numi mirisceria (dezmiriştire, N.A.) este una din cele mai importante ce se poate face pentru a curăţa pămîntul de buruieni ; căci lucrarea superficială a pămîntului pune seminţele buruienilor rele în condiţiuni favorabile de a încolţi. Încolţite odată şi ieşite din pămînt buruienile nu mai au sămînţă din care să se poată face. Arătura următoare îngroapă buruienile răsărite“ [1].

Acum, după 100 de ani şi noi spunem cam la fel, cu deosebirea că gradul de mecanizare a agriculturii la care am ajuns ne permite să facem dezmiriştirea cu pluguri speciale sau cîteodată cu discuitoare.

Privitor la arătură, el scria : „Arătura este cea mai importantă din toate lucrările agriculturii, căci ea înrîureşte mai mult asupra producerii plantelor şi a avuţiei recoltelor. Cu aratul se deschide pămîntul ca să primească influenţele agenţilor atmosferici, se amănunţează faţa lui şi se curăţă de buruieni rele... Arătura se completează prin grăpare care o amănunţeşte şi prin extirpare şi scarificare care nu numai că amănunţeşte pămîntul, dar îl curăţă şi de buruieni rele înfoindu-l mai bine şi mai adînc decît grapa“ [2].

Drept completare el vorbea despre condiţiile pe care trebuia să le îndeplinească o bună arătură (bonitarea arăturii), un fapt se-

[1] *Lecţiuni elementarii de agricultură,* p.p. 122, 123 ; Opere I, p. 52.
[2] Ibid. p. 127 ; Opere I, p. 54.

Scanned with OKEN Scanner

sizat şi adoptat de generaţia actuală abia în ultimul timp, o dată cu creşterea nivelului de mecanizare a agriculturii.

Regula noastră generală de a face arături de toamnă şi deci de a evita arăturile de primăvară, Ion Ionescu o vedea încă din 1861, astfel : „...apoi cultivatorii se vor folosi tare mult dacă, după ce vor săvîrşi sămînăturile de toamnă, vor ogorî şi pentru acelea de primăvară. Ţarinile ogorîte de cu toamnă, se seamănă în primăvară în mustul omătului, fără a mai vedea trebuinţă ca să fie arate, lucrare cu anevoie de făcut, mai ales în pămînturile cele lutoase. Însă în primăvară o lucrare cu stîrpitorul (cultivator, N.A.) care ţine jumătate mai ieftin decît o arătură şi totodată care pregăteşte mai bine ţarina decît grăpatul, va fi destulă a o semăna şi în germinar, chiar de la începutul zilelor babei. Ogorîrea de cu toamnă prieşte tare mult pămînturilor celor tari şi lutoase, ca şi cele uşoare şi nisipoase“ [1]. Problema referitoare la arăturile adînci pe solurile nisipoase abia în ultimul timp se rezolvă în felul cum a preconizat-o Ion Ionescu.

Referitor la îngrăşăminte, marele nostru învăţător vedea unul din mijloacele principale pentru sporirea recoltelor. Corelat cu aceasta el cerea şi desfiinţarea pîrloagei (a ogorului sterp de un an care pe atunci era foarte extins). În acest sens el zicea : „Nu este pămînt bun fără ca să aibă îngrăşări ; proverbul dară care zice că nu pămîntul este rău ci cultivatorii sînt răi, este adevărat, fiindcă cultivatorii cei răi sînt aceia care caută să ia fără ca să dea şi nu poate să ia recolte abundinte dacă nu vor da pămîntului îngrăşări mari“ [2]. „Temelia unei plugării prospere este îngrăşarea pămîntului în care se seamănă plantele ; căci cu îngrăşarea putem dobîndi de pe o întindere mică de pămînt mai multe roade decît de pe o altă întindere mare şi neîngrăşată. Afară de acest puternic ajutor, ce avem în înmulţirea roadelor pămîntului prin îngrăşări, mai avem de la dînsele şi un alt folos, acela de a nu pierde venitul pămîntului, lăsîndu-l în pîrloagă sau toloacă pentru ca să se îmbunătăţească. Pentru aceste cuvinte ferma experimen-

[1] *Calendar pentru bunul cultivator,* pp. 340—341 ; Opere I, p. 365—366.
[2] *Lecţiuni elementarii de agricultură,* p. 97 ; Opere I, p. 41.

Scanned with OKEN Scanner

tală va fi datoare nu numai a avea ea însăşi o cantitate mare în cultura sa, dar a face cercări şi asupra tuturor acestor îngrăşări“ [1].

Eficienţa sporită a *aplicării combinate a îngrăşămintelor organice şi chimice*, dovedită experimental abia în timpul nostru, era reliefată de Ion Ionescu încă de acum 100 de ani : „Îngrăşările chimice singure sau asociate cu băligarul pot întreţine sau creşte putinţa pământului de a produce recoltele cele mai abundinte. Pământurile cele sterpe, zice în fine doctrina aceasta, pot fi puse deodată în stare a produce recoltele cel mai abundinte. Această singură zisă şi adeverită este o imensă revoluţiune în agricultură. Doctrina îngrăşării chimice se reazimă pe analize şi experienţe“ [2]. Şi mai departe a adăugat :, ...şi astfel, prin combinarea îngrăşărilor chimice cu băligarul se sporesc recoltele, se micşorează cheltuielile, se activează circulaţia capitalului şi se face ca agricultura să meargă mai iute şi să fie mai liberă în mersul său“ [3].

Şi în lucrarea aceasta, el scria despre îngrăşarea prin frunze (îngrăşarea extraradiculară), recomandînd aplicarea prafului de gips pe frunzele tinere ale trifoiului şi chiar ale lucernii, aşa cum practicase Franklin la trifoi [4].

„Ipsosul prefăcut în praf ca făina de subţire se întrebuinţează la plantele din familia leguminoaselor, trifoiul şi lucerna mai cu seamă, aruncîndu-se seara sau dimineaţa peste frunzele lor, cînd sînt încă tinere, pe un timp fără vînt ca să cadă deopotrivă. Ipsosul face ca plantele leguminoase să dezvolte o vegetaţie luxuriantă şi să dea recolte mari“ [5].

Vechiul nostru dascăl preconiza *folosirea tuturor îngrăşămintelor locale :* cenuşa, gunoiul de păsări, fecalele şi chiar îngrăşămintele verzi. Tîrlirea (parcajul), urina, făina de oase, de carne, de sînge, de piele, guoano, frunzele, paiele, fosfaţii fosili erau de asemenea mijloace de îngrăşare a solului. El cerea încă din 1846 să se facă experienţe repetate mai mulţi ani cu astfel de îngră-

---

[1] *Proiect de cultură pentru esploatațiunea moşiei Pantelimonului*, p. 16, Opere II, p. 3.
[2] *Lecţiuni elementarii de agricultură*, p.p. 105—106 ; Opere I, p. 45.
[3] Ibid. p. 107 ; Opere I, p. 46.
[4] Ibid. p. 96 ; Opere I, p. 40.
[5] Ibid. p. 96 ; Opere I, p. 40.

Scanned with OKEN Scanner

şăminte în diferite localităţi în scopul „...de a nu se pripi, ci de a aştepta repetuirea cercărilor de mai multe ori, în mai mulţi ani şi în felurite împrejurări“ [1]. Repetarea în timp şi extinderea în spaţiu, o recomanda nu numai pentru îngrăşăminte, ci pentru „cercările“ de toate felurile care se fac în cîmp. Din literatura ştiinţifică a timpului cu care era familiarizat, a sesizat încă din anul 1844 însemnătatea aplicării unor microelemente : „Este important de remarcat faptul că el menţionează şi o serie de substanţe chimice încercate în străinătate, care acţionează asupra germinaţiei. Printre aceste sînt indicaţi şi unii stimulenţi ca iodul, bromul, clorul, acidul nitric, acidul sulfuric. Arată care dintre aceste substanţe influenţează pozitiv şi care au o acţiune negativă. Acţiunea stimulatoare a unor substanţe chimice asupra seminţei a fost ulterior cercetată în diferite ţări“ [2]. Desigur că la Ion Ionescu era vorba de o intuiţie bogată, fondată mai ales pe studiu şi raţionament.

„Amendamentul lucrează fiziceşte şi chimiceşte asupra pămîntului : fiziceşte făcîndu-l mai tare sau mai moale, mai greu sau mai uşor, mai vîrtos sau mai slab ; chimiceşte lucrînd asupra avuţiei pămîntului şi prefăcînd materiile organice în săruri solubile...“ [3]. Între amendamente îngloba : marna (huma), varul, gipsul, argila, cenuşa şi fosfaţii [4]. „La întrebuinţarea amendamentelor este de luat în băgare de seamă că amendamentele topind şi făcînd a se nimici părţile organice, cer ca să nu se întrebuinţeze în prea mare cantitate, nici prea adeseori în acelaşi pămînt... de aceia cu cît se vor întrebuinţa mai multe amendamente, cu atît trebuie a se întrebuinţa şi mai multe îngrăşări“ [5].

Pentru ca agricultura noastră să se sprijine pe o bază ştiinţifică, primul nostru agronom cerea ca tot ce se introducea nou în ţară să fie mai întîi *cercetat în condiţiile noastre.* Despre aceasta el scria, într-o altă lucrare : „Căutînd a introduce în ţară

---

[1] *Albina românească,* Iaşi, 1846, nr. 91, p. 344.
[2] Canţăr F., Comarovschi Gh. şi Vasilică C. : *Ion Ionescu de la Brad şi cultura plantelor în Moldova,* în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Iaşi, 1957, p. 50.
[3] *Lecţiuni elementarii de agricultură :* p. 92, Opere I, p. 38.
[4] Ibid. p. 92 ; Opere I, p. 38, 39.
[5] Ibid. p. 92 ; Opere I, p. 38.

Scanned with OKEN Scanner

ştiinţa agricolă, dimpreună cu metodele sancţionate de experienţa făcută în alte ţări, este de neapărată trebuinţă ca mai întîi de toate să se înfiinţeze o fermă mică, înadins însărcinată numai cu facerea experienţelor, pe o scară cît se poate mai redusă, asupra tuturor metodelor, soiurilor de plante, raselor de vite, instrumentelor şi maşinilor agricole, cîte sînt deja cunoscute şi introduse în practica altor ţări. A cerca tot ce se ştie că este bun şi de folos în agricultura altor ţări, spre a cunoaşte ce se poate şi ce nu se poate introduce în ţara noastră, este a face cel mai mare serviciu agriculturii noastre, este a începe de unde se cade îmbunătăţirea ei“ [1]. „Afară de cercetările asupra soiurilor de seminţe, raselor de vite şi maşinilor agricole... se va ocupa şi cu cercările asupra arăturilor adînci, asupra îngrăşămintelor şi amendamentelor de tot felul şi asupra tuturor practicilor şi metodelor de cultură“ [2]... „Soiurile de grîu şi porumb, ce se vor recunoaşte prin cercări că sînt cele mai avantajoase, se vor cultiva spre a se înmulţi şi a se da seminţe la cultivatori“ [3].

Aplicarea diferenţiată a măsurilor agrotehnice îl preocupa aşa de mult, încît el cerea conducătorului gospodăriei aptitudini în acest sens : „Nu poate cineva să capete foloase însemnate din cultura pămîntului dacă n-are cunoştinţele ce se cer pentru a face lucrări care se schimbă după pămînt, împrejurările locale, felul producerei etc.“ [4].

Premergătorul nostru dorea promovarea superioară a culturii *porumbului* în ţara noastră scriind : „La astfel de cercetări ar trebui să ne îndemne nu numai pilda naţiunilor luminate, care nu cruţă nici munca, nici punga spre a face şi astăzi cercetări asupra acestei plante, dar şi însuşi interesul nostru, fiindcă ne aflăm într-o ţară unde porumbul este un însemnat produs, unde şi clima şi pămîntul îi prieşte şi unde numai prin încercări bune am putea da peste un soi sau fel de porumb care ar răsplăti mai bine ostenelile plugarului“ [5].

---

[1] *Proiect de cultură pentru esploatăţiunea moşiei Pantelimonului* p. 9 ; Opere II, p. 1.
[2] Ibid. p. 12 ; Opere II, p. 2.
[3] Ibid. p. 13 ; Opere II, p. 2.
[4] *Lecţiuni elementarii de agricultură*, p. 385 ; Opere I, p. 179.
[5] *Calendar pentru bunul cultivator*, p. 148 ; Opere I, p. 290.

Scanned with OKEN Scanner

Dintre unele lucrări necesare porumbului recomanda *copilitul* [1] și chiar *decapitatul* (mucăritul), iar la cartofi sfătuia să se facă plantatul la adîncimea de 18 cm, procedeu pe care noi abia în jurul anului 1955 l-am stabilit ca valabil prin experiențe întreprinse în zonele secetoase [2]. Am arătat cu alt prilej că el era adeptul culturii duble. De pildă de pe un teren după care se recoltase rapița, recomanda să se cultive în același an porumb pentru boabe. Dădea indicații și asupra modului în care trebuiau cultivate în amestec gramineele perene pentru furaj, cînd se seamănă sub plantă protectoare etc. De asemenea se referă și la plantele furajere leguminoase [3]. Despre luarea în cultură a fînețelor spunea : „Fînețele se fac prin trecerea fînețelor în țarine și a țarinelor în fînețe, precum și statornicirea fînețelor în pămînturile unde ele dau mai mult folos decît alte culturi ce s-ar putea face în locul fînețelor“ [4]. Amintește despre încercarea reușită în introducerea cultivării bumbacului în fostul județ Putna și despre lucrarea de cîrnit care trebuie să se aplice acestei plante [5].

Despre cultura principalelor plante Ion Ionescu, în cursul de care ne ocupăm, a scris printre altele : „*Grîul* iubește un pămînt puțin argilos, bine pregătit și bogat în humus... În pămînturile foarte argiloase și chiar reci se face grîul, numai cît să fie lucrate bine și îngrășate“ [6].

Tratarea semințelor contra bolilor recomanda să se facă cu „sulfat de sudă“, sulfat de aramă, vitriol după care se presară var“ [7].

Cultura pomilor era considerată de el ca o îndeletnicire foarte potrivită pentru țara noastră. Pe atunci pomii și via erau cultivate mai mult de țărani în pămîntul propriu (îndeosebi de răzeși și

---

[1] *Lecțiuni elementarii de agricultură*, p. 167, Opere I, p. 73.
[2] Ibid. p. 174, Opere I, p. 77.
[3] Ibid. p. 177—183 ; Opere I, p. 79, 80.
[4] Ibid. p. 179 ; Opere I, p. 79.
[5] Ibid. pp. 186, 187 ; Opere I, pp. 82, 83.
[6] Ibid. p. 161 ; Opere I, p. 70.
[7] Ibid. pp. 131—132 ; Opere I, p. 56.

Scanned with OKEN Scanner

moşneni). Pentru aceştia el a arătat cum trebuie pregătit pământul, cum să se facă semănatul, marcotajul, butăşitul, altoitul (diferite procedee), desfundatul, răsăditul. Prin stăruinţa lui s-au înfiinţat pepiniere la : Giurgiu, Bărăgan, Brăila, Ismail şi Iaşi.

Referitor la cultura viei, a amintit în mai multe din operele lui amănunte preţioase despre o serie de lucrări ca : înmulţirea prin marcotaj şi butaşi, altoitul, plantatul, tăiatul, îngrăşarea, îngroparea, dezgroparea, săparea, praşila, coacerea, culesul, mustuirea, vinificaţia.

Maşinile agricole constituiau pentru Ion Ionescu o preocupare pe care nu a părăsit-o în nici o împrejurare, şi pe care a vrut să sprijine progresul agriculturii empirice de pe atunci. Idealul său a prins viaţă în realitatea timpurilor noastre, desigur depăşindu-l şi în intenţii. Cu maşinile urmau să se facă lucrări mai

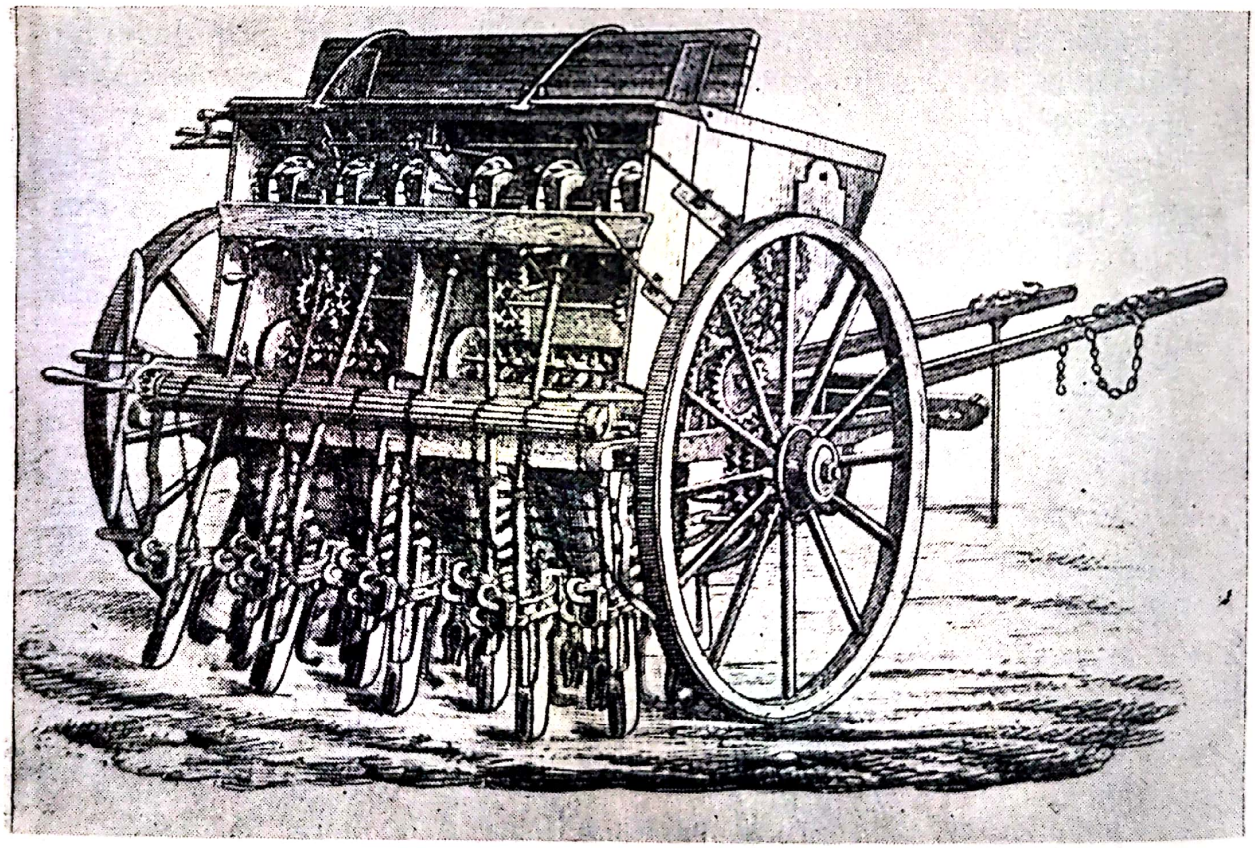

Fig. 19 — *Maşină de semănat (marca Hornsby)*

Scanned with OKEN Scanner

bune, mai repezi, mai ieftine şi cu mai puţină osteneală [1]. Maşinile descrise de el erau : plugul, rariţa, desfundătorul (subsolierul), grapa, sapa, extirpatorul, scarificatorul, vălătucul, prăşitoarea, maşina de semănat, de secerat, de treierat, de vînturat. plugul cu vapori, tocătoarea de nutreţ şi cea de sfeclă (fig. 19 şi 20).

El a introdus sau răspîndit la noi plugul de fier, maşina de semănat, grapa de fier, prăşitoarea, rariţa şi în general toate maşinile care se găseau atunci în agricultura noastră.

Zootehnia (sau păstoria cum se mai exprima el) a însemnat una din primele preocupări practice şi teoretice ale înaintaşului

[1] Ibid. pp. 145, 146 ; Opere I, p. 63.

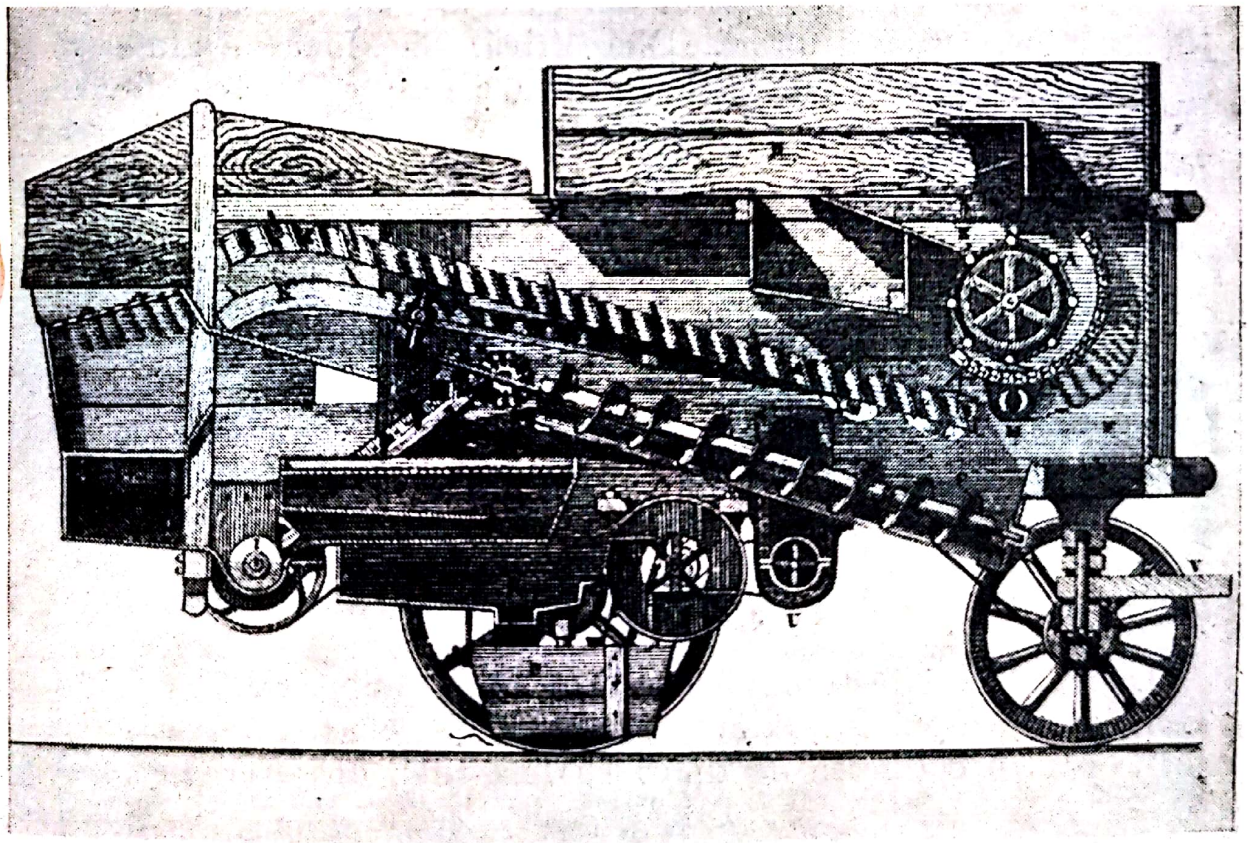

Fig. 20 — *Maşină de treierat (marca Hornsby)*

nostru (s-a scris despre crescătoria de la Cioara etc.). El a lucrat personal la alegerea unui mare număr de animale de la moşiile provenite prin secularizarea averilor mănăstireşti (100 vaci, 100 iepe, 1 000 oi şi 20 berbeci merinos) cu care a înfiinţat primele crescătorii naţionale : Copuzu şi Odaia Bărăgan.

Reliefa just legătura dintre producţia vegetală şi producţia animală şi ale acestora cu celelalte ramuri ale gospodăriei, el fiind susţinătorul îmbinării multilaterale în aceeaşi gospodărie a ramurilor care reuşeau în condiţiile respective. În acest sens el arăta : „Măestria cultivatorului, în genere, consistă a combina astfel relaţiunile producerii vegetale şi animale, încît să dea una alteia ajutor, spre a se dezvolta, unindu-se în proporţiunile cele mai largi şi mai convenabile cu interesele sale“ [1].

Deşi în foarte multe privinţe, Ion Ionescu era un adept fervent al profesorului său D o m b a s l e, în problema creşterii animalelor, nu admitea pe maestrul său care în „vite“ vedea un rău necesar pentru agricultură. Dimpotrivă, Ion Ionescu căuta să promoveze creşterea animalelor nu numai pentru foloasele directe şi indirecte, ci şi ca pe o ramură care contribuie la dezvoltarea celorlalte ramuri ale agriculturii.

„Zootehnia sau arta de a creşte, a întreţine şi a trage folos din animalele domestice, se împarte în zootehnia generală şi în zootehnia specială“ [2]. Cursul cuprinde relatări despre constituţia şi funcţiunile diferitelor organe, funcţiunile nutriţiei (întreţinere şi producţie), reproducerea, alimentaţia, raţiile de furaje, igiena, stabulaţia permanentă sau temporară, păscutul pe parcele şi cu alternanţa speciilor de animale, furajele verzi, uscate, rădăcinoasele, borhoturilor, tărîţele, turtele. El a descris următoarele specii de animale : calul, măgarul, catîrul, boul, bivolul, oaia, capra, porcul, cîinele, păsările, peştii, racii, albinele, gîndacii de mătasă.

Dădea detalii juste despre îmbunătăţirea animalelor, susţinînd ameliorarea tipului bucşan prin hrană şi selecţie, încrucişarea la oi pentru obţinerea de tipuri cu lînă fină, dirijarea aptitudi-

[1] Ibid. p. 220 ; Opere I. p. 99.
[2] Ibid. p. 223 ; Opere I. p. 101.

nilor animalelor, economicitatea creșterii, adică tot ceea ce se aplică astăzi în zootehnia modernă.

Releva influența mediului, a hranei și a eredității asupra modificării animalelor, prin aceasta putînd să-l considerăm ca pe unul dintre primii oameni de știință darviniști din țară și chiar din lume[1]. În această problemă de bază, iată ce scria el: „Cauzele care modifică speciile și crează rasele sînt numeroase, sînt toate cîte tind a modifica formele, constituția, temperamentul, produsele animalelor, caracterul raselor. Cu toate acestea, ele se pot reduce la trei principale: clima, regimul și generația... Clima și pămîntul lucrează indirect modificînd nutrețul... Nu este degenerare decît numai atunci cînd omul nu știe să dea animalului condițiuni convenabile... Înrîurirea nutrețului asupra raselor este imensă... Exercițiul dezvoltă membrele, întreține staturile... Influența generației asupra raselor se reazimă pe principiul eredității, adică produsul a două animale ce se împreună, dau naștere la indivizi ce seamănă cu dînsele... Admisă ereditatea, răsar multe întrebări relative la calitățile sau defectele mai mult sau mai puțin transmisibile și la influența în această transmisiune a reproducătorilor și a rasei“ [2].

Scrisul și faptele sale în domeniul zootehniei sînt interpretate ca științifice și în același timp de aplicație actuală de către E. Roșu, care scrie: „Bazat pe concepția sa evoluționistă, pe interacțiunea dintre mediu și organism, precum și pe concepția largă asupra constituției și echilibrului funcțional, dinamic, din organism, Ion Ionescu de la Brad are concepții la fel de evoluate în ceea ce privește metodele de îmbunătățire a animalelor (pe care el le numește cu un termen general „creșterea vitelor“). De la început el stabilește că: „sînt trei lucruri de reținut în creșterea vitelor: scopul ce se propune, mijloacele ce se întrebuințează și punerea în aplicare a acestor mijloace“, formulare care satisface complet chiar și pretențiile din ziua de azi ale îmbunătățirii ani-

---

[1] În acest sens a se vedea și: a. Roșu E. Op. cit. p. 68; b. Ionescu M., Bușniță Th., Teodoreanu N. și Priadcencu Al.: *Dezvoltarea darvinismului în biologia animală și agrobiologia din țara noastră*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1960, p. 42.

[2] *Lecțiuni elementarii de agricultură*, p. 251, 252, 253; Opere I, p. 114, 115 (Aci se înțelege clima, hrana, alte intervenții ale omului și ereditatea).

malelor. Acelaşi lucru se poate spune şi despre detaliile pe care le dă ulterior despre aceste „trei lucruri". Astfel el spune că: „scopul creşterii vitelor trebuie să fie bine determinat şi apoi ţinut cu perseverenţă spre a-l ajunge. Creşterea este diferită după locuri... iar „Aceste deosebiri determină pe cultivator în alegerea speciei şi a rasei, în determinarea scopului, avînd în vedere profitul, care este scopul definitiv". În ceea ce priveşte „Mijloacele de îmbunătăţire" şi „punerea" în aplicare a acestor mijloace, Ion Ionescu de la Brad arată că acestea variază „după specii şi scop" şi indica şi „mijloacele" pentru rasele locale ca şi pentru cele de import. El era susţinătorul fervent al raselor locale, a căror îmbunătăţire o recomandă „prin regim sau generaţie", respectiv prin „selecţiune" atunci cînd rasa nu are caractere speciale. El se ridică vehement contra corcirii fără rost a rasei indigene „bucşana", respectiv sura de stepă, cu „tauri din Ungaria şi cu vite roşii zise de Sviţera". Căci, spunea el: „...ce sminteală au găsit în buşcană românii acei ce s-au apucat de îmbunătăţirea sau stricarea rasei bucşane? Ce însuşiri bune au găsit în rasa ungară sau de Sviţera pe care au căutat să le dea rasei bucşane? Nu ştiu dacă s-ar găsi cineva dintr-acei ce s-au apucat de treaba aceasta, ca să răspundă la aceste întrebări într-un chip categoric şi plauzibil, adică care să fie încuviinţat de ştiinţă" [1]. „Cînd însă rasa nu are calităţi speciale, cînd îmbunătăţirea prin regim şi selecţionare a rasei vor fi neîndestulătoare, atunci trebuie a lua în ajutor *corcirea.* Cu selecţiunea nu se face un merinos dintr-un stogoş, dar cu corcirea se poate face" [2]. Această ideie a lui Ion Ionescu a fost realizată de M. F. Ivanov din U.R.S.S. care a obţinut oi cu lînă fină din oi cu lînă mixtă, aşa cum specifică E. Roşu [3].

Dar şi biologi ca N. Botnariuc îl menţionează ca pe unul dintre primii darvinişti: „În popularizarea ştiinţelor naturii în această perioadă, un rol important au avut... Ion Ghica prin

[1] Roşu E. *Ion Ionescu de la Brad şi problemele creşterii animalelor,* în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Iaşi 1957, pp. 70, 71 (*Lecţiuni elementarii de agricultură,* p.p. 254, 255, 308; Opere I, p.p. 116, 143)
[2] *Lecţiuni elementarii de agricultură,* p. 255; Opere I, p. 116.
[3] Roşu E.: Op. cit. p. 71, 72.

cursul său de geologie şi Ionescu de la Brad, prin cel de agricultură, ambele ţinute la Academia Mihăileană“ [1]. Peste cîteva pagini se arată că în creşterea animalelor Ion Ionescu considera clima, regimul alimentar şi „generaţia“ (ereditatea), recomandînd hrana şi selecţia, iar unde selecţia nu dădea rezultate recomanda încrucişarea cu rase importate ; „Deşi aceste idei sînt exprimate în manualul *Lecţiuni elementarii de agricultură,* publicat abia în 1870, este sigur că el le-a susţinut cu mult înainte în lecţiile predate în şcolile de agricultură şi la Academia Mihăileană“ [2]. Idei despre noile concepţii darviniste au publicat şi Pană Buescu şi P. S. Aurelian (1861) etc.

Şi în acest domeniu agricol, Ion Ionescu se arăta a fi fost un zootehnist foarte informat din punct de vedere ştiinţific şi cu simţ practic foarte dezvoltat.

Economia Rurară, în concepţia lui Ion Ionescu, era ştiinţa profitului curat, sau aprecierea cu exactitate a întinderii cheltuielilor şi a beneficiilor ce putem avea de la plante sau de la animale. Lucrul cel mai însemnat pentru cultivator, spunea el, este ca să organizeze şi dirijeze exploatarea sa astfel ca să se poată dobîndi beneficii. Economia rurală înseamnă deci mijloacele prin care se obţin cîştiguri mari, ce calităţi personale sînt necesare pentru a duce la acest scop, ce concurs dau lucrătorii, care este raportul între cheltuieli şi profit, organizarea forţelor de producţie. Ea cercetează toate mijloacele de acţiune agricolă, partea cu care se încununează lucrările cultivatorilor. Cîştigul este scopul oricărei întreprinderi agricole. În susţinerea acestor afirmaţii el se baza pe noţiunea de valoare, de muncă, de capital, de agenţi naturali etc.

Unele din teoriile dezvoltate de el în această problemă nu-şi mai au valabilitate în condiţiile agriculturii noastre socialiste, altele însă rămîn valabile şi astăzi.

Directorul întreprinderii — arăta el — că are nevoie de însuşiri intelectuale teoretice, practice şi morale şi că trebuie să cunoască solul, împrejurările locale, modul de producţie, să se

[1] Botnariuc N., : *Din istoria biologiei generale,* Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 466.
[2] Ibid. p.p. 472, 473.

Scanned with OKEN Scanner

facă iubit şi respectat de lucrători, să-şi facă planul (tabloul) lucrărilor anuale. „Teoria răsare din practică, generalizînd faptele acesteia şi explicîndu-le, adică dînd cuvîntul pentru care un lucru trebuie să se facă într-un fel şi nu într-altul“ [1].

Ca estimaţie ştiinţifică a pămîntului Ion Ionescu considera pe aceea care pleca de la venitul curat pe categorii de folosinţă.

El aborda tema muncii şi a capitalului, a îmbunătăţirilor funciare, adică operaţiile prin care se ia în cultură un teren (diguri, drumuri, canale, şanţuri, puţuri, plantaţii, desecări, irigaţii etc.). Indica volumul grajdurilor şi al altor construcţii, sistemul de cultură (producţia vegetală, animală sau mixtă), precum şi problema asolamentelor. Releva importanţa economică a animalelor, a bălegarului.

Contabilitatea, spunea că este arta de a scrie metodic în registre toate operaţiile unei întreprinderi. Ea prezintă cheltuielile şi veniturile şi constată prin cifre toate operaţiile ce se fac în vederea cîştigului. A prezentat registrele care trebuia să se ţină (principale şi ajutătoare), dînd exemple cum se operează în fiecare. Amintea de autentificare (informăluirea) registrelor, aşa cum a făcut mai tîrziu acest lucru pentru prima dată în ţară el însuşi cu întreprinderea sa agricolă de la Brad. El a lămurit ce este contabilitatea simplă şi dublă pe care le-a şi aplicat cu toată rîvna. Are exemple şi de modul cum un ţăran trebuia să ţină socotelile. Despre inventar a stăruit cu multe amănunte de specialitate agricolă, de asemenea şi pentru fiecare cont mai important din întreprinderea agricolă (la finele cărţii prezintă un model de registru unic al cultivatorului, conturi curente, jurnalul în partidă dublă şi cartea mare). Se poate spune că pe lîngă cunoştinţe avea şi pasiunea cifrelor care l-au ajutat la ţinerea contabilităţii şi deci la urmărirea, foarte îndeaproape a rezultatelor, încît el cunoscînd totul şi oricînd, a ajuns la aşa de bune rezultate şi putea să vorbească cu atîta convingere şi competenţă.

Dacă *Proiectul de cultură pentru esploataţiunea moşiei Panteli-monului* se poate considera ca programul de aur al agriculturii noastre de atunci, *Monografiile* şi *Calendarul* sînt pîrghiile de înălţare ale aceleiaşi agriculturi, iar cartea *Lecţiuni elementarii*

[1] *Lecţiuni elementarii de agricultură,* p. 385 ; Opere I, p. 179.

Scanned with OKEN Scanner

de agricultură, poate fi socotită drept o cunună a gîndirii și realizărilor lui Ion Ionescu.

În cartea pe care am cunoscut-o sumar în paginile acestea, Ion Ionescu a folosit o bogată bibliografie, citînd numeroși oameni de știință, scriitori etc.: A. A. Ampère, J. Bodin, B. Borie, J. B. Boussingault, R. Bakewell, D. Cantemir, M. P. Cato, Colling, L. J. M. Columella, M. Dombasle, B. Franklin, A. Gasparin, Ghenon, E. Jamet, Jeker, A. L. Lavoisier, Leverrier, C. Linnè, J. Mac Culoch, T. Malthus, F. Masure, Mavrocordat, Palladius, P. Rossi, Saintoin-Leroy, J. B. Say, O. Serres, A. Smith, N. Șuțu, M. T. Varro, M. P. Virgiliu etc.

Scanned with OKEN Scanner

XIV. FERMA-ŞCOALĂ DE LA BRAD

Aşa dar, ţăranul are nevoie 1 de pămînt, al 2 de capital ca să aibă cu ce să-şi lucreze pămîntul şi al 3 are nevoie de învăţătură... Munca este izvorul inavuţirii.

I. I. B.

În anul 1869, adică la desfiinţarea postului de inspector general al agriculturii, Ion Ionescu urma să se întoarcă din nou la brazdă, dar de data aceasta la brazda sa proprie.

De la „coarnele plugului" cînd se afla la Cioara, la Iaşi şi apoi la Săbăoani, el a fost chemat la Bucureşti pentru definitivarea reformei agrare, aşa că după 29 de ani de muncă şi conducerea unor înalte treburi publice (inclusiv exilul în Turcia), a revenit din nou la brazdă. Făcuse acelaşi drum ca şi cenzorul roman Cincinnatus, dar acum, după desfiinţarea postului de inspector general, drumul era invers : de la conducerea treburilor publice revenea la coarnele plugului, la Brad, unde a rămas 22 de ani, adică pînă la sfîrşitul vieţii.

Cum putea să se mai menţină în postul de inspector general cînd el, la cutreerarea satelor noastre, pe lîngă sfaturi agricole, arăta sătenilor şi drepturile pe care le aveau ei în componenţa statului român ; cînd el criticase în cărţi, ziare şi verbal pe marii proprietari ba chiar guvernele, şi pe fostul domn Grigore Ghica etc. ; cînd la tot pasul regreta pe Cuza Vodă detronat, detronare la care el nu s-a aliat coaliţiei burghezo-moşiereşti propunînd după moartea acestuia, ani în şir, ca fiecare judeţ să-i ridice cîte un monument şi numindu-l în parlament

drept cel mai mare domn român ; cînd toată viaţa lui fusese un devotat al împroprietăririi ţăranilor, al luminării lor prin învăţătură şi al ajutorării cu credite avantajoase ? Partizanul acesta al lui Cuza nu mai putea rămîne la conducerea oficială a agriculturii româneşti. Marii proprietari de mult ţinteau să-şi ia „revanşa“ şi iată că au reuşit să-i desfiinţeze postul. La această chestiune el scria laconic : „După alungarea lui Cuza Vodă din domnie n-am putut să o mai duc mult timp în funcţiune, ci am fost silit a mă retrage, mai ales că şi Camera deputaţilor de pe atunci au desfiinţat la votarea bugetului funcţiunea ce ocupam“ [1].

În această postură, Ion Ionescu a trebuit să-şi croiască un rost pentru a-şi cîştiga existenţa şi astfel : „Începusem a simţi şi pentru mine necesitatea de a mă deda de-a binelea la munca pămîntului, de aceea, în 1869, scoţîndu-se în vînzare moşia Bradu, m-am aţinut şi eu la licitaţiune, am dat mai mult decît toată lumea şi aşa am cumpărat-o ; căci eu cumpăram mai mult schitul cu suvenirile părinţilor şi a copilăriei mele decît pămîntul moşiei“ [2]. În altă parte scria : „...căci în cumpărarea ei nu s-a avut în privire numai procentul şi renta, ci *şi alte lucruri mai presus de interesele materiale*“ [3], dar toate determinîndu-l să depună capacitate şi muncă pentru a scoate cele mai bune rezultate materiale.

Astfel, la 10 iunie 1869 cei doi fraţi Ion şi Nicolae Ionescu au cumpărat moşia Bradu care aparţinea Episcopiei de Roman.

La acest soroc de timp moşia avea o suprafaţă de 97,5 fălci (139,64 ha) care apoi a crescut la 117 fălci (167,57 ha).

El s-a aşezat la Brad în anul 1870 [4] (în anul agricol 1869—1870 terenul a fost cultivat de un arendaş).

De acum încolo, numele lui a devenit *Ion Ionescu de la Brad.*

Bradul este un cătun, care făcea parte pe atunci din comuna Călineşti, plasa Fundu judeţul Roman, astăzi din comuna Negri

---

[1] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV-lea de Roman,* Tipografia Gheorghiu, Iaşi, 1885, p. IV ; Opere II, p. 321.

[2] *Viaţa mea de mine însumi,* p.p. 12, 13 ; Opere II, p. 345.

[3] *Agricultura română de la Brad, p.p.* 37, 38 ; Opere II, p. 143, (Sublinierea noastră, A.V.).

[4] Ibid. p. 116 ; Opere II, p. 180.

raionul şi regiunea Bacău. Despre înfiinţarea schitului Brad am amintit în capitolul II [1].

Deşi moşia fusese estimată la 15 239,75 lei, ea a fost însă adjudecată prin licitaţie publică la suma de 41 050 lei şi fiindcă la două treimi din această ultimă sumă care s-a plătit în decurs de 12 ani s-au achitat şi dobînzi, în modul acesta suma efectivă de plată a fost de 53 091,33 lei (titlu de perpetuă proprietate este datat 31 ianuarie 1881).

Ca mod de folosinţă a terenului (după date din cartea lui) [2] erau :

ţarina	51 fălci şi 56 prăjini	74,05 ha
imaşul	20 fălci	28,64 ha
fînaţul	20 fălci	28,64 ha
pădurea	22 fălci	31,51 ha.
ciritelul [3]	3 fălci şi 24 prăjini	4,73 ha

Mai tîrziu s-a plantat via, o parte din pădure a fost defrişată, iar pe creste etc s-au plantat perdele de adumbrire (protecţie) etc.

Pentru o evidenţă cît mai ştiinţifică, el introdusese o carte funciară care, în mare, cuprindea : 1) planul geometric cu suprafaţa terenului ; 2) planul geologic cu variaţia naturii solurilor inclusiv compoziţia şi însuşirile, cantităţile de îngrăşăminte, etc. (panul agro-pedologic de astăzi) ; 3) planul drenajului ; 4) planul de distribuire a pămîntului (planul actual de organizare a teritoriului) ; 5) planul asolamentului ; 6) acareturile (construcţiile) ; 7) pădurea cu starea, esenţele, vîrsta, amenanjarea şi îmbunătăţirile necesare ; 8) lunca cu fînaţul şi păşunea ; 9) analiza

[1] Pe „stînca" (o movilă mare de pămînt) de la Brad, locul unde se afla locuinţa, şcoala şi alte clădiri ale lui Ion Ionescu şi unde dăinuieşte şi acum schitul, s-au făcut săpături recente şi s-au găsit urme evidente ale unei cetăţi dacice din secolul 1 î.e.n. Se crede că aci s-ar fi aflat vestita cetate a dacilor *Tamasidava* descrisă de istoricul antic Ptolemeu. Figurativ se poate spune că glasul strămoşilor daci îl chemaseră aci pe Ion Ionescu unde a rămas şi după moarte.

[2] Ibid. p. 43 ; Opere II, p. 145. Specificaţiile din acest tabel sînt după cartea citată, iar unele cifre sînt corectate de noi.

[3] Ciritel = tufăriş de arbuşti.

titlurilor proprietăţii ; 10) estimarea moşiei ; 11) statistica cu teritoriu, populaţia, cheltuielile, debuşeele, veniturile, impozitele, 12) condiţiile de exploatare cum sînt clima, pămîntul, munca, capitalul ; 13, 14) inventarul ; 15) persoana cultivatorului (date privind viaţa, învăţătura etc.).

Teritoriul l-a organizat după principii ştiinţifice, putem spune chiar surprinzător de ştiinţifice pentru timpul acela, organizare pe care noi o aplicăm abia acum, însă desigur cu mijloace mult mai perfecţionate, fiindcă avem sprijinul unui personal ştiinţific de specialitate şi facem analize de laborator, analize economice dezvoltate etc. Ion Ionescu a studiat terenul său şi a dat fiecărei suprafeţe de pămînt folosinţa corespunzătoare : pentru plante anuale de cîmp, grădina de legume, fîneţe, păşune etc. Coastele le-a terasat şi le-a cultivat cu vie, a stabilit terenul pentru livada de pomi, pentru perdele de protecţie, pepinieră de pomi, arbori şi plante de ornament, grădina botanică, garduri vii, pădure.

Dintre plantele cultivate de el amintim : grîu, porumb, orz, ovăz, sfeclă, mazăre, lucernă, trifoi, cartof, in, cînepă, tutun, rapiţă, fasole, mei, mac, bob, pepeni cantalupi, varză, castraveţi, ceapă, usturoi, conopidă, morcov, pătrunjel, salată, spanac, anghinare, căpşuni şi probabil şi alte plante.

Dăm cîteva informaţii la unele din plantele cultivate. La *grîu* cultiva populaţii locale, iar ca „cercare“ avea diferite specii şi soiuri printre care şi pe Scherrifs Square head. Contra mălurei trata grîul cu diferite substanţe. Grîul din cultura mare producea 9—12 chile de falce (ţăranii, arendaşii şi moşierii obţineau 6 chile). El cultiva *porumb,* soiurile : românesc cu bobul mare galben, hăngănesc şi cincantin. În experienţele comparative cu 13 soiuri străine (aduse de el de la expoziţia din 1884 de la Paris), rezultat bun a dat porumbul galben timpuriu de America. El semăna porumbul în rînduri şi cuiburi, iar ca demonstraţie şi prin împrăştiere. Producea circa 12 chile la falce (la ţărani şi ceilalţi 5 chile). În cultură avea şi *sfecla de zahăr,* varietăţile de Silezia şi de Viena care s-au comportat bine (60 000 ocale la falce) şi aveau 7% zahăr (analiza zahărului a fost făcută de prof. Petre Poni de la Universitatea din Iaşi, probabil după o metodă valabilă sau comparabilă cu metodele de astăzi). Datorită lui sfecla de zahăr ca şi cea de nutreţ, s-au introdus şi extins

Scanned with OKEN Scanner

în cultură. Tot el este acela care a însilozat sfecla pentru hrana animalelor. În cîmp şi în grădina de legume a cultivat şi *mazăre* şi anume soiuri locale, mazărea zaharată Vladica, de Paris şi de Erfurt care s-au dovedit ca cele mai bune. La *cartof,* avea în cultură provenienţe de Săbăoani, Prăjeşti, Botoşani, Bucovina şi soiuri din Germania. Dintre acestea s-a remarcat cartoful de Bucovina. În ceea ce priveşte tutunul el a făcut experienţe cu 22 provenienţe şi soiuri dintre care cele mai productive s-au dovedit a fi : Havana, Cuba, Florida şi Enige. A mai cultivat *fasole* soiurile Flageolet, Erfurt, indigenă, boambă ; *inul* de Riga ; *varza* indigenă şi de Bruxelles ; *conopida* de Erfurt, *salata* Forbel.

În grădina botanică care era în apropierea fermei cultiva circa 700 specii, varietăţi şi soiuri de plante din 86 familii (agricole, medicinale, de ornament etc.). În pepiniera de pomi avea speciile şi soiurile româneşti. În seră cultiva plante pentru trufandale şi plante ornamentale străine. În grădina de ornament aranjase grupuri de arbori indigeni şi străini. În prisacă iniţial a avut 20 de stupi ca apoi în al doilea an să aibă 38. A crescut şi gîndaci de mătase. Ca animale creştea bovine (vaci) şi cabaline. Ca maşini agricole avea : pluguri de fier, maşini de semănat, extirpatoare, scarificatoare, grăpi, tăvăluge, prăşitoare, rariţe [1].

La ferma-şcoală Ion Ionescu a pus în practică încă una din ideile despre care am mai vorbit : *perdelele de adumbrire* (perdele de protecţie contra vîntului şi eroziunei) şi pe care le-a înfiinţat în anul 1870 sau imediat în 1—2 ani următori.

La Brad el a organizat : o fermă model mică pentru ţărani, o fermă model mare pentru moşieri, o şcoală de agricultură, iar în apropiere pe o moşie a statului o cultură arendăşească model.

Îndeosebi îmbunătăţirea stării economice şi culturale a ţăranului era şi aici ţinta de căpătenie a lui Ion Ionescu. „Şi cu toate

[1] Amănuntele ce dăm la ferma şcoală de la Brad sînt culese şi completate din toate lucrările pe care le-a scris învăţătorul nostru de cînd s-a aşezat la Brad. Cu atenţie, biografii lui parcurgînd acele lucrări, pot verifica veracitatea cifrelor etc. date de noi.

1 falce = 80 prăjini în lungime şi 4 prăjini în lăţime — 1,43 ha. (14.322 m²). În Moldova o prăjină avea 6,69 m.

acestea îmbunătăţirea soartei săteanului trebuie să înceapă a se face de aici, de la începutul începutului, de la ridicarea lui la treaptă de om, de la educaţiunea lui. Cînd mintea lui va fi luminată şi înzestrată cu cunoştinţele profesionale ce exercită, înzestrată cu capitalul intelectual; cel mai important din toate capitalurile, cu capitalul moral, baza cea mai solidă a succeselor agricole, atunci de bună seamă şi mijloacele lui de producere se vor îmbunătăţi şi-l vor pune în stare a nu mai munci... cu capul plecat spre pămînt. Preambulul acesta a fost necesar spre a nu lăsa să creadă lumea că ocupîndu-ne cu îmbunătăţirea mijloacelor de producere le punem mai presus de acelea ce se cer pentru a face pe omul, om. Acestea primează pe acelea care se raportează la îmbogăţirea lui. N-avem pretenţiunea de a ne atribui meritul de descoperire a mijloacelor de îmbunătăţire a soartei materiale a muncitorului sătean. Noi căutăm, cercăm şi experienţa nu s-a pronunţat definitiv asupra întrebărilor ce-i facem. Vedem bine că rezultatele ce am dobîndit pînă acum sînt destul de satisfăcătoare ; dar oare nu pot ele să fie şi mai mulţumitoare ? Noi credem că pot şi de aceia rugăm pe cultivatori să nu considere rezultatele dobîndite ca cea mai de pe urmă expresiune a ştiinţei şi experienţei nici să ia mjloacele întrebuinţate de noi ca cele mai nimerite. Cînd vom fi trecut prin toate cercările ce le avem proiectate, vom fixa noi înşine mersul definitiv al lucrărilor agricole pentru un mic cultivator român. Pînă atunci însă să spunem ceea ce am făcut şi ce rezultate am dobîndit“ [1]. Într-un capitol următor (era tipărit şi ca broşură aparte), referindu-se la proprietarii mari, ca şi la toate categoriile de oameni care lucrează în agricultură scria : „Necesitatea de ştiinţă, de învăţătură, este evidentă şi pentru proprietarii cei mari şi pentru cei mici şi pentru muncitori şi pentru antreprenori. Noi nu insistăm mai mult asupra ei. Dar trebuie să spunem că nimic nu este mai greu de făcut ca lumina în mintea cultivatorilor. Aici nu este destul a spune că un lucru trebuie să se facă, ci să se arate, să se şi dovedească. Cu vorbe, cu teorii numai, nu se poate dobîndi nici un rezultat în propăşirile agriculturii. Teorii sînt destule,

[1] *Rezultatul întîiului an de cultură al fermei model de la Brad în 1871*, tip. Gh. V. Sandu, Roman, 1872, în *Agricultura română de la Brad*, p.p. 122, 123 ; Opere II, p. 183, 184.

dar cine le crede la noi? Cultivatorii noştri sînt ca şi Toma necredinciosul, pînă ce nu văd, nu cred; de aceia învăţămîntul agricol, învăţămîntul cultivatorilor, este mai greu de realizat decît toate celelalte învăţăminte; căci el cere nu numai teoria, nu numai explicarea lucrului, adică darea cuvîntului pentru ce să se facă lucru aşa şi nu altmintrelea, ci şi practica, ci şi facerea, realizarea în fapte văzute şi pipăite, a lucrului" [1]. În aceeaşi publicaţie accentua: „Pînă acum cultivatorul român a consacrat profesiunii sale numai puterea braţelor sale, dar de acum înainte trebuie să-i consacre şi inteligenţa sa. Agricultura, în mersul ei către progres, acest scop care îşi schimbă necontenit locul său, favorizează dezvoltarea tuturor facultăţilor intelectuale ale cultivatorului, şi-l pune în stare a face prosperitatea tuturor ocupîndu-se de a sa, a înavuţi pe toţi, înavuţindu-se pe sine însuşi" [2]. Şi aici se poate vedea un exemplu al concepţiei sale sociale avansate de solidaritate umană precum şi modul de exprimare marxistă actuală.

FERMA MODEL MICA avea o suprafaţă de 4 fălci (5,72 ha), adică atît cît a primit la reforma agrară din 1864 un ţăran cu doi boi şi o vacă. Era şi o prisacă. Foarte interesant apare faptul că el a introdus în Moldova trifoiul în asolament, ca în ţările avansate: 1) grîul de toamnă cu trifoi ca plantă ascunsă (nu arată dacă trifoiul rămînea pe teren şi al doilea an), 2) porumb îngrăşat cu bălegar, 3) sfeclă, cartofi, rapiţă, fasole, bob, 4) tutun, ovăz, orz, lucernă (lucerna separat). În unii ani cultiva: 1) porumb îngrăşat cu bălegar, 2) grîu de toamnă, 3 şi 4 ca mai sus. Recolta era cu 50—100% mai mare decît la ţărani. Şi aici avea o mică suprafaţă (1 625 m²) pentru „cîmpul de cercare" folosit îndeosebi pentru sortiment de plante. A amintit şi despre cultura dublă: rapiţă-tutun, desigur prima oară la noi.

Ca animale creştea vaci şi cai. Erau 2 vaci cu viţei şi 2 cai (cîteodată numărul acestora era sporit). Strîngea bălegarul din sat, pe care însă mai tîrziu l-au strîns şi folosit ţăranii pe ogoa-

---

[1] *Şcoala particulară de agricultură de la Brad*; Opere II, p. 197. Lucrările acestea, ca şi altele s-au publicat de Ion Ionescu în broşuri separate, şi apoi comasate în colecţia *Agricultura română de la Brad*, p. 146.

[2] Ibid. p. 163; Opere II, p. 205.

rele lor. Tîrlea terenul cu oile ciobanilor. Folosea unele amendamente şi îngrăşăminte şi fiindcă ferma aceasta mică o aranjase anume la drum, ea constituia un exemplu permanent de agricultură „inavuţitoare" pentru ţărani.

Venitul net aci a fost de 3 746 lei vechi adică o sumă excepţională pe atunci. Ţăranii din Brad se ridicaseră, erau fruntaşi. Recoltau de două ori mai multe produse decît vecinii şi aveau de 3—4 ori mai multe animale. Ei îl stimau pe acest mare om şi agronom. Dumineca ţăranii vîrstnici luau masa cu „cuconul Ion" care îi ospăta şi trupeşte şi sufleteşte. În alte zile îi poftea să stea de vorbă despre ale agriculturii (aşa povestea celor care erau prezenţi în anul 1928 la inaugurarea monumentului şi a obeliscului Moş Agache al Stanei, născut în anul 1847, fost contemporan al lui Ion Ionescu).

FERMA MODEL MARE cuprindea întreaga suprafaţă a moşioarei Brad, minus ferma model cea mică. Aci se cultiva : 1 porumb îngrăşat cu bălegar şi 2. grîu.

Deşi în primul an a avut şi ogor sterp (toloacă), a renunţat imediat la el şi deci a luat tot terenul în cultură an de an. Imbunătăţirea care ar fi fost adusă prin „odihnă" de către toloacă, a înlocuit-o şi a depăşit-o prin arături adînci, îngrăşări şi metode culturale raţionale. Astfel a combătut ogorul sterp şi în scris şi prin fapte.

În ferma mare cultiva porumb şi grîu, însă foarte probabil că în solele („diviziile") grîului mai introducea şi alte cereale păioase, iar în solele porumbului plante leguminoase, tehnice etc. Imaşul l-a desfiinţat ca atare (în ferma mică total şi probabil în parte în ferma mare) şi terenul devenit arabil a fost cultivat cu plante furajere anuale şi cu lucernă (anticipa unele măsuri actuale).

Chiar după primul an de cultură (1871), se constata din registre că el dublase veniturile întreprinderii, adică de la 4 625 la 9 390 lei vechi. Era un rezultat cu totul deosebit, neîntîlnit în analele agricole ale timpului. Aceasta l-a făcut cunoscut peste tot, iar fiscul, zelos, intervenea cu impozitele şi unde nu trebuia. Devenind el însuşi „cultivator proprietar" a obţinut 11 030 lei vechi venit net + 9 390 = 20 420 lei vechi profit net (cum îi spunea el). Despre acest profit scria că ar fi fost şi mai mare

Scanned with OKEN Scanner

dacă nu ar fi făcut experienţe şi îmbunătăţiri funciare în valoare de 5 075 lei şi dacă nu ar fi plătit anuitatea pentru cumpărarea terenului care era de 11 340 lei.

Din publicaţii mai rezultă că el plătea sumele cele mai mari pentru lucrările pe care le făcea în regie cu ţăranii. La ceea ce era în asociaţie (dijmă) el primea o treime, iar ţăranii două treimi din produse.

La el chiar pămîntul neîngrăşat dădea recolte mari datorită arăturilor mai adînci. Totuşi, punea mare temei pe îngrăşare: „La îngrăşare va trebui să aibă recurs şi cultura mare, dar nu la tolocire. Cercarea făcută în mica fermă model de la Brad, prin întrebuinţarea îngrăşărilor, ca mijloc de a înoi puterile reproducătoare ale pămîntului, au dat rezultatele cele mai mulţumitoare“ [1]. Ferma aceasta model mare fiindcă avea în vedere perfecţionarea agriculturii mari şi mijlocii, şi deci menţinerea moşierilor pe 1/3 din pămîntul lor, fapt pe care Ion Ionescu îl considera ca un progres pentru acel timp, rămîne desigur o concepţie limitată. Acelaşi lucru şi cu cultura arendăşească.

În livada de pomi cultiva: meri, vişini, gutui, nuci etc. iar pe unele alei: coacăz şi smeur: Practica altoiului la pomi, atît singur, cît şi cu elevii săi: „Altoitul şi condusul pomilor formează un învăţămînt practic de cea mai mare importanţă pentru ulterioara dezvoltare a pomologiei ţării atît de avansată odinioară în pomi şi atît de săracă astăzi, săracă şi de progresele admirabile ce s-au realizat în acest ram de producere“ [2].

Despre *„conducerea raţională a căutării pădurilor“* Ion Ionescu spunea: „Aflîndu-se pe moşia Bradului pădure de deosebite vîrste, de felurite esenţe şi în mai multe situaţiuni s-a început căutarea după metodele cele mai raţionale, atît pentru a scoate venitul prezent, cît şi pentru a asigura pe cel viitor. În anul acesta s-a făcut în luncă o tăiere cu scop de a mări domeniul plugăriei, iar pe deal o plantaţiune cu scop de a creia adumbriri în contra vînturilor şi de a da un exemplu de împădurire. Afară de aceasta s-a curăţat şi rărit, pentru învăţătura elevilor, o parte din pădure, la care s-au aplicat principiile ştiinţei forestiere

[1] *Agricultura română de la Brad*, p. 46; Opere II, p. 147.
[2] Ibid. p. 99; Opere II, p. 173.

Scanned with OKEN Scanner

relative la formarea copacilor cu trunchiuri frumoase. Elevii au luat parte activă la toate lucrările de silvicultură, fiind acestea aplicate aici din toate punctele de vedere cîte sînt de trebuinţă pentru a şti cineva să facă pădure unde este de nevoie, să se desfacă de dînsa cînd a venit timpul şi în fine să o îngrijească în creşterea ei" [1](perdelele de protecţie îndeplineau şi funcţia de protecţie contra eroziunii solului).

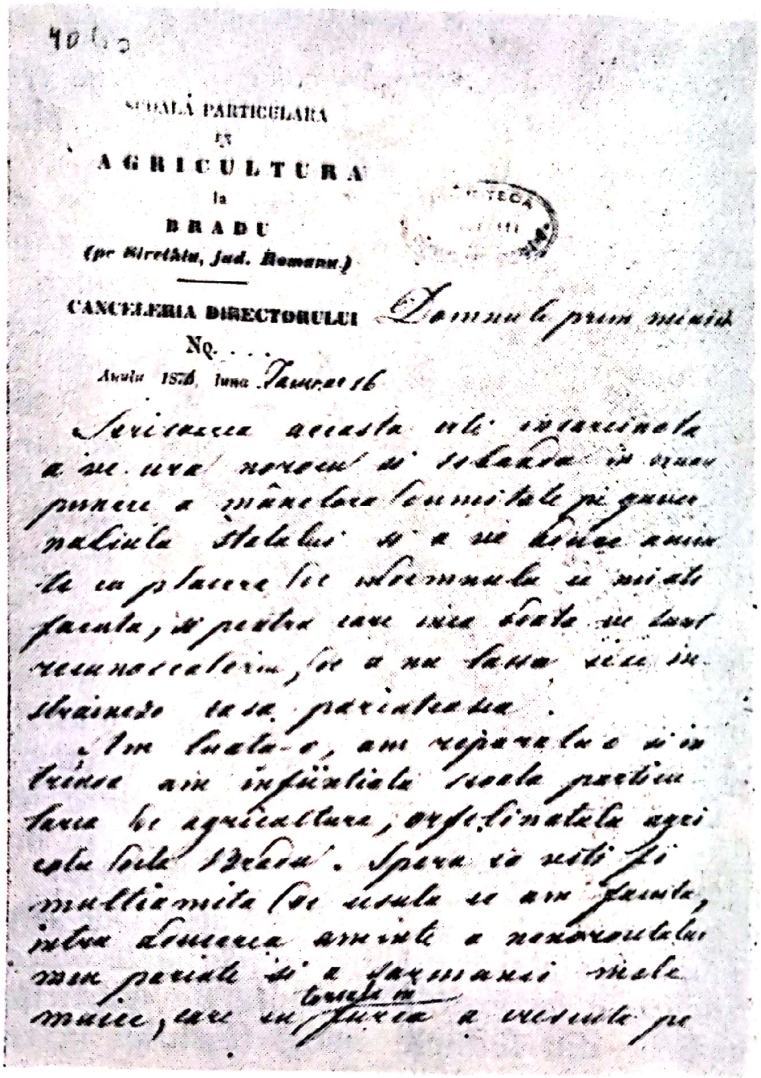
ŞCOALĂ PARTICULARĂ
DE
AGRICULTURA
la
BRADU
(pe Sirethiu, jud. Romanu)

CANCELERIA DIRECTORULUI
No. . . .
Anulu 1870, luna Ianuar 16

Fig. 21 — *O parte din scrisoarea lui Ion Ionescu de la Brad, cu antetul şcolii particulare de agricultură, adresată primului ministru Ion Ghica (inedit)*

ŞCOALA PARTICULARĂ DE AGRICULTURĂ DE LA BRAD, prima şcoală de acest gen din ţară [2], s-a înfiinţat în anul 1871, a durat trei ani (1871, 1872, şi 1873) şi a funcţionat numai cu 10 elevi, pentru ca în ultimul din aceşti ani să fie numai un singur elev. Nu avea sprijinul judeţelor pentru popularea şcoalei, deşi acestea

[1] Ibid. p. 98 ; Opere II, p. 172.
[2] Despre primele şcoli de agricultură înfiinţate de stat am amintit la pag. 110.

au fost invitate și de ministerul de resort ca să trimeată elevi (fig. 21).

Școala propriu-zisă era așezată într-un frumos și primitor cadru arhitectural dat de grădina botanică, plantațiile de ornament, grădina de peisaj cu gazon de raigras și ronduri cu flori, trandafiri, gard viu de liliac, lemn cîinesc și dracilă, cu grupuri de arbori etc. Ea era servită și de grădina botanică, pepiniera de pomi, grădina de legume, via, livada, pădurea, prisaca, sera. Pentru partea practică elevii foloseau atît ferma mică model, cît și ferma cea mare model, precum și cultura arendășească.

Durata școalei era de trei ani de studii. Elevii mai făceau o jumătate de an din care 3 luni excursii pentru a-și însuși și alte cunoștințe sau a le consolida pe cele obținute la Brad și alte 3 luni practică la o moșie aleasă de profesorul lor. După aceste completări, urma examenul de diplomă.

Scopul școalei de la Brad era de a forma specialiști pentru conducerea întreprinderilor agricole „...capabili de a aplica pe orice moșie principiile agriculturii raționale, adică ale agriculturii care dă folosul cel mare cu cheltuiala cea mai mică, fără a sărăci pămîntul și fără a asupri pe muncitorii lui“ [1].

Ca program se făcea : *o învățătură elementară* (eventuală alfabetizare, citire, scriere, socotire și noțiuni de gramatică, geografie, istorie, drept administrativ) ; *învățătura teoretică a agriculturii,* care consta în cursuri de fitologie, zootehnie, economie rurală și contabilitate (cu unele obiecte anexe) ; *învățătura practică a agriculturii,* rezulta din participarea elevilor la toate lucrările din fermele model (inclusiv la conducerea acestora ca și la ținerea contabilității).

Ion Ionescu scria că elevii se ocupau în primul an îndeosebi cu horticultura, în al doilea an cu agricultura propriu-zisă, iar în anul al treilea cu economia rurală, măsurătoarea și întocmirea planurilor economice. Lucrarea cu mașinile și instrumentele perfecționate era obligatorie în toți anii. Se inițiau elevii și în „o bună sistemă de amenajare și de exploatare“ a pădurii. Munca fiecărui elev, era apreciată și prin acordarea unei sume de bani, cei săraci ajungînd în acest mod să-și plătească cheltuielile de întreținere (orfanii erau bursierii școlii). În excursiile

[1] Ibid. p. 148 ; Opere II, p. 198.

organizate, elevii confruntau teoria cu practica: „Noi sîntem din şcoala aceia care reduce toată învăţătura la practică şi care de la practică se ridică la teorie şi care nu admite decît teoria ieşită din practică şi rezemată pe practică; de aceea la şcoala noastră elevii vor avea întotdeauna înaintea lor practica cu ştiinţa, practica ce are în vedere profitul cel mai mare cu cheltuiala cea mai mică.“ [1].

CULTURA ARENDĂŞEASCĂ MODEL era încă un mijloc prin care Ion Ionescu stăruia să influenţeze favorabil practica agriculturii noastre, care pe atunci era în mare parte pe mîna arendaşilor. Aceştia se interpuneau cu şi mai multe dezavantaje intre proprietar şi ţăran, prin o cultivare cu totul empirică şi epuizantă a terenului şi prin înrăutăţirea situaţiei economice a ţăranului.

Desigur că soluţia radicală a acestei situaţii era alta, pe care Ion Ionescu nu o vedea în toate dimensiunile ei. În unele ocazii însă, se apropia de acestă soluţie, cerînd să fie deposedaţi proprietarii în interesul ţăranilor. A susţinut însă perseverent ceea ce se considera atunci ca realizabil imediat şi ceea ce a prevăzut şi legea de la 1864: expropierea a 2/3 din suprafaţa tuturor moşiilor şi împroprietărirea ţăranilor, care urmau să plătească o despăgubire bănească proprietarilor (a se vedea capitolele respective).

Cultura aceasta arendăşească model, Ion Ionescu a practicat-o pe o moşie a statului din comuna Călineşti, moşie deci din aceeaşi comună şi învecinată cu ferma şcoală de la Brad. Moşia avea o suprafaţă de peste 1 000 fălci şi fusese luată în arendă de către D. Anghel, care a luat ca tovarăş executor pe Ion Ionescu. În astfel de situaţie acesta se străduia: „...în scopul de a face şi un model de cultură mare pentru arendaş, de a arăta chipul cu care se indentifică interesul arendaşului cu interesul proprietarului“ [2].

El a aplicat aici dijma, dînd însă două părţi ţăranului şi o parte arendaşului. Plătea munca în bani mai bine decît oricine

---

[1] Ibid. p. 150; Opere II, p. 199.

[2] *Agricultura română de la Brad*, p. 109; Opere II, p. 177. În lucrarea „Creditul“ I.I.B. scrie că moşia avea „...o întindere de 550 fălci în ţarine, fîneţe şi imaş!“.

şi aşa obţinea o calitate mai bună a muncii libere (neangajată anticipat prin împrumuturi, produse etc.).

Această demonstraţie a durat patru ani, în care nu se poate să nu se fi făcut resimţită priceperea şi înţelepciunea marelui iubitor al ţărănimii. O dovadă este şi scrisoarea lui Ion Ionescu către primarul comunei Călineşti, unde se afla moşia respectivă şi ferma-şcoală de la Brad şi în care scria: „...vedeţi că am scos din boală acest domeniu al statului, l-am supus unui asolament raţional şi l-am făcut să-mi dea recolte briliante şi înavuţitoare, fără a sărăci pămîntul, nici pe muncitorii lui“ [1].

★

Nu ştim dacă la Brad Ion Ionescu se va mai fi ocupat cu pregătirea şampaniei, aşa cum făcuse în jurul anilor 1841—1846, cînd, după cum am mai amintit la capitolul privind studiile sale în Franţa, el fabricase prima dată şampanie la noi în ţară pentru domnitorul Mihail Sturdza din strugurii viei acestuia de la Socola. Totuşi la această calitate a lui Ion Ionescu se adresa scrisoarea de la 19 decembrie 1882 a doctorului Conia din Iaşi:

„Prima societate română pentru fabricarea vinului de şampanie în Iaşi, se prezintă înaintea Domniei-voastre, întîiul fabricant de şampanie în România cu primul ei product şi vă roagă cu tot respectul să bine-voiţi a primi aceste cîteva butelci (25) din partea sa ca un semn de mare stimă.

Solicităm totodată indulgenţa Domniei-voastre la apreciere, deoarece productul nostru e încă june, ca şi societatea, avînd însă convingerea că toate celelalte condiţii cerute de un bun vin de şampanie sînt îndeplinite, întrebuinţînd unul din cele mai bune vinuri de Odobeşti şi nelăsînd nimic de dorit, atît în privinţa salubrităţii cît şi a gustului, ne-am permis a-l pune în rîndul fabricaţiunilor ce constituie industria română. Primiţi...“ [2].

★

După descrierea aceasta tehnică şi organizatorică aşa de succintă a fermei ridicată în văzul şi recunoştinţa publică la titlul

[1] *Creditul rural, Tipografia H. Goldner*, Iaşi, 1876, pp. 22, 23; Opere II, p. 260.

[2] *Agricultura română de la Brad*, p. 68, 69. Opere II, p. 157.

de fermă-model sau fermă-şcoală, să aşternem aici foarte sumar şi cîteva din ideile călăuzitoare ale lui Ion Ionescu ca şi alte fapte petrecute la Brad.

El venise la Brad pentru promovarea unei tehnici agricole raţionale, reuşind să fie exemplu, fără alt precedent contemporan. Pentru această realizare totul depindea de capacitatea şi stăruinţa lui. Dar el considera că acest lucru nu este suficient. Problema agriculturii era mai înainte de toate o problemă de politică a statului burghez care trebuie continuu hărţuit pentru a acorda ţărănimii dreptul la o viaţă liberă şi civilizată. În anul 1886 el formula în scris adevăruri pe care noi le-am transcris ca motto la acest capitol : „Aşa dar ţăranul are nevoie 1. de pămînt, al 2 de capital ca să aibă cu ce să-şi lucreze pămîntul şi al 3 are nevoie de învăţătură [1]... Munca este izvorul inavuţirii“ [2].

Prin dîrzenie „mîini harnice“ şi pricepere, ţăranii de la Brad îndrumaţi de el ajunseseră să realizeze unele din cerinţele acestor postulate formulate de Ion Ionescu. În anul 1965, deci după atîta timp de la moartea marelui înaintaş, unele foruri de specialitate din regiunea Bacău ne-au afirmat că şi astăzi agricultura cea mai avansată din regiune se practică pe teritoriul pe care a lucrat Ion Ionescu. Bradul ajunsese un for al dreptăţii sociale şi al luminii agricole.

Pe lîngă numeroase mărturii ale localnicilor şi vizitatorilor, privitoare la progresul realizat de Ion Ionescu, avem şi dovezi oficiale. O comisie numită de Ministerul Agriculturii, Comerţului şi Lucrărilor Publice a descins la Brad la 24 februarie 1873 unde a făcut „...constatarea rezultatelor obţinute în ferma model de la şcoala particulară de agricultură, creată şi dirijată de d. Ionescu proprietarul moşiei Bradu şi după o inspectare minuţios făcută la faţa locului, cît şi din scriptele contabilităţii ţinute de d. Ionescu în conformitate cu prescripţiunile comerciale...“ [3].

---

[1] Ibid. p. 25, Opere II, p. 136.
[2] Ibid. p. 52, Opere II, p. 149.
[3] Ibid. p. 130 ; Opere II, p. 188 (Procesul verbal al Comisiunei de constatare a fost cerut şi obţinut mai tîrziu de I.I.B. de la minister, care nu-i dăduse nici un curs).

Scanned with OKEN Scanner

Comisia alcătuită din V. Cantacuzin prefectul judeţului, N. B. Tetoianu inginer şef al circumscripţiei a X-a de poduri şi şosele şi V. Stan mare proprietar din judeţul Roman, a cercetat îndeosebi şcoala şi ferma model mică. Ion Ionescu ceruse el însuşi ministerului să trimită o comisiune de constatare pentru a i se cunoaşte rezultatele şi astfel să poată recruta mai mulţi elevi pentru şcoala sa. De asemenea, „Motivul ce m-a îndemnat a cere acum constatarea rezultatelor dobîndite de mine în ferma model a fost dorinţa de a face să figureze şi România la expoziţiunea universală din Viena cu *cercări privitoare la îmbunătăţiri agricole făcute în stabilimente agricole.* Şi fiindcă cred că cercările mele răspund la programul expoziţiunii, iar rezultatele dobîndite sînt de natură a aduce îmbunătăţirea agriculturii ţării, de aceia m-am adresat către ministerul agriculturii“ [1] (din alocuţiunea ţinută de Ion Ionescu la sosirea comisiunei la Brad). Şi mai departe adaugă : „Eu m-am aplicat la făcutul cercărilor, pentrucă, deprins cu urmărirea progreselor agricole, am găsit că pot fi folositor agriculturii ţării şi în mica mea sferă de activitate şi astfel ne mai putînd lucra pentru înflorirea agriculturii pe lîngă ministerul de agricultură în funcţiunea de inspector, suprimată de Camera legiuitoare, am făcut ceea ce poate face un particular : am fondat şcoala particulară şi ferma model de la Brad şi acolea am făcut cercări agricole“ [2]

Comisia lăuda crearea şcolii şi a fermei model pentru cultura mică, arăta că s-a predat teoria şi îndeosebi partea practică cu măsurile agrotehnice, creşterea vitelor, arpentajul, contabilitatea, în scopul atît al progresului culturii mici, dar şi a celei mari, a silviculturii, a creerii de pepiniere etc.“... de o mulţime de plante agricole şi medicinale...“ [3] şi a raţionaliza tehnic-agricol şi social cultura agricolă arendăşească. Aşa dar se ocupa de toate formele de cultură mică, mare, arendăşească, de ramura silviculturii : „...prin amenajarea pădurii de pe zisa moşie şi plantarea forestieră...“ [4].

---

[1] Ibid. p. 111 ; Opere II, p. 179.
[2] Ibid. p. 112 ; Opere II, p. 179.
[3] Ibid. p. 131 ; Opere II, p. 189.
[4] Ibid. p. 131 ; Opere II, p. 188.

Scanned with OKEN Scanner

„Comisiunea considerîn
şcoale, nu poate decît să
lizatoare a d-lui Ionescu
un singur şcolar trimes di
studiile, după cum a prob
noastră“ [1].

În documentul încheiat
foarte amănunţit, dar se
trecut în revistă largă aso
iniţiale ale lui Ion Iones
exilat în Turcia şi despre
Dobrogea şi apoi a intens
„cercărilor“ cu plante de
Drept încheiere procesul
acest punct de vedere F
încurajare pentru toţi cei
pentru toţi cei ce vor av
siunea constatînd cu o de
decît satisfăcătoare, dobîn
pe moşia Bradu, îşi face
constatare la cunoştinţa
şi lucrărilor publice, spre

Deşi comisiunea aceast
care cel puţin doi mari p
care pentru noi are imp
toate în sprijinul realizăr

*

În timpul activităţii sale de la Brad (1870—1891) Ion Ionescu a tipărit relativ puţin faţă de ceea ce tipărise pînă atunci. Nu mai avea răgaz, era prea preocupat de multe gînduri şi ocupat cu munca cîmpului, cu ţinerea socotelilor după cele mai exigente reguli contabile, cu propaganda agricolă printre ţărani, cu exercitarea funcţiei de profesor la şcoala proprie, deputat în parla-

[1] Ibid. p. 131 ; Opere II, p. 189.
[2] Ibid. p. 143, Opere II, p. 195.

Scanned with OKEN Scanner

Fig. 22 — *Agricultura română de la Brad (coperta)*

ment etc. Se apropiase de bătrîneţe şi poate îl ajunsese şi oboseala anilor grei de pînă aici.

Din acest timp se cunosc tipărite 14 broşuri cu circa 750 pagini de diferite formate, unele dintre ele retipărite.

Am citat sau interpretat multe părţi caracteristice ale acestor broşuri în diferitele capitole ale lucrării noastre, iar altele puţine vor fi recenzate în capitolele următoare.

Ion Ionescu a comasat şi republicat unele din aceste broşuri sub formă de volum unic intitulat: AGRICULTURA RÔMANĂ DE LA BRAD în care dezvoltă mai multe capitole sau părţi: formarea moşiei Brad, lucrările iconomului Ion Isăcescu la Brad, pămîntul dat ţăranilor din Brad la împroprietărirea lor, estimaţiunea moşiei şi cumpărarea ei, exploatarea moşiei (pămîntul, capitalul, munca, planul de cultură, cheltuielile şi veniturile, socotelile, cartea funciară), ferma model, călăuza vizitatorului şcoalei de agricultură, rezultatul întîiului an de cultură al fermei model, îmbunătăţirea culturii ţăranilor (rezultatele dobîndite în ferma model de la Brad), mica fermă model

(organizarea ei), procesul verbal al comisiunei trimisă de minister, şcoala practică de agricultură (regulamentul lucrărilor şi al studiilor), analele agricole ale şcoalei particulare de la Brad, casa de cruţare şcolară, vizitele redactorilor de jurnale.

Şi în cartea aceasta Ion Ionescu înfăţişează împrejurări şi activităţi şi aduce soluţii la problemele pe care le-a tratat şi cu alte prilejuri, sau le actualizează şi le accentuează importanţa. Sînt şi probleme noi izvorîte din situaţia lui de fermier, unde comunică detalii privind condiţiile şi rezultatele dobîndite la Brad, cum de altfel exprimă titlul şi sumarul acestei cărţi (esenţa problemelor de aici, am prezentat-o la diferite paragrafe de la acest capitol) (fig. 22).

În interpretările pe care le face în broşurile asamblate în acest volum se referă la diferite personalităţi ştiinţifice ale căror opere le-a consultat: H. Baudrillard, N. Bălcescu, J. Bajault, D. Cantemir, M. P. Cato, M. T. Cicero, M. Dombasle, Duchet, I. Ghica, Grandeau, S. Hartlid, E. Lecouteux, S. Leroy, D. Lhuys, P. Poni, C. Royer, J. Rousseau, E. Scribeaux, M. Sully, C. Tarello, A. D. Thaer, I. Tull, M. T. Varro, M. Vindé, R. Waston etc.

Activitatea de la Brad ca şi cea de pînă aci a lui Ion Ionescu a fost recunoscută şi de Societatea academică română care la 7 septembrie 1871 i-a conferit titlu de membru corespondent, fiind primul agronom intrat în acest înalt for de cultură, iar la 1 aprilie 1884 aceeaşi instituţie, devenită Academia română, i-a conferit titlu de membru onorar [1].

---

[1] După cîte ştim, prima relatare tipărită a obţinerii titlului de membru corespondent a fost făcută de Slăvescu Victor (Op. cit. p. 17), iar prima relatare tipărită a obţinerii titlului de membru onorar a fost făcută de Vasiliu Amilcar (Op. cit. p. 6).

Agronomul Aurelian P. S. a fost ales membru „actual" al Societăţii academice române la 9 septembrie 1871.

XV. ECONOMIST

...am ajuns la profunda convingere că poate cineva deveni propriu său furnizor participînd la o societate de consumaţiune, a fi propriul său bancher participînd la o societate de cruţare şi de credit, a produce în fine pentru socoteala sa proprie, intrînd într-o societate de producţiune.

I. I. B

Ca *economist de pregătire generală,* Ion Ionescu a studiat iniţial economia politică (economia industrială şi statistica) la Conservatoire des Arts et Métiers din Paris cu profesorul A. Blanqui şi probabil şi cu profesorul R. L. Wolowschi în cursul anului 1839 sau 1840 (ori în ambii ani).

Mult mai tîrziu, Ion Ionescu scrie că a studiat economia politică şi la Collège de France cu Pelegrino Rossi[1] şi acest lucru îl afirmă şi economişti recenţi[2].

Avînd o mare înclinare pentru ştiinţele economice, el a continuat în ţară într-un mod insistent studiul acestor ştiinţe.

---

[1] *Bugetul Statului,* Tipografia Gheorghiu, Iaşi (din Dările de seamă) 1885, p. 171 ; Opere II, p. 306. Ion Ionescu nu a scris acest lucru în *Vieaţa mea de mine însumi* unde ne-am fi aşteptat. De altfel, el nu a tipărit nimic din care să reiasă că a urmat la şcoala de agricultură de la Grignon-Franţa, sau că a fost ales membru corespondent şi membru onorar al Academiei române etc. aşa încît putem considera ca reală această afirmaţie tardivă (încă nu avem un document cert).

[2] Zane G.: *Economia politică la Academia Mihăileană,* Institut arte grafice, A. A. Terek, Iaşi, 1943, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

Debutul lui Ion Ionescu în ştiinţele economice (economia politică, financiară, agrară, cooperaţie, statistică, contabilitate), a început o dată cu profesia sa agronomică la baza căreia punea principii şi interpretări economice, date şi cifre statistice şi analiză contabilă. Acest debut, la un astfel de spirit enciclopedic, se poate urmări începînd cu activitatea lui publicistică şi îndeosebi cu aceea de profesor de agricultură la Academia Mihăileană din Iaşi (1842) şi apoi aprofundare fără întrerupere de-a lungul întregii sale vieţi [1].

Prin muncă însufleţită şi persistentă, fostul debutant în ştiinţele economice s-a transformat destul de repede într-un erudit, şi treptat, într-un specialist consacrat pentru timpul său.

Ca direcţie de gîndire şi faptă i se atribuie îndeosebi concepţiile economiei clasice, liberalismul economic şi anume cel radical. Mai indicat este însă a spune că a luat de la acesta ceea ce se potrivea condiţiilor noastre de atunci. Sînt şi autori care îl caracterizează ca economist neîndoctrinat, iar alţii ca avînd unele oscilaţii de orientare.

Ion Ionescu susţinea teza că dreptul de proprietate, dreptatea în general şi valoarea lucrurilor trebuie să fie exprimate de munca omenească, singura care creează bunuri. Se ocupa încă de mult cu probleme sociale şi economice, despre care în *Istoria României* se spune : „moldoveanul Ion Ionescu de la Brad a venit la Bucureşti în 1848 şi a publicat numeroase articole cu conţinut social-economic în presa revoluţionară“ [2].

Practic el a susţinut după cum se ştie, emanciparea şi împroprietărirea clăcaşilor, a cerut ca impozitul să fie suportat de către toate păturile societăţii şi să fie proporţional cu averea. Punea chiar problema unui impozit consimţit.

Ion Ionescu a scris contra sistemului vamal protecţionist şi a acceptat sistemul convenţiilor comerciale („liber-schimbul“). Poate că pentru acest liber-schimb este considerat de unii autori actuali că nu ar fi avut încredere în industria indigenă. În realitate însă, prin sistemul liber vamal el vedea posibilitatea neîngrădirii ex-

[1] Astfel de preocupări se pot vedea la multe din capitolele acestei biografii.

[2] Vol. IV, p. 723.

portului nostru de cereale. Mai considera că industria noastră era în fașă, se dezvolta lent, iar ceea ce exista era în mîna clasei dominante, așa cum s-a pronunțat el și în Camera deputaților.

Noi nu am găsit deocamdată nimic categoric scris de el contra industriei indigene, (el nu combătea industria ca atare, ci înființarea de fabrici pentru potentații zilei).

Ca *economist rural,* Ion Ionescu a obținut primele cunoștințe teoretice și practice la Roville, pe care le-a împletit cu cele de economie politică de la Paris și pe care le-a aprofundat în țară. Este posibil ca acest obiect să-l fi studiat și la Grignon.

A scris numeroase articole în care a tratat problemele esențiale ale „economiei rurale" proprii țării românești. În ele a introdus și elemente din domeniul economiei politice, finanțe etc. În unele din cărțile sale a introdus părți privind *economia rurală,* sau a relevat numai anumite principii ori amănunte în materie. A scris însă zeci și zeci de articole care se refereau la domeniul larg al economiei politice și financiare, adaptînd conținutul multora la agricultură. O separație între economia politică și cea rurală, tratate în scrierile lui, chiar și în scrierile pur agricole, este foarte greu de făcut, fiindcă el era convins că ori ce acțiune practică trebuie să aibă în vedere rentabilitatea care de fapt avea implicații cu întregul domeniu al economiei.

Specialiștii din agricultură sînt unanimi în a-l considera fondatorul economiei rurale la noi. El era pentru o agricultură rațională prin care să se obțină veniturile cele mai mari, pentru o cultură intensivă, cu o dezvoltată creștere a animalelor, cu folosirea de îngrășăminte naturale, chimice și amendamente, cu irigații, mașini perfecționate, credite ieftine, învățămînt general și agricol etc. Postulatul lui era : venit net cît mai mare obținut cu cheltuială cît mai mică sau : „mult, bun și ieftin".

În scrierile sociale și economice atît de numeroase făcute sub influența orînduirii burgheze, desigur că el nu s-a putut detașa prea mult de concepția timpului și a avut și puncte de vedere care nu erau juste, cum a fost de exemplu credința lui că se pot obține progrese sociale mari și prin măsuri luate de burghezie. În general, se consideră însă că acțiunile lui erau îndreptate spre binele țărănimii.

Scanned with OKEN Scanner

Inclinația lui pentru științele economice era așa de mare, încît cu toate că era foarte ocupat în București în timpul revoluției (august 1848) cînd conducea Comisia proprietății, a început să predea un curs liber de economie politică la București unde avea 45 de auditori.

Din cauza evenimentelor de la sfîrșitul revoluției a predat numai cîteva lecții (probabil 2 din cele 30 programate).

Din schimbul de scrisori făcut în anul 1847 între Ion Ionescu și Ion Ghica reiese că acesta din urmă, deși fusese profesor de economie politică la Academia Mihăileană din Iași, îl considera pe Ion Ionescu ca mai bine pregătit în economia politică, pe cînd Ion Ionescu îl considera ca atare pe Ion Ghica [1]. Oricum ar fi fost aceasta este doar o politeță reciprocă, deoarece se invederează că ambii erau foarte bine pregătiți și se știe că Ion Ionescu recomanda lui Ion Ghica în anul 1846 cărți noi de specialitate scrise de: Alanqui, Arago, Giraud, iar în anul 1855 ambii fiind în Turcia, Ion Ionescu îi spunea lui Ion Ghica într-o scrisoare că a apărut lucrarea: *Histoire politique et sociale des Principautés danubiennes* de E. Regnault și adăuga referitor la această carte: „În articolul despre țărani au luat din cartea Bălcescului și ideile și scopul și comisia este bine judecată" [2].

Dar sub raportul pregătirii acestor doi pioneri ai economiei politice de la noi, citățm părerea unui profesor actual de economie politică și finanțe care consideră că Ion Ionescu prin: „...activitatea lui publicistică precum și acțiunea lui social politică arată un om de o pregătire economică excepțională pentru timpul său. Mult mai stăpîn decît Ghica pe literatura economică, el a cunoscut egal și pe clasici și pe reformiști... Ion Ionescu este cel dintîi român care face o discuție largă, în presa politică, asupra marilor curente de idei sociale ale apusului și încearcă să folosească unele din ele, pentru a da un temei teoretic reformelor economice, din programul revoluției muntene. Contemporanii săi îl considerau, cu drept cuvînt, un om de mare pregătire. Chiar Eliade, atît de pătimaș cu adversarii săi, deși îl va ataca în repetate rînduri, înregistrează opinia curentă că tînărul moldovean este un foarte bun cunoscător al științei economice..." [3] și mai departe continuă: „De pe vremea cînd colabora la *Propășirea*, încerca să introducă, în literatura noastră economică, marile teorii ale clasicilor englezi. Este cel dintîi care susține, în

---

[1] Scrisoarea către Ion Ghica, Iași, 19 martie 1847, ms. Acad. 82.229.
[2] Scrisoarea către Ion Ghica din 19 iunie 1855, ms. Acad. 82.256 (a), (era vorba printre altele și de Comisia proprietății condusă de Ion Ionescu).
[3] Zane G., Op. cit. p. 16, 17.

publicistica românească, teoria valorii muncă, popularizînd ideia că preţul originar al lucrurilor rezidă în munca omenească. Cu ocazia luptelor din 1848 pentru reforma agrară, el va recurge din nou la ideile clasicilor, pentru a susţine programul revoluţiei... Continuînd, direct după Adam Smith, va reproduce pentru întîia dată în publicistica noastră faimoasa frază că „munca a fost cel dintîi preţ sau monetă plătită la cumpăratul primitiv al tuturor lucrurilor..."[1]. „Admite pe unii, combate pe alţii. A citit mult şi cînd scrie se simte că a meditat asupra celor spuse. Atunci cînd adoptă sau combate părerile altora, invoacă totdeauna şi argumente proprii. Nu practică nicăieri reproducerea pură şi simplă"[2]. „Expunerea lui Ionescu este totdeauna alimentată, din belşug, cu date, fapte şi idei. Foate adeseori aduce în discuţie material nou pentru cititorul român, căruia îi prezintă plastic teorii din economia politică apuseană, adaptate, vederilor sale"[3]. Vorbind încă comparativ despre Ion Ghica şi Ion Ionescu referitor la probleme de concepţie, G. Zane, scrie: „Pentru Ghica problemele de căpetenie ale economiei noastre, sînt aceleaşi ca şi ale burgheziei însăşi. Rezolvarea lor ar folosi, după dînsul, ţării întregi şi nu unei singure clase. Pentru Ionescu, din contră. Problemele principale sînt problemele ţărănimii: emanciparea clasei ţărăneşti de o servitute seculară, împroprietărirea fiecărui muncitor de pămînt, organizarea producţiei agricole"[4]. „Ion Ionescu acceptînd aceiaşi concepţie generală ca şi Ghica, i-a înţeles aplicaţiunea cu totul altfel şi a luptat, cu o stăruinţă neegalată, pentru clasa ţărănească. Ghica a fost un liberal ortodox, gen Jean Baptiste Say sau Michel Chevalier, pe cînd Ion Ionescu un liberal radical, apropiat de Pellegrino Rossi sau John Stuart Mill... Ion Ionescu din contra, chiar după unire, a avut multe necazuri de întîmpinat. O mare carieră politică, la care ar fi avut dreptul, nu i-a fost îngăduită. Se poate spune că destinul său a fost inferior talentului pe care l-a avut"[5].

Să dăm însă cuvîntul altui economist: „În vremea în care a trăit Ion Ionescu de la Brad, cercul specialiştilor din ţara noastră era aproape inexistent. Şuţu scria mai mult franţuzeşte, reeditînd fără multă osteneală ideile economiştilor liberali. Moruzi ca şi acesta, ieşit din rîndurile clasei

---

[1] Zane G. Ibid. p. 19.
[2] Zane G.: Ibid. p. 20. Profesorul Zane a găsit şi a reprodus la p. 7 şi 8 din lucrarea sa pe care o citäm, texte aproape identice luate de Ion Ghica după profesorul francez M. Chevalier.
[3] Ibid. p. 21.
[4] Ibid. p. 23.
[5] Ibid. p. 24.

Scanned with OKEN Scanner

conducătoare a fost economistul Comisiei Centrale de la Focşani şi a lăsat unele încercări, proiecte... Nici unul nici altul nu pot egala pe fiul modestului blănar din Roman, care a fost Ion Ionescu de la Brad, întrucît priveşte dragostea de neam şi legătura cu pămîntul cu care s-a înfrăţit în munca de ridicare a agriculturii româneşti" [1].

Revenind la primul economist citat la acest capitol (Zane), acesta reia firul astfel: „În marea şi spinoasa chestiune a ţărănimii a rămas neclintit de-a lungul întregii sale vieţi. Toată strădania sa confirmă pe de-a-ntregul mişcătorul legămînt din 1861 în care se spunea: „Cît despre noi, cuvînt de mîngîiere dăm ţăranilor noştri zicîndu-le: De te voi uita Ierusalime uitată să fie dreapta mea; lipească-se limba mea de grumazii mei, de nu-mi voi aduce aminte de tine şi de nu voi face din Ierusalim, din împroprietărirea ţeranilor cu despăgubire, cugetul principal al bucuriei mele" [2].

Acest jurămînt deşi sentimental, exprimă totuşi o realitate trăită profund de omul ţărănimii, care îşi concentrase idealul pentru progresul acesteia. De la lupta lui nu aştepta nimic pentru sine, totul, pentru cei exploataţi şi umiliţi.

Tot G. Zane referindu-se la Ion Ionescu spunea: „Muncitor modest pe terenul ştiinţelor economice şi agronomice, îndrumător neîntrecut în practica agricolă, animat de marele ideal al ridicării ţărănimii şi al transformării statului burghez, Ion Ionescu trebuie situat pe scara valorilor româneşti cel puţin pe treapta pe care stă, de mult Ghica, dacă nu încă şi mai sus" [3].

Făcînd o apreciere care confirmă cele spuse pînă acum, un alt economist cooperatist scria: „În ziua de 17 decembrie s-au împlinit 50 de ani de la moartea lui *Ion Ionescu de la Brad*, poate cea mai nedreptăţită personalitate din epoca renaşterii naţionale şi sociale a Ţărilor Româneşti. Trăind între anii 1818—1891, a luat parte la toate marile date naţionale şi sociale ale veacului al XIX-lea începînd cu revoluţia de la 1848 [4].

O consemnare a meritelor sale ca economist, reese şi din citatele care se dau în *Istoria României*, dintre care noi reproducem: „Periodicul care va începe publicarea celor mai originale contribuţii în legătură cu economia

---

[1] Răducanu Ion: *Ion Ionescu de la Brad economistul*; în Omagiu lui Ion Ionescu de la Brad, Ed. P.A.S. Bucureşti, 1942, p. 48.
[2] Zane G.: Ibid., p. 24 şi *Ţeranul român*, 24 XII 1861, p. 50.
[3] Ibid. p. 25.
[4] Mladenatz Gr., în: *Omagiu lui Ionescu de la Brad*, Ed. P.A.S. Bucureşti, 1942, p. 49 (ziua morţii lui Ion Ionescu a fost 16 decembrie, N.A.).

agrară va fi însă *Propăşirea* lui M. Kogălniceanu. Ion Ionescu de la Brad aci îşi publică studiul său *Îmbunătăţiri în agricultura noastră,* în care reia chestiunea Institutului de agronomie, proiectat de Regulamentul organic şi a fermei model care trebuia să hotărască experimental, cel mai potrivit sistem de cultură a pămîntului pentru Moldova“ [1].

Ion Ionescu a tratat şi în publicaţiile lui din timpul exilului în imperiul otoman, latura economică a problemelor agricole studiate. A făcut înterpretări de rentabilitate şi calcule contabile cu fiecare dare de seamă referitoare la conducerea moşiilor marelui vizir Reşit Paşa. Dar astfel de studii, analize şi interpretări economice le-a făcut mai cu deosebire în patrie.

Sînt autori care îl consideră şi ca *sociolog,* premergător de frunte al şcolii monografice sociologice dezvoltată la noi în prima jumătate a secolului XX de către Dimitrie Gusti[2].

Cooperator. Primele cunoştinţe teoretice în această nouă ramură a ştiinţelor economice de pe atunci, le-a primit la cursul de economie rurală şi politică făcute în Franţa.

La începutul său profesional a cunoscut pe utopicii francezi fără a adera categoric la ei. Cu timpul şi datorită experienţei vieţii, el s-a îndepărtat complet de romanticii sociali.

„Am căutat aceste mijloace chiar prin cîmpiile în care au înflorit în această ştiinţă utopiştii cei mai îndrăzneţi, de la Fourier şi pînă la Proudhon, dar în *confesiunile unui revoluţionar,* în care se face cea mai nemilostivă critică tuturor sistemelor sociale nu am putut găsi nimic practic“ [3] şi a trecut la abordarea unor forme realizabile atunci: „şi aşa am ajuns la profunda convingere că poate deveni cineva *propriul său furnizor* participînd la o societate de consumaţiune, a fi *propriul său bancher* participînd la o societate de cruţare şi de credit (bancă populară), a *produce* în fine *pentru socoteala sa proprie,* intrînd într-o societate de producţiune“ [4], cu alte cuvinte el îmbrăţişa

[1] Vol. III. p. 1080.

[2] Bădina Ovidiu: a. *Cercetarea sociologică concretă,* loc. cit.; b. Bădina Ovidiu în Gulian C. I. şi colab.: *Istoria gîndirii sociale şi filozofice în România,* Ed. Acad., R.S.R., Bucureşti, 1964, p. 185—188.

[3] *Creditul,* Tribuna română, Iaşi, 1880, p. 34, 35; Opere II, p. 235.

[4] Ibid. p. 35; Opere II p. 235.

formele cooperatiste : de consum, de credit şi de producţie. Atribuia întîietate cooperativelor de credit pe care le considera ca pe cele mai folositoare în împrejurările de atunci pentru ţărănime.

Fie prin acţiunea de combatere a cametei, argumentînd şi filiera unor organisme de credit care puteau să ajute cauza (inclusiv tipul de cooperative Schultze-Delitzsch), fie operativ prin primele proiecte de lege prezentate de el în Camera deputaţilor pentru „banca sătenească" care va da împrumuturi şi care va avea şi o „casă de cruţare" la care ţăranii să-şi depună economiile lor, fie prin proiectul ulterior publicat pentru „asociaţiune cooperativă a sătenilor de cruţare şi credit", fie „casa de cruţare şcolară", aceasta înfiinţînd-o el însuşi la şcoala primară din comuna sa de domiciliu Călineşti, ca şi prin numeroasele lui articole şi discursuri, prin toate Ion Ionescu ca precursor recunoscut, a lăsat o dîră adîncă în conştiinţa urmaşilor care astfel pregătiţi, i-au fructificat ideea, mai ales Spiru Haret care a înfiinţat băncile populare la sate.

Pentru realizările şi îndemnurile rămase de la el, urmaşii scriu că Ion Ionescu de la Brad, dacă este socotit părintele agriculturii noastre, tot aşa de bine poate fi considerat şi deschizătorul de drumuri în problema creditului ţărănesc, sau că el merită cu prisosinţă să fie aşezat printre primii stegari ai mişcării cooperatiste din satele noastre [1].

Contabil. Ca pregătire teoretică şi practică el şi-a însuşit contabilitatea la ferma-şcoală a lui Dombasle de la Roville şi probabil şi la alte instituţii din Franţa. Mai tîrziu s-a instruit singur perfecţionîndu-se de-a lungul întregii sale activităţi. Şi pentru acest domeniu avea o mare şi susţinută dragoste şi o egală aprofundare teoretică. Dedica mult din timpul şi gîndirea sa „artei" contabile, dovedind pasiune şi pricepere în ţinerea registrelor pe care, la ferma şcoală de la Brad, le scria singur. Avea predilecţie pentru *dopia scriptura* („contabilitatea în părţi duble sau partidă dublă"), pe care o considera de cea mai mare importanţă pentru gospodăriile mari, recomanda însă şi „contabilitatea simplificată specială" pentru gospodăriile mici şi mijlocii.

[1] Mladenatz Gr.: Op. cit. p. 52.

analizînd exemple concrete pentru ambele forme şi ajungînd să publice şi să recomande „registru unic al cultivatorului“ şi „un singur registru pentru perceptorii comunali“.

Este primul la noi în ţară care a introdus în agricultură contabilitatea în partidă dublă şi tot primul fermier român care şi-a autentificat registrele la tribunal.

Statistician. La 1 iulie 1859, noul domnitor Al. I. Cuza dorind să întemeieze lucrările de statistică privind catagrafia locuitorilor, a venitului funciar şi a altor activităţi, a numit pe Ion Ionescu ca director al direcţiei centrale de statistică din Moldova. Acesta, pe lîngă studiile făcute la timpul său, era şi bine informat asupra modului în care se desfăşura această lucrare în străinătate şi mai ales în Franţa (Moreau de Jonnès şi Legoyt). El a reuşit să culeagă cu munca dezinteresată material a învăţătorilor, toate datele necesare diferitelor reforme care se întreprindeau în Principate. Datele au folosit pentru stabilirea impozitelor, iar el personal le-a folosit pentru documentarea articolelor pe care le scria atunci în *Tribuna română* ziar care apăruse în acelaşi an la Iaşi. Le-a folosit şi a vorbit mult despre statistică şi în monografiile sale agricole care au apărut ceva mai tîrziu: „Cu astfel de studii statistice sperăm a prezenta guvernului efectele ce au produs aplicarea noilor legi organice şi măsurilor ce se pot întrebuinţa spre a face ca progresele materiale şi morale, în loc să fie împiedecate de noile reforme, să fie din contră, puternic secundate în mersul lor către întemeierea statului român, către creşterea fericirii...“ [1].

De altfel, pentru lămurirea modului de lucru el a publicat şi o lucrare intitulată, *Povăţuiri pentru catagrafia Moldovei* [2], în care a preluat în mod critic, cu unele excepţii, tot ce a găsit de preţ la înaintaşii din patrie şi la principalii autori străini (fig. 23). Între statistică şi economia politică el vedea o strînsă relaţie pe care o extindea just la fenomenele sociale şi economice, cu întîietatea celor economice, punct de vedere care se poate constata şi în

[1] *Agricultura română din judeţul Dorohoi*, pp. 6, 7.

[2] Tipografia buciumul român, Iaşi, 1859. În lucrarea tipărită titlul este exact aşa cum îl dăm noi aici în text. În unele liste de lucrări, Ion Ionescu ca şi biografii lui, adaugă 1—2 cuvinte în plus, ceea ce nu este real.

Scanned with OKEN Scanner

citatul: „Statisticul trebuie să fie om de simţ şi de ştiinţă şi mai înainte de toate să fie economist“ [1].

Un studiu foarte temeinic al acestei cărţi a făcut B i j i M., care a arătat unele lipsuri inerente, dar îndeosebi marile merite pe care le-a avut Ion Ionescu în dezvoltarea la noi în ţară a acestei ramuri ştiinţifice [2].

A deţinut funcţia de director probabil pînă în anul 1860 sau 1861 cînd s-a mutat la Bucureşti (în anul 1862 direcţia statisticii din Moldova s-a desfiinţat de către guvernul de la Bucureşti).

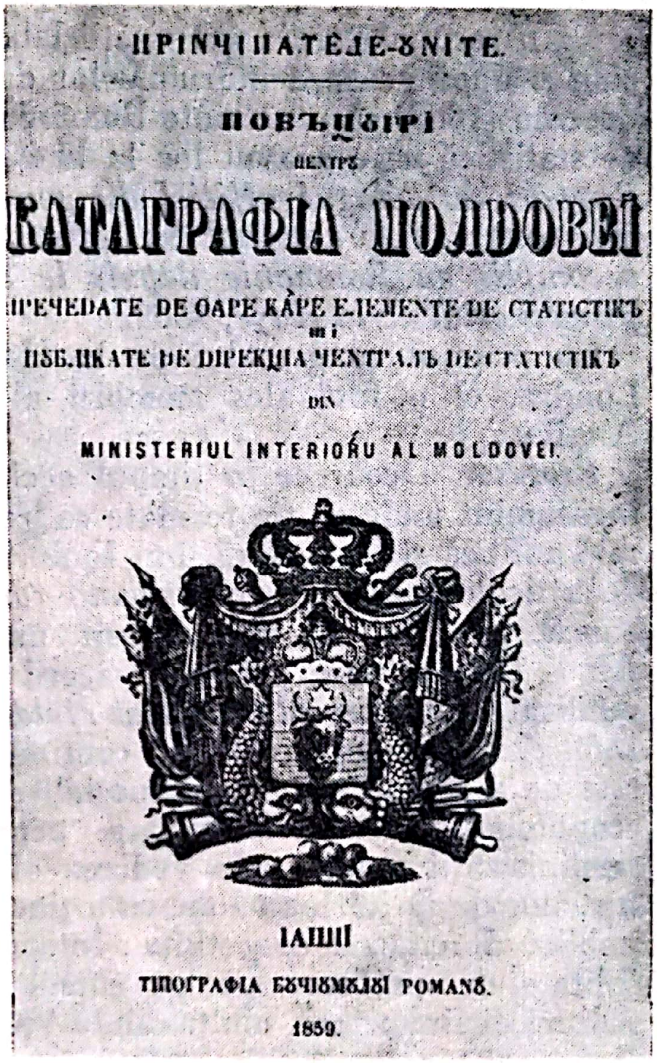

Fig. 23 — *Povăţuiri pentru cartografia Moldovei (coperta)*

După Ion Ionescu, direcţia statisticii din Moldova a fost condusă de C. N e g r u z z i şi D. G u s t i. Primul, tipărind partea I a statisticii Moldovei cu cifre strînse de Ion Ionescu, i-a trimis acestuia un volum cu dedicaţia: „Ale tale dintre ale tale“ fapt care l-a bucurat şi i-a dat prilej să facă reflexiuni folositoare statisticii [3]. Datele statistice au fost de folos şi altor autori [4].

[1] Op. cit. p. 3.

[2] *Ion Ionescu de la Brad un statistician progresist român,* Revista de statistică nr. 5. 1955 (p. 64—68); nr. 1. 1956 (p. 60).

[3] *Agricultura română din judeţul Dorohoi,* p. 5.

[4] Printre alţii: G h i c a I. *Scrieri,* vol. II; Minerva, Bucureşti, 1914, p. 9 (citează date statistice după Ion Ionescu).

Ca o recunoaştere a activităţii laborioase în funcţia de statistician şi după aceea a îndrumărilor date, el va fi delegat peste un deceniu (1869) să reprezinte România la un Congres internaţional de statistică care a avut loc la Haga, unde a prezentat lucrarea, *Rapport du délégué officiel du gouvernement roumain au septième congrés international du statistique sur les progrés statistiques accomplis en Roumanie depuis le dernier congrés de Florence jusqu'à celui de la Haye, 1869.*

Cu prilejul congresului de la Haga sau al unei călătorii la Londra, el o fost ales membru al Societăţii de statistică din Anglia.

Profesor. Deoarece în timpul acela nu exista nici o formă de învăţământ unde să fie formate cadre pentru contabilitate, economie politică şi financiară, Ion Ionescu, care publicase deja o serie de articole îndeosebi în *Tribuna română* privitoare la credit şi bancă, se oferi să ţină gratuit un astfel de curs, aşa încît Al. I. Cuza care a fost de acord cu cererea a dat un decret, publicat în *Monitorul oficial al Moldovei* nr. 99 din 26 septembrie 1859 şi care avea următorul conţinut: „În vederea trebuinţei ce este de a se forma oameni speciali cu cunoştinţi de contabilitate, economie politică şi financiară, pentru reorganizarea osebitelor administraţii publice; In vederea oferirii făcute Consiliului Miniştrilor de D-lui Ioan Ionescu a ţine, fără nici un salariu, cursuri publice de citatele cunoştinţe; Întărim pre D-lui Ioan Ionescu în calitate de profesor pentru cursul de contabilitate, economie politică şi financiară, mulţumindu-i pentru oferirea serviciului său, în folosul organizării Ţării" [1].

De fapt trebuiau predate trei discipline.

Pentru *Cursul de economie politică şi financiară,* Ion Ionescu a studiat principalele opere ale timpului şi a reţinut tot ceea ce putea fi de folos auditorilor săi. Dintre acestea a avut întîietate cartea, *Elemente de finanţe* de Joseph Garnier pe care a tradus-o din limba franceză şi a tipărit-o în luna martie 1860. Pentru documentarea cursului el se folosea şi de *Elemente de economie politică,* tot de J. Garnier; *Elemente prescurtate de*

[1] Apariţia decretului acesta a fost semnalată şi în *Tribuna română* nr. 39 din 29 septembrie 1859.

economie politică pentru uzul şcolilor primare, de acelaşi autor ; o broşură cam cu acelaşi titlu a lui A. Blanqui un curs asemănător care se preda în şcolile din S.U.A. precum şi de cele două volume ale lui D. Pop Martian din Bucureşti.

Programul cursului de finanţe conţinea 15 lecţii tratînd ca noţiuni mai principale : scopul disciplinei, importanţa ei, noţiuni despre trebuinţe, cheltuieli, impozit direct, indirect, fix, proporţional, progresiv, multiplu sau unic, adunarea impozitelor, creditul public, reformele, impozitele în Moldova şi Valahia etc.

Pentru *Cursul de contabilitate* pe care trebuia să-l predea la Iaşi, el arată că se folosea de *Curs complet de contabilitate* al *lui* Saintoin Leroy şi de cele două volume de *Dopia scriptura* (contabilitatea dublă) de Juclaut, tipărite la Bucureşti în 1844.

Programul acestui curs prevedea 15 lecţii şi în esenţă avea un conţinut care se ocupa îndeosebi de : generalităţi, inventar, jurnal, cartea mare, casă, borderou, contabilitate dublă, articole, autentificarea („informăluirea") registrelor, bilanţ, exerciţiul, legi, socotelile telegrafului, poştelor, armatei, eforiilor, vămilor etc.

Programul *Cursului de economie politică* urma să-l depună mai tîrziu, fiindcă în semestrul acela de iarnă se va „...propune o prescurtare, ...această ştiinţă pe care în semestru de vară o voi preda în toată întinderea ei" [1].

Cursul a început la Institutul de la Trei-Ierarhi în ziua de 20 octombrie 1859 în prezenţa unui auditor de 94 persoane (funcţionari din toate ministerele şi alte persoane din diferite pături ale societăţii). După numai 6 zile, adică după 3 lecţii, concret la 25 octombrie, profesorul a fost înştiinţat că este destituit. Era rezultatul cabalei puse la cale împotriva lui de către ignorantul ministru de finanţe D. S. Miclescu care a luat ca apocrifă explicaţia dată de Ion Ionescu cuvîntului *fiscum* (la Romani, panerul purtat de un măgar şi în care particularii puneau dăjdiile lor numai pentru Principe şi de aici tezaurul privat al acestuia se numea *fisc*, pe cînd tezaurul public era în seama senatului (după decăderea puterii senatului, tezaurul public a intrat şi el la fisc ; popoarele

[1] Slăvescu V.: *Ion Ionescu de la Brad, profesor de Economie politică,* Cartea românească, Bucureşti, 1942, p. 10.

învinse erau obligate să verse mai mulţi bani fiscului). „De aceea ne vom păzi (spune profesorul Ion Ionescu), de a întrebuinţa acest termen de fisc, ca unul ce aduce aminte de trecutul, adică o stare de lucruri cînd poporul se socotea ca o turmă de pe care se căuta a se lua două piei şi vom întrebuinţa pe cel de finanţe, care reprezintă darea şi întrebuinţarea birurilor în folosul tuturor“ [1]. Şi în afară de o altă înterpretare a „vigilenţei“ unui guvern „grijuliu“ de interesul public căci „La cap dară este toată speranţa... că peştele de la cap se strică“ [1], noul profesor nu mai spusese nimic care să se considere infamant la adresa acelui ministru şi cu atît mai puţin la aceea a domnitorului.

Dar Ion Ionescu nu era omul care să nu riposteze la loviturile primite. A pus repede mîna pe condei şi în două numere din *Tribuna română* [2] a dat un rezumat din memorie a celor trei lecţii expuse şi a cerut ca fostul auditoriu să facă rectificări „mărturisiri contradictorii... dacă nu este adevărat ceea ce scrie „... noi provocăm rectificările auzitorilor şi verdictul opiniei publice, cabala n-are decît să vorbească...“ Şi mai departe el scrie că nu a făcut aluzie la ţara noastră unde avem tezaur public şi că „...nu ţintim decît a justifica acest etern adevăr, căci ştiinţa noastră nu este sedenţioasă...“

El a publicat tot în *Tribuna română* din 1859 şi 1860 o serie de 15 articole care tratau la nivel superior problema împrumuturilor, impozitul, ideile vistiernicului Moldovei, memoriul d-lui Ministru al finanţelor, planul vistiernicului Moldovei, bugetele, expunerea ministerială, studii asupra finanţelor, elementele de finanţe ale d-lui Joseph Garnier, bugetul Moldovei pe anul 1860 şi altele unde aduce date obiective foarte interesante în care încercuise măestrit pe ignorantul ministru de finanţe. În *Independenţa, Ţeranul român* şi alte ziare a publicat şi alte articole privind un nou sistem financiar, lipsa de egalitate în dările impuse, ce este economia politică, deosebirea între economia politică şi politica timpului, despre bancă, elementele creditului, banca Moldovei etc.

---

[1] Lecţiunea de la 25 octombrie 1859.
[2] nr. 46 din 26 octombrie 1859 şi nr. 47 din 1 noiembrie 1859.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa dar, profesorul îşi continua cursul în afară de incinta şcolii şi încă cu mult mai mulţi elevi !

Este interesant de reţinut şi noi subliniem citatul lui din prima lecţie unde trecînd în revistă diferitele curente economice, scria despre rolul important al ştiinţei industriale : „Desăvîrşirea deci a inteligenţei industriale este cel mai puternic mijloc de înavuţire, este agentul ce dă viaţă la toate celelalte elemente de producere“ [1]. Nu este exclus ca aceste gînduri ale lui să se refere la agricultură, pe care o compara cu industria, dar dacă se referă anume la industrie, şi acesta pare a fi sensul, atunci ele sînt nişte previziuni foarte inspirate. De altfel activitatea depusă la înfiinţarea de ateliere şi maşini, introducerea de maşini în agricultură etc ne arată că el era pentru dezvoltarea industriei.

În critica constructivă pe care a făcut-o şi mai tîrziu planului financiar, printre altele, s-a pronunţat împotriva aducerii unui expert financiar străin în ţară : „La un concurs pentru un plan financiar cel mai raţional şi cel mai potrivit cu resursele şi trebuinţele noastre am avea marea dorinţă de a lua şi noi parte, mai cu seamă că am avea mulţumirea de a ne măsura noi, pămîntenii, cu un străin, cu finanţiarul ce consumă pe an, numai el singur, birul a mai bine de 2 000 ţerani birnici“ [2]. Vom vedea mai tîrziu că această „marea dorinţă“ era aşa de mult simţită de el, încît a avut prilejul ca peste cîţiva ani să ia parte şi să reuşească la un concurs, dar de data aceasta pentru un plan agronomic de mare rezonanţă şi utilitate [3].

La înfiinţarea ziarului său *Ţeranul român,* el a revenit, la 12 noiembrie 1861, asupra chestiunii profesoratului şi a ministrului care, în ceea ce priveşte exemplul cu fiscul şi măgarul „...l-a luat zis în pilda lui“.

Foştii şi actualii noştri specialişti de finanţe şi economie politică, au dat şi dau o deosebită apreciere articolelor, lecţiilor publicate şi programului întregului curs ţinut sau depus de el la autorităţile de stat de pe atunci, ca şi traducerii unei cărţi străine de specialitate, considerîndu-l şi ca un economist de frunte al epocii.

---

[1] *Tribuna română* nr. 46 din 29 octombrie 1859.
[2] *Tribuna română* 10 iunie 1861.
[3] *Proiect de cultură pentru esploataţiunea moşiei Pantelimonului.* Tipografia statului, Bucureşti, 1865, p. 3 ; Opere II, p. 1 faţă. Notă.

Scanned with OKEN Scanner

Pe lîngă articolele din ziare, care constituie de fapt partea importantă a preocupărilor de economie generală, Ion Ionescu a avut şi publicaţii cu caracter predominant economic, general şi agrar, sub formă de cărţi sau broşuri din care, din unele, dăm numai cîteva spicuiri succinte.

POVAŢUIRI PENTRU CATAGRAFIA MOLDOVEI[1]. Este prima lucrare mai cuprinzătoare în materie şi se ocupa de sarcinile statisticii, raporturile cu economia politică, diviziunea acestei discipline, calităţile statisticienilor, metodele, operaţiunile, natura cifrelor, organizarea statisticilor oficiale, celelalte mijloace pentru culegerea faptelor de statistică, folosul şi progresul statisticii, înfiinţarea direcţiei de statistică, dispoziţii, catagrafia, instrucţiuni, cadastru, populaţia, meşterii, agricultura, manufactura, comerţul, administraţia, concurs, decret, circulară etc. La elaborarea lucrării a consultat numeroşi autori: Balbi, Baumhauer, Bomberg, N. Boudat, Chaptal, M. Chevalier, Dufau, Dupectian, I. Duval, Engel, J. Garnier, Gremer, Guerry, Halley, Heuchling, O. Hubner, M. d. Ionnes, Karol IX. Mac Gregor, J. Necker, Newmark, A. Quetelet, H. Ph. Passy, Playfair, Porter, Remacle, P. Rossi, J. B. Say, Schubert, J. Sinclair, Stefani, S. Tulius, Villereme, Wisschers etc.

ARENDA MOŞIILOR (despre această publicaţie am făcut notaţii la capitolul, *Reforma agrară de la 1864.*

RAPPORT DU DÉLÉGUÉ OFFICIEL DU GOUVERNEMENT ROUMAIN AU SEPTIÈME CONGRÈS INTERNATIONAL DU STATISTIQUE SUR LES PROGRÈS STATISTIQUES ACCOMPLIS EN ROUMANIE, DEPUIS LE DERNIER CONGRES DE FLORENCE JUSQU'A CELUI DE LA HAYE, 1869. În acest raport se face o scurtă relatare asupra statisticii din ţara noastră pe care Ion Ionescu a reprezentat-o ca şef al delegaţiei. Sînt citaţi autorii: D. Gusti, M.d. Jonnes, M. Kogălniceanu, Legoyt, D. P. Marţian, C. Negruzzi, A. Quetelet, N. Suţu, La congres, pentru a exemplifica progresul statisticii de la noi a depus şi 17 cărţi şi broşuri, printre care şi cele două volume apărute pînă atunci din lucrările sale: *Agricultura română din judeţul Dorohoi şi Agricultura română din judeţul Mehedinţi*

[1] Tipografia Buciumul român, Iaşi, 1859.

(Agricultura română din judeţul Putna, încă nu ieşise de sub tipar) (fig. 24).

CREDITUL RURAL[1]. Despre această problemă Ion Ionescu spunea: „Creditul ce ne preocupă se raportează numai la săteni, la rurali cum şi se zice: de aceia l-am numit credit rural". El făcea această distincţiune pentru a nu se încadra aici şi marii proprietari. Pe atunci sătenii se împrumutau în condiţii oneroase fiindcă li se luau dobînzi excesive sub formă de muncă. Plata împrumuturilor prin angajarea muncii puţin preţuită de cămătari şi anticipată pe 5—10 ani, îl neliniştea mult pe Ion Ionescu. El scria că aşa cum prin reforma agrară producţia agricolă nu a încetat şi nici nu a suferit cum credeau detractorii că se va întîmpla „...ba încă de atunci şi pînă acum a mers tot crescînd. Asemenea şi acum, organizîndu-se creditul rural, în-

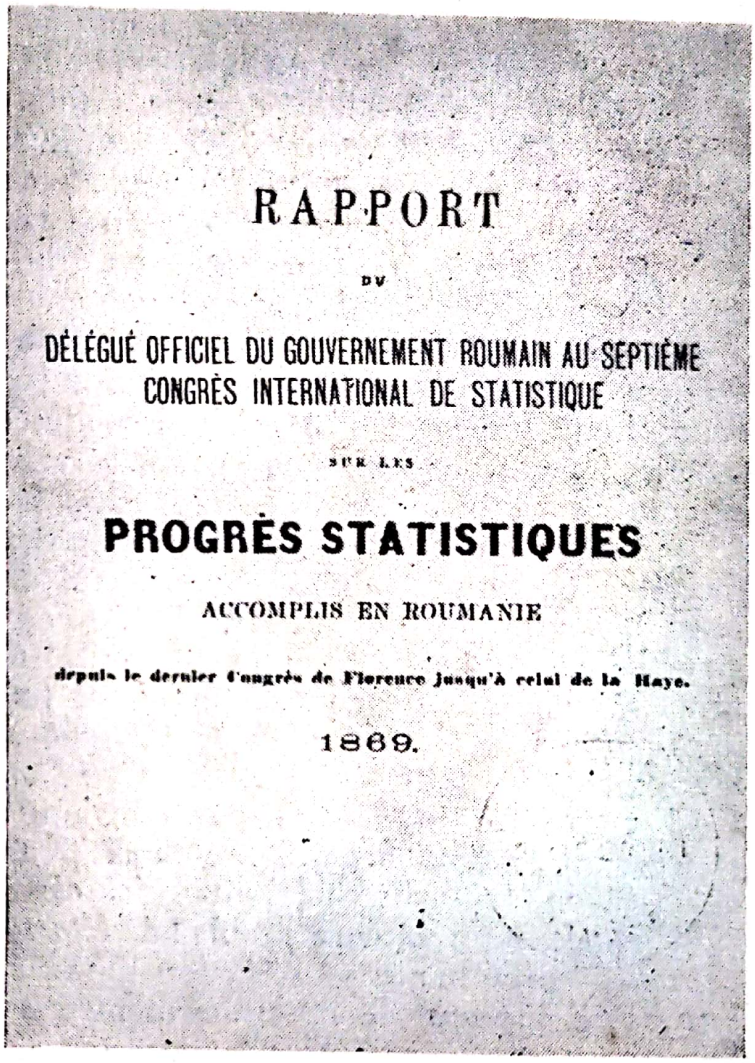
RAPPORT

DU

DÉLÉGUÉ OFFICIEL DU GOUVERNEMENT ROUMAIN AU SEPTIÈME CONGRÈS INTERNATIONAL DE STATISTIQUE

SUR LES

PROGRÈS STATISTIQUES

ACCOMPLIS EN ROUMANIE

depuis le dernier Congrès de Florence jusqu'à celui de la Haye.

1869.

Fig. 24 — *Raport al delegatului oficial al guvernului român la al şaptelea congres internaţional de statistică de la Haga (coperta)*

[1] Tipografia H. Goldner, Iaşi, 1876.

fiinţîndu-se aceea ce am putea numi *bănci săteneşti* nu se ia culturii mari braţele care o fac să existe ci numai să împiedice de a le robi, de a le exploata, de a le sărăci“ [1]. El lupta înverşunat pentru că ţăranii să primească adevăratul preţ al muncii lor, preţul curent. Ion Ionescu scria că : „...vom aduce aici puternicul argument al cifrelor“ [2] şi dă cîteva cifre reale găsind în exemplul luat că deşi munca valora 900 lei, ţăranul nu primea decît 382 lei, deci abia ceva peste o treime din ceea ce dădea. De aceea : „nu mai rămîne îndoială că înfiinţarea băncilor săteneşti este una din cele mai urgente trebuinţe cu care ar trebui să se ocupe toată lumea“ [2]. Preconiza şi modul cum statul ar fi putut interveni pentru organizarea în fapt a creditului rural cu o bancă sătenească centrală în Bucureşti, care ar fi urmat să obţină 33 milioane lei de la societatea de credit funciar român prin ipoteca domeniilor statului (în proiectul de lege depus în parlament propunea 36 de milioane lei), sumă care după 50 de ani amortizîndu-se, banca rămînea cu capital propriu. Banca centrală urma să aibe cîte o sucursală în fiecare judeţ care trebuia să dea împrumuturi cu : „...10 şi chiar 12% pe an care este mult, dar tot este foarte puţin de ceea ce plătesc astăzi, de 136 la sută [3].

El cerea să se ţină un „congres economic“ la Iaşi sau la Bucureşti care să dezbată această problemă şi să aducă o soluţie „...şi să se sfărîme lanţurile robiei muncii săteanului român“ [3].

Şi în această arzătoare problemă, *Istoria României* subliniază : „Singura vorbă bancă — scria Ion Ionescu de la Brad în 1860 — este astăzi îndestul de puternică pentru a deştepta în public interesul cel mai viu şi a aţîţa curiozitatea cea mai legitimă“ şi continua : „În tot cursul perioadei cercetate au loc încercări pentru întemeirea unor instituţii bancare cu resurse interne sau externe. Propuneri pentru înfiinţarea de bănci au fost făcute de Ion Ionescu de la Brad, M. Kogălniceanu şi V. Alecsandri încă din 1848“ [4].

---

[1] Ibid. p. 7 ; Opere II, p. 256.
[2] Ibid. p. 9 ; Opere II, p. 257.
[3] Ibid. p. 31 ; Opere II, p. 262. Pentru împrumuturile luate de la casa de cruţare a băncii (din economiile depuse de ţărani cu 4%) urma să se plătească o dobîndă de numai 6%.
[4] vol. IV, p. 213.

Scanned with OKEN Scanner

Atît se ocupase de credit şi era aşa de bine pregătit, încît chiar în primul an al intrării lui în parlament (1876) a şi făcut propunerea şi a depus două proiecte de lege : 1. pentru formarea capitalului băncii „săteneşti“ şi 2. pentru înfiinţarea unei bănci „săteneşti“, proiecte semnate şi sprijinite de 65 (67 ?) deputaţi. Proiectele au fost însă mereu amînate şi pînă la urmă nu au mai fost votate.

Se înţelege că deslegarea problemei creditului rural (ca şi aceea a împroprietăririi), nu putea aduce o schimbare radicală a soartei ţărănimii, însă era un pas înainte pe drumul cuceririi de drepturi.

Dintre personalităţile consultate citäm : H. Baudrillart, Catargiu, Al. Cuza, A. Ghica, Schultze-Delitzsch etc.

Creditul [1]. Lucrarea în cauză a fost scrisă, ca şi precedenta, la ferma şcoală de la Brad. În acest mic studiu, cum îl defineşte Ion Ionescu se arată cu oarecare detalii ce este credit şi instituţii de credit, bilet la ordin, poliţă, bancher, scont, bancă, bilet la purtător, bilet de bancă. El dădea şi unele date privitoare la activitatea băncii naţionale din Moldova.

Prin dobînzile mari care se luau pe atunci şi care duceau la sapă de lemn pe ţărani, Ion Ionescu scria că se adevereşte ceea ce a spus marele american B. Franklin „dobînda este ca şi rugina care roade şi mănîncă fierul“ [2].

Punea din nou la contribuţie imensa lui cultură generală şi cu durere aducea exemple din vechea Romă cu plebeii, situaţie destul de asemănătoare cu aceea de la noi, iar datorită pregătirii sale economice, făcea o trecere în revistă a modului cum era organizat creditul în ţările Europei şi în S.U.A. Studiul cuprindea un *proiect de lege pentru asociaţiunea cooperativă a sătenilor de cruţare şi credit*, care avea 7 articole ce însumau 34 de paragrafe privind normele de funcţionare. Despre proiect Ion Ionescu scria : „Acesta este rezultatul studiului ce am făcut în cele două volume ale manualului practic, publicat de către d. Schultze Delitzsch, pentru organizarea şi funcţionarea societăţilor cooperative din Germania“ [3].

---

[1] Tiparul Tribunei române, Bucureşti, 1880.
[2] Ibid. p. 31 ; Opere II, p. 234.
[3] Ibid. p. 55, 56 ; Opere II, p. 241.

Scanned with OKEN Scanner

Asociaţiile preconizate la noi urmau să fie alimentate din banii ţăranilor, iar funcţionarea lor să se facă sub privegherea statului. Modul acesta de organizare l-a determinat să propună ca dobînda să fie numai de 5%. Cu exemple cifrice reale, el documenta avantajele acestor asociaţii. Ca încheiere invoca pe oamenii de bine: „Ceea ce vom face pentru săteni, facem pentru noi toţi. Să nu-i lăsăm dar să piară svîrcolindu-se în lanţurile robiei banilor; să-i scoatem din robie la libertate; să le dăm deplina stăpînire a libertăţii muncii lor; să-i ajutăm ca să aibe cu ce îşi munci ogorul, cu ce îşi plăti dările; căci şi ei oameni sînt, vor fi recunoscători, vor sări cu mare cu mic la toate treburile noastre, la toate nevoile şi interesele cele mari ale ţării“ [1].

Pentru documentarea lucrării el s-a inspirat din diferiţi autori: Gh. Barre, N. Bălcescu, A. J. Blanqui, Caton, F. Ch. Fourier, B. Franklin, I. Ghica, G. Molinari, P. J. Proudhon, Rotschild, C. N. Royer, C. H. Saint-Simon, H. Schultze-Delitzsch, A. Turgot etc.

Bugetul statului [2]. Despre bugetul pe anul 1883, Ion Ionescu a ţinut un discurs de la tribuna Camerei deputaţilor, prin care cerea: libertate, ştiinţă, credit, pămînt şi impozite drepte, ca necesităţi ale poporului de care considera că guvernul liberal de atunci se îndepărtase foarte mult.

Discursul a fost magistral argumentat, ştiinţific şi totuşi foarte cungător şi cu bogate exemplificări.

Apăra libertatea şi ştiinţa fiindcă acestea duc la descentralizare „...la a lăsa naţiunii cîrmuirea de sine“ [3].

Creditul prin „banca sătenească“ avea misiunea să fie ieftin şi la timp la îndemîna ţăranilor, ferindu-i de munca vîndută anticipat moşierilor cămătari, urmînd să se vîndă ţăranilor pămînt din domeniile statului cu preţ acceptabil şi fără nici o plată anticipată.

Impozitul funciar fusese stabilit egal la proprietarii mari şi mici. „Şi această egalitate este o monstruoasă neegalitate, este

[1] Ibid. p. 96; Opere II, p. 252.

[2] Cuvîntare ţinută de Ion Ionescu în Adunarea deputaţilor la 25 şi 26 ianuarie 1883. Cărticica XI Tipografia modernă, Bucureşti, 1883; Opere II, p. 303, Dările de seamă, p. 167.

[3] Ibid. p. 169; *Bugetul statului* p. 8; Opere II, p. 304.

o nedreptate strigătoare la cer, căci se ia de la cel sărac tot atîta cît şi de la cel bogat. Nu pot să admit o asemenea nedreptate, şi, prin urmare, resping impozitul funciar egal pentru toată lumea şi cer în numele dreptăţii şi al ştiinţei introducerea proporţionalităţii în aşezarea acestui impozit" [1]. Şi la discutarea perceperii impozitelor aminteşte din nou de marele Cuza. Cu curajul care îl caracteriza, fără teamă de puternicii zilei, el declara „...eternă să fie recunoştinţa poporului către Domnul cel mare, cel mai mare din toţi Domnii ţării, care a scos poporul român din robia pămîntului..." [1]. „Domnul acela mare al ţării, care a secularizat fondurile religioase..." [2].

Pentru a ilustra defecţiunea impozitului neproporţional, el a dat un exemplu cu ţăranul Ioan Lupu din aceeaşi comună cu dînsul, care avînd 4 fălci de pămînt plătea 3,40 lei impozit pe falce, pe cînd el, Ion Ionescu, care avea peste 100 fălci plătea numai 2,40 lei de falce (cel ce avea 1 000 fălci plătea cel mult 1 leu de falce). „Pentrucă cei mari au făcut estimaţiunile şi şi-au tras spuza pe turta lor. Aci ceea ce se petrece nu mai este nedreptate, ci reaua credinţă, înşelătorie, împilarea celor mici de către estimatorii venitului" [3].

Alt impozit era „capitaţiunea" care ajungea pînă la 18 lei de persoană. La un argat el reprezenta circa 12% pe an din venitul său total, pe cînd la boier această sumă era derizorie. Şi din nou se dădea exemplu pe dînsul care plătea 3% pe an pentru acest impozit, pe cînd Ion, argatul său, plătea 12%. Cerea şi aici dreptate şi proporţionalitate.

În mod asemănător stăteau lucrurile şi cu impozitul pentru drumurile judeţene şi cu zecimea ce se încasa drept cheltuieli pentru strîngerea impozitelor.

Un alt impozit era acela de 5% încasat de la funcţionari şi pensionari drept contribuţie de război, dar care dăinuia încă şi în anul 1883.

Meseriaşii şi comercianţii mici plăteau şi ei patente şi licenţe mai mari decît patronii şi marii negustori.

---

[1] Ibid. p. 172 ; *Bugetul statului* p. 16 ; Opere II, p. 306.
[2] Ibid. p. 181 ; *Bugetul statului* p. 38 ; Opere II, p. 311.
[3] Ibid. p. 173 ; *Bugetul statului* p. 18 ; Opere II, p. 306, 307.

Scanned with OKEN Scanner

Excepţional de stăpîn în materie, Ion Ionescu a făcut o critică foarte severă guvernului şi pentru creditul public ale cărui principii stabilite nu le-a respectat, pentru banca naţională care făcea speculă cu banii şi cu creditul, pentru tergiversarea vinderii de pămînt ţăranilor şi înfiinţarea băncii săteşti etc. Despre domeniile statului scria : „...rămîn cu o profundă încredinţare că ele sînt foarte rău administrate şi foarte rău căutate“ [1], iar despre pădurile de pe domeniile statului : „Cu toate că am făcut o lege pentru exploatarea şi amenajarea şi chiar împădurirea, tăierea pădurilor urmează ca şi în trecut, fără nici o prevedere, fără nici o îngrijire de viitor. Vedem numai o droaie de silvicultori, de inspectori şi subinspectori, de pădurari, dar n-am văzut încă nici un studiu de cîte păduri avem, de ce esenţă de copaci sînt în păduri, de ceea ce este de făcut pentru ca să aducă venitul cel mai mare în prezent şi pentru ca să se asigure şi venitul cel mai mare în viitor“ [2]. Ion Ionescu vorbea cu revoltă despre bogăţiile miniere, încă nevalorificate şi despre preţul sării foarte ridicat. Apele ţării noastre nu erau folosite pentru irigaţie pe ogoare, pentru construirea căilor ferate se cheltuise mult peste măsură : „...este a face cea mai detestabilă operaţiune financiară, este a robi o ţară întreagă feudalităţii moderne, feudalităţii de astăzi, a banului, care este cu mult mai împilatoare decît feudalitatea de pămînt din trecut...“ [3].

El indica şi modul cum ar fi trebuit să se aşeze impozitele indirecte, care atunci se făceau simţite mai mult de către cei săraci.

Strălucitul său discurs îl încheie cu o impetuoasă chemare la realitate pe care a rezumat-o într-una din publicaţii : „1. Cer să emancipaţi ţăranii şi de robia banilor şi de robia ignoranţei, precum Cuza Vodă i-a emancipat din robia pămîntului [4]. Pentru a-i emancipa de robia ignoranţei sînteţi datori a face nu numai

---

[1] Ibid. p. 183 ; *Bugetul statului* p. 42 ; Opere II, p. 313.
[2] Ibid. p. 184 ; *Bugetul statului* p. 43 ; Opere II, p. 313.
[3] Ibid. p. 187 ; *Bugetul statului* p. 50, 51 ; Opere II, p. 315.
[4] În dările de seamă către alegători, el rezumă altfel punctul 1 (acolo lipseşte cum este real cuvintele „robia banilor“ aşa cum se vede şi din textul explicativ care urmează şi cum rezultă de altfel şi din textul de la punctul 3). *Bugetul statului* pp. 59, 60).

Scanned with OKEN Scanner

şcoli care să-i înveţe a citi şi a scrie, dar şi şcoli de acelea care să-l înveţe meseria lui, şcoli care se numesc astăzi *şcoli primare de agricultură*, şcoli de acele practice de agricultură, care să-i arate cum trebuie să muncească pentru ca să dobîndească producţii multe, bune şi ieftine, vite care să dea lapte mult şi să se îngraşe lesne şi în scurt timp, şi în fine, ca să se facă muncă multă şi bună [1]. 2. Cer să daţi pămînt ţăranilor celor ce voiesc să cumpere şi să li-l daţi ieftin, că nu daţi din binele vostru, ci din fondurile de faceri de bine şi să nu cereţi a cincea parte înainte, să nu cereţi ceea ce ţeranul nu are de unde să vă dea. 3. Cer în fine să emancipaţi ţeranii din robia banilor, înfiinţînd *banca sătenească*, care să pună în stare pe ţerani a nu-şi mai vinde munca lor cu preţuri scăzute, şi prin bancă a-şi îndestula nevoia ce au de bani şi a lua pe munca lor adevăratul ei preţ. Gîndiţi-vă şi la ţerani precum v-aţi gîndit la negustori, la ţerani mai ales fiindcă ei ne hrănesc şi ne ţin pe noi toţi, fiindcă ei sînt apărătorii ţării, fiindcă ei sînt temelia neamului românesc" [2].

Se ţinea strașnic românul nostru de jurămîntul făcut că va ajuta ţărănimea !

---

[1] În introducere la *Bugetul statului*, Ion Ionescu scria : „1. Să vă scoată din robia ignoranţei, înfiinţîndu-se nu numai şcoli de acele care învaţă pe copiii voştri a citi şi a scrie, dar şi de acelea care să vă înveţe pe toţi cum trebuie să munciţi ca să scoateţi roade îmbelşugate şi bune şi să aveţi vite multe şi frumoase".

[2] Ibid. p. 191 ; *Bugetul statului*, p. 59, 60 ; Opere II, p. 317.

Scanned with OKEN Scanner

XVI. DEPUTATUL ŢĂRANILOR [1]

Ţeranii m-au ales deputatul lor, pentrucă, cu mult înainte de a fi mandanţii mei, am început a lucra pentru îmbunătăţirea soartei lor.

I.I.B.

După şapte ani de contact permanent şi ajutor acordat ţăranilor prin ferma-şcoală de la Brad şi printr-o necurmată propagandă agricolă, înţeleptul nostru agronom şi vajnicul patriot, trecut bine de cumpăna veacului (avea vîrsta de 58 ani) la cererea ţăranilor a candidat şi a fost ales deputat la colegiul al IV-lea de Roman.

A deţinut mandatul de deputat timp de şapte ani (1876—1883): „Aflîndu-mă aşezat la Brad, ţăranii m-au ales deputatul lor la 1876 şi de atunci iarăşi m-am apucat de lucru, luînd lucru de unde îl lăsasem, de la neaplicarea în totul a legii rurale“ [2]. Notează cu acest prilej participarea sa la Comisia proprietăţii de la 1848 pentru susţinerea desfiinţării clăcii şi împroprietărirea, care s-au realizat la 1864, activitatea depusă ca inspector general la îmbunătăţirea agriculturii etc.

Şi în calitatea de deputat, el şi-a dedicat toată forţa sa creatoare binelui ţărănimii care îl trimisese în Sfatul ţării.

Chiar în anul intrării în Cameră (1876), vizînd obiectivul descătuşării ţăranilor şi din robia banilor, el a prezentat două

[1] Întrucît parte din acţiunile lui Ion Ionescu în Camera deputaţilor le-am prezentat la alte capitole şi îndeosebi la capitolul „Economist“, aici dăm numai o sinteză a întregii activităţi din Cameră.

[2] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV-lea de Roman*, p. IV; Opere II, p. 321.

proiecte de lege, unul *„pentru formarea capitalului băncii sătenești"*, iar celălalt *„pentru înființarea băncii sătenești"* ambele susținute de un foarte mare număr de deputați (65 sau 67) : „Precum am lucrat o viață de om la desrobirea muncitorilor săteni de pămînt, asemenea lucrez acum și la desrobirea muncii din puterea banilor" [1]. Pentru aceasta el cerea să aibe loc o largă consultare cu opinia publică : „Dar am rugat pe delegați ca să amîne pînă la iarnă lucrarea noastră, pentru a da timp presei și opiniunei publice a cerceta și a se pronunța asupra acestei propuneri. O idee, ca și sămînța ce o aruncăm în pămînt, are nevoie de timp pentru ca să se poată dezvolta" [2].

Cu toată pregătirea, proiectele acestea neconvenind guvernului și moșierimii, nu au mai fost supuse discutării și votării de către Cameră.

Este de relevat că însuși domnitorul Cuza cunoștea încă înainte de abdicare problema băncii sătești, fiindcă se știe că el regreta că nu a reușit să înființeze în fiecare județ cîte o „bancă populară" [3] (desigur că Ion Ionescu avusese prilejul să discute cu domnitorul Cuza problema aceasta).

Deși creditul țărănesc era foarte util așa cum îl vedea Ion Ionescu, totuși efectul lui era limitat de relațiile de producție capitaliste care dominau atunci.

La 25 februarie 1878 Ion Ionescu a întrepelat guvernul referitor la împroprietărirea însurățeilor și a țăranilor rămași fără pămînt la 1864 și după mult sbucium a obținut-o. Însăși ministru de finanțe în răspuns a afirmat despre el : „cred că chestiunea a fost așa de bine studiată încît eu nu pot decît să aduc omagiile mele d-lui interpelator și să-i mulțumesc fiindcă d-sa a contribuit să mă lumineze și pe mine, după cum a luminat și onor. Adunare" [4]. Camera a votat în unanimitate aplicarea articolelor respective din legea rurală de la 1864. La o altă interpelare a lui Ion Ionescu în care semnala nereguli administrative, însăși președintele Consiliului de Miniștri a spus : „Eu, cu toate acestea mulțumesc d-lui Ion Ionescu că a atras atențiunea, nu numai a

[1] Ibid. p. 19 ; Opere II, p. 335.
[2] Ibid. p. 4 ; Opere II, p. 325.
[3] Giurescu C. C., Op. cit. p. 384, 385.
[4] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV-lea de Roman*, p. 62.

guvernului, dar şi a d-v a tuturor, asupra relelor pe care le-a semnalat“ [1].

A cerut ca : „toţi bravii soldaţi ce se vor distinge întru apărarea ţării“ în războiul de la 1877 să fie împroprietăriţi fără nici o plată [2].

A luat cuvîntul şi a obţinut să se modifice legea comunală care aşa cum se aplica, aducea un plus de cheltuieli ; să se dea drept ţăranilor de a alege şi a fi aleşi ; primarul să fie ales de săteni ; tot ei să aprobe veniturile şi cheltuielile comunale şi să-şi numească juraţi care să judece pricinile cele mici dintre dînşii.

A participat foarte activ la alcătuirea, susţinerea şi aprobarea legii de a se vinde la ţărani loturi de pămînt din moşiile statului.

Legea învoielilor agricole, considerată de el ca contrară dreptului de liberă voinţă, a combătut-o cu diferite prilejuri : „De pe aceleaşi poziţii progresiste a scris Ion Ionescu de la Brad în cele mai variate domenii : economie agrară, finanţe, statistică. El a luat poziţie împotriva legilor antiţărăneşti aduse de guvernele burghezo-moşiereşti, între care şi legea învoielilor agricole pe care a atacat-o în *Dările de seamă către alegătorii colegiului IV,* în calitatea sa de deputat al ţărănimii considerînd-o drept mai reacţionară decît prevederile Regulamentului organic“ [3].

A susţinut problema învăţămîntului general, a celui agricol şi a celui de meserii. Pentru agricultură a cerut şi şcoli sau cursuri practice pentru ţăranii adulţi. Era o anticipare, deşi de proporţii minuscule, a ideii privind actualele cursuri şi şcoli de calificare a lucrătorilor din agricultură la locul de muncă.

A solicitat Camera şi a reuşit să obţină sporirea salariilor învăţătorilor.

Îl preocupau drepturile politice egale pentru toată lumea, pentru care a făcut intervenţiile obişnuite în Cameră şi în presă. Combătea legea şi uzul electoral prin care deputaţii ţăranilor (care cu foarte mici excepţii erau înfeudaţi guvernului), puteau să voteze o dată pentru ţărani şi a doua oară aşa cum

---

[1] Ibid. p. 25.
[2] Ibid. p. 20 ; Opere II, p. 336.
[3] *Istoria României,* vol. IV. p. 723.

Scanned with OKEN Scanner

doreau, adică contra țăranilor și astfel să-și anuleze votul. Cu prilejul acesta menționăm aici și o acțiune ceva mai veche (1870) a lui Ion Ionescu care se referea la constrîngerea voinței țăranilor cu ocazia alegerilor de deputați. Țăranii din Mehedinți aleseseră în lipsă ca deputat pe fostul domn Al. I. Cuza. Despre acest eveniment *Istoria României* citează: „Ion Ionescu de la Brad scria în publicația sa *Gazeta satelor*, că alegerea de la Mehedinți era una din cele mai solemne protestări în contra tuturor ce calcă legile și falsifică colegiul IV, nelăsînd sătenii să aleagă dintre ai lor pe cine vor voi, ca așa să fie și dintre dînșii acolo unde se fac legile, ce se fac și pentru dînșii. fără de dînșii" [1].

Impozitele le-a criticat insistent, atît ca concepție, cît și ca percepere.

Cheltuielile oneroase cu construcția căilor ferate le-a supus unei critici documentate și a dat și soluții.

Convențiile politice și comerciale cu diferite țări au făcut și ele obiectul interpelărilor lui. La unele dintre convenții s-a opus și a fost urmat de circa un sfert din numărul deputaților. Cu acest prilej el a combătut deschiderea granițelor fiindcă se pierdea din venitul vămilor noastre (iată-l acum adept curajos al sistemului protecționist, deci contra sistemului vamal al schimbului liber pe care îl apărase într-o altă împrejurare [2].

Bugetul statului pe anul 1883 care se ridica la suma de 105 milioane lei la cheltuieli și numai la suma de 80 milioane lei la venituri, a fost supus unei discuții de înaltă ținută morală și de largă documentare științifică susținută de Ion Ionescu.

A cerut să se facă poduri și șosele de întreaga sumă pe care o plăteau contribuabilii pentru acest scop: „...căci mi se pare că mai mult se cheltuiește cu funcționarii decît cu lucrul ce sînt chemați a face..." [3].

---

[1] Vol. IV. p. 551. Din citat se poate constata și faptul că Ion Ionescu susținea ca și țăranii însăși, sau adevărații lor aleși, să intre în parlament.

[2] *Dările de seamă* p. 2. Opere II, p. 323, 324 (A se vedea discuția la aceeași problemă de la capitolul „Economist".

[3] Ibid. p. 22, 23, Opere II, p. 338.

Printr-o intervenţie la timpul potrivit el a arătat necesitatea înfiinţării unei şcoli de viticultură la Odobeşti şi alta la Drăgăşani.

A cerut cu insistenţa cunoscută, ca agricultura să fie sprijinită pentru „...sporirea roadelor pămîntului şi pentru îmbunătăţirea calităţii lor", însă aşa cum zicea el cu amărăciune: „...nu s-a făcut nimic" [1].

El a persistat de atîtea ori să se facă dreptate: „Dreptatea populară, ca să zic aşa, aşteaptă o organizaţiune care să satisfacă nevoile poporului" [2].

De obicei interpelările şi discursurile lui erau măsurate, domoale, sfătoase, dar au fost şi situaţii cînd moldoveanul nostru „se revărsa" şi se adresa guvernului într-un mod impetuos. În discursul privind bugetul pe anul 1883, el se adresa guvernului: „Drumul ce aţi apucat este drumul despotismului, al cărui legislator cere şi ia de la contribuabil tot cît poate mai mult... Ce voiţi să votăm? Să votăm bugete fără cifre? Asta nu are încă nici un nume în regimul constituţional. Acesta este despotismul pe faţă şi fără nici o sfială. Despotismul cel mai împeliţat şi mai făţarnic. Eu nu mă supun lui" [3]. „Ce binefacere faceţi voi cu fondurile religioase, destinate de donatori pentru faceri de bine? [4] Nu se ştie! Cel puţin ce trebuie să facă guvernul este să dea actelor sale o mai mare publicitate şi să lase asupra deosebitelor izvoare de venituri, de impozite, o anchetă deschisă în permanenţă... Sub domnia dreptului modern publicitatea şi controlul, darea de seamă de ceea ce face, sînt condiţiunile indispensabile ale unui guvern constituţional" [5]. A vorbit despre miniştrii care fuseseră daţi în judecată fiindcă au tratat în interesul lor convenţiile comerciale cu unele ţări, care

---

[1] Ibid. p. 23; Opere II, p. 338.
[2] Ibid. p. 22; Opere II, p. 337.
[3] Ibid. p. 174, 175. Opere II, p. 308.
[4] Ion Ionescu se referea că la timpul său domnitorul Cuza dăduse 100 milioane lei din fondurile religioase (rezultate de la secularizare) pentru plata unei treimi din suma cu care era evaluat pămîntul expropiat de la moşieri şi trecut în proprietatea ţăranilor, Ibid. p. 181.
[5] Ibid. p. 182. Opere II, p. 311, 312.

Scanned with OKEN Scanner

înrîuriseră și alegerile, călcaseră legile și risipiseră veniturile țării. Spunea că mai peste tot domnește: „întunerec și prăpastie".

După interpelarea de la 25 februarie 1878, cu împroprietărirea însurăților, ziarul *Telegraful* scria: „Regretăm că stenografii Camerei, n-au însemnat unele din părțile cele mai frumoase ale discursului D-lui Ion Ionescu, părți din acelea cari, ca și o scînteie electrică, zguduia Camera și-i ținea încordată atențiunea."

„A fost sublim bătrînul nostru agronom, cînd a făcut o apostrofă amenințătoare și a terminat-o prin cuvintele marelui istoric al Franței, Michelet: dreptul este nemuritor."

...„A fost admirabil bătrînul luptător, cînd răspunsese asupra numărului familiilor de moșneni și zise că noi, cei de la 48, lucram fără ca să ne gîndim la noi și cei care erau cu noi nu aveau nici diurne nici lefuri. Peste 900 moldoveni lucrară la facerea statisticii, fără ca să fi luat vre-un ban."

„La tabloul ce l-a făcut oratorul despre chipul în care se țineau ședințele deputaților boieri și țărani, în actualul palat domnesc, Camera l-a urmat cu interes nedescriptibil. Oratorul zise: la o masă lungă pusă în mijlocul sălii erau la dreapta toți deputații boierilor, oamenii cei mai aleși dintre boieri și la stînga toți deputații țeranilor, oameni robi ai pămîntului. Deputații aceștia au fost aleși cu votul universal. Cei culți erau la dreapta și cei neînvățați erau la stînga, și era dreapta dreaptă și stînga stîngă. Și stînga învinse în dezbatere pe dreapta, căci dreptatea era în partea stîngă. Dezbaterile, adaose oratorul, se făcu cu mare liniște și cu multă bună rînduială, fără ca să fie conduse de vre-un regulament, ca acela al Camerei actuale" [1].

„În fine, ne aducem aminte impresiunea ce ne-au lăsat cînd a zis că noi, cei de la 48, eram nebuni în ochii celor mari și puternici de atunci; și ne numiau nebuni și noi nebunii, cu actualul președinte al Camerei în frunte, am ajuns să ducem la bine pe înțelepții noștri prigonitori, i-am dus pe toți la dreptate" [2].

---

[1] Ziarul respectiv și Ion Ionescu se refereau la Comisia proprietății de la 1848 din București pe care a condus-o Ion Ionescu.

[2] *Telegraful*, 1 martie 1878 (Președintele Camerei la care se referea Ion Ionescu era C. A. Rosseti, N.A.).

Era într-adevăr o figură reprezentativă Ion Ionescu, amplificată de siguranţa cuvîntului, de naturaleţea moldoveanului înţelept şi de o vastă cultură acumulată prin multă şi conştiincioasă muncă. Prin calităţile sale determina un adevărat curent de opinie în rîndul deputaţilor pe care de multe ori i-a atras să-i susţină proiectele, amendamentele sau ideile sale.

După aproape o sută de ani de la aceste evenimente, *Istoria României* recunoaşte şi consfiinţeşte lupta lui Ion Ionescu: „Cîteva elemente înaintate, cum era Ion Ionescu de la Brad, care lupta pentru împroprietărirea însurăţeilor şi a celorlalţi ţărani rămaşi fără pămînt prin nerespectarea legii rurale, promiteau în mod sincer ţăranilor îmbunătăţirea vieţii lor în urma alegerii unor deputaţi democraţi. Alţii însă, simpli agenţi electorali, făceau propagandă demagogică“ [1]. Mai departe adaugă: „Luînd faţă de palat o atitudine independentă şi democrat-burgheză, Adunarea, din care făceau parte şi oameni cu vederi înaintate cum era Ion Ionescu de la Brad, aducea la cunoştinţă coroanei în adresa de răspuns la mesaj: suferinţele adînci şi aspiraţiile legitime ale ţării. Administraţia guvernării conservatoare era făcută răspunzătoare de sărăcia în care se afla majoritatea poporului... Ţărănimea, clasa cea mai numeroasă şi mai interesantă a societăţii, trebuia protejată contra legilor care amintesc alte veacuri, făcute din spirit de duşmănie şi de nedreaptă neîncredere în ţărani. *Industria născîndă trebuia protejată, spre a nu fi mereu tributarii străinilor chiar în ceea ce priveşte primele noastre trebuinţe*“ [2].

Am subliniat aceste cuvinte luate din *Istoria României* pentru a reaminti că deşi indirect, ca deputat „cu vederi înaintate“ Ion Ionescu şi-a dat asentimentul şi şi-a manifestat încrederea în dezvoltarea industriei indigene pe care o apărase şi mai înainte de atîtea ori [3].

Să însemnăm aici şi emoţionantul lui apel făcut de la tribuna Camerei către generaţia tînără căreia îi trecea moştenirea faptelor mari pentru a le perpetua şi îmbogăţi: „Mulţi din vechii luptători s-au dus dintre noi mai

[1] vol. IV. p. 590, 691.
[2] Ibid. p. 591 (subliniat de autor, V.A.).
[3] A se vedea şi p.p. 94—99 din această biografie.

înainte de a vedea ca noi, cei ce am rămas, răsărind în această țară soarele libertății și al dreptății, mai înainte de a se bucura și ei de rezultatele silințelor și ale sacrificiilor lor. Și noi, cîți am mai rămas ne vom duce, cum se zice, închinîndu-ne cu cîntecul, ca codrii cu freamătul ; iară dvs. cei tineri care mai rămîneți și care sînteți datori să continuați lupta pe calea progresului și a civilizațiunii pentru dezvoltarea și mărirea poporului român, bine-voiți a mă asculta și a lua în primire ideile de dreptate și de frățietate ale generațiunii ce se duce ca să știți ceea ce s-a făcut și ceea ce a rămas a se face" [1].

În timpul cît a fost deputat a făcut multe dări de seamă în fața alegătorilor săi țărani, atît verbal la întruniri, cît mai ales pe calea broșurilor tipărite [2] (fig. 25). În ele, Ion Ionescu împărtășea cu sinceritate țăranilor atît succesele, cît și insuccesele pe care le avea.

Cu dările de seamă el inaugura sau consolida la noi informarea publică a alegătorilor și cu aceasta posibilitatea răspunderii deputatului față de alegătorii săi [3].

Dar în anul 1884 țăranii nu au mai fost lăsați să-l realeagă ca deputat. Și cu toate acestea, el, cu înalta sa etică și cu nesecata flacără a dragostei pentru țărănime, înțelegea să continue lupta în orice condiții, pentru sprijinirea ei. Și așa, ca pentru despărțire, le trimise alegătorilor țărani un sfat. Era în ziua de 14 octombrie la alegerile din anul 1884 cînd a tipărit și a difuzat :

„Un sfat dat întreg corpului electoral al țăranilor.

Frați săteni

Eu nu vin să cer voturile voastre la alegerile de față ; dar tocmai pentru aceasta mă simt dator către voi toți membrii corpului electoral al țăranilor, iar mai ales către voi acei care la alegerile din urmă ați stăruit într-un nobil curaj, ca să mă trimiteți în adunarea țării ca reprezentant al vostru. Pe lîngă aceasta, o viață întreagă ce am consacrat-o întru apărarea cauzei

[1] Chițoiu D. G. : *Ion Ionescu de la Brad*, Tipografia Gutenberg, București, 1922, p. 24 ; *Dările de seamă*. Interpelarea pentru împroprietărirea însurățeilor, ședința de la 25 februarie 1878, p. 38.

[2] El vorbea de nouă dări de seamă plus anexe cu înterpelări, cuvîntări etc.

[3] Astfel de dări de seamă a mai făcut și C. A. Rossetti.

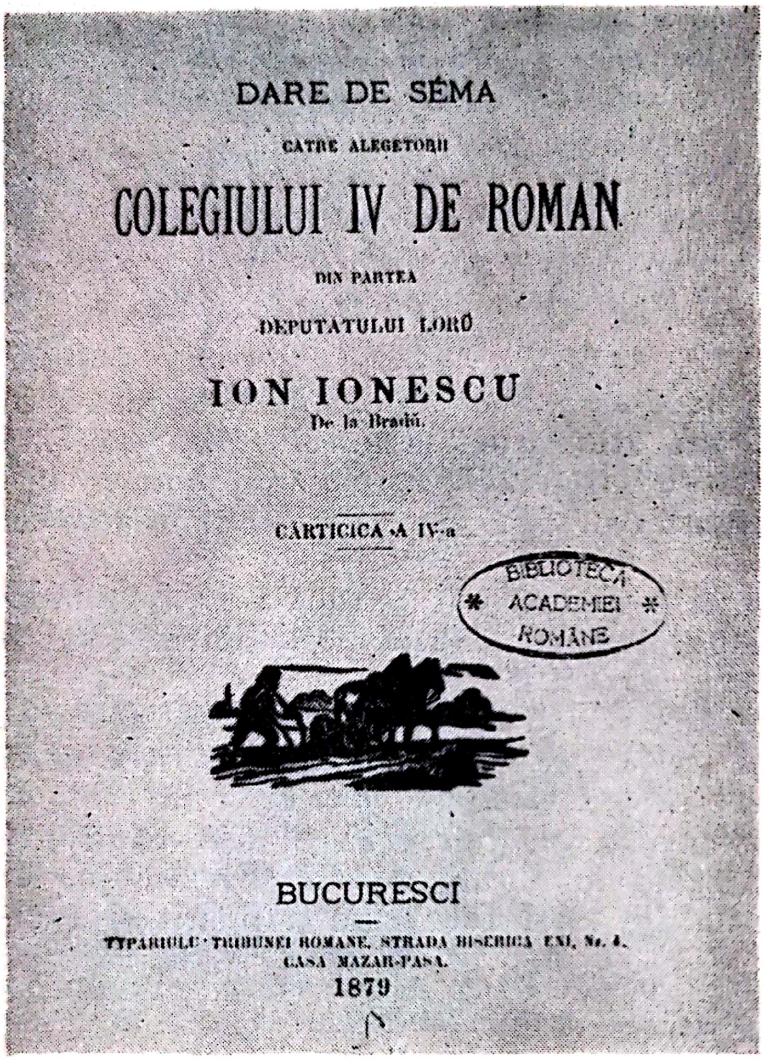
DARE DE SÉMA

CĂTRE ALEGETORII

COLEGIULUI IV DE ROMAN

DIN PARTEA

DEPUTATULUI LORŬ

ION IONESCU

De la Brad.

CĂRTICICA A IV-a

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘCI

TYPARIULU TRIBUNEI ROMANE, STRADA BISERICA ENI, Nr. 4.
CASA MAZAR-PAȘA.
1879

Fig. 25 — Una din dările de seamă către alegători a deputatului Ion Ionescu de la Brad (coperta)

voastre şi a interesului celui mare al emancipării voastre de toate nobilele ce vă apasă, îmi pune datoria, astăzi mai cu seamă, să vă dau un sfat bun.

Pe cînd alegătorii din celelalte colegii electorale se adună, se sfătuesc, se pun la cale şi plănuesc cum să-şi aleagă reprezentanţi mai proprii de a le apăra interesele lor de tot soiul, şi curate şi necurate, numai voi nici faceţi comitete, nici vă adunaţi ca să vă consfătuiţi, pare că numai voi nu v-aţi cunoaşte că în adunarea ţării aveţi dreptul şi datoria de a vă trimite reprezentanţi care să caute interesele voastre.

Se cuvine oare ca voi să lăsaţi ca alţii să caute de voi şi de ale voastre? Nu se cuvine, nu este drept ca să suferiţi şi una ca aceasta.

Eu am simţit că acum mai mult decît ori cînd, acei care în trecut s-au îndesat ca să vă reprezinte, nu au fost în stare să se reprezinte nici pe dînşii şi au ajuns în mîna puterii numai nişte instrumente de apăsare asupra tuturor şi de asuprire nelegiuită chiar în exerciţiul dreptului acestuia de alegere... Prin comitetele ce îşi înfiinţează dispun de voi fără de voi şi fără

de ştirea voastră. Ei au aruncat sorţii asupra cămeşei voastre, ca asupra aceleia a mîntuitorului lumei şi conspiră ca să vă impună prin silă sau prin înşelăciune candidaţii, supuşii lor. De aceia, vin ca să vă dau un sfat, să vă puteţi apăra, de uneltirile şi intrigile lor şi să risipiţi dinaintea voastră această negură a corupţiunei şi a minciunei.

Acei ce nu se sfătuiesc cu voi chiar pentru binele vostru, nu au cugete curate pentru voi. Sînt nişte farmazoni de alegeri care voesc să pună sub aripile voastre ouăle lor, ca voi să scoateţi puii de corb, care să vă scoată ochii.

Nu vă lăsaţi, fraţi săteni, nu vă lăsaţi ca să fiţi jertfa unei conspiraţiuni care are de scop nu numai să vă batjocorească, să vă desbrace de drepturile voastre, dar să vă facă ca cu mîna voastră să le daţi puterea de a vă răsturna din înălţimea drepturilor voastre suverane.

Voi sînteţi partea cea mai însemnată a puterii ţării, voi plătiţi dările cele mai însemnate, voi daţi mulţimea fiilor voştri pentru oastea ţării, voi sînteţi cu numărul şi puterea de producere partea cea mai însemnată a avuţiei şi a puterii ţării, iar în faptă, chiar şi după legea nouă, aveţi numărul cel mai mic de reprezentanţi în Adunările legiuitoare ale ţării...

Nu mai staţi fraţilor la îndoială. Dacă veţi alege ca în trecut, tot în starea de astăzi aveţi să rămîneţi şi tot ca în trecut aveţi să pătimiţi.

Eu adevăr zic vouă, că dacă nu vă veţi deştepta ca să alegeţi de ai voştri şi pentru voi, atunci răul ce va urma va fi mai mare şi mai amar, căci voi cunoscîndu-l mai dinainte l-aţi lăsat să veşnicească spre nenorocirea... voastră. Sfatul meu este acesta : să nu vă alegeţi reprezentanţi pe cei recomandaţi de sus sau de jos, şi să vă deschideţi ochii, să alegeţi voi bărbaţi care în Adunările ţării să fie buni pentru voi, iar nu numai pentru sine-şi şi pentru asuprirea voastră“ [1].

---

[1] *Dările de seamă către alegătorii colegiului al IV-lea de Roman*, p.p. 192, 193.

XVII. MARE ÎNVĂŢAT ŞI REALIZATOR

Acest rezultat este unul dintre cele mai exacte pe care le-am obţinut... fiind bazat pe date oficiale, iar pentru Dobrogea pe d. Ionescu care a verificat sat după sat...

GUILLAUME LEJEAN [1]

Cercetarea operei lui Ion Ionescu de la Brad mai are de făcut un drum destul de lung pentru a scoate la iveală şi valorifica atîtea şi atîtea comori ale gîndirii şi faptelor sale [2].

Este unanimă recunoaşterea că Ion Ionescu de la Brad a fost un mare învăţat al ţării şi poporului său, atît al generaţiei sale, cît şi al celor care l-au urmat. Dar această meritată faimă s-a extins şi în alte ţări unde au pătruns faptele şi publicaţiile sale. Ion Ionescu de la Brad a avut o foarte bogată activitate şi pe plan mondial [3].

ÎN PATRIA NOASTRĂ, a fost considerat ca unul dintre cei mai eruditi oameni ai timpului său şi cel mai reputat agronom şi economist.

---

[1] Lejean G.: *Essai sur l'ethnographie de la Turquie d'Europa* (din Société d'ethnographie, Revue orientale & Américaine, Série II, nr. 18, Paris, 1896, p. 99 şi 128). Acest autor se referea la cartea lui Ion Ionescu, *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja.*

[2] Cercetarea activităţii lui agricole multilaterale, trebuie făcută de institutele agronomice şi de cercetare agricolă prin planurile lor tematice, aşa cum fac unele institute economice şi istonice.

[3] Sîntem la începutul investigaţiilor pentru lămurirea aportului pe plan mondial, investigaţii la care se aşteaptă contribuţia tuturor biografilor şi admiratorilor lui Ion Ionescu.

Scanned with OKEN Scanner

La această înaltă apreciere l-au situat studiile, observațiile și cercetările sale cu caracter științific și în același timp adevăratele creații pe care le-a realizat în disciplinele abordate.

În unele științe și în mod deosebit în cele aplicative, a avut prioritatea celui care a scris, a transpus în practică sau a fondat prima dată în țară unele discipline sau ramuri ale științei ca: pedologia, agricultura (cu prevalarea agrotehnicii) zootehnia, economia agrară și silvicultura.

În *specialitatea agricolă* în sens larg Ion Ionescu a fost primul în următoarele: profesor în învățământul superior și pedagogic (normal-primar), înființarea de ferme model mici și mari, școli de agricultură, catedre de agricultură, cursuri pentru pregătirea agricolă a adulților, experimentator în cîmpul agricol cu soiuri de plante și metode agrotehnice, clasificarea solurilor după componentul fizic predominant, înlocuirea ogorului sterp prin măsuri de cultivare rațională, desțelenirea islazurilor slab productive și semănarea lor cu plante furajere, cultura dublă, trifoiul în cultură ascunsă pentru agricultura țărănească din Moldova și Muntenia, descrierea și aplicarea asolamentelor, introducerea sistemului de agricultură altern, îngrășămintele chimice, amendamente, îngrășăminte extraradiculare, proiecte de organizare științifică a teritoriului agricol, cultura sfeclei de zahăr, însilozarea și analiza conținutului în zahăr al acesteia, expoziții și concursuri, editor și redactor al primelor gazete agricole românești; în pomicultură, combaterea periodicității de rodire și înființarea de pepiniere; în viticultură descrierea soiurilor, pepiniere, cultură de sortimente, struguri de masă, pregătirea șampaniei etc.

În *zootehnie* a avut întîietate ca înfăptuitor sau inițiator privind: metode avansate de ameliorare și anume selecția, încrucișarea și consangvinizarea, influența mediului și a intervenției omului, alegerea animalelor după complexul caracterelor și aptitudinilor, cunoașterea multilaterală a organelor și funcțiunilor ca și a mijloacelor prin care să se influențeze animalul pentru a corespunde scopului propus, utilizarea reproducătorilor de elită, considerarea valorii nutritive a hranei, concordanța dintre hrană, specie și mod de folosință, stabulația permanentă, castrarea vacilor, organizarea combaterii pestei bovine, instituții

Scanned with OKEN Scanner

zootehnice, roire artificială la albine, fecundaţie artificială la unii peşti, introducerea termenului „zootehnie" şi elaborarea celui mai complet manual (tratat) din secolul trecut etc.

În *mecanizarae agriculturii :* înfiinţarea de ateliere pentru fabricarea maşinilor în ţară şi încurajarea construirii de fabrici cu acelaşi scop, introducerea din străinătate a maşinilor perfecţionate el însuşi aducînd cîteva noi tipuri de pluguri şi alte maşini pentru a servi ca model constructorilor noştri, pregătirea mecanicilor agricoli, expoziţii şi concursuri de pluguri şi alte maşini, cunoaşterea tuturor noutăţilor în materie, propaganda prin planşe şi texte referitoare la cele mai noi sisteme de maşini etc.

În *organizarea agriculturii* (economie agrară) : programul agrar, regulamentul pentru inspectarea şi îndrumarea generală a agriculturii, activitatea ca vice-preşedinte (de fapt conducător) al comisiei deputaţilor ţărani şi boieri în problema abolirii clăcii şi a împroprietăririi ţăranilor, documentarea ştiinţifică a drepturilor ţărănimii asupra pămîntului, iniţierea constituirii băncilor şi a cooperaţiei săteşti, statistica în Moldova, metoda monografică, cartea funciară, asociaţiile ţărăneşti pentru aprovizionarea cu apă şi construcţii, contabilitatea dublă în agricultură etc.

În *silvicultură :* a fost cel dintîi care a propus experimentarea şi a practicat procedee experimentale, a înfiinţat primele perdele de protecţie a cîmpului, a întemeiat pepiniere şi plantaţii şi a scris despre unele metode raţionale de amenajare şi exploatare, despre rolul pădurii în protecţia solului, a izvoarelor, a vînatului, influenţa asupra climei, a stăruit pentru organizarea drumurilor de acces în pădure, pentru o legislaţie silvică proprie şi şcoli de specialitate etc.

Probabil că tot el are întîietate şi cu ideea exprimată pe calea tiparului, relativ la asocierea muncitorilor cu proprietarii fabricilor, principii la care, spunea el, aspirau muncitorii din ţările unde se dezvoltase industria.

Multe din aceste direcţii de lucru poartă un pregnant caracter de originalitate în problemă.

Parte din realizările, postulatele, sau recomandările scrise de Ion Ionescu care îşi păstrează valabilitatea şi azi şi care sînt

numeroase, le-am evidențiat anume la capitolele respective, iar altele pot fi sesizate de către cititorii de specialitate în lucrările sale dacă sînt interesați în astfel de probleme.

Ion Ionescu a colaborat direct cu cei mai mari oameni de știință și litere ai țării: V. Alecsandri, Gh. Asachi, N. Bălcescu, I. Cihac, Gr. Cobîlcescu, I. Ghica, M. Kogălniceanu, C. Negri. C. Negruzzi, P. Poni, iar I. Eliade Rădulescu i-a recunoscut pregătirea foarte meritorie.

Pentru ceea ce a reprezentat el pentru știință cît și pentru înfăptuirile sale, a fost promovat membru al celui mai înalt for de știință, Academia română și membru al unor societăți de cultură [1].

Operele pe care le-a publicat reflectă o activitate uriașă pentru acel timp chiar dacă ne referim și la alte domenii de activitate științifică și practică.

A publicat circa 42 cărți și broșuri cu un număr de peste 5 500 pagini. În ele a cristalizat multe fapte din înțelepciunea poporului nostru, a sa personală și din aceea a științei mondiale.

Dintr-o cercetare preliminară, reiese că în ziarele înființate de el sau în cele principale la care colabora în țară, a scris un număr de peste 200 de articole, care fac peste 1 000 pagini [2].

În aceleași ziare el a publicat foarte multe articole nesemnate dar evident ale lui. Acestea, cîte se pot identifica, se cifrează la circa 200 cu un număr de circa 1000 pagini.

Un calcul aproximativ, arată că el a tipărit singur, drept contribuție personală, cărți, broșuri și articole care totalizează peste 7500 pagini, volum la care nu a ajuns nici unul din breslașii agronomi pînă astăzi.

---

[1] Ion Ionescu a fost și membru al Societății de medici și naturaliști de la Iași (începînd din 1842 sau 1843).

[2] Cifrele pentru ziare sau alte publicații de format asemănător se înțeleg exprimate în pagini editoriale. Colaborarea intensă la *Journal de Constantinople* se consideră exprimată în cărțile alcătuite ulterior din articolele publicate acolo (cu unele excepții). Articolele de la ziarele din Transilvania încă nu le cunoaștem pe toate și deci nu le putem aprecia.

Scanned with OKEN Scanner

A tradus şi a tipărit două cărţi ştiinţifice străine, trei memorii, o carte proprie etc. cu circa 500 pagini.

La Academie se păstrează de la el 55 de manuscrise care însumează 357 pagini, aproape toate scrisori. Între acestea se află şi un carnet repertoar cu însemnări despre Leibnitz, Blumenbach, păreri asupra unor aşezăminte agricole străine, note despre cărţi, despre economia politică, organizarea muncii agricole, fasonarea lemnului etc. Cu manuscrisele enumerate aici la subsol [1], etc., la Academie erau publicate, semnalate

---

[1] Vasiliu Amilcar cu ajutorul paleografilor principali Mihai Filofteia şi Şapcaliu Lucia de la serviciul de manuscrise al Bibliotecii Academiei, sau singur, relevă ca inedit: 1. un manuscris în limba română cu 4 p. S. 31 LXV datat din Domenico-Tesalia, august 1855, este o scrisoare ca răspuns lui C. Negri, care sosise la Constantinopol ca delegat al Moldovei şi care prin o misivă trimisă prin Nicolae Ionescu (care îşi vizita fratele care se ştie că contribuia cu bani pentru gazetele şi propaganda din ţară) ruga pe Ion Ionescu să vină să-l sprijine în misiunile pe care le avea de îndeplinit şi anume: litigiul cu averile mănăstireşti şi un ajutor bănesc pentru Moldova; 2. un manuscris în l. franceză cu 2 p. A. 1200, cu însemnări privind organizarea muncii în agricultură; 3. un manuscris în l. română cu 3 p. A 1200 datat 15 aprilie 1850 Constantinopol, în care vorbeşte despre excursia în Dobrogea; 4. un manuscris în l. română cu 4 p. A. 1200 (probabil o parte dintr-o cuvîntare la un consiliu profesoral al Academiei Mihăilene); 5. un manuscris în l. română cu 12 p. format mare, A. 1200, reprezintă o mică parte din lucrarea referitoare la excursia în Dobrogea; 6. un manuscris în l. română cu 4 p. scrisoare către fratele său, trimisă din judeţul Mehedinţi în august 1866 (v. şi p. 55).

Popescu Petre de la Arhiva Academiei R.S.R. a găsit şi dînsul, deocamdată două manuscrise în l. română care însumează 6 p. acestea fiind scrisori ale lui Ion Ionescu către Academie în care, într-una (1872) mulţumeşte pentru alegerea sa la Academie (un manuscris cu 2 p.) şi în cealaltă (1878) se ocupă de o staţiune meteorologică pe care Academia dorea s-o înfiinţeze la Brad cum mai avea cîteva (patru?) în alte centre ştiinţifice din ţară (un manuscris cu 4 p.).

În *Omagiul lui Ion Ionescu de la Brad*, publicat în anul 1957 de către Institutul agronomic din Iaşi, au fost tipărite de Homutescu V. şi Andronic A. şase manuscrise în limba română cu un total de 7 p.

Andronic A. a mai găsit la Arhivele statului din Bucureşti încă două manuscrise în l. română: primul cu 1 pagină prin care la 30 mai 1844 Ion Ionescu se adresa Epitropiei învăţăturilor publice din Moldova căreia îi oferea ca să cumpere de la el pentru biblioteca Academiei Mihăilene cărţi de specialitate; iar al doilea manuscris are 2 p. şi cuprinde catalogul celor 46 cărţi (93 volume) cu preţul de cumpărare (2868 piaştri) şi oferite cu preţul de vînzare redus pe care îl cerea (2000 lei).

sau cunoscute, pînă la sfîrșitul anului 1966, un total de 63 manuscrise cu 392 pagini, iar de la Arhivele Statului ne sînt cunoscute ca publicate, deocamdată, 8 manuscrise cu 10 pagini (de la aceste arhive sînt semnalate și alte documente în textele unor biografi ai lui Ion Ionescu). Dacă se consideră ceea ce se știe sigur sau numai probabil, rămas de la el scris de mînă (scrieri cărora în textul de aici le-am spus manuscrise, expresie care acum o extindem și la cursuri, caiete cu însemnări zilnice, proiecte, monografii, instrucțiuni, anchete, conferințe scrise, traduceri de broșuri din literatura universală etc. toate acestea ajung la probabil 6000 pag.[1].

Considerînd ca ansamblu, că toate scrierile lui însumează circa 13 500 pagini și că au fost de înalt nivel științific pentru timpul său, trebuie să ne întărim convingerea că Ion Ionescu a fost unul dintre cei mai laborioși și mai învățați români ai secolului al XIX-lea.

Urmașii de profesie, ca omagiu și ca documentare actuală, au retipărit 14 din lucrările lui și cîteva articole care totalizează circa 1 500 pagini editoriale.

Dintre cei mai de seamă oameni de știință sau de stat de la noi, care nu se mai află în viață și care l-au socotit ca pe unul dintre marii cărturari și înfăptuitori ai secolului trecut, exprimîndu-și acest lucru prin intermediul tiparului, citățm: P. S. Aurelian, N. Bălcescu, G. Bogdan-Duică, Gheorghe Gheorghiu-Dej[2], Ion Ghica, A. C. Go-

---

[1] A se consulta și Bibliografia. Este plauzibil să fi fost și lucrări scrise etc. despre care să nu se fi transmis nici o informație sau altfel de urmă. Din textul nostru reiese că s-au găsit deja cîteva piese și din acestea.

[2] Gheorghiu-Dej Gh.: *Cuvîntare la consfătuirea fruntașilor în agricultură,* Probleme agricole nr. 3, 1955, p. 12. Acest mare om de stat a spus: „Încă la mijlocul veacului trecut, marele patriot și om de știință Ion Ionescu de la Brad a studiat temeinic această experiență, căci el considera felul cum muncește țărănimea drept „știință și artă" și spunea că munca ei „face ca pămîntul să rodească, ca vitele să se înmulțească și ca toată lumea să se hrănească din rodul ostenelilor sale".

lescu, B. P. Haşdeu[1], Nicolae Iorga[2], Gh. M. Murgoci, Camil Petrescu, S. P. Radianu, I. Răducanu, I. Simionescu etc.

O amplă informaţie istorico-ştiinţifică face *Istoria României,* care îl citează în 44 locuri şi îi prezintă portretul aşezat în galeria marilor ziditori ai statului nostru[3].

Zeci şi zeci de savanţi din cele mai variate specialităţi şi oameni de stat actuali din România, se simt onoraţi să-i interpreteze ideile, studiile şi faptele şi să-l elogieze. Astfel, circa 20 de autori au scris studii speciale despre viaţa şi opera lui, peste 100 de autori i-au dedicat articole în reviste şi ziare, alţi peste 150 l-au citat în lucrările lor, iar alte foarte numeroase persoane reprezentînd toate gradele de cultură, au conferenţiat sau au amintit public despre acest eminent înaintaş.

Scriitori consacraţi sau cetăţeni inspiraţi, l-au trecut în scrierile şi versurile lor, printre valorile proeminente ale secolului trecut[4].

---

[1] Haşdeu, contemporan de al lui Ion Ionescu scria în anul 1869 lăudîndu-l pentru susţinerea industriei şi scriind că el este una din cele: „...trei ilustraţiuni economiste ale noastre... cărunţit cu plugul într-o mînă şi cu cartea în cealaltă" dar îl critica că dimpreună cu N. Suţu şi D. P. Marţian: „...n-au fost în stare a se debarasa cu totul de pernicioasa doctrină a exclusivismului agricol al României, chiar atunci cînd se păreau a fi pe cale şi foarte aproape de a găsi o formulă mai corectă" (v. Haşdeu B. P.: *Agricultura şi manufactura,* Economiştii români, Traian I, 1869. nr. 79, reprodus în Texte din literatura economică în România. Secolul XIX, Ed. Academiei R.P.R. 1960, p. 272).

[2] Berza M.: *N. Iorga,* Editura pentru literatură, Bucureşti, pp. 19, 20. Marele savant N. Iorga în 1905 a scris: „Şi astfel, printre frazele sunătoare ale boierilor tineri din Bucureşti, stăpîni la 1848 pe „România" regenerată, se auzi şi graiul lui Ion Ionescu moldoveanul, un grai aşa de frumos, de cuminte şi de bun, aşa de priincios muncitorilor încătuşaţi ai cîmpului, încît nu poate să-l creadă nimeni pînă ce nu l-a cetit. Ion era agronom, economist, om de ştiinţă şi de practică". „Omul practic şi inimos care înţelegea că, fără alt ţăran decît al vremilor de umilită robie, România nu înseamnă decît o pană de papagal într-o căciulă spartă, îşi încordă toate puterile pînă să ajunse la împroprietărirea ţăranilor". În Analele Dobrogei nr. 1, 1922, N. Iorga citează frecvent şi favorabil pe Ion Ionescu ca pe un autor integru.

[3] În vol. III se scrie despre el în 7 locuri şi în vol. IV în 37 de locuri. În textul biografiei de faţă sînt citate multe din aceste aprecieri.

[4] Petrescu Camil: a. *Un om între oameni* (roman) Ed. tineretului, 1953, 1955, 1957, aminteşte şi despre Ion Ionescu în vol. I. p. 440 şi vol. III,

Scanned with OKEN Scanner

La multe aniversări însăși conducătorii de partid și de stat au citat la loc de frunte numele acestui democrat revoluționar și om de știință.

În străinătate. Ion Ionescu de la Brad a vizitat și a făcut un larg și fructuos schimb de opinii și experiență în multe țări europene: Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Elveția, Franța, Germania, Grecia, Italia, Jugoslavia, Olanda, Turcia, Ungaria și probabil Polonia (1838—1884).

Se poate sublinia faptul că el recomanda în publicațiile sale și desigur și verbal schimburi comerciale și relații de solidaritate cu toate popoarele și era un sincer susținător al păcii și al drepturilor omului (1866) [1].

A tradus, prelucrat și tipărit din limba franceză (engleză ?) în limba română cartea: *Vitele albe din Englitera* (1842), iar mai tîrziu a tradus și tipărit o carte de economie politică din limba franceză, *Elemente de finanțe* (1860). În anul 1879 și-a tradus el însuși în limba română cartea: *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja.*

Încă din tinerețe, pe timpul studiilor sale în țară (1836—1837) a tradus în limba română 7—10 broșuri de literatură universală din limbile: franceză, greacă și latină.

În timpul exilului din fostul imperiu otoman a cercetat pe teren și a publicat în limba franceză, după cum afirmă el, cinci lucrări originale, cu caracter monografic de deosebită importanță, referitoare la unele regiuni agricole și popoare de acolo (1849—1856). Este posibil ca aceste monografii să fi fost printre primele, dacă nu chiar primele publicații de acest gen în imperiul otoman. Tot în acel timp a publicat o lucrare în limba

---

pp. 112, 117, 118, 136, 137, 459, 464, 467, 468 492, 580, etc.; b. *Bălcescu* (teatru), Ed. tineretului, București 1966, p. 107, 108, 111.

Gulian C. I. și colab.: *Istoria gîndirii sociale și filozofice în România* Ed. Acad. R.P.R. București 1964, p. 185—188.

Desigur că sînt și alte publicații, îndeosebi științifice care vorbesc despre Ion Ionescu: broșuri, articole, studii, conferințe, ode, citate, premii, relevat în romane, în piese de teatru, dicționare etc.

[1] *Agricultura română din județul Dorohoi*, p. 498.

franceză ca analiză ştiinţifică (dare de seamă) a rezultatelor obţinute de el în primii ani de conducere a marilor domenii agricole din Tesalia (1854). Sînt cunoscute şi dări de seamă manuscrise, referitoare la aceleaşi domenii. În Turcia a colaborat intens şi la *Journal de Constantinople*, unde a publicat foarte numeroase şi documentate articole privind agricultura de pe acele meleaguri (1849—1857) [1]. Un articol (memoriu), cu situaţia raporturilor agrare din ţara noastră a fost reprodus (rezumat) în limba franceză la Bruxelles (1857).

Deşi condiţiile tipografice etc. de pe atunci din sud-estul european şi îndeosebi cele din România nu erau favorabile unei cunoaşteri în literatura mondială a publicaţiilor scrise de români, totuşi, valoarea lucrărilor lui Ion Ionescu a depăşit aceste condiţii.

Ca ecou a ceea ce a scris în *Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, el a relatat că a primit scrisori din Germania [2]. Aceeaşi monografie a fost citată şi într-o carte tipărită în limba turcă [3]. Dar menţiunea cea mai preţioasă a acestei lucrări apare a fi aceea făcută de un învăţat francez G. L e j e a n care pe lîngă cifrele luate după Ion Ionescu şi aprecierea pe care am dat-o drept motto la acest capitol, a făcut ca lucrarea respectivă să devină cunoscută într-un cerc mai larg, nu numai ca informaţie geografică, dar şi ca metodă sau procedee monografice originale. Acest lucru cu atît mai mult cu cît autorul francez şi-a publicat studiul său şi în limba germană [4]. Mai tîrziu (1869) studiul acestui autor francez a fost din nou tipărit într-o revistă cu caracter şi extensiune europeană şi americană [5]. O altă relatare a fost făcută acum o jumătate de secol, într-un studiu tipă-

[1] Cele mai multe articole au fost apoi culese în cărţi sau broşuri aparte, dar cel puţin 25—30 articole cu un total de peste 200 pagini editoriale lipsesc şi se poate să nu mai fi apărut în broşură separată.

[2] p. 124. Opere II, p. 120.

[3] M u s t e c i b F a z i l H.: *Dobruca ve Turcler*, 1940, p. 72.

[4] L e j e a n G.: a. *L'Ethnographie de la Turquie d'Europe, Paris*, 1861. b. *Ethnographie der Europaischer Turkei, Paris, Gotha, 1861.*

[5] L e j e a n G.: A se vedea indicaţiile bibliografice de la subsolul primei pagini a acestui capitol.

rit în limba franceză în care autorul Comnène N. P. a făcut aprecieri foarte bune asupra aceleeași lucrări : „Aceste constatări sînt confirmate de asemenea într-o lucrare publicată în 1850 de I. Ionescu însărcinat de guvernul otoman cu o anchetă economico-socială în Dobrogea, lucrare foarte apreciată de toți aceia care au studiat regiunea sub ori ce titlu“ [1].

Pentru apărarea cauzei țărănimii române, Ion Ionescu a prezentat în Turcia trei memorii în limba franceză, dintre care unul este sigur că a fost redactat de el, iar celelalte două de alți revoluționari români foarte probabil și cu contribuția lui (1849—1856).

La conferințele internaționale din anul 1856 de la Constantinopol, revoluționarii români prin el care atunci se afla în imperiul turc și care a activat ca un abil diplomat, au obținut să se înscrie articolul 17 în convenția încheiată prin care se prevedea emanciparea țărănimii din Principate.

Pentru susținerea cauzei poporului său el a fost citat printre revoluționarii români și de marele istoric francez J. Michelet [2].

Studiile publicate în limba română de către Ion Ionescu în patrie, privind claca și împroprietărirea țăranilor, au fost cunoscute și apreciate peste hotare de autori celebri care au folosit unele din datele respective pe care le-au luat din publicațiile lui N. Bălcescu [3]. Cifrele lui Ion Ionescu din Comisia proprietății au ajuns în cartea lui E. Regnault [4] iar problema clăcii a ajuns chiar în cărțile lui Karl Marx [5].

Alte multe articole au fost trimise peste graniță și publicate în ziarele de limbă română care apăreau atunci în Austro-Ungaria (1847—1890).

---

[1] Comnène N. P. Op. cit. p. 68 (vezi și p. 64).
[2] Michelet J.: *Principautés Danubiennes,* Paris, 1853, p. 8.
[3] N. Bălcescu: *Question economique des Principautés Danubiennes,* Paris, 1850.
[4] Regnault E.: *Histoire politique et sociale des Principautes Danubiennes.* Paris. 1855.
[5] Marx Karl: a. *Capitalul,* vol. I, ed. IV Ed. politică, București 1960, p. 261—262 și b. *Însemnări despre români* (manuscrise inedite). Ed. Academiei RPR, București, 1964, p. 137, 138, 164, 165.

În anul 1869, a fost reprezentantul României la congresul internațional de statistică de la Haga unde a expus în limba franceză un raport-studiu (tipărit în țară) [1] și a făcut propuneri în materie. Cu acel prilej, a depus 17 cărți și broșuri între care două cărți din cele publicate de el privind agricultura județelor Dorohoi și Mehedinți care oglindeau progresul făcut în România. El și lucrările sale treceau și în atenția statisticienilor străini și reiese că o parte dintre aceștia îl cunoșteau mai dinainte.

Dar el culegea material informativ științific și din alte țări privind diferite organizații străine pe care îl publica la noi. Un astfel de studiu despre herghelia de la Rădăuți (pe atunci sub ocupație austriacă) l-a publicat într-una din cărțile sale [2]. Un alt articol se referea la o societate austriacă de navigație [3].

Ca realizări peste hotare, datorită profundei sale pregătiri agronomice, el a fost numit și a activat în Turcia în gradul de membru al Consiliului imperial pentru agricultură (probabil din anul 1851), director al școalei de agricultură de la San-Stefano (probabil 1851—1853) și expert la moșiile sultanului (probabil 1852—1857). A fost timp de 4 ani și 4 luni administrator al domeniilor pe care Reșit Pașa le avea în Tesalia (1853—1857) calitate în care, pe lîngă alte multe acțiuni, a tăiat și livrat lemne pentru construcția Canalului de Suez (1856).

În Tesalia pe întinsele moșii pe care le conducea, a înființat o școală de agricultură și contabilitate și trei ferme — model mici (1853—1857) pentru a demonstra țăranilor greci modul cum trebuia să se lucreze pămîntul, mai ales pentru cazul cînd ei ar fi fost împroprietăriți.

Este posibil ca el să fie acela care a aplicat prima dată și acolo contabilitatea dublă în agricultură. Pe țăranii greci i-a

---

[1] *Rapport du délégue officiel du gouvernement roumain au septième congrés international du statistique sur les progres statistiques accomplis en Roumanie depuis le dernier congres de Florence jusqu'à celui de la Haye, 1869.*

[2] *Herghelia imperială de la Rădăuți,* tipărit în: *Agricultura română din județul Dorohoi,* Imprimeria statului, București, 1866, p. 517—539.

[3] *Societatea vapoarelor austriece de pe Dunăre,* tipărit în: *Agricultura română din județul Mehedinți,* Imprimeria statului, 1868, p. 748—758.

ajutat cu credite la care se luau dobînzi mici, iar unele probabil fără dobîndă și de asemenea i-a ajutat să facă irigație și desecare, le-a creat condiții de lucru și de existență mai omenești decît cele pe care le avuseseră pînă la el.

Situația agriculturii de atunci și îmbunătățirea ei în țările europene, a constituit obiectul unei anchete din partea Franței, la care Ion Ionescu a avut sarcina din partea guvernului nostru să ia parte la elaborare și apoi să coordoneze întreaga lucrare care constituia răspunsul țării noastre (1867—1868).

Metoda monografică cu contribuții originale, inaugurată de el în țară și în fostul imperiu turcesc, a dus la alcătuirea a numeroase opere cunoscute în Europa, unele fiind citate, altele prezentate chiar de el la congrese internaționale, expoziții etc. toate cu scopul ca urmașii să le folosească creator și așa aceștia să ajungă capi de școală monografică în lume (cum a fost cazul profesorului sociolog român D. Gusti).

În publicațiile sale a citat extrem de numeroși autori străini din trecut sau contemporani, denotînd o largă și multilaterală informare științifică și literară.

El dădea întîietate practicii și verificării în practică a tuturor principiilor științifice. În acest sens a scris că se conduce după dictonul : *„Praecepta docent, exempla trahunt“* [1]. Cunoscător al relației știință-practică, a cules știința din practică, a sporit-o și a revărsat-o din nou acesteia.

Este foarte posibil să fi fost printre primii europeni care au întocmit proiecte științifice (planuri agronomice) pentru exploatațiile agricole.

A cunoscut și susținut printre primii, evoluționismul lui Darwin și a preluat constructiv ideia îngrășămintelor a lui Liebig și introducerea lor în agricultură ; aplicațiile moderne în agricultură ale lui A. D. Thaer, A. Young, J. B. Boussingault, B. Franklin etc. (1842—1891).

El nu a acceptat legea lui Malthus și reiese că o combătea prin aceea că mijloacele de producție încă nu sînt explorate suficient și la fel cu mijloacele științifice (1868—1885).

---

[1] Lecțiile învață, exemplele conving (latin).

Cu referire la fertilitatea solului, el nu a fost de acord cu autorii străini care susţineau că aceasta ar descreşte în mod natural prin cultivarea solului, ci dimpotrivă el afirma că ea poate să crească prin priceperea oamenilor (1885).

Ideia progresistă pentru orînduirea capitalistă, pe care o repetăm şi în cadrul acestui capitol, că asocierea muncitorilor cu patronii fabricilor ar ridica standardul de viaţă al muncitorilor, a fost de asemenea difuzată pe calea tiparului de către Ion Ionescu (1869).

Despre influenţa climei (şi a reliefului) asupra formării solului a observat şi a scris, probabil prima dată în literatură, legătura genetică dintre aceşti factori (1866—1868), în tot cazul înaintea fondatorului doctrinei naturaliste a formării solurilor (D o k u c e a e v, 1882—1892).

Înfiinţarea perdelelor de protecţie pe terenul agricol îi aparţine, fiind primul în sud-estul european (1870—1872) care le-a introdus şi a publicat date în acest domeniu.

Încă din anul 1865 a recomandat să se facă experienţe şi în pădure, iar în anul 1870 le-a făcut el însuşi, comparativ (fără caracter riguros experimental cum se face astăzi). Ideia lui, concretizată pe calea tiparului, premergea hotărîrii luată în acelaşi sens de către consfătuirea din anul 1868 de la Regensburg-Germania.

Cunoscutul *Dictionnaire universel des contemporains*, editat sub conducerea lui G. V a p e r e a u la Editura Hachette, Paris, 1893, p. 851, l-a trecut pe Ion Ionescu printre „persoanele notabile" personalităţile de rang universal, dînd unele detalii din viaţa şi opera sa.

Ca o recunoaştere a calităţii de reprezentativ înaintaş, la Congresul internaţional de ştiinţa solului ţinut la Bucureşti în august-septembrie 1964 i-a fost omagiată memoria şi i s-au recunoscut meritele referitoare la studiul solului şi cultura plantelor.

Pentru uşurinţa exprimării, el a introdus şi termeni străini în ştiinţa agricolă românească (unii dintre ei au fost adaptaţi ulterior la forma actuală). Notăm o parte dintre aceştia : *administrator agricol, administraţie,* agrologie, amenajament, *amendament,* aptitudini (zoot.), aplomb, argilos, *asolament, asolament raţional, avort, bilanţ, cervical* (servical), *clasificaţie,* colică, crupă,

cultivator, desecare, dren, drenaj, educație (zoot.), erbivor, esență (arbori) estimație, fecale, fecundație artificială, *fecunditate*, fertilitate, *fibră*, *fermă*, *fermă experimentală*, fermă-model, *graminee*, *hectar*, humus, îmbunătățiri funciare, institut de agricultură, *instrument*, *inventar*, irigație, mamifer, marcotaj, metodă de cultură, *meteorizație*, *omoplat*, plan de cultură, plante aromatice, plante furajere, plante industriale, plante leguminoase, plante oleifere, plante oleaginoase, plante textile, plante tinctoriale, proiect de cultură (agricol), rotație, scarificator, *schelet*, *scormonitor*, sericicultură, sistem de cultură, *soi*, stabulație (permanentă, temporară), structură (sol), submersiune, succesiune, trocar, *varietate*, *vegetal*, *vegetație*, *vertebră*, *veterinar*, zootehnie, zootehnie generală, zootehnie specială etc. [1].

Sînt și termeni mai vechi la a căror circulație și fixare a contribuit Ion Ionescu : carte fonciară, cereale, expropriere, (fisc, finanțe, împroprietărire, îngrășare chimică, marcotă, pepinieră, pomologie, transplantare, tubercule alimentare etc.

Prin aceste importante sau modeste acțiuni și priorități pentru cadrul mondial, dar și prin realizările de seamă care le-a avut între conaționali, toate îi dau aureola unei personalități intrate triumfal în patrimoniul științei și al culturii universale. La acestea se adaugă și cununa de lauri primită de la contemporani și urmași pentru calitatea lui de democrat-revoluționar, mare și neclintit apărător al țărănimii de pretutindeni.

O recunoaștere de proporții universale a făcut și U.N.E.S.C.O. care l-a trecut în fresca marilor savanți și binefăcători ai omenirii, ce merită să fie aniversați pe întregul glob (ședința U.N.E.S.C.O., Paris, noiembrie 1966).

★

Titanul atîtor înfăptuiri monumentale, muncind la ferma școală de la Brad, ajunsese la capătul sănătății sale. Senin și

[1] Termenii tipăriți cursiv sînt luați după : U r s u N. A. : *Formarea terminologiei științifice românești*, Ed. științifică, București, 1962, p. 39—53.

uşor, el şi-a dat ultima suflare în ziua de 16 decembrie ora 9 seara (ora 21) în anul 1891 (stil vechi).

Acolo la Brad a şi fost înmormîntat şi acolo se află şi acum (fig 26).

Murea liniştit că lăsase o Românie unită, puternică, cu o viaţă culturală şi economică avansată.

Muncise 51 de ani, ca un adevărat erou al poporului.

Actualii moştenitori spirituali se înclină cu cel mai mare respect şi cu profundă îndatorire în faţa memoriei celui mai strălucit înaintaş al ştiinţei agronomice, a marelui economist şi a înflăcăratului patriot *Ion Ionescu de la Brad* (fig. 27).

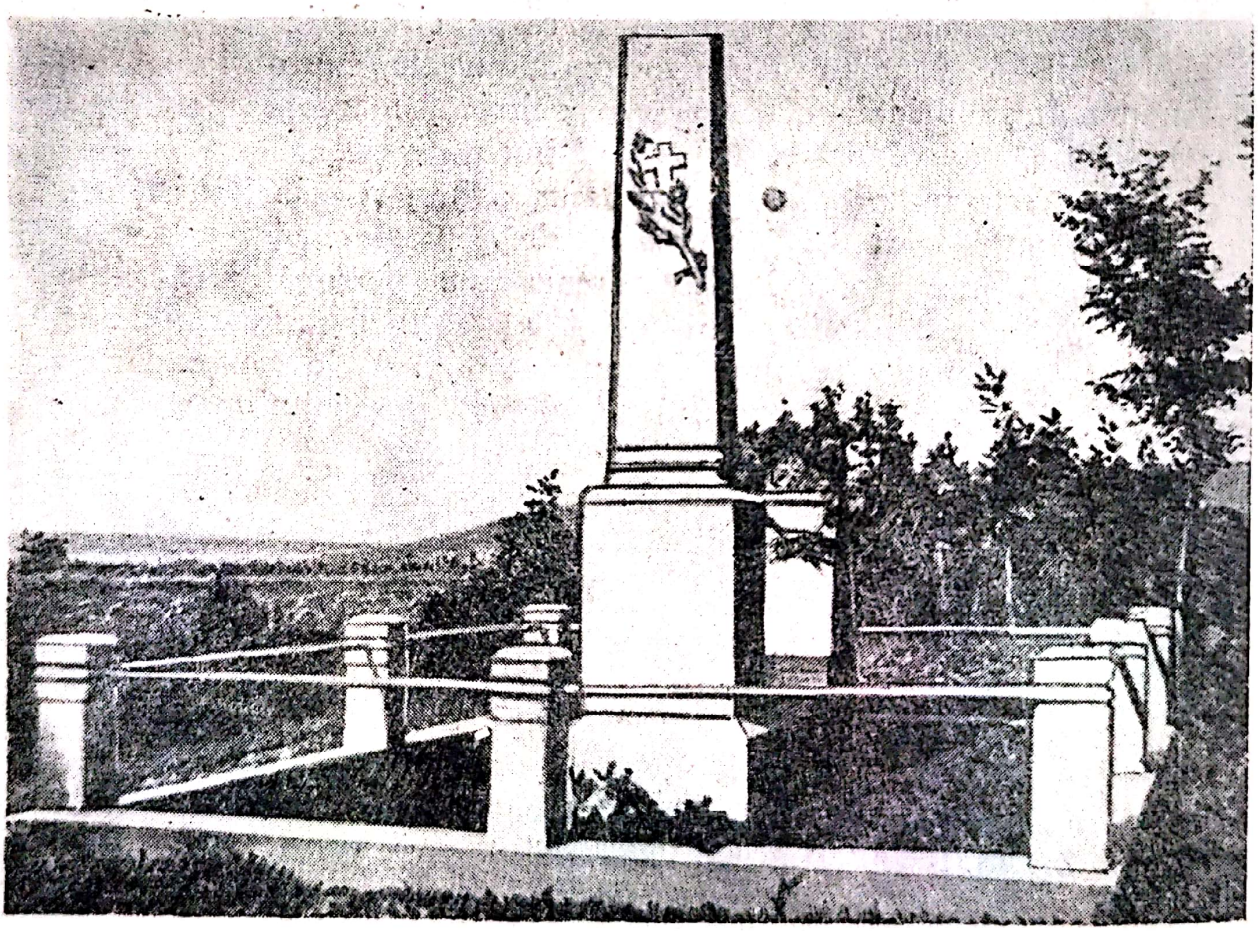

Fig. 26 — *Mormîntul lui Ion Ionescu de la Brad (obeliscul a fost inaugurat la 8 iulie 1928)*

Scanned with OKEN Scanner

Fig. 27 — *Bustul monument al lui Ion Ionescu de la Brad aflat la școala de agricultură (astăzi liceul agricol) din Trifești-Roman, inaugurat la 8 iulie 1928. Jos, pe fața soclului se află un basorelief de bronz (de culoare închisă) care reprezintă una din ședințele furtunoase ale Comisiei proprietății de la 1848 prezidată de Ion Ionescu de la Brad*

Scanned with OKEN Scanner

PRINOS

Lui *Ion Ionescu de la Brad*

Suntem pe urma marelui plugar
Care-a brăzdat prin veacul legendar
Ogorul unde a purces să crească
Un cîntec nou pe brazda românească

Trec pluguri — păsări mari — spre înserat ;
Prinosul şi-l întorc de la arat
Oţelul lor şi-acum şi-aduce-aminte
De inima ce l-a călit cuminte.

Ele-au rămas să are mai departe
Vecia grea de dincoace de moarte
Belşugu-n lanuri — foşnet mătăsos —
Şi-înalţă-n slavă ultimu-i prinos.

Ing. agr. *ION SOFIA MANOLESCU*
Revista Viaţa Agricolă, februarie 1942.

ODA

Lui *Ion Ionescu de la Brad*

Ca un duhovinc ne-ai împărtăşit
Taina agriculturii nouă
Pe făgaşul de tine făurit
Astăzi păşeşte o lume nouă.

În tine vedem pe omul
Legat de petecul de glie
Pe dascălul şi agronomul
Ce-a învăţat o Românie

Din dragostea-ţi adîncă de popor
Tu ai lăsat duh de învăţătură
Ştiinţa mănosului ogor
O răspîndim din gură în gură

La tine aleargă harnicul plugar
Înțeleptul sfat să-ți ceară
El te-a așezat ca sfinții în calendar
Ca să te cinstească întreaga țară.

Te-ai frămîntat decenii pe ogor
Să ne dai lumina toată nouă
Și ca al lumii blînd învățător
Tu te-ai pogorît între popor
Și ne-ai zis „plugari lumină vouă"

În memorie îți păstrăm piosul mormînt
Înțelepciunea-ți curge ca un rîu
Și ridica-vom cel mai falnic monument
În cinstea ta și a bobului de grîu

AXENTE PANAIT și *MIRCEA IGNATESCU*
foști elevi ai Școalei de agricultură Roman
(1947, Inedit)

Scanned with OKEN Scanner

CÎTEVA DATE BIOGRAFICE

1818	S-a născut la 24 iunie în orașul Roman.
1825—1832	A urmat școala domnească și a luat lecții de limba greacă în orașul natal.
1832—1835	A urmat clasele gimnaziale la Trei Ierarhi din Iași.
1835—1838	A studiat la Academia Mihăileană din Iași.
1838—1840	Studii de agricultură la ferma-școală de la Roville-Franța și la alte ferme. A urmat fizica, chimia, științele naturale și economia politică la Universitatea Sorbona, Grădina Botanică, Conservatorul de Arte și Meserii și probabil și la Colegiul Franței, din Paris.
1841	Văcar la Cioara, moșia domnitorului Mihail Sturdza și apoi Director al tuturor moșiilor acestuia. La 10 septembrie a aprobat domnitorul, iar în februarie 1842 a fost numit profesor de agricultură la Academia Mihăileană din Iași.
1842	La 1 martie a început cursul de agricultură la Academia Mihăileană din Iași și a predat probabil pînă în anul 1848.
1843	Membru al Comisiei centrale de agronomie și economie rurală a Moldovei cu sediul în Iași.
1846	A studiat agricultura la Grignon — Franța și în același timp se întîlnea la Paris cu revoluționarii români. Pentru a se mișca mai liber, a trecut contabil și secretar (administrator) la moșia din Săbăoani — Roman unde era arendaș Grigore Sturdza, fiul domnitorului Moldovei.
1848	Chemat la București de către guvernul revoluționar, la propunerea lui N. Bălcescu, a condus Comisia Proprietății în calitate de vicepreședinte.
1849	Exilat în Turcia.
1857	Întoarcerea din exil în patrie. A înființat o gazetă (Jurnalu de Agricultură).
1859	Director al statisticii din Moldova. Profesor. A înființat o altă gazetă (Foaia de agricultură practică).

Scanned with OKEN Scanner

1860—1861 Închis de două ori pentru „agitație" contra moșierilor. A înființat una din gazetele cu mare răsunet (Țeranul Român).

1864 A fost consultat la alcătuirea proiectului de lege privind reforma agrară.

1864—1869 Inspector general al agriculturii.

1866—1869 A scris primele monografii agricole de la noi, monografiile județelor : Dorohoi, Mehedinți și Putna.

1867—1870 Profesor de agricultură la Școala normală-primară din București.

1869 Delegatul țării la Congresul internațional al statisticienilor ținut la Haga. Membru al Societății de statistică din Londra. A înființat ultima sa gazetă (Gazetta Satelor).

1870—1891 A întemeiat și a activat la ferma-școală de la Brad.

1871 Membru corespondent al Societății Academice Române.

1876—1883 Deputatul țăranilor.

1884 Membru onorar al Academiei Române.

1891 La 16 decembrie a încetat din viață și a fost înmormîntat la ferma-școală de la Brad, comuna Călinești, plasa Fundu, județul Roman ; acum cătunul Brad este pendinte de comuna Negri raionul și regiunea Bacău.

Scanned with OKEN Scanner

INDICI DE PERSOANE ŞI TERMENI [1]

Abrud, 55.
Academia Mihăileană, 21, 22, 28, 33, 42, 231.
Agricultura română de la Brad, 23, 28, 48, 88, 89, 98, 168, 173, 178
Agricultura română din judeţul Dorohoi, 90, 93, 96, 98, 113, 116, 117, 118, 119, 188, 189, 219.
Agricultura română din judeţul Mehedinţi, 90, 95, 117, 119, 124, 133, 134, 135.
Agricultura română din judeţul Putna, 93, 94, 98, 116, 136.
Alecsandri, 46, 215.
amendament (amendare) 151, 224.
anchetă guvern francez, 133, 223.
Andronic A., 34, 35, 216.
arătură, 148, 149.
arenda moşiilor, 92, 194.
Aricescu C. D., 55.
Asachi Gh., 20, 21, 23, 215
asociaţia muncitorilor, 98, 224.
asociaţii ţărăneşti, 69, 139, 197.
asolamente, 109, 146, 147, 148, 168, 177, 224.
Aurelian P. S., 78, 102, 103, 159, 217.
Auxerres, 26, 28.
Banca sătenească, 196, 197, 201, 203.
Bariţ G., 55, 80.
Bădina O, 115, 142, 186.
Bălcescu N., 11, 20, 41, 45, 46, 47, 54, 55, 62, 63, 215, 217, 221.
băligarul, 128, 150.
bănci rurale, 139.
Beauvais Camille, 26.
Belgrad, 55.
Berza M., 7, 218.
Biji M., 189
Blanqui A., 27, 180.
Bogdan Duică G., 47, 52, 57, 72, 81 82, 83, 94, 114, 217.
Botnariuc N., 158, 159.
Boussingault J., 10, 223.
Braşov, 55.
Brusa, 55, 56, 57.
Bucovina, 11, 55.
bugetul statului, 180, 198, 199, 200. 201, 205.
Bulborea I., 97, 98.
Buteanu I., 55.

calendar pentru bunul gospodar, 37.
calendar pentru bunul cultivator, 37, 85, 123, 152.
canalul de Suez, 10, 73, 222.

[1] Sînt daţi numai aceia de la paginile unde reprezintă ceva deosebit sau cu însemnătate actuală

Canţăr F., 151.
cartof, 166.
cercări, 151, 176.
Ceauşescu N., 13.
Chiţoiu D. G., 209.
Cihac I., 21, 22, 32.
Cioara, 28, 29, 30, 31, 34.
clacă, 13, 88, 90, 126.
clasificare pămînt, 146.
climă — sol, 117, 118, 119, 224.
Cobălcescu Gr. 133, 215.
College de France, 27, 44, 180.
Comisia proprietăţii, 47, 49.
Comnène N. P., 64, 221.
Compte rendu de l'administration des domaines ... Rechid Pacha, 74.
conducerea ... pădurilor, 170.
Congres internaţional ... sol, 224.
Congres internaţional statistică, 11, 190, 194, 195.
Conservatoire ... 27, 44, 180.
Consiliul imperial ... 59, 67.
Constantinopol, 11, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 68, 69, 71, 74, 75, 221.
contabil, 187.
contabilitate, 160.
contribuţie climă — relief la formarea sol, 11, 118.
creditul, 197.
creditul rural, 195.
Csengeri E., 142.
cultura arendăşească model, 173.
cultura dublă, 129, 153.
cultura pomilor, 106, 153, 170.
Cuza Al. I., 53, 88, 89, 91, 97, 162, 163, 188, 190, 197, 199, 200, 203, 205, 206.
darvinist, 11, 157, 158.
dări de seamă, 96, 163, 202, 203, 204, 205, 209, 210, 211.
Demetrescu E., 99.
Demetrescu I., 107.
deputatul ţăranilor, 202, 204, 208, 209.
director moşii, 29, 30, (administrator) 58, 59, 67, 68, 69, 222.
director şcoală agricultură, 59, 67, 71.
Dobre, 55.
Dobrogea, 26, 59, 60, 63, 64, 66, 112, 219, 220, 221.
Dokuceaev V., 10, 117, 119, 224.
Dombasle M., 10, 25, 26, 65, 139, 156.
Drăghiceanu M., 118.
drenaj, 103, 108, 128.

economia rurală, 143, 159, 172, 182.
economist, 130, 180, 182, 185.
Elemente de finanţe, 190, 219.
epizootia vitelor, 123.
Etoile du Danube, 58, 75.
Etude... Tschiftiler — Tschiflii, 75
Excursion agricole à Broussa, 57.
Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja, 59, 60, 63, 64, 75, 212, 220.
Excursion... l'Asie mineure, 67, 75.
experimentare, experienţe (cercări), 103, 104, 109, 127, 150, 151, 152, 168, 170, 176, 177, 224.
experimentare în pădure, 106, 107, 119, 170, 176, 224.

ferma model mare, 169, 224.
ferma model mică, 168.

Scanned with OKEN Scanner

Ferma modelă și institutul de agricultură în Moldavia, 39, 42, 85.
fertilitate, 146, 224.
fertilitate descrescîndă, 119, 224.
Filipescu L., 33.
fisc, fiscum, 191.
floarea soarelui, 122.
Foaia de agricultură practică, 49, 58, 78, 79, 82.
Fôret de Senart, 26, 28, 44.

Gazeta satelor, 78, 79, 205.
geneză, sol, 117, 118, 119.
Germania, 11, 64, 70, 220.
Gheorghiu Dej. Gh., 217.
Gheran E., 115.
Ghica I., 22, 36, 41, 55, 56, 57, 60, 62, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 78, 91, 171, 177, 179, 183, 184, 185, 189, 198, 215, 217.
Giosan N., 115.
gips, 130.
Giurescu C., 84, 97, 137.
Golesccu Albu Al., 48, 54; 55, 57.
Golescu A. C., 217.
grăpat, 129.
Grecia, 10, 26, 59, 75, 219.
Grignon — Franța, 41, 42, 43, 44, 182.
grîu, 129, 153, 165.
Guboglu M., 71, 75.
Gulian C. I., 219.
guvernul francez, 133, 223.

Haga, 11, 222.
Hașdeu B. P., 218.
herghelia Rădăuți, 222.
Hayer G., 107.
Homutescu Vl., 34, 35.

Iancu Avram, 55.
idealizarea proprietății mici țărănești, 93.
îmbunătățiri funciare, 160, 170, 225.
industrie proprie, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 122, 123, 193, 208.
influența climei, 117, 118, 224.
îngrășăminte (îngrășări), 127, 128, 149, 150, 152, 170.
îngrășămînt extraradicular, 130, 150.
Ionescu G. Șișești, 114.
Ioranu, 57, 59.
Iorga N., 7, 218.
irigație, 107, 108, 128, 136, 225.
Isăcescu Ion, 16, 23.
Ispirescu P., 78, 84.
Istoria României, 11, 33, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 83, 87, 92, 115, 142, 181, 185, 196, 205, 208, 218.

Joranu, v. Ioranu.
Jurnalu de agricultură, 78, 79, 80, 81, 85.
Journal de Constantinople, 55, 58, 67, 74, 215, 220.

Kogălniceanu M., 32, 104, 186, 194, 196, 215.

Lecțiuni elementarii de agricultură, 31, 86, 142, 143, 144, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 157, 158, 160.
Lejean G., 64, 212, 220.
legea lui Malthus, 119, 223.
lucrări sol, 148, 149.
Lungu I., 135.

Maciu V., 49.
Maisonnabe, 21, 22, 25, 26.
Malthus T., 119, 223.
Manolescu Ion Sofia, 16, 228.
Martinescu Pericle, 41.
Marx Karl, 11, 221.
maşini agricole, 86, 95, 122, 154.
mazăre, 166.
mecanizarea agriculturii, 99, 214.
meteiaj, 66, 69.
Mewes E., 115.
Michelet J., 11, 51, 221.
microelemente, 151.
Mihăilescu F., 26, 59.
Mînjina, 41, 45.
mocanii, 59, 62, 63.
Murgoci Gh. M., 113, 117, 118, 119.
Murgu E., 20, 21.
musca columbacă, 130.
Mustecib Fazil, 220.

Negotin, 62.
Negri C., 41, 215.
Negruzzi C., 124, 140, 189, 215.
nisipuri (cultură irigată), 128, 131.

organizarea agriculturii, 214.
Orşova, 54, 55.

pădure, 106, 107, 122, 130, 131, 137, 138, 170, 200.
pămînt, 144, 145, 146.
pămînt — climă, 117, 118, 119, 224.
perdele de protecţie (adumbrire), 11, 119, 166, 170, 176, 224.
Perietos, (v. Pyrgetos).
Petrescu Camil, 218.
plante furajere, 105, 109, 169, 225.
Poenaru P., 24, 25.
Poni P., 78, 133, 165, 215.
Popescu P., 216.
Popescu Scriban B., 22, 23.
Popovici L., 142.
porumb, 129, 152, 165.
Povăţuiri pentru catagrafia Moldovei, 188, 189, 194.
profesor, 33, 34, 35, 53, 141, 142, 190, 231.
programul agrar, 49.
Proiect de cultură... Pantelimon, 102, 103, 104, 105, 108, 150, 160, 193.
proiecte de cultură, 10, 104, 225.
proprietate mică ţărănească, 93.
Pyrgetos, 32, 68, 71, 72, 73, 141.

Radianu S. P., 28, 218.
raport al delegatului oficial... la Haga, 190, 194, 195, 222.
Răducanu I., 185, 218.
Rădulescu I. Eliade, 46, 48, 63, 215.
Regensburg, 107, 224.
Regnault E., 11, 221.
Reşit Paşa Mustafa, 56, 59, 68, 69, 70, 73, 74.
revoluţia din 1848, 15, 41, 45.
Rosetti C. A., 20, 41, 48, 207, 209.
Rossi P., 27, 180, 184.
Roşu E., 157, 158.
rotaţie, 147, 225.
Roville, 25, 26, 28, 34, 44, 74.

San Stefano, 59, 67.
Sandu Ville C., 115.
Săbăoani — Roman, 36, 37, 46.

Scanned with OKEN Scanner

Săulescu Gh., 20, 21.
Semlin, 55.
sfeclă, 165.
Sibiu, 55.
silvicultură, 106, 107, 122, 130, 131, 137, 170, 214.
Slăvescu V., 36, 62.
societatea agronomilor, 7.
societatea de medici şi naturalişti, 9, 32, 102, 215.
societatea inginerilor agronomi, 7.
societatea statistică Londra, 11, 190, 222.
societatea studenţilor români Paris, 41.
societatea vapoare austriece, 133, 222.
sociolog, 186.
sol — climă, 117, 118, 119, 224.
Solomon, 55.
Sorbona, 27, 44.
specialitate agricolă, 213.
stabulaţie, 105, 225.
statistică, 188.
structură sol, 146, 225.
Sturdza Mihail, 15, 24, 25, 26, 29, 30, 34, 42, 174.

şampanie, 26, 174.
şcoală particulară agric. 171.

Tamasidava 104.
Tschiftiler — Tschiftii, 75.
Tesalia, 10, 58, 59, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 141, 220.
Thaer A. D., 10, 66, 92, 179, 223.
Transilvania, 20, 54, 80.
tratarea seminţelor, 153.
Tribuna română, 80, 82, 85, 188, 190, 192.
Turcia, 10, 26, 28, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 67, 71, 74, 75, 219.

Ţeranul român, 38, 78, 79, 84, 86, 92, 96, 192, 193.

U.N.E.S.C.O., 9, 12, 225.
Ungureanu Gh., 27, 30.

Vasilescu C., 49.
Vasiliu A., 93, 115, 179, 216.
Vasiliu — Vîrnav S., 40, 41, 42,
văcar, 28, 29.
văcăria Cioara, 27, 28, 29.
Viaţa mea... 18, 22, 27, 30, 37, 54 55, 68, 70, 71, 73, 101, 163.
Vitele albe din Englitera, 28, 30, 31, 219.
viţa de vie, 106, 130, 136, 137, 154, 165, 213.

Wolowschi R. L., 27, 66, 180.

Young A., 10, 65, 223.

Zane G., 180, 183, 184, 185.
Zlatna, 55.
zootehnie, 137, 156, 158, 159, 213, 225.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru a nu depăşi limitele de volum stabilite s-a renunţat la tipărirea listei „Din bibliografia lui“ cu lucrările elaborate de Ion Ionescu de la Brad care cuprinde : 42 titluri de cărţi şi broşuri ; 200 titluri de articole ; 9 grupe de manuscrise (89 bucăţi) ; 6 grupe de titluri conferinţe, instrucţiuni, concluzii, discursuri ; 4 grupe de titluri expoziţii şi colecţii ; 3 titluri cărţi şi 1 titlu articol cu traduceri tipărite ; 7—10 titluri traduceri din literatura universală netipărite ; 2 titluri retipărite în timpul vieţii şi 4 titluri retipărite post mortem.

Din aceeaşi cauză s-a renunţat şi la tipărirea paragrafului „Din bibliografia despre el“ care cuprinde 20 titluri de broşuri şi 150 titluri de articole şi conferinţe.

Toată această bibliografie se va publica în : *„Ion Ionescu de la Brad, Opere Agricole“* care va apare în anul 1968, la Editura Academiei R. S. România.

Scanned with OKEN Scanner

Ion Ionescu de la Brad

Ion Ionescu este una din cele: „trei ilustrațiuni economiste ale noastre... cărunțit cu plugul într-o mînă și cu cartea în cealaltă".

B.P. HAȘDEU

„Și astfel printre frazele sunătoare ale boierilor tineri din București... se auzi și graiul lui Ion Ionescu moldoveanul, un grai așa de frumos, de cuminte și de bun, așa de prin-cios muncitorilor încătușați ai cîmpului, încît nu poate să-l creadă nimeni pînă ce nu l-a cetit. Ion era agronom, economist, om de știință și de practică".

NICOLAE IORGA

„Pe baza calculelor agronomului Ion Ionescu de la Brad, N. Bălcescu a stabilit că numărul efectiv al zilelor de clacă, pe care proprietarii îl impuneau clăcașilor, era de 56 în Țara Românească și de 84 în Moldova. K. Marx ajunge la aceeași concluzie...."

ISTORIA ROMÂNIEI

Ion Ionescu de la Brad

Scanned with OKEN Scanner

lecționare tipuri de grâu pretențioase în ceeace privește hrana abondentă și cari în urmă, răspândite în cultura mare, nemai găsind această hrană abondentă, ar putea ca frumoasele rezultate obținute în câmpul de selecțiune să nu se adevereasscă în cultura mare. In clipa însă când se va generaliza întrebuințarea îngrășămintelor chimice de către majoritatea cultivatorilor României, abia atunci credem că este necesar să se înceapă întrebuințarea îngrășămintelor diferite în câmpurile de selecțiune. Până în ace moment însă trebue neapărat să avem grija să semănăm culturile selecționate după o plantă premergătoare propice culturei respective.

2) Asemenea trebue să accentuăm cu toată tăria că nu este de ajuns să obțiuem o sămânță cât mai selecționată pentru a putea ridica producțiunea țărei, ci este absolut necesar să stăruim din toate puterile ca cultura tehnică a pământului să se execute în condițiunile cele mai bune, căci în caz contrar o sămânță selecționată, semănată în condițiuni tehnice proaste, va da în cele mai multe cazuri o recoltă poate chiar inferioară grânelor obișnuite. Cu un cuvânt relieiăm că o sămânță selecționată pentru a da foloase reale trebue să meargă mână în mână cu o tehnică agricolă mult mai bună decât cea care se practică din nenorocire în țara noastră.

Rămâne acum să vorbim în numărul viitor despre «partea practică» a lucrărilor de la Stațiunea de Selecționări și cu aceasta vom încheia tot ceia-ce avem de spus în această chestiune.

Gh. Asbiovici.

Toți cei care au făcut încasări prin carnele-chitanțe ce li s'au încredințat, sunt rugați să înainteze de îndată D-lui Al. Panaitescu (Căsuța Postală 85) *sumele încasate cu arătarea exactă a adreselor celor cărora urmează să li se trimită revista.*

Administrația

Din scrierile lui Aurelian despre «asociațiune» și prevederile legii sale s-a dezvoltat și mai mult vechea idee de cooperație, ca mod de organizare a activităților productive în agricultură pentru țărani, care a condus la formarea «obștilor sătești», mai ales după anul 1920.

Casa Centrală a Obștilor Sătești a fost o instituție autonomă, condusă de agronomi pentru organizarea activităților în sprijinul progresului agricol prin mobilizarea țăranilor pentru cooperație în vederea aplicării unor noi procedee folosite în agricultură: noi soiuri, rase de animale, bazine piscicole, semănători și unelte agricole, înființare de plantații, etc. etc.

Textul despre Ob. Sătești înființată și condusă de Casa Centrală a Obștilor